H. RAIDERIS HAGARDAS

KARALIAUS SALIAMONO KASYKLOS

H. Raideris Hagardas

KARALIAUS SALIAMONO KASYKLOS



VALSTYBINĖ
GROŽINĖS LITERATŪROS LEIDYKLA
VILNIUS * 1956

H. Rider Haggard

KING SOLOMON's MINES

VERTĖ

S. LOMSARGYTĖ

Šį teisingą ir paprastą nuostabių įvykių aprašymą pasakotojas Alenas Kvotermenas su pagarba skiria visiems berniukams, dideliems ir mažiems, kurie tik jį skaitys.

ĮŽANGA

Dabar, kai mano knyga jau atspausdinta ir tuojau išvys pasaulį, mane ima slėgti sunkus jausmas dėl jos netobulo stiliaus ir turinio trūkumų. Dėl turinio tegaliu pasakyti tiek, kad ir nepretenduoju pilnai aprašinėti visa, ką mes veikėme ir ką matėme. Su mūsų kelione į kukuanų kraštą susieta daugybė dalykų, ties kuriais būčiau norėjęs sustoti ilgiau ir apie kuriuos beveik nesu užsiminęs. Aš turiu omeny savo surinktas nuostabiąsias legendas apie šarvus, apsaugojusius mūsų gyvybes didžiajame mūšyje ties Lu, ir legendas apie Tyliuosius kolosus, stovinčius ties stalaktitų urvo anga. Arba, pavyzdžiui, būčiau galėjęs imtis aiškinti kai kuriuos, mano nuomone, vertus dėmesio kukuanų ir zulusų dialektų skirtumus.

Keletą puslapių visai buvo galima paskirti kukuanų krašto floros ir faunos apžvalgai[1].

Yra dar vienas įdomus dalykas, mano pasakojime paminėtas tik atsitiktinai. Tai nuostabi tos šalies karinių pajėgų organizavimo sistema, kuri, man rodos, yra žymiai tobulesnė už zulusų krašte Čakos įvestąją, o

---

[1] Aš atradau aštuonias rūšis antilopių, kurių anksčiau visai nežinojau, ir aibę įvairių augalų, daugiausia iš svogūninių. *A. K.*

ypačiai dėl to, kad ji įgalina greičiau sumobilizuoti ir atmeta žalingą reikalavimą, kad kariai būtų nevedę.

Ir pagaliau aš beveik nepaliečiau kukuanų būdo ir papročių, kurių dauguma nepaprastai keisti, nei jų sugebėjimo lydyti bei suvirinti metalus. Kaip tobulai apdirbamas metalas, galima spręsti iš sunkių svaidomųjų peilių, kurių briaunos nukaltos iš geležies, o ašmenys — iš puikaus plieno, nagingai suvirinto su geležine briauna. Reikalas tas, kad aš, o taip pat seras Henris Kurtis ir Gudas, manėme, jog geriausia yra papasakoti visą istoriją paprastai ir aiškiai, o visus aukščiau minėtus dalykus atidėti vėlesniam laikui, kol jų iš tikro prireiks. O tuo tarpu, be abejo, aš su mielu noru papasakosiu ką žinau tiems, kuriuos šie dalykai domina.

Dabar man belieka atsiprašyti, kad rašau taip paprastai ir grubiai. Tegaliu pasiteisinti, kad esu labiau pratęs laikyti šautuvą, o ne plunksną ir negaliu pretenduoti į tą didingą polėkį ir prašmatnius išsireiškimus, kuriuos aš užtinku romanuose, nes mėgstu retkarčiais juos paskaityti. Sutinku, kad jie — tie polėkiai ir prašmatnybės — visų labai mėgiami, ir apgailestauju, kad mano apysakoje jų nėra; tačiau galvoju, kad visuomet įspūdingiausi paprasti dalykai ir knygas, parašytas paprasta kalba, daug lengviau suprasti. Bet gal aš ir neturiu teisės reikšti savo nuomonę šiais klausimais.

„Aštrios ieties nereikia galąsti", sako kukuanų patarlė, ir todėl drįstu tikėtis, kad teisingas pasakojimas, nors ir labai jis būtų keistas, nereikalingas gražių žodžių apdaro.

Alenas Kvotermenas.

I SKYRIUS

SUTINKU SERĄ HENRĮ KURTĮ

Penkiasdešimt penktaisiais savo gyvenimo metais aš imu į rankas plunksną ir, nors kaip bebūtų keista, pradedu rašyti apysaką. Nežinau ir pats, kokia čia bus apysaka, jei man kada nors pavyks ją baigti. Savo gyvenime, kuris man atrodo toks ilgas, gal būt, dėl to, kad pradėjau dirbti dar vaikystėje, esu nemaža nuveikęs. Kada kiti vaikai sėdėjo mokykloje, aš jau prekiavau senojoje kolonijoje ir taip pelniausi duoną. Visą gyvenimą aš praleidau prekiaudamas, medžiodamas, kovodamas ir dirbdamas kasyklose. Ir štai tik prieš aštuonis mėnesius galiausiai prasigyvenau. Dabar aš turiu didžiulį turtą, tokį didelį, jog pats dar nežinau jo vertės. Tačiau esu tikras, kad nepajėgčiau antrukart pergyventi paskutinių penkiolikos ar šešiolikos mėnesių, netgi tikrai žinodamas, jog išnešiu sveiką kailį ir visą lobį. Be to, esu baikštus žmogus, nekenčiu prievartos; audringi nuotykiai man baisiai įkyrėjo. Todėl ir stebiuosi, kad rašau šią knygą — toks darbas visai ne man. Nors aš be galo mėgstu skaityti „Senąjį Testa-

mentą" ir „Ingoldsbio Legendas[1]", bet mano literatūrinės žinios labai menkos.

Taigi, mėginsiu paieškoti priežasčių; gal jų tikrai esama.

Pirmoji priežastis: mane rašyti prašė seras Henris Kurtis ir kapitonas Džonas Gudas.

Antroji: guliu Durbane su žaizdota kairiąja koja. Nuo to laiko, kai mane aplamdė prakeiktasis liūtas, su ja turėjau daug vargo, o pastaruoju metu ėmiau gana smarkiai šlubuoti. Tikriausiai liūto dantų esama nuodingų: kaipgi kitaip užgijusios žaizdos galėtų atsiverti ir, kas svarbiausia, visada tuo pačiu metų laiku. Įsivaizduokite, kaip baisiai nemalonu buvo man, nušovusiam šešiasdešimt penkis liūtus, patekti į nagus šešiasdešimt šeštajam, kuris perkrimto mano koją kaip tabako pokelį. O aš esu tvarkingas žmogus ir nepakenčiu dalykų, laužančių įprastinę įvykių eigą (nekalbant jau apie kitus nemalonumus). Bet tai tarp kitko.

Trečioji: aš noriu kad mano sūnus Haris, kuris mokosi Londone ir ruošiasi tapti gydytoju, turėtų šiokį tokį malonumą ir bent savaitę pamirštų visokias išdaigas. Darbas ligoninėje dažnai įkyri ir prailgsta; jau vien lavonų skrodimas gali įgristi iki gyvo kaulo. O kadangi mano apysaka tikrai nebus nuobodi, ji pradžiugins Harį dieną kitą, kol jis ją skaitys.

Ketvirtoji ir paskutinė priežastis: tai bus pasakojimas, keisčiausias iš visų, kuriuos man kada nors teko girdėti. Jei aš pridursiu, kad, išskyrus Folatą, jame nėra nė vienos moters, jis gali pasirodyti visiškai nepaprastas. Beje, yra dar Gagula, jeigu tik ji moteris, o ne

---

[1] Ingoldsbis — anglų rašytojo ir poeto R. H. Barhamo (1788—1895) slapyvardis. „Ingoldsbio Legendos"— jo eiliuotų kūrinių rinkinys. *Vert.*

piktoji dvasia. Bet kadangi ji buvo ne mažiau kaip šimto metų amžiaus ir vedyboms netiko, galima jos neskaityti. Šiaip ar taip, aš drąsiai galiu pareikšti, kad šioje apysakoje nėra jokių sentimentų.

Na, verčiau vilksiu savo jungą toliau — rašysiu apysaką. Jaučiuosi gerokai įklimpęs šiame darbe, įklimpęs ligi pat ašių. Žinoma, su menkais jaučiais nieko nenuveiksi, o geri vis vien ištrauks! Taigi, pradedu.

Aš, Alenas Kvotermenas, Natalio provincijos Durbano miesto džentelmenas, prisiekiu, kad... Taip aš pradėjau savo parodymus magistrate apie vargšų Kyvos ir Ventfogelio liūdną mirtį. Tačiau knygą šitaip pradėti netinka. Ir, be to, ar aš džentelmenas? Ką gi reiškia būti džentelmenu? Tiksliai negaliu pasakyti, bet pažinojau daug nigerių (ne, šio žodžio nekenčiu ir niekad jo neminėsiu), taigi, pažinojau daug čiabuvių, kurie pasirodė esą tikri džentelmenai. Ir tu, mano Hari, perskaitęs šią apysaką, pasakysi tą pat. Aš mačiau ir neapsakomai turtingų, iš savo krašto atvykusių baltųjų niekšų, kurių buvo negalima pavadinti džentelmenais. O kai dėl manęs, tai aš, nors ir visą gyvenimą praleidau kaip vargšas klajojantis pirklys ir medžiotojas, esu gimęs džentelmenu, ir dievas žino, kad visą laiką stengiausi juo būti. Kiek man tatai pavyko — palieku spręsti jums. Prisipažįstu, man teko užmušti nemaža žmonių, bet aš niekuomet nežudydavau be reikalo ir nesu sutepęs savo rankų nekaltu krauju. Aš tik gindavausi; juk visagalis, suteikęs mums gyvybę, liepė ją saugoti. Tikiuosi, kad nebūsiu teisiamas už tai, kai išmuš mano paskutinė valanda. Pasaulis toks žiaurus ir klastingas, kad net mane, ramų žmogų, nuolat įpainiodavo į visokias skerdynes. Bet aš niekad nesu vogęs; tiesa, kartą

nusivariau vieno kafro[1] galvijų bandą, o jis man taip atsilygino, jog aš iki šios dienos negaliu to įvykio pamiršti.

Maždaug prieš pusantrų metų aš susipažinau su seru Henriu Kurčiu ir kapitonu Gudu. Štai kaip tatai įvyko. Aš medžiojau dramblius už Bamangvatos[2]. Medžioklė nepavyko. Mums nesisekė kiekviename žingsnyje, galų gale ir aš pats smarkiai susirgau karštine. Vos pasveikęs, patraukiau į Deimantų Kasyklas, pardaviau visą, kiek tik turėjau, dramblio kaulą, vežimą su jaučiais, atleidau savo medžiotojus, sėdau į pašto karietą ir išvažiavau į Keiptauną. Jame išbuvau visą savaitę; apžiūrėjau viską, kas buvo verta dėmesio, neišskirdamas nei botanikos sodo, teikiančio kraštui daug naudos, nei naujų parlamento rūmų, kurie, mano nuomone, neteiks jokios naudos, ir nutaręs, kad viešbutyje iš manęs per brangiai lupama, sumaniau „Dankeldo" laivu grįžti į Natalį. „Dankeldas" stovėjo uoste, laukdamas iš Anglijos atplaukiančio laivo „Edinburgo Pilis". Aš nusipirkau bilietą ir išėjau pasivaikščioti. Tą pačią dieną keleiviai, plaukiantieji į Natalį, persikėlė iš „Edinburgo Pilies" į mūsų laivą, mes pakėlėme inkarą ir išplaukėme į jūrą.

Du keleiviai sužadino mano smalsumą. Vienas iš jų buvo apie trisdešimties metų vyras, nepaprastai plačių pečių ir ilgų rankų, šviesiaplaukis, ryškių veido bruožų ir turėjo užsiželdinęs puikią šviesią barzdą; giliai akiduobėse slypėjo didelės pilkos akys. Nebuvau matęs dailesnio žmogaus. Jis priminė man senovės daną. Nepasakyčiau, jog gerai nusimanau apie senovės danus. Tiesa, vienas šių laikų danas nusuko nuo manęs

[1] Kafrai — negrų gentis pietryčių Afrikoje. *Vert.*
[2] Bamangvata — Pietų Afrikos miestas. *Vert.*

dešimt svarų. Tačiau man teko matyti paveikslą — jame buvo atvaizduoti senovės danai, kuriuos aš palaikiau baltaisiais zulusais: jie gėrė iš didžiulių ragų, ant pečių draikėsi ilgi plaukai. Ir aš, žiūrėdamas į tą vyriškį, stovintį prie laiptelių, pagalvojau, kad jis būtų buvęs puikus modelis tam paveikslui, jei tik būtų turėjęs šiek tiek ilgesnius plaukus, vilkėjęs grandijų šarvus, o rankose laikęs kovos kirvį ir rago taurę. Čia pastebėsiu, kad kraujas visada išduoda save — vėliau aš sužinojau, jog seras Henris Kurtis (tokia buvo jo pavardė) tikrai yra danų kilmės[1]. Be to, jis buvo panašus į kažkokį mano pažįstamą, bet tuo momentu aš neprisiminiau, į ką būtent.

Antrasis vyriškis, kalbėjęs tuo metu su seru Henriu, atrodė visai kitaip: tamsiaplaukis, nedidukas, apkūnus. Man tuojau dingtelėjo, kad čia laivyno karininkas, nors nežinau, iš ko jūreivį galima taip greitai pažinti. Ne sykį man buvo tekę medžioti drauge su jūrininkais, ir jie, nors labai mėgdavo keiktis, būdavo šauniausi, narsiausi ir mieliausi žmonės iš visų, kuriuos aš esu kada nors sutikęs.

Neseniai aš klausiau, kas gi yra džentelmenas. Dabar atsakau — karališkojo laivyno karininkas yra tikras džentelmenas, nors, žinoma, pasitaiko akiplėšų ir jų tarpe. Man atrodo, kad jūrų platybės nuplauja jų širdis, o viešpaties vėjai išpusto piktas mintis ir paverčia juos tikraisiais žmonėmis.

Pasirodo, aš ir vėl neklydau. Jis iš tikrųjų buvo trisdešimt vienerių metų amžiaus jūrų karininkas, leitenantas. Po septyniolikos metų tarnybos jos didenybei

---

[1] Misterio Kvotermeno supratimas apie senovės danus, atrodo, gana miglotas. Mes visuomet įsivaizduodavome juos tamsiaplaukiais. Matyt, jis turėjo galvoje saksus.

jis buvo atleistas, suteikus jam niekam nereikalingą 3-jo rango kapitono laipsnį. Štai ko susilaukia žmonės, tarnaudami karalienei! Jie išmetami laukan pačiame jėgų suklestėjime, kaip tik tada, kai pradeda įsigilinti į savo darbą, ir visai nesirūpinama tolimesniu tų žmonių likimu. Nemanau, kad jie labai dėl to sielvartautų, o kai dėl manęs, tai aš geriau linkęs verstis medžiokle. Uždarbis taip pat menkas, bet užtat mažiau nemalonumų. Peržiūrėjęs keleivių sąrašą, aš suradau jo pavardę — Gudas, kapitonas Džonas Gudas. Jis buvo kresnas, plačiapetis, vidutinio ūgio, tamsus, vienu žodžiu — šaunus vyras. Jo drabužiai buvo nepaprastai tvarkingi, veidas ko kruopščiausiai nuskustas; dešiniojoje akyje jisai nešiojo monoklį, kuris atrodė tarsi įaugęs, nes neturėjo jokios grandinėlės, ir kapitonas išimdavo jį tik norėdamas pavalyti. Iš pradžių aš maniau, kad jis ir miega su monokliu, bet vėliau patyriau, jog klystu. Eidamas gulti, kapitonas įsidėdavo stiklą į kelnių kišenę kartu su dviem eilėm dirbtinių dantų; o kadangi mano dantys ne kam tikę, tai aš, gėrėdamasis jo protezais, dažnai nusižengdavau dešimtajam dievo įsakymui. Bet aš per daug skubu.

Vos tik mes išplaukėme į jūrą, tuojau sutemo ir oras pabiuro. Nuo kranto pūtė žvarbus vėjas, ir tikrai škotiška, nuolat tirštėjanti migla tuojau nuvijo visus nuo denio. O „Dankeldas", lengvas plokščiadugnis laivas, ėmė taip smarkiai siūbuoti, jog atrodė, kad tuoj apvirs. Vaikščioti buvo neįmanoma. Aš stovėjau šiltame kampelyje prie mašinų, stebėdamas svambalą, lėtai siūbuojantį čia pirmyn, čia atgal ir kaskart žymintį laivo pasvirimo kampą.

— Svambalas netikęs; jis blogai užkabintas,— staiga pasigirdo už mano nugaros niršus balsas. Atsisukęs

pamačiau jūrų karininką, tą patį, kuriuo buvau susidomėjęs jau anksčiau.

— Kodėl gi jūs taip manote? — paklausiau aš.

— Manau! Nėra čia ko manyti. Juk aišku, — kalbėjo jis toliau, — kad laivas nebuvo pasviręs tiek, kiek rodė svambalas — priešingu atveju jam netektų daugiau svirdinėti. Šit kaip! Tie prekybinių laivų kapitonai visuomet pašėlusiai nerūpestingi.

Kaip tik tuo momentu paskambino pietų. Mane tai labai nudžiugino, nes siaubinga yra klausytis šia tema kalbančio karališkojo laivyno karininko. Tiesa, yra dar vienas, baisesnis dalykas — prekybinio laivo kapitonas, atvirai ir bešališkai išreiškiantis savo nuomonę apie karališkojo laivyno karininkus.

Kapitonas Gudas ir aš nuėjome į valgomąjį, kur jau radome už stalo sėdintį serą Henrį Kurtį. Kapitonas Gudas atsisėdo šalia jo, o aš įsitaisiau priešais. Mudu su kapitonu tuojau įsikalbėjome apie medžioklę ir daugybę kitokių dalykų. Jis daug klausinėjo, o aš atsakinėjau kaip beįmanydamas. Galiausiai kapitonas ėmė kalbėti apie dramblius.

— O sere, — sušuko kažkoks, netoliese sėdįs žmogus, — čia tai jūs pataikėte. Niekas tiek nepapasakos apie dramblius, kaip medžiotojas Kvotermenas.

Seras Henris, kuris iki šiol klausėsi mūsų pokalbio tylėdamas, susidomėjęs krustelėjo.

— Atleiskite, sere, — tarė jis, palinkdamas į priekį, tokiu žemu ir giliu balsu, kokio, kaip man pasirodė, ir galima buvo tikėtis iš jo galingų plaučių, — atleiskite, sere, ar tai jūs esate medžiotojas Alenas Kvotermenas?

Aš patvirtinau.

Augalotasis vyriškis nieko daugiau nebesakė, tik sumurmėjo sau į barzdą: „Tai laimė!"

Po pietų seras Henris pakvietė mane į savo kajutę parūkyti pypkės. Aš sutikau, ir jis nusivedė mus į puikią „Dankeldo" denyje esančią kajutę. Kadaise toje vietoje buvo dvi patalpos, tačiau pertvarą bus išgriovęs seras Garnetas ar kuri kita stambi, „Dankeldu" plaukiojusi žuvis. Taip ji ir liko neatstatyta. Kajutėje stovėjo sofa, prieš ją — nedidelis stalelis. Seras Henris pasiuntė tarną butelio viski, o mes visi trys susėdę užsirūkėme.

— Misteri Kvotermenai,— tarė seras Henris Kurtis,— jei aš neklystu, užpraeitais metais maždaug apie šį laiką jūs buvote vietovėje, vadinamoje Bamangvata, į šiaurę nuo Transvalio.

— Taip, buvau,— atsakiau labai nustebęs, nes iš kurgi tasai džentelmenas galėjo girdėti apie mano keliones, kurios, kiek man žinoma, nebuvo plačiai pagarsėjusios.

— Jūs ten prekiavote, tiesa? — įterpė kapitonas Gudas su būdingu jam staigumu.

— Prekiavau. Aš turėjau pilną vežimą prekių ir, apsistojęs ties gyvenviete, išbuvau ten, kol pardaviau visas prekes.

Seras Henris sėdėjo priešais mane, padėjęs rankas ant stalo. Jis žiūrėjo man į veidą, plačiai išplėtęs dideles pilkas akis, pilnas neramaus susidomėjimo.

— Ar jums teko sutikti vyriškį, pavarde Nevilis?

— O, taip! Prieš keliaudamas į krašto gilumą, jis praleido su manim dvi savaites: norėjo, kad pailsėtų jo jaučiai. Prieš keletą mėnesių aš gavau laišką iš vieno advokato; jis teiravosi, kas nutiko Neviliui. Parašiau jam, ką žinojau.

— Taip,— tarė seras Henris,— man perdavė jūsų laišką. Jūs rašėte, kad Nevilis išvyko iš Bamangvatos gegužės pradžioj, lydimas vežėjo, jaučių varovo ir kafro medžiotojo Džimo; jis pareiškęs, jog mėgins pasiekti Iniatį, patį tolimiausią prekybos punktą Matabelo krašte, parduos ten vežimą ir toliau keliaus pėsčias. Jūs rašėte, kad jis tikrai pardavė vežimą, kurį jūs atsitiktinai matėte šešiems mėnesiams praslinkus pas portugalų pirklį. Pirklys pasisakė pirkęs vežimą Iniatyje iš baltaodžio, kurio pavardės neprisiminė. Jo nuomone, baltasis žmogus, lydimas čiabuvio tarno, bus išėjęs į krašto gilumą medžioti.

— Taip.

Stojo tyla.

— Misteri Kvotermenai,— staiga prabilo seras Henris,— sakykite, ar jūs žinote arba bent numanote ką nors daugiau apie mano... apie misterio Nevilio kelionę į šiaurę ir tos kelionės tikslą?

— Kai ką esu girdėjęs,— atsakiau ir tuoj nutilau. Nebenorėjau daugiau apie tai šnekėti.

Seras Henris ir kapitonas Gudas susižvalgė; kapitonas linktelėjo galvą.

— Misteri Kvotermenai,— tarė seras Henris,— aš papasakosiu jums vieną įvykį ir paprašysiu jūsų patarimo, o gal net pagalbos. Agentas, perdavęs man jūsų laišką, užtikrino, kad aš galiu besąlygiškai pasitikėti jumis — išmintingu, visų gerbiamu ir plačiai žinomu žmogumi Natalyje.

Aš linktelėjau ir, norėdamas paslėpti savo sumišimą, išlenkiau stiklelį viski su vandeniu (nes esu kuklus žmogus). Seras Henris kalbėjo toliau:

— Misteris Nevilis — mano brolis.

— O! — sušukau nustebęs. Dabar paaiškėjo, ką pri-

minė man seras Henris. Tiesa, jo brolis buvo šiek tiek žemesnis, juodabarzdis, bet labai panašių veido bruožų. Akys buvo visai tokios pat — pilkos ir aštrios.

— Jis mano vienintelis ir jaunesnysis brolis,— kalbėjo seras Henris.— Anksčiau mudu niekada nesiskirdavome, bet prieš penkerius metus ištiko nelaimė. Susivaidijome (kaip dažnai nutinka šeimose), ir aš, įniršio pagautas, pasielgiau su juo labai neteisingai.

Čia kapitonas Gudas linktelėjo. Tuo metu laivas pakrypo taip smarkiai, jog veidrodis, kabėjęs ant dešinės sienos, atsidūrė beveik viršum mūsų galvų, o kadangi aš sėdėjau susikišęs rankas į kišenes ir žiūrėjau į viršų, tai pastebėjau, kad Gudas vis energingai tebelingavo galvą.

— Tikiuosi, jums yra žinoma,— toliau kalbėjo seras Henris,— kad jei žmogus miršta nepalikęs testamento ir neturėdamas kitos nuosavybės, tik žemę (o tai vienintelė tikra nuosavybė Anglijoje), toji žemė tenka vyresniajam sūnui. Mūsų tėvas vis neprisiruošė surašyti testamento. O paskui buvo vėlu. Jis mirė kaip tik mudviejų vaido metu. Mano brolis, kuris neturėjo jokios profesijos, liko be skatiko. Aišku, mano pareiga buvo jį aprūpinti, tačiau ginčas buvo toks aštrus, kad aš (prisipažįstu, didžiausiai savo gėdai) niekuo jam nepadėjau.— Čia jis giliai atsiduso.— Negaliu pasakyti, kad būčiau ko nors gailėjęs. Aš tik laukiau, kol jis paprašys, o jis neprašė. Atleiskite, kad varginu jus savo pasakojimu, bet juk reikia viską išaiškinti, ar ne, Gudai?

— Be abejo, be abejo,— atsakė kapitonas.— Aš tikiuosi, jog misteris Kvotermenas mokės išsaugoti paslaptį.

— Žinoma,— tariau aš. (Labai didžiuojuosi savo santūrumu.)

— Mano brolis,— pasakojo seras Henris,— turėjo banke kelis šimtus svarų. Niekam nieko nesakęs, jis pasiėmė tą menkutę sumą ir, prisidengęs Nevilio pavarde, išvyko į Pietų Afriką su beprotiška viltimi pralobti. Šitai aš patyriau žymiai vėliau. Praėjo treji metai. Aš ne kartą jam rašiau. Atsakymo nebuvo. Manau, kad jis negavo mano laiškų. Laikas bėgo, o aš vis labiau nerimavau. Ir tada supratau, misteri Kvotermenai, kad kraujas — ne vanduo.

— Tai tiesa,— patvirtinau aš, galvodamas apie savąjį Harį.

— Aš supratau, misteri Kvotermenai, jog atiduočiau pusę savo turto, jei tik sužinočiau, kad Džordžas, vienintelis artimas man žmogus, gyvas ir sveikas, kad aš vėl galėsiu jį pamatyti.

— Bet jūs to nepadarėte, Kurti,— įterpė kapitonas Gudas, žvelgdamas serui Henriui į veidą.

— Laikas bėgo, misteri Kvotermenai, o man vis labiau ir labiau rūpėjo sužinoti: gyvas mano brolis ar miręs, o jei gyvas — parsivežti jį namo. Pradėjau teirautis ir gavau jūsų laišką, kuris mane truputį paguodė. Dar taip neseniai Džordžas buvo gyvas. Bet man to nepakako. Trumpai tariant, aš nutariau pats jo ieškoti, o kapitonas Gudas teikėsi vykti drauge su manim.

— Taip,— tarė kapitonas.— O ką gi man beveikti? Nenorėjau badmiriauti, gaudamas pusę algos iš mūsų admiraliteto vadovybės. Na, sere, o dabar papasakokite, ką žinote ar esate girdėjęs apie džentelmeną, vadinamą Neviliu.

II SKYRIUS

SALIAMONO KASYKLŲ LEGENDA

Prieš atsakydamas kapitonui Gudui, aš ėmiau kimšti pypkę, o seras Henris tuo tarpu paklausė:

— Ką gi jūs girdėjote Bamangvatoje apie mano brolio kelionę?

— Aš girdėjau,— atsakiau,— tai, ko niekam niekada nesu pasakojęs. Aš girdėjau, kad jis išvyko į Saliamono kasyklas.

— Į Saliamono kasyklas! — sušuko mano klausytojai vienu balsu.— Kurgi jos yra?

— Nežinau,— atsakiau.— Tačiau žinau, kur žmonės spėja jas esant. Man teko matyti viršūnes kalnų, supančių Saliamono kasyklas. Bet mane nuo jų skyrė šimtas trisdešimt mylių dykumos, kurią, kiek man žinoma, yra perėjęs tik vienas vienintelis baltasis žmogus. Na, bus geriausia, jei papasakosiu jums Saliamono kasyklų legendą taip, kaip pats esu ją girdėjęs, jei tik jūs duosite žodį, kad neatskleisite paslapties be mano leidimo. Ar sutinkate? Aš turiu savų priežasčių to prašyti.

— Žinoma, žinoma,— tarė kapitonas Gudas, o seras Henris linktelėjo galvą.

— Taigi,— pradėjau aš,— jums, tur būt, žinoma, kad dramblių medžiotojai — paprasti žmonės ir daug nesigilina į kafrų būdą bei papročius, tačiau šen bei ten tenka sutikti žmonių, tyrinėjančių kafrų gyvenimą ir besidominčių to nekultūringo krašto istorija. Vienas iš jų ir papasakojo man Saliamono kasyklų legendą. Tai buvo maždaug prieš trisdešimt metų, kai aš vykau į savo pirmąją dramblių medžioklę, į Matabelo kraštą. Tą vargšą žmogų, pavarde Evansas, užmušė pašautas bui-

volas. Evansas palaidotas ties Zambezės krioklių. Prisimenu, kartą vakare aš papasakojau Evansui apie nuostabiąsias kasyklas, kurias buvau užtikęs medžiodamas kudu ir kamas[1] Transvalyje, dabartiniame Lidenburgo rajone. Vėliau šias kasyklas, man jau seniai žinomas, aptiko aukso ieškotojai. Platus važinėjamas kelias, iškirstas masyvioje uoloje, ėjo iki pat požemio angos o ten gulėjo krūvos auksaspalvio kvarco, jos atrodė taip nerūpestingai suverstos, kad buvo aišku, jog darbininkai turėjo skubiai iš tos vietos pasitraukti. Maždaug dvidešimties žingsnių ilgio galerija yra išmūryta ir net labai meistriškai. „O aš,— tarė Evansas,— papasakosiu jums dar nuostabesnį dalyką." Ir jis ėmė pasakoti radęs krašto gilumoje miesto griuvėsius ir manąs, kad tai Biblijoje minimo Ofiro liekanos. Šitai patvirtino ir didesni už vargšą Evansą mokslininkai jau po jo mirties. Didžiai susidomėjęs klausiausi visų tų stebuklų, nes buvau jaunas, ir mane žavėte žavėdavo pasakojimai apie senovės kultūrą ir lobius, kuriuos senovės žydų ar finikiečių nuotykių ieškotojai gabendavo iš šios šalies, dabar skendinčios giliausiame barbarizme. Staiga jis paklausė: „Jaunuoli, o ar tu esi ką nors girdėjęs apie Suleimano kalnus, esančius į šiaurės vakarus nuo Mašukulambvio krašto?" Atsakiau, kad nieko apie juos nežinau. „Štai ten,— pasakė jis,— ir buvo karaliaus Saliamono kasyklos, tai yra jo deimantų kasyklos." Aš paklausiau, iš kur jis visa tai žinąs. „Ko gi čia nežinoti,— atsakė jis.— Juk „Suleimanas" yra iškreipta „Saliamono" forma[2]. Be to, man apie tuos kalnus pasakojo senoji Manikos krašto žynė — Isanusė. Ji sakė, kad už jų gyveną žmonės giminingi zulusams,

[1] Kudu, kama — antilopių rūšys. *Vert.*
[2] Suleimanas (arab.) — Saliamonas.

tik dailesni ir aukštesni, kad jie šneka zulusų kalbos dialektu, kad jų tarpe yra garsių žynių, išmokusių savo meno iš baltųjų tuomet, kai „visas pasaulis dar buvo tamsus", ir žinančių nuostabiosios „žėrinčių akmenų" kasyklos paslaptį." Tuo metu aš neteikiau jokios reikšmės jo pasakojimui, nors jis ir buvo mane sudominęs, o ir deimantų kasyklos tada dar nebuvo atrastos. Vargšas Evansas išvyko ir žuvo, o aš per dvidešimt metų nė sykį neprisiminiau jo pasakojimo. Ir štai per dvidešimt metų, o tai, džentelmenai, labai ilgas laikotarpis dramblių medžiotojui, retai kada tiek išgyvenančiam, apie Suleimano kalnus ir šalį, esančią už jų, aš sužinojau šį tą daugiau. Tada gyvenau už Manikos krašto, Sitandos Kralyje, skurdžioje vietovėje, kur nebuvo kas valgyti ir jokio medžioklės grobio. Kai aš sirgau karštine ir buvau labai apgailėtinoj padėty, atvyko portugalas su vienu palydovu — metisu. Aš gerai pažįstu tuos portugalus iš Delagoos, tuos velnio išperas, tunkančius vergų krauju ir prakaitu. Bet tasai visai nebuvo panašus į tuos, kuriuos man tekdavo sutikti. Jis man priminė mandagius donus, apie kuriuos buvau skaitęs knygose: aukštas, lieknas, tamsių akių, su užraitytais žilais ūsais. Jis pasisakė savo pavardę — Džoze Silvestras, gyvenąs ties Delagoos įlanka. Mes pasišnekėjome, nes jis šiek tiek kalbėjo laužyta anglų kalba, o aš truputį graibiausi portugališkai. Kitą dieną jis išvyko drauge su savo metisu, taręs: „Likite sveikas, senjore. Jei mums teks kada nors susitikti, aš būsiu turtingiausias žmogus pasaulyje, o ir jūsų neužmiršiu." Ir grakščiai senoviniu papročiu nukėlė skrybėlę. Aš tik šyptelėjau, nes buvau per silpnas juoktis, ir nulydėjau jį akimis, išnykstantį vakaruose, didžiulėj dykumoj. Negalėjau suprasti — pamišęs jis ar ne, ir ką jis tikėjosi

tenai rasti. Praslinko savaitė. Mano sveikata šiek tiek pasitaisė. Vieną vakarą aš sėdėjau ant žemės ties savo mažute palapine, graužėdamas paskutinę kulšelę liesos vištos, kurią išmainiau pas vieną čiabuvį į gabalą medžiagos, vertos dvidešimties tokių vištų, ir žiūrėjau į karštą raudoną, lėtai dykumoje skęstančią saulę. Staiga tiesiai prieš save už kokių trijų šimtų jardų[1] pamačiau nuo mažo kauburėlio besileidžiantį žmogų, kurį palaikiau europiečiu. Jis šliaužė keturpėsčias, atsistodavo, netvirtais žingsniais paslinkdavo keletą jardų pirmyn ir vėl pargriuvęs šliaužbeing. Supratau, kad jį bus ištikusi nelaimė, ir pasiunčiau vieną savo medžiotoją jam pagelbėti. Jis prisiartino; ir kaip jūs manote, kas gi ten buvo?

— Džoze Silvestras, aišku,—tarė kapitonas Gudas.

— Taip, Džoze Silvestras, arba tiksliau — jo oda aptempti griaučiai. Jisai sirgo geltonuoju drugiu, nuo kurio visas veidas ryškiai geltonavo; didelės tamsios akys buvo išsprogusios, kūnas visai be raumenų. Bebuvo likę tik geltona, į pergamentą panaši oda, balti plaukai ir atsikišę kaulai. „Vandens, dėl dievo meilės, vandens",— sudejavo jis. Pamačiau, kad jo lūpos suskeldėjusios, o išsikišęs liežuvis — sutinęs ir pajuodęs. Aš padaviau jam vandens, įmiešęs truputį pieno. Jis gėrė dideliais gurkšniais ir be atvangos ištraukė daugiau kaip keturis litrus; daugiau jam nebedaviau. Po to jį vėl ėmė krėsti drugys; jis griuvo žemėn ir pradėjo kliedėti apie Suleimano kalnus, deimantus, dykumą. Paguldžiau jį savo palapinėje ir stengiausi padėti jam kaip beįmanydamas, bet mano pagalba buvo gana menka, ir aš supratau, kad jis mirs. Apie vienuoliktą va-

---

[1] Jardas — 91 cm. *Vert.*

landą jisai nurimo, o aš atsiguliau pailsėti ir užmigau. Auštant nubudau ir blankioje šviesoje pamačiau jį sėdintį — keistą, liesą figūrą, įsmeigusią akis į dykumą. Netrukus pirmasis saulės spindulys nutvieskė plačią, prieš mūsų akis plytinčią lygumą, ir apšvietė aukščiausią tolimų Suleimano kalnų viršūnę, esančią toliau, kaip už šimto mylių. „Antai ji! — sušuko mirštantysis portugalų kalba, tiesdamas ilgą, liesą ranką.— Bet aš niekad jos nepasieksiu, niekada. Ir niekas jos nepasieks!" Staiga jis nutilo, tarytum kažkam ryždamasis. „Bičiuli,— prabilo jis, pasisukdamas į mane,— ar tu čia? Man temsta akyse."—„Aš čia,— tariau.— Gulkite ir pailsėkite."—„O,— atsakė jis,— tuojau aš pailsėsiu. Laiko man užteks — visa amžinybė. Klausyk, aš mirštu! Tu buvai man geras. Aš duosiu tau vieną dokumentą. Gal būt, tu pasieksi kalnus, jei tik pereisi per dykumą, pražudžiusią mane ir mano vargšą tarną." Jis pagraibė marškinių užantyje ir ištraukė kažkokį daiktą. Aš pamaniau, kad tai būriško tabako maišelis iš juodosios antilopės odos. Jis stengėsi atrišti odinę juostelę, kuria buvo suveržtas maišelis, bet negalėjo. Paskui padavė maišelį man, tardamas: „Atrišk." Aš atrišau ir ištraukiau gabalėlį suplėšytos geltonos drobės, prirašytos rusvomis raidėmis. Drobėje buvo įvyniotas kažkoks raštelis. Jis vis labiau silpo ir vos girdimai kalbėjo: „Šiame raštelyje viskas perrašyta iš to skuduro. Sugaišau keletą metų, kol iššifravau, kas čia parašyta. Klausyk! Mano prosenelis, politinis Lisabonos emigrantas, vienas iš pirmųjų šį kraštą pasiekusių portugalų, parašė tuos žodžius prieš pat savo mirtį anuose, štai, kalnuose, kurių nei prieš jį, nei po jo nėra lietusi baltojo žmogaus koja. Jis buvo Džoze da Silvestra, o gyveno prieš trejetą šimtų metų. Jo vergas, laukęs šia-

pus kalnų, rado jį nebegyvą ir parvežė šį raštą į Delagoą. Raštelis buvo saugojamas mūsų šeimoje, bet niekas nepasistengė jį perskaityti, o aš perskaičiau ir pražudžiau savo gyvenimą. Tačiau kitam gal pasiseks, ir tada jis taps turtingiausiu žmogumi pasaulyje. Tik niekam šito raštelio neduok — keliauk pats." Paskui jis vėl ėmė kliedėti ir po valandos užgeso. Teilsi ramybėje! Jis numirė ramiai, ir aš palaidojau jį gilioje duobėje, apkrovęs dideliais akmenimis, kad šakalai negalėtų iškasti kūno. Po to nuėjau savais keliais.

— Na, o dokumentas? — paklausė labai susidomėjęs seras Henris.

— Taigi, dokumentas. Kas gi ten buvo parašyta? — pridūrė kapitonas.

— Jeigu jūs norite, džentelmenai, aš pasakysiu. Jį matė tik du žmonės: mano brangi mirusioji žmona, kuri laikė visa tai grynais niekais, ir senas girtas portugalų pirklys, kuris išvertė man tą raštelį ir kitą rytą viską pamiršo. Patsai skuduras ir vargšo dono Džoze Silvestros vertimas yra pas mane, Durbane, o angliškąjį vertimą ir žemėlapio (jei tik jį begalima pavadinti žemėlapiu) faksimilę aš turiu su savimi, užrašų knygelėje.

„Aš, Džoze da Silvestra, mirdamas badu šiaurinėje pusėje kalnų, esančių toliausiai į pietus ir mano pavadintų Šebos krūtimis, mažame urve, kuriame nėra sniego, rašau šiuos žodžius 1590 metais ant savo rūbų skiautelės nuskeltu kaulu, pavilgydamas jį nuosavame kraujyje. Jei mano tarnas rastų šią skiautelę ir atgabentų ją į Delagoą, tegu mano bičiulis (pavardė neįskaitoma) praneša apie tai karaliui, kuris tepasiunčia į šias vietas kariuomenę, o su ja daug kunigų. Jeigu jiems pavyks pereiti dykumą ir nugalėti narsiuosius

kukuanus bei jų velniškus kerus, karalius taps turtingiausiu žmogumi po Saliamono. Savo akimis aš mačiau nesuskaitomą daugybę deimantų, sukrautų Saliamono lobių kambaryje už baltosios Mirties. Tačiau žynė Gagula išdavė mane, ir aš nieko iš ten neišnešiau; vos vos beišsigelbėjau pats. Tegu tasai, kuris ten keliaus, kopia per kairiosios Šebos krūties sniegynus ligi pat viršutinės kalvos. Šiaurinėje kalno pusėje yra didysis Saliamono kelias, o nuo jo — trys dienos kelio iki Karaliaus Aikštės. Tegu jisai nužudo Gagulą. Melskitės už mano vėlę. Likite sveiki.

Džoze da Silvestra."

Kai aš perskaičiau, kas buvo aukščiau parašyta, ir parodžiau kopiją žemėlapio, braižyto mirštančio senojo dono rankos ne rašalu, o jo paties krauju, mano pašnekovai pritrenkti tylėjo.

— Na,— tarė kapitonas Gudas,— aš esu apkeliavęs pasaulį du kartus ir aplankęs daugybę uostų. Bet, kaip mane gyvą matote, nieko panašaus nesu girdėjęs nei skaitęs.

— Keista istorija, misteri Kvotermenai,— tarė seras Henris.— Nenorėčiau manyti, kad jūs mus mulkinate. Aš žinau, kad „naujokus" mėgstama apgaudinėti.

— Jeigu jūs šitaip manote, serai Henri,— tariau aš labai įsižeidęs, dėdamas raštelį į kišenę; buvau nepatenkintas, kad mane palaikė vienu iš tų kvailių, kurie laiko sąmojumi meluoti bei girtis nepaprastais ir nebūtais medžioklės nuotykiais naujai atvykusiems,— jeigu taip, tai mums nebėra apie ką daugiau kalbėti.

Ir aš pakilau eiti.

Seras Henris padėjo savo didelę ranką man ant peties.

— Sėskite, misteri Kvotermenai,— tarė jis.— Atleiskite man. Aš matau, kad jūs nesiruošiate mūsų apgaudinėti, bet jūsų pasakojimas buvo toks nepaprastas, kad sunku juo patikėti.

— Kai atvyksime į Durbaną, aš parodysiu jums originalus: žemėlapį ir skiautelę drobės,— tariau truputį aprimęs. Iš tiesų, juk nieko nuostabaus, kad jis suabejojo mano sąžiningumu.— Tačiau aš nebaigiau pasakoti apie jūsų brolį. Aš pažinojau jo palydovą Džimą. Jis buvo bečuanų tautybės, puikus medžiotojas ir, kaip vietinis, labai protingas žmogus. Tą rytą, kai misteris Nevilis ruošėsi išvykti, Džimas stovėjo prie mano vežimo ir piaustė ant ienos tabaką. „Džimai,— paklausiau,— kur jūs vykstate? Medžioti dramblių?" — „Ne, base,— atsakė jis.—Mes ieškosime vertingesnių dalykų už dramblio kaulą." — „Kas gi tai galėtų būti? — paklausiau smalsumo pagautas.— Auksas?" — „Ne, base, tasai dalykas vertingesnis už auksą",— nusišypsojo jis. Aš daugiau neklausinėjau, nes nenorėjau žeminti savo orumo, pasirodydamas esąs smalsus. Bet buvau gerokai suglumintas. Džimas baigė piaustyti tabaką ir tarė: „Base!" Aš nekreipiau į jį dėmesio. „Base",—pakartojo jis. „A? Ko reikia?" —paklausiau. „Base, mes vykstame ieškoti deimantų."— „Deimantų! Tai jūs einate ne į tą pusę. Reikia pasukti į Kasyklas." — „Base, ar jūs girdėjote kada apie Suleiman Bergą (Saliamono kalnus)?" — „Na, o ką?" — „Ar jūs girdėjote apie ten esančius deimantus?" — „Girdėjau kvailą pasaką, Džimai." — „Tai ne pasaka, base. Aš pažinojau moteriškę, atvykusią iš ten į Natalį su vaiku. Ji pasakojo apie deimantus. Dabar jos nebėra gyvųjų tarpe." —

„Jei tavo šeimininkas tikrai nori pasiekti Suleimano kraštą, tai iš to išeis tik geri pietūs maitvanagiams, jeigu tik jie ras ką nors gero ant jūsų sudžiūvusių lavonų". Džimas šyptelėjo: „Galimas daiktas, base — vis vien žmogus turi mirti. O aš esu linkęs paieškoti naujų žemių — dramblių čia jau taip maža beliko." — „O jaunuoli! — tariau aš.— Pažiūrėsim, ką tu užgiedosi tada, kai mirtis, toji išblyškusioji senė, sugriebs tave už pageltusios gerklės." Po pusvalandžio Nevilio vežimas pajudėjo iš vietos. Džimas pribėgo prie manęs. „Sudie, base,— tarė jis.— Nenorėjau išvykti neatsisveikinęs. Gal būt, jūs būsite teisus, ir mes nebegrįšime." — „Džimai, ar tavo šeimininkas tikrai vyksta į Suleiman Bergą, ar tu meluoji?" — „O ne,— atsakė Džimas,— iš tiesų vyksta. Jis pasakojo man, kad yra priverstas kaip nors praturtėti. Tai kodėl-gi jam nepamėginus paieškoti deimantų?" — „O, — sušukau, — jei taip, tai luktelėk, Džimai. Aš parašysiu tavo šeimininkui pora žodžių, o tu prižadėk atiduoti jam tą raštelį tik tuomet, kai pasieksite Iniatį" (kuris buvo už šimto mylių). — „Gerai",— atsakė Džimas. Aš paėmiau popieriaus skiautelę ir parašiau: „Tegu tasai, kurs ateis... kopia kairiąja snieguota Šebos krūtimi ligi pat viršutinės kalvos. Šiaurinėje pusėje yra didysis Saliamono kelias." — „Štai, Džimai,— tariau aš,— paduosi šį raštelį šeimininkui ir pasakysi, kad bus geriausia, jei jis, daug negalvodamas, paklausys mano patarimo. Tik nepaduok dabar. Nenoriu, kad jis grįžtų ir imtų mane klausinėti. Na, bėk, tinginio panti. Vežimo jau beveik nematyti." Džimas paėmė raštelį ir nubėgo. Štai ir viskas, ką aš žinau apie jūsų brolį, serai Henri. Bijau, kad...

— Misteri Kvotermenai, — tarė seras Henris, — aš

vykstu ieškoti savo brolio. Aš seksiu jo pėdomis iki pat Suleimano kalnų ir perkopsiu juos, jei reikės, kol surasiu jį gyvą ar sužinosiu apie jo mirtį. Keliaukite drauge su manim!

Rodos, jau minėjau, kad esu atsargus ir gana baikštus žmogus, todėl šitoks pasiūlymas mane gerokai išgąsdino. Neabejojau, kad šitokia kelionė gali baigtis tik mirtimi, o aš, be kitų reikalų, turėjau dar išlaikyti sūnų. Todėl ir negalėjau statyti savo gyvybės į pavojų.

— Ne, dėkui, serai Henri. Verčiau jau atsisakysiu,— tariau aš.— Esu per senas leistis į tokias avantiūras. Mūsų laukia mano vargšo bičiulio Silvestro likimas. Aš turiu išlaikyti sūnų ir negaliu rizikuoti gyvybe.

Ir seras Henris, ir kapitonas Gudas atrodė labai nusivylę.

— Misteri Kvotermenai, — tarė seras Henris, — aš esu turtingas, o šis reikalas man be galo svarbus. Jūs galite pareikalauti kokio tik norite atlyginimo. Prieš išvykstant aš išmokėsiu jums visą sumą. Maža to; kol dar neišvykome, aš pasirūpinsiu, kad jūsų sūnus būtų tinkamai aprūpintas tuo atveju, jei mus arba jus ištiktų kokia nelaimė. O jeigu pavyktų pasiekti tą vietovę ir rasti deimantų, judu su Gudu galėsite pasidalinti juos pusiau. Man jie nereikalingi. Aišku, mes mažai turime šansų, kad pasiseks. Tomis pačiomis sąlygomis jums teks ir dramblio kaulas, jei mums pavyks įsigyti jo kelyje. Jūs laisvai galite pateikti man savo sąlygas, misteri Kvotermenai. Be to, kelionės išlaidas apmoku aš.

— Serai Henri,— tariau aš,— niekada nebuvau gavęs labiau viliojančio pasiūlymo, ir man, vargšui pirkliui bei medžiotojui, reikia su juo skaitytis. Šis žygis —

pats didžiausias mano gyvenime, todėl noriu gerai pagalvoti prieš priimdamas jūsų pasiūlymą. Atsakysiu prieš atvykstant į Durbaną.

— Labai gerai,— tarė seras Henris.

Aš palinkėjau jiems labos nakties ir nuėjau gulti. Tą naktį sapnavau vargšą velionį Silvestrą ir deimantus.

III SKYRIUS

UMBOPA STOJA MUMS TARNAUTI

Kelionė iš Keiptauno į Durbaną trunka nuo keturių iki penkių dienų, žiūrint koks laivas ir oras. Kartais, jei Ist-Londono uostan negalima įplaukti, kadangi dar nebaigta nuostabioji prieplauka, apie kurią tiek daug šnekėta ir į kurią sukišta begalės pinigų, tai keleiviams tenka išlaukti visą parą, kol krovinių laivai gali išplaukti iš prieplaukos pasiimti prekių. Tačiau šį kartą laukti visai nereikėjo, nes sekluma prie uosto buvo rami ir vilkikai tuojau priplaukė, vilkdami ilgą virtinę biaurių plokščiadugnių laivų, į kuriuos būdavo triukšmingai suverčiamos prekės. Niekas nekreipdavo dėmesio, kokios jos ten būdavo — porcelianas ar vilna. Viską versdavo į vieną krūvą. Aš mačiau dėžę su keturiais tuzinais šampano bonkų, sudaužytų į smulkias šukeles. Šampanas šnypštė ir putojo purvino krovinių laivo dugne. Tai buvo negailestingas turto naikinimas; matyt, taip galvojo ir krovinių laive esantieji kafrai, kurie, suradę dar pora sveikų butelių, nuskėlė kaklelius ir išgėrė šampaną. Bet jie nežinojo, kad jis išpučia

ir, pajutę vidurius pampstant, ėmė raitytis ant dugno rėkdami, jog puikusis gėrimas buvęs „tagati" — užkerėtas. Sušukau jiems iš laivo, kad ten buvę labai stiprūs baltųjų vaistai ir kad dabar jie pražuvę. Baisiai persigandę kafrai išlipo į krantą, ir aš manau, kad šampano jie daugiau nelies.

Visą kelionę galvojau apie sero Henrio pasiūlymą. Aš papasakojau jiems daugybę tikrų, nepramanytų medžioklės nuotykių, tačiau to klausimo nelietėme. Man nebuvo reikalo ką nors prasimanyti: žmogui, kuris verčiasi medžiokle, ir taip nutinka keisčiausių dalykų. Na, tai tarp kitko.

Pagaliau vieną puikią sausio popietę (o sausis pas mus karščiausias mėnuo) mes pasiekėme Natalį ir plaukėme jo pakrante. Saulei leidžiantis turėjome pasiekti Durbano iškyšulį.

Nuo pat Ist-Londono pakrantė labai graži: rausvos kopos ir platūs ryškiai žali plotai su išmėtytais šen bei ten kafrų kraliais buvo apjuosti baltu bangų mūšos kaspinu. Atsitrenkdamos į uolą, bangos virsdavo putų stulpais. Kuo arčiau Durbano, tuo turtingesnė gamta. Šimtmetinių liūčių išraustuose giliuose uolų tarpekliuose tviska upės; puošni vešli augmenija keroja kaip dievas leido, matyti kukurūzų ir cukrinių švendrių laukeliai, o šen bei ten jūros tylai besišypsą balti nameliai galutinai išbaigia gamtovaizdį ir suteikia jam jaukumo. Mano nuomone, nors koks bebūtų gražus gamtovaizdis, jame būtinai reikalingas žmogus, tik žmogus galutinai jį užpildo. Gal taip aš galvoju dėl to, kad daug laiko esu praleidęs negyvenamose vietovėse ir užtat labai puikiai jaučiu, kokia naudinga civilizacija, nors, žinoma, ji išnaikina laukinius žvėris ir paukščius. Rojaus sodas, be abejo, buvo gražus, kol jame

nebuvo žmogaus, bet aš įsitikinęs, kad jis tapo dar gražesnis, kai jame įsikūrė Ieva.

Pasirodė, kad mes apskaičiavome ne visai tiksliai,— kai pasiekėme iškyšulį ir išmetėme inkarą, saulė jau buvo nusileidusi. Sugriaudė šūvis, pranešąs gyventojams, kad atvyko paštas iš Anglijos. Įplaukti uostan buvo jau per vėlu. Mes pažiūrėjome, kaip jūreiviai irkline valtimi nuplukdė paštą, ir ramiai susėdome valgyti.

Kai vėl išėjome ant denio, mėnulis buvo jau patekėjęs. Jis taip skaisčiai apšvietė jūrą ir pakrantę, kad plačios, ryškios švyturio šviesos beveik nublanko. Nuo kranto dvelkė tie švelnūs, aromatingi kvapai, kurie man visuomet primindavo šventas giesmes ir misijonierius; Berėjos namų languose mirgėjo šimtai žiburių. Iš netoliese stovinčio didžiulio brigo skambėjo jūreivių dainos; ruošdamiesi išplaukti, jie kėlė inkarą. Žodžiu, tai buvo nuostabi naktis, tokia naktis, kokia begali būti tik Pietų Afrikoje — ji dengė visus ramybės skraiste, kaip mėnulis kad dengė viską sidabro skraiste. Net vieno sportininko buldogas, pasidavęs bendrai švelniai nuotaikai, nutraukė nuolatines peštynes su babuinu, uždarytu į narvą priešakiniame laivo denyje; buldogas ramiai šnarpštė prie kajutės durų, tikriausiai sapnuodamas, kad pribaigė savo priešą, ir buvo labai patenkintas.

Mes visi, tai yra seras Henris, kapitonas Gudas ir aš, susėdome prie vairo ir valandėlę tylėjome.

— Na, misteri Kvotermenai, — prabilo pagaliau seras Henris,— ar jūs apgalvojote mano pasiūlymą?

— Taigi, — atsiliepė ir kapitonas Gudas, — ką jūs sumanėte, misteri Kvotermenai? Tikiuosi, kad suteiksite mums malonumą ir vyksite drauge su mumis į Sa-

liamono kasyklas ar dar toliau, ten, kur būtų galėjęs nukeliauti džentelmenas, jums žinomas Nevilio pavarde.

Aš dar nebuvau apsisprendęs ir pakilau iškratyti pypkės — galutinai nutarti reikėjo dar valandėlės. Ir viena vienintelė sekundė, kol deganti žarija nukrito į jūrą, padėjo man užbaigti savo apmąstymus; šitaip dažnai būna, kai žmogus ilgai svyruoja.

— Taip, džentelmenai, — tariau atsisėsdamas.— Aš vykstu. Leiskite man pasakyti savo sąlygas. Štai jos. Visų pirma — jūs apmokate visas kelionės išlaidas. Šioje kelionėje įgytas dramblio kaulas ir kitos vertybės tenka man ir kapitonui Gudui per pusę. Antra — jūs iš anksto išmokate man penkis šimtus svarų sterlingų už paslaugą, o aš, savo ruožtu, pasižadu ištikimai jums tarnauti ligi to laiko, kol jūs sumanysite nutraukti kelionę, ar kol mes pasieksime tikslą, ar kol mus ištiks nelaimė. Trečia — prieš mums išvykstant jūs turite imtis žygių, kad, man žuvus ar netekus sveikatos, mano sūnus Haris, kuris studijuoja Londone, Gai ligoninėje, mediciną, gautų per penkis metus kasmet po du šimtus svarų sterlingų — tol, kol pats galės užsidirbti duoną. Štai, rodos, ir viskas. Gal būt, jūs pasakysite, kad tai per daug?

— Ne,— atsakė seras Henris.— Aš mielai priimu jūsų sąlygas. Man patinka toks planas, ir už pagalbą aš atlyginsiu jums dar gausiau, ypačiai vertindamas jūsų žinias, reikalingas šiai kelionei.

— Labai gerai. O dabar, kai sutarta dėl sąlygų, pasakysiu jums, kodėl nutariau keliauti. Visų pirma, džentelmenai, aš stebėjau jus per praėjusias kelias dienas ir, jei nepalaikysite mano žodžių išsišokimu, pasakysiu, jog pamėgau jus ir manau, kad sutarsime kuo

geriausiai. O tai, žinote, daug reiškia mūsų numatytoje ilgoje kelionėje. Kai dėl pačios kelionės, tai, pasakysiu atvirai, sere Henri ir kapitone Gudai,— aš nesitikiu, kad mes liksime gyvi, jei mėginsime perkopti Suleimano kalnus. Kas ištiko senąjį doną da Silvestrą prieš tris šimtus metų? Kas ištiko jo palikuonį prieš dvidešimt metų? O kas ištiko jūsų brolį? Todėl nuoširdžiai sakau, džentelmenai, kad mūsų lemtis tokia pat, kaip ir jų.

Aš nutilau, norėdamas įsitikinti, kokį įspūdį padarė mano žodžiai. Kapitonas Gudas atrodė truputį nusiminęs, bet sero Henrio veidas nepasikeitė.

— Teks surizikuoti,— tarė jis.

— Jums, gal būt, pasirodys keista,— kalbėjau toliau,— kad aš, būdamas, kaip jau esu minėjęs, baikštus žmogus, pasiryžau tokiai kelionei. Tam yra dvi priežastys. Pirma, aš esu fatalistas ir tikiu, kad mano mirties valanda yra nuskirta ir visai nepriklauso nuo to, ką aš veiksiu. Jei man lemta žūti Suleimano kalnuose — aš nukeliausiu ten ir žūsiu. Aš tikiu, kad visagalis dievas žino, ko man reikia, tad ir nesuku sau dėl to galvos. Antra — aš neturtingas. Jau beveik keturiasdešimt metų kaip medžioju ir prekiauju, bet niekad nesu uždirbęs daugiau, negu reikia pragyvenimui. Negaliu pasakyti, džentelmenai, ar jums žinoma, kad dramblių medžiotojas gyvena vidutiniškai maždaug ketverius ar penkerius metus. O aš, kaip matote, pragyvenau beveik septynis kartus daugiau negu kiti mano verslo žmonės ir nemanau, kad dar ilgai gyvenčiau. Jeigu aš žūčiau kurios nors medžioklės metu, nors ir nepalikdamas skolų, mano sūnus Haris neturėtų iš ko gyventi, iki baigs mokslą. O šiuo atveju jis bus ap-

rūpintas penkeriems metams. Štai trumpai ir visas reikalas.

— Misteri Kvotermenai, — tarė seras Henris, klausęs manęs labai rimtai ir atidžiai,— priežastys, dėl kurių jūs vykstate į kelionę, galinčią, jūsų nuomone, liūdnai baigtis, suteikia jums daug garbės. Laikas ir įvykiai parodys, ar jūs teisingai numatėte. Tačiau, ar jūs būtumėt teisus, ar ne, aš pasiryžęs siekti savo tikslo į nieką neatsižvelgdamas. O jei mums teks paguldyti galvas, tai ką gi... Tikiuosi, kad prieš tai bent neblogai pamedžiosime, a, Gudai?

— Taip, taip,— pritarė kapitonas.— Mes visi trys pratę žiūrėti mirčiai į akis ir visuomet sugebėjome išsilaikyti. Taigi, ir šį kartą nebandysime trauktis. O dabar siūlau nusileisti į valgomąjį pasižvalgyti. Šiaip sau, dėl sėkmės.

Na, mes ir pasižvalgėme — pro bokalų dugnus.

Rytą išlipome į krantą, ir aš nusivedžiau serą Henrį ir kapitoną Gudą į mažą pirkelę Berėjoje, kurią vadinu savo namais. Joje yra tik trys kambariai ir virtuvė, o pastatyta ji iš žalių plytų ir apdengta galvanizuotos geležies stogu.

Aplinkui puikus sodas. Jame prisodinta geriausios rūšies apelsinmedžių ir puikių jaunų mango medžių, iš kurių aš tikiuosi daug vaisių. Juos davė man botanikos sodo prižiūrėtojas. Sodą tvarko senas medžiotojas Džekas, kuriam Sikukunio krašte buivolo patelė taip smarkiai sulaužė šlaunikaulį, kad medžioti jis daugiau nebegalės. Tačiau jis gali patrypinėti po sodą. Jisai ne zulusas, o grikvas; zuluso nepaversi sodininku. Sodininkavimas — ramus darbas, o zulusai ramių darbų nemėgsta.

Seras Henris ir kapitonas Gudas miegojo palapinė-

je, mažame apelsinmedžių gojelyje mano sodo gale, nes name neužteko vietos. Tai buvo tikrai puikus kampelis: kvepėjo žiedai, ant šakų kabojo žali ir auksiniai vaisiai, nes Durbane įprasta matyti ant to paties medžio ir žiedus, ir žalius vaisius, ir jau prinokusius. O uodų pas mus nedaug, nebent tik po ypatingai smarkių liūčių.

Taigi, pasakosiu toliau. Priešingu atveju mano apysaka nusibos dar nespėjus papasakoti iki tos vietos, kur mes pasiekėme Suleimano kalnus. Sykį nutaręs keliauti, aš pradėjau ruoštis kelionei. Pirmiausia pasirūpinau, kad seras Henris atliktų viską, kas reikalinga aprūpinti mano sūnui nelaimingo atsitikimo atveju. Kadangi seras Henris buvo nevietinis, o jo turtas toli už jūrų, tai juridiškai sutvarkyti reikalą susidarė šiek tiek sunkumų. Bet pagaliau, padedant advokatui, kuris pareikalavo už paslaugą dvidešimt svarų sterlingų,— toji suma man atrodė papiktinančiai didelė,— viskas baigėsi gerai. Paskui aš gavau penkių šimtų svarų sterlingų čekį. Šitaip apsidraudęs, sero Henrio pavestas, nupirkau vežimą ir jungą jaučių. Pirkinys labai pavyko. Vežimas buvo dvidešimt dviejų pėdų[1] ilgio, geležinėmis ašimis, labai stiprus ir lengvas, visas iš riešuto medžio, bet ne visai naujas. Juo buvo jau važiuota į Deimantų Kasyklas ir atgal, tačiau, mano nuomone, nuo to jis tapo dar geresnis, nes buvo aišku, kad padarytas iš gero medžio. Paprastai, jei kuri dalis būna netvirtai padaryta, ar sukalta iš žalio medžio, tai pirmoje kelionėje viskas išaiškėja. Tatai buvo taip vadinamas pusiau dengtas vežimas, t.y. buvo dengta užpakalinė dalis, dvylikos pėdų ilgio, o priešakinė atvira — sukrauti įvairiems reikalingiems daiktams. Užpakalinėje dalyje

[1] Pėda — *(angl.)* 30,5 cm. *Vert.*

buvo odinis maišas, kuriame galėjo miegoti du žmonės, dėžės su šautuvais ir daugybė kitokių smulkmenų. Nupirkau tą vežimą už šimtą dvidešimt penkis svarus ir nemanau, kad būčiau permokėjęs. Paskui nupirkau puikų jaučių jungą — dvidešimt užgrūdintų zulusiškų jaučių, kuriuos buvau nužiūrėjęs jau prieš keletą metų. Jungas paprastai susideda iš šešiolikos jaučių, bet dėl visa ko aš paėmiau dar keturis. Zulusų jaučiai nedideli ir lengvi, beveik per pusę mažesni už vadinamuosius afrikanderius, naudojamus daugiausia kroviniams vežioti. Zulusų jaučiai išsilaiko tokiose sąlygose, kur afrikanderiai išdvėstų badu; su lengvu kroviniu jie nueina penkias mylias per dieną, eina sparčiai ir gerai, ne taip greit nuvargsta. O dar svarbiau, kad šie jaučiai buvo puikiai užgrūdinti, išvažinėję visą Pietų Afriką; jiems grėsė daug mažesnis pavojus susirgti „raudonuoju vandeniu". Šia liga suserga jaučiai, gaudami ganytis neįprastoje stepių žolėje. Jie buvo įskiepyti ir nuo „plaučių ligos", baisaus plaučių uždegimo, kuris buvo labai išplitęs šiame krašte. Nuo jos skiepijama šitaip: įpiaunama išilgai jaučio uodegą ir įrišama į žaizdą nuo tos ligos kritusio gyvulio plaučių. Jautis suserga, tačiau labai švelnia forma; jo uodega nukrinta maždaug per pėdą nuo stimburio, bet gyvulys tampa atsparus ligai. Gali pasirodyti žiauru atimti gyvuliui uodegą, ypač šalyje, kur taip gausu musių. Bet geriau jau paaukoti uodegą ir taip išgelbėti jautį, negu prarasti ir uodegą, ir jautį; gi uodega be jaučio niekam nereikalinga, nebent tik dulkėms mušti. Tačiau gana keista važiuoti pasikinkius tokius jaučius ir matyti priešais save dvidešimt strampų toje vietoje, kur turėtų būti uodegos. Tarytum gamta būtų padariusi mažutę klaidą, prikabindama prie jaučių stimburių užpa-

kalinius kai kurių aukštai vertinamų buldogų papuošalus.

Toliau turėjome pasirūpinti maistu ir vaistais. Šį klausimą reikėjo kuo rūpestingiausiai aptarti, nes vienas iš pagrindinių reikalavimų buvo neapkrauti vežimą bereikalingais daiktais. Iš kitos pusės — reikėjo paimti viską, kas buvo būtinai reikalinga. Mūsų laimei, Gudas, pasirodė, nusimanąs medicinoje, nes kažkada, savo karjeros pradžioje, jam teko išklausyti vidaus ligų ir chirurgijos instrukcijų kursą, iš kurio jis šį bei tą prisiminė. Aišku, jis neturėjo kvalifikacijos, bet, kaip mums vėliau paaiškėjo, nusimanė medicinoje ne mažiau už daugumą žmonių, turinčių teisę rašyti prie savo pavardės M.D.[1]. Gudas turėjo puikią kilnojamą vaistinėlę ir medicininių instrumentų komplektą. Gražu buvo žiūrėti, kai jis, mums tebesant Durbane, amputavo vienam kafrui didįjį kojos pirštą. Bet kaip jis nustebo, kada kafras, flegmatiškai stebėjęs operaciją, paprašė uždėti jam kitą pirštą ir paaiškino, kad, blogiausiu atveju, pirštas galįs būti „baltas".

Patenkinamai išsprendus visus anksčiau minėtus klausimus, liko aptarti dar du dalykus, būtent — pasirūpinti ginklais ir tarnais. Kas liečia ginklus, tai bus geriausia, jeigu aš surašysiu tuos, kuriuos mes galutinai išsirinkome iš gausios atsargos, atgabentos sero Henrio iš Anglijos ir iš mano šautuvų. Pateikiu jų sąrašą iš savo užrašų knygelės, kur juos tada sužymėjau.

„Trys sunkūs drambliams šaudyti 8 nr. dvivamzdžiai šautuvai, sveriantieji maždaug po penkiolika svarų, užtaisomi per uoksą su 11 drachmų parako užtaisu." Du iš tų šautuvų buvo pagaminę geriausių Lon-

[1] M.D.— medicine doctor — gydytojas. *Vert.*

dono firmų nagingiausi meistrai. Manasis buvo ne taip puikiai išbaigtas, bet aš naudojausi juo ne vienoje kelionėje ir esu nušovęs geroką skaičių dramblių. Tai buvo puikus, išbandytas, pilnai patikimas šautuvas.

„Trys dvivamzdžiai 500 ekspresai, užtaisomi šešiomis drachmomis parako", puikūs ginklai, nepamainomi šaudant smulkesnį grobį — kamas ir juodąsias antilopes, arba žmogų, o ypač atvirame lauke sprogstamomis kulkomis.

„Vienas dvivamzdis 12 nr. centrinio šaudymo Kiperio sistemos šautuvas, kur užtaisas sukemšamas į vamzdžius." Jis labai pravertė mums vėliau, kai reikėdavo susirasti grobio maistui.

„Trys Vinčesterio sistemos automatiniai šautuvai (ne karabinai) atsargai."

„Trys vienetinio veikimo Kolto sistemos stambiausio kalibro revolveriai."

Štai ir visi mūsų ginklai. Skaitytojas, be abejo, pastebėjo, kad kiekvienos atskiros grupės ginklai buvo to paties kalibro ir tos pačios markės, kas turėjo didelę reikšmę, nes įgalino naudoti vienodus šovinius. Aš neatsiprašinėsiu, taip smulkiai viską aprašydamas, nes kiekvienam prityrusiam medžiotojui aišku, kokią lemiamą reikšmę ekspedicijai turi tinkama šautuvų ir amunicijos atsarga.

Belieka dar pasakyti apie žmones, turėjusius keliauti su mumis. Ilgai svarstę, nutarėme paimti penkis: vežėją, vadovą ir tris tarnus.

Vežėją ir vadovą radom be vargo. Jie buvo zulusai: Goza ir Tomas. Su tarnais buvo sunkiau. Reikėjo parinkti kuo drąsiausius ir labiausiai patikimus žmones, kadangi tokioje kelionėje mūsų gyvybė galėjo priklau-

syti ir nuo jų elgesio. Pagaliau suradome du — vienas jų buvo hotentotas, vardu Ventfogelis (Vėjo paukštis), antrasis — mažas zulusas, vardu Kyva, turįs tą privalumą, kad puikiai kalbėjo angliškai. Ventfogelį aš pažinojau iš anksčiau — jis buvo vienas geriausių man žinomų grobio sekiotojų ir labai ištvermingas. Jis niekad nenuilsdavo, tačiau turėjo vieną, jo tautai būdingą ydą — mėgo gerti. Prileisk tik jį prie buteliuko grogo — baigta! Bet mes vykome į tokius rajonus, kur smuklių nebuvo, todėl ši mažutė silpnybė neturėjo reikšmės. Suradęs šiuos du žmones, veltui dairiausi trečiojo, atitinkančio mano reikalavimus. Nutarėme išvykti be trečiojo tarno, tikėdamiesi rasią tinkamą žmogų bekeliaudami. Tačiau kelionės išvakarėse zulusas Kyva pranešė, kad su manimi norįs pasimatyti kažkoks žmogus. Tuo metu mes sėdėjome už stalo, ir, pietums pasibaigus, aš paprašiau jį atvesti. Tuojau įžengė labai aukštas, dailios išvaizdos, maždaug trisdešimties metų vyriškis ir, kaip zulusas, gana šviesios odos. Pasisveikindamas jis kilstelėjo lazdelę, paskui pritūpė kampe ir nepratarė nė žodžio. Keletą minučių aš nekreipiau į jį jokio dėmesio; kitaip pasielgti būtų buvusi didelė klaida. Jei jūs tuojau pat pradėtumėte pokalbį su zulusu, jis tikriausiai palaikytų jus pagarbos nevertu ar nežymiu žmogumi. Aš vis dėlto pastebėjau, kad jis buvo „kešla" — žieduotas žmogus, t.y. nešiojo ant galvos juodą kaučiuko žiedą, nublizgintą riebalais ir įpintą į plaukus. Tokius žiedus zulusai pradeda nešioti sulaukę tam tikro amžiaus ar nusipelnę kokį titulą. Mane nustebino dar tai, kad jo veidas buvo man pažįstamas.

— Na,— tariau galų gale,— kuo tu vardu?

— Umbopa,— atsakė vyriškis tyliu, žemu balsu.

— Esu kažkada matęs tavo veidą.

— Taip. Inkosis (vadas) matė mano veidą mūšio išvakarėse ties Isandhlvana (Mažąja Ranka).

Tada aš prisiminiau. Man teko būti vienu iš lordo Čelmsfordo vadovų nesėkmingame zulusų kare. Savo laimei aš apleidau stovyklą mūšio išvakarėse. Turėjau savo žinioje keletą vežimų ir, laukdamas, kol pakinkys jaučius, pradėjau kalbėtis su šiuo vyriškiu, užėmusiu kažkokias vadovaujančias pareigas čiabuvių kareivių grupėje. Jis pareiškė man, kad abejojąs dėl stovyklos saugumo. Tada aš liepiau jam prikąsti liežuvį ir palikti šį klausimą spręsti išmintingesniems už jį; tačiau vėliau prisiminiau jo žodžius.

— Prisimenu,— tariau.— Ko gi tau reikia?

— Štai ko, Makumazane. (Makumazanas yra mano kafriškas vardas, kuris reiškia žmogų, atsikeliantį vidurnaktį, arba mūsiškai — atsargų žmogų). Aš girdėjau, kad jūs ruošiate didelę ekspediciją toli į šiaurę drauge su baltaisiais vadais iš užjūrio. Ar tai teisybė?

— Taip, teisybė.

— Aš girdėjau, kad jūs manote pasiekti net Lukangos upę, esančią už mėnesio kelio nuo Manikos krašto. Ar tai irgi teisybė, Makumazane?

— Kam gi tu klausinėji, kur mes keliaujame? Kas tau rūpi? — atsakiau įtardamas, nes laikiau mūsų kelionės tikslą griežčiausioje paslaptyje.

— O baltieji žmonės, jei jūs iš tiesų taip toli keliaujate, aš vyksiu drauge su jumis.

Mane labai nustebino kažkoks išdidus jo kalbos orumas ir tai, kad jis nesakė: „O Inkosiai (vadai)", bet: „O baltieji žmonės."

— Tu užmiršai, kaip turi elgtis,— tariau aš.— Negalvoji, ką kalbi. Argi šitaip reikia kalbėti. Kuo tu

vardu ir iš kokio kralio? Pasakyk viską, kad mes žinotume, su kuo turime reikalą.

— Mano vardas Umbopa. Esu zulusų kilmės, bet nepriklausau jų tautai. Mano gentis gyvena toli šiaurėje. Zulusai paliko tą kraštą prieš tūkstantį metų, dar gerokai prieš tai, kai zulusų žemėje viešpatavo Čaka. Aš neturiu kralio. Klajoju jau daugelį metų. Į zulusų kraštą iš šiaurės atvykau dar vaikas. Tarnavau Setivajai Nkomabakosio pulke. Paskui pabėgau iš zulusų krašto ir atvykau į Natalį: norėjau pamatyti, kaip gyvena baltieji. Paskui kariavau prieš Setivają. Nuo to laiko ir dirbu Natalyje. Dabar man viskas įgriso, aš noriu grįžti į šiaurę. Ne man čia gyventi. Pinigų aš nereikalauju, bet esu drąsus: veltui nei vietos neužimsiu, nei maisto nevalgysiu. Aš viską pasakiau.

Šis žmogus ir jo pasakojimas mane suglumino. Iš jo laikysenos supratau, kad jis aplamai sako tiesą, bet jame buvo kažkas labai skirtingo nuo visų kitų zulusų, ir man pasirodė įtartina, kad jis neprašo atlyginimo. Atsidūręs tokioje keblioje padėtyje, aš išverčiau jo žodžius serui Henriui bei Gudui ir pasiklausiau jų nuomonės. Seras Henris pasakė, kad aš paprašyčiau Umbopą atsistoti. Umbopa pakilo, nusimesdamas ilgą karišką apsiaustą, ir pasirodė prieš mus visai nuogas, išskyrus tik raištį, užvyniotą ant liemens, ir liūto nagų vėrinį ant kaklo. Jis atrodė labai puikiai. Nebuvau matęs dailesnio čiabuvio: šešių su viršum pėdų aukščio, plačiapetis, labai gražaus sudėjimo. Ir dabar jo oda neatrodė labai tamsi, išskyrus tas vietas, kur gilūs juodi randai žymėjo senas, ieties padarytas žaizdas. Seras Henris priėjo prie Umbopos ir pažvelgė į jo išdidų, gražų veidą.

— Nebloga iš jų pora, ar ne? — tarė Gudas.— Abu vienodo aukščio.

— Jūs man patinkate, misteri Umbopa, ir aš priimsiu jus į tarnybą,— tarė seras Henris angliškai.

Matyt, Umbopa jį suprato, nes atsakė zulusiškai:

— Labai gerai.— Ir pažvelgęs į aukštą, stambų baltąjį, pridūrė: — Mudu — tu ir aš — tikri vyrai.

IV SKYRIUS

DRAMBLIŲ MEDŽIOKLĖ

Nepasakosiu smulkiai visų nuotykių, įvykusių mūsų ilgos kelionės metu. Mes pasiekėme Sitandos Kralį, esantį ties Lukangos ir Kalukvės upių santaka. Nuo Durbano iki tos vietos — daugiau kaip tūkstantis mylių; iš jų apie tris šimtus mylių ėjome pėsti, nes tose vietose paplitusi musė cėcė, kurios įkandimas mirtinas visiems gyviems padarams, išskyrus beždžionę ir žmogų.

Mes išvykome iš Durbano sausio pabaigoje, o pirmoje pusėje gegužės jau sustojome ties Sitandos Kraliu. Kelionėje patyrėme daugybę įvairiausių nuotykių, kurie paprastai ištinka kiekvieną Afrikos medžiotoją. Bijodamas, kad mano pasakojimas neatsibostų, aprašinėsiu ne visus, o tik vieną, kurį tuoj pat smulkiai išdėstysiu.

Iniatyje, pačiame tolimiausiame Matabelo krašto prekybos punkte, ten, kur viešpatauja Lobengula (didelis niekšas), mes, didžiai apgailestaudami, turėjome palikti savo patogų vežimą. Iš dvidešimties puikių Dur-

bane pirktų jaučių, mums beliko tik dvylika. Vienas iš jų žuvo įkandus kobrai, trys krito pritrūkus pašaro ir vandens, vienas kažkur nuklydo, o trys nudvėsė priėdę nuodingų žolių, vadinamų tulpėmis. Dar penki jaučiai buvo susirgę nuo tų žolių, bet mums pavyko juos išgydyti, girdant tos pačios tulpės lapų nuoviromis. Laiku paduotos, tos nuoviros veikia kaip puikus priešnuodis. Vežimą ir jaučius palikome tiesioginėje Gozos ir Tomo, vežėjo ir vadovo, globoje. Tais vaikinais galima buvo pasitikėti, o mes dar paprašėme misijonierių škotą, gyvenantį toje laukinėje šalyje, kad jisai nepaleistų jų iš akių. Ilgai negaišdami, nusamdėme šešetą nešėjų ir, Umbopos, Kyvos bei Ventfogelio lydimi, pėsti išėjome tęsti savo beprotiškų ieškojimų. Prisimenu, išvykdami visi tylėjome. Manau, jog kiekvienas iš mūsų galvojo, ar pavyks vėl pamatyti šį vežimą, o kai dėl manęs, tai aš tikrai nesitikėjau. Valandėlę mes ėjome tylėdami, o paskui Umbopa, žingsniavęs pats pirmasis, užtraukė zulusišką dainą apie tai, kaip narsūs vyrai, kuriems įkyrėjo ramus gyvenimas, išėjo į didžiulę dykumą ieškoti ko nors naujo arba žūti. Ir štai, o stebuklas! Nuėję toli toli, jie pamatė, kad tai ne dykuma, o nuostabus kraštas, pilnas jaunų moterų ir riebių galvijų, pilnas žvėrių, kuriuos galima medžioti, ir priešų, kuriuos galima žudyti.

Mes visi nusijuokėme ir palaikėme tai geru ženklu. Tas laukinis Umbopa buvo tikras linksmuolis, bet visada išlaikydavo orumą ir, jei tik jo neapimdavo gilaus susimąstymo priepuolis, sugebėdavo puikiai pakelti mūsų nuotaiką. Mes labai jį pamėgome.

O dabar papasakosiu tą nuotykį, kurį buvau minėjęs, nes aš nepaprastai mėgstu medžioklės istorijas.

Nuo Iniačio pakeliavę maždaug dvi savaites, mes

pasiekėme nedidelį, itin gražų, gana gerai drėkinamą miškingą kraštą. Kalvų šlaitai buvo apžėlę tankiais krūmais, čiabuvių vadinamais „idoro", vietomis augo gudobelės, vadinamos „vacht-een-beche", t. y. „palūkėk". Čia buvo daugybė mečebelo medžių, apkibusių gaivinančiais geltonais vaisiais su nepaprastai dideliais kauleliais. Šie vaisiai labai mėgiami dramblių, ir netrūko žymių, jog tų gyvulių čionai esama. Aplinkui matėme ne tik jų pėdas; daugelis medžių buvo išlaužyti ir net išrauti su šaknimis. Drambliai, ieškodami maisto, pridaro daug žalos.

Vieną vakarą, keliavę ištisą dieną, mes pasiekėme ypač puikią vietelę. Krūmais apaugusios kalvos papėdėje buvo sausa upės vaga, tačiau joje šen bei ten telkšojo krištolinio vandens balelės, o aplink jas — daugybė žvėrių pėdsakų. Priešais kalvą plytėjo lyguma, kurioje guotais kerojo skėstašakės mimozos, o tarp jų kur-ne-kur kyšojo blizgančiais lapais mečebelo medžiai. Aplinkui traukėsi rami neįžengiamų krūmokšnių jūra.

Įeidami į tą upės vagą, mes staigiai išbaidėme visą bandą aukštų žirafų, kurios nušuoliavo, arba, tiksliau, nusiyrė savo keistu žingsniu, užrietusios uodegas, tarškindamos kanopomis kaip kastanjetėmis. Žirafos buvo maždaug už trijų šimtų jardų nuo mūsų, ir kulka beveik negalėjo jų pasiekti. Tačiau Gudas, žingsniavęs priekyje ir nešęs rankoje gerai užtaisytą šautuvą, negalėjo atsispirti pagundai ir, pakėlęs ginklą, nutaikė į pačią paskutinę, jauną patelę. Šūvis buvo nuostabus: kulka pataikė žirafai į kaklą, pažeidė nugarkaulį, ir ji apvirto aukštyn kojomis kaip zuikis. Niekad nemačiau įstabesnio dalyko.

— Po velnių! — sušuko Gudas; jis, deja, susijaudi-

nęs mėgdavo pavartoti ir stipresnį žodelį — paprotys, be abejo, užsilikęs iš tų laikų, kai jis buvo jūrininkas.— Po velnių! Juk aš nudėjau ją.

— Oi, Bugvane! — šūkavo kafrai.— Oi, oi!

Jie vadino Gudą „Bugvanu"— stiklo akimi, nes tasai nešiojo monoklį.

— O, Bugvane! — atsiliepėme mudu su seru Henriu, ir nuo to laiko Gudas pagarsėjo kaip stebuklingas šaulys, bent jau kafrų tarpe. Iš tikrųjų gi jis šaudė blogai, bet mes, prisiminę žirafą, nekreipdavome dėmesio į nevykusius šūvius.

Paliepę keliems tarnams išpiauti geresnę mėsą, pradėjome statyti užtvarą, pasirinkę vietą maždaug už šimto jardų į dešinę nuo vienos balelės. Tokia užtvara daroma iš pripiautų erškėčių krūmų, sukraujant juos ratu. Rato vidus sulyginamas ir, jei yra sausos žolės, padaromas guolis bei uždegamas laužas. Mėnuliui tekant užtvara buvo jau baigta, o pietūs iš žirafos mėsos ir keptų smegeninių kaulų — pagaminti. Mums baisiai patiko tie kaulai, nors perkąsti juos buvo gana sunku. Nesu valgęs didesnio skanėsto kaip žirafos kaulų smegenys, išskirti tektų tik dramblio širdį. O rytojaus dieną mes ir jos paragavome. Mėnuliui šviečiant valgėme savo kuklius pietus, nuolat dėkodami Gudui už nuostabų šūvį. Pavalgę užsirūkėme ir pradėjome pasakoti įvairiausias istorijas. Sutūpę aplink ugnį, mes tikriausiai atrodėme labai įdomiai: aš trumpais, žilstelėjusiais, piestu stovinčiais plaukais ir seras Henris gelsvomis garbanomis, kurios buvo smarkiai užaugusios, sudarėme didelį kontrastą, ypač dėl to, kad aš nedidelis, liesas, tamsus ir sveriu tik šešiasdešimt kilogramų, o jis aukštas, stambus, dailus, ir sveria devyniasdešimt penkis kilogramus. Bet keisčiausiai iš visų trijų, turint

galvoje visas mus supančias aplinkybes, atrodė kapitonas Džonas Gudas, R. N.[1]. Sėdėjo jis ant odinio maišo ir atrodė taip, lyg ką tik būtų grįžęs iš civilizuotame krašte vykusios malonios medžioklės — švarutėlis, tvarkingas, rūpestingai apsirengęs. Jis vilkėjo rudą vilnonį medžioklės kostiumą, dėvėjo tokią pat skrybėlę ir dailius getrus. Kaip visada, jis buvo kuo gražiausiai nusiskutęs, monoklis ir dantų protezai — puikiai išvalyti, žodžiu sakant, tai buvo švariausias žmogus, kokį tik man teko matyti šiuose laukiniuose kraštuose. Jis net dėvėjo baltą gutaperčinę apikaklę ir dar turėjo tokių apikaklių atsargą, o kai aš išreiškiau savo nusistebėjimą tuo reikalu, jis nekaltai paaiškino:

— Matote, jos labai mažai sveria, o aš visada mėgstu atrodyti džentelmeniškai.

Taip mes sėdėjome puikioje mėnesienoje, šnekučiuodamiesi ir stebėdami kafrus, susibūrusius už kelių jardų ir čiulpiančius svaiginantį dūmą iš pypkių su antilopės rago kandikliais. Vienas po kito jie susisupdavo į savo antklodes ir užmigdavo prie ugnies; tik Umbopa vis tebesėdėjo (aš buvau pastebėjęs, kad jis laikosi atokiau nuo kafrų), parėmęs smakrą ranka ir, matyt, giliai susimąstęs.

Staiga už mūsų nugarų, pačioje krūmų tankmėje, nuaidėjo garsus staugimas.

— Tai liūtas,— tariau aš, ir mes suklusome. Akimirkai netrukus už šimto jardų, vandens link, skardžiai sutrimitavo dramblys.

— Unkungunklovo! Unkungunklovo! Dramblys! Dramblys! — šnibždėjo kafrai.

Po kelių minučių mes pamatėme ištisą virtinę di-

[1] R. N.— Royal Navy — karališkasis laivynas.

džiulių šešėlių, lėtai slenkančių nuo vandens į krūmokšnius. Gudas pašoko, degdamas nekantrumu žudyti, matyt, manydamas, jog nušauti dramblį taip pat lengva, kaip buvo lengva nušauti žirafą. Aš čiupau jį už rankos ir pasodinau atgal.

— Nereikia,— tariau.—Tegu jie sau keliauja.

— Atrodo, lyg mes būtume atsidūrę tikrame žvėrių rojuje. Siūlau sustoti čia keletui dienų ir pamedžioti,— staiga prabilo seras Henris.

Aš gerokai nustebau. Iki šiol seras Henris vis ragino mus paskubėti, o ypač po to, kai Iniatyje mes įsitikinome, kad anglas, pavarde Nevilis, tikrai buvo pardavęs ten savo vežimą ir išėjęs į krašto gilumą. Matyt, medžioklės instinktas nugalėjo visus kitus jausmus.

Gudas mieliausiai jam pritarė. Jis troško pamedžioti tų dramblių, o aš, tiesą sakant, troškau lygiai to pat, nes sąžinė neleido man pramesti tokią progą.

— Gerai, mano mieli,— tariau.— Manau, kad galime leisti sau tokią pramogėlę. O dabar numikime, nes turėsime keltis su aušra, kad užtiktume dramblius dar besiganančius.

Jiedu sutiko su mano pasiūlymu, ir mes susiruošėme gulti. Gudas nusivilko drabužius, papurtė juos, įdėjo į kelnių kišenę monoklį ir dantų protezus, paskui tvarkingai sulankstė kelnes ir pakišo jas po neperšlampamo apsiausto skvernu, kad nesudrėktų nuo rasos. Mudu su seru Henriu pasitenkinome paprastesne ruoša ir, skubiai susisupę į antklodes, užmigome giliu, be sapnų miegu, kokiu miega keliautojai.

Bet kas gi ten?

Nuo vandens pusės mūsų ausis staiga pasiekė žiaurių peštynių garsai. Tuoj pat kažkas šiurpiai suriau-

mojo. Nebuvo jokios abejonės, kad šitokį garsą galėjo sukelti tik liūtas. Mes pašokome ant kojų ir sužiurome į tą pusę, bet pamatėme tik geltoną ir juodą kovoje susikibusį tumulą, besiartinantį į mus. Sugriebėme šautuvus ir, įsispyrę į neišdirbtos odos batus, išbėgome iš užtvaros. Besigrumiantis kamuolys vis ritosi ir ritosi žeme, o kai mes pribėgome, nustojo judėti ir gulėjo visai ramiai. Štai kas ten buvo. Žolėje gulėjo juodosios antilopės, gražiausios iš visų Afrikos antilopių, patinas. Jis buvo nebegyvas. Didingas, juodakartis liūtas, pervertas didžiulių lenktų antilopės ragų, taip pat buvo nebegyvas. Matyt, įvyko šitaip: juodoji antilopė atėjo prie vandens atsigerti, o liūtas, tas pats, kurį girdėjome riaumojant, gulėjo ten, laukdamas grobio. Kai antilopė pasilenkė gerti, liūtas šoko ant jos, bet pataikė ant aštrių, lenktų, jį pervėrusių ragų. Man jau anksčiau buvo tekę matyti panašų dalyką. Liūtas, pasimovęs ant antilopės ragų ir negalėdamas išsivaduoti, draskė ir graužė jos kaklą bei nugarą, o toji, siusdama iš baimės ir skausmo, bėgo tol, kol krito negyva.

Apžiūrėję negyvus žvėris, mes pašaukėme kafrus ir bendromis jėgomis nuvilkome juos prie užtvaros. Paskui suėjome vidun, atsigulėme ir nenubudome ligi pat aušros.

Brėkštant pakilome ir susiruošėme medžioklei. Pasiėmėme tris aštunto numerio šautuvus, geroką atsargą amunicijos ir didžiulius butelius su silpna šalta arbata, kurią, mano įsitikinimu, geriausiai tinka naudoti medžioklėje. Paskubomis nurię lengvus pusryčius, išvykome. Umbopa, Kyva ir Ventfogelis keliavo drauge su mumis. Kitus kafrus palikome vietoje, įsakę jiems nulupti liūto ir juodosios antilopės kailius, o antilopės mėsą supiaustyti į gabalus.

Nesunku buvo rasti platų, dramblių išmintą taką. Patyrinėjęs jį, Ventfogelis pareiškė, kad čia praeita dvidešimties ar trisdešimties dramblių, daugiausia suaugusių patinų. Banda turėjo būti tolokai nukeliavusi per naktį, ir tik devintą valandą, kai buvo jau gerokai karšta, iš aplaužytų medžių, sutryptų lapų, nuplėšytos žievės ir garuojančio mėšlo supratome, kad drambliai negali būti toli.

Staiga pastebėjome bandą, kaip buvo sakęs Ventfogelis, iš dvidešimties ar trisdešimties dramblių. Jie buvo ką tik baigę pusryčiaut ir stovėjo dauboje, mosuodami didžiulėmis ausimis. Tai buvo puikus reginys.

Nuo dramblių mus skyrė apie du šimtai jardų. Išpešęs kuokštą sausos žolės, pamėtėjau jį aukštyn, norėdamas nustatyti vėjo kryptį. Aš puikiai žinojau, kad drambliai, mus užuodę, pabėgs pirmiau, negu mes spėsime iššauti. Patyrę, kad vėjas pučia nuo dramblių, ėmėme atsargiai slinkti pirmyn, slėpdamiesi už kiekvieno kupstelio, ir mums pavyko prisiartinti prie didžiųjų gyvulių per keturiasdešimt jardų. Visai prieš mus, pasisukę šonu, stovėjo trys puikūs patinai. Vienas iš jų turėjo nepaprastai dideles iltis. Aš sušnibždėjau, kad numačiau šauti į vidurinį, seras Henris nusitaikė į dramblį iš kairės, o kapitonas Gudas — į patiną su didelėmis iltimis.

— Nagi! — sušnabždėjau.

„Trach! Trach! Trach!" — padrioksėjo iš trijų sunkių šautuvų. Sero Henrio dramblys, pašautas tiesiai į širdį, sudribo kaip maišas. Manasis suklupo, lyg būtų mirtinai pašautas, tačiau tuojau pakilo ir leidosi bėgti — tiesiog pro mane. Kai jis prisiartino, aš šoviau jam į plaučius iš antrojo vamzdžio. Šūvis buvo sėk-

mingas. Dramblys krito. Paskubomis užtaisęs abu vamzdžius, pribėgau prie jo ir šūviu į kaktą padariau galą vargšo gyvulio kančioms. Tada atsisukau pažiūrėti, kaip sekasi kapitonui Gudui su didžiuoju patinu, kurį girdėjau riaumojant iš skausmo ir įniršio tuo metu, kai aš stengiausi pribaigti savąjį. Priėjęs prie kapitono, pamačiau, kad jis labai susijaudinęs. Pasirodo, pašautasis patinas atsisuko ir metėsi tiesiai ant šaulio, kuris vos spėjo pasitraukti į šalį. Dramblys kaip apdujęs nukūrė mūsų stovyklos pusėn, o banda, baisiausiai persigandusi, su triukšmu puolė bėgti priešinga kryptimi.

Valandėlę mes tarėmės — vytis sužeistąjį patiną ar sekti paskui bandą. Pagaliau nutarėme sekti paskui bandą, manydami, kad tų didžiųjų ilčių mums jau nebeteks pamatyti. Aš ligi šiolei gailiuosi, kad įvyko visai priešingai. Sekti bandos pėdomis buvo nesunku. Pašėlusiai skubėdami, jie išmynė taką, panašų į tikrą vieškelį, sutrypdami tankius krūmus kaip žolę.

Bet pavyti juos buvo sunkiau. Karštos saulės kepinami, mes plūkėmės daugiau kaip dvi valandas, bet pagaliau bandą prisivijome. Visi drambliai, išskyrus vieną patiną, stovėjo susispietę į būrį. Iš jų nerimo ir iškeltų, orą uostinėjančių straublių supratome, kad jie budriai seka, ar nesiartina kokia nelaimė. Vienas patinas stovėjo maždaug per penkiasdešimt jardų nuo bandos mūsų link. Matyt, jis ėjo sargybą. Nuo jo mus skyrė šešiasdešimties jardų tarpas. Pagalvoję, kad dramblys gali mus pamatyti ar užuosti ir tada išbaidyti visą bandą, ypač kad vietovė buvo gana atvira, mes visi nusitaikėme į tą patiną ir, man pašnibždom davus komandą, iššovėme. Visi trys šūviai pataikė į

tikslą: dramblys krito negyvas. Ir vėl banda ėmė bėgti, tačiau, jos nelaimei, už šimto jardų buvo stačiais krantais sausa upės vaga. Vietovė labai priminė tą zulusų krašto vietą, kur buvo nužudytas karališkasis princas. Drambliai suvirto į vagą, o kai mes pasiekėme pakrantę, jie, apimti didžiausio sąmyšio, jau bandė be perstojo baubdami lipti į kitą krantą. Pagauti egoistiškos baimės, jie trimitavo ir stumdė vienas kitą į šalis — taip kaip elgiasi ir dauguma žmonių. Mums puikiausiai pasisekė: šaudydami taip greitai, kaip tik spėjome užtaisinėti šautuvus, mes nudėjome penkis vargšus gyvulius ir, be abejo, būtume galėję išguldyti visą bandą, jeigu jie nebūtų staiga palikę kranto ir galvotrūkčiais nurūkę upės vaga. Mes nesivijome jų: buvome labai pavargę, o be to, žudynės jau spėjo mums įkyrėti. Aštuoni drambliai ir taip geras grobis per vieną dieną.

Mes truputį pailsėjome, o kafrai tuo tarpu išpiovė vakarienei dviejų negyvų dramblių širdis. Po to pasukome atgal į stovyklą, be galo patenkinti savimi, nutarę kitą rytą pasiųsti nešėjus, kad tie išpiautų iltis.

Eidami pro tą vietą, kur Gudas sužeidė didįjį patiną, užtikome antilopių — kamų bandą, bet nešaudėme jų, nes pakankamai turėjome mėsos. Jos nurisnojo pro šalį ir, sustojusios maždaug per šimtą jardų už nedidelių krūmokšnių, atsisuko ir sužiuro į mus. Gudas labai panoro pamatyti jas iš arčiau, kadangi kamos jis niekad taip arti nebuvo matęs. Padavęs savo šautuvą Umbopai, Gudas nužingsniavo krūmokšnių link, o Kyva nusekė paskui. Mes susėdome jų palaukti, džiaugdamiesi, kad atsirado proga truputį pailsėti.

Didingai leidosi raudona saulė. Mudu su seru Hen-

riu gėrėjomės nuostabiu reginiu. Staiga suriaumojo dramblys, ir raudono saulės disko fone iškilo milžiniškas jo siluetas su puolant iškeltu straubliu ir užriesta uodega. Tuoj pat mes pamatėme Gudą ir Kyvą, iš visų jėgų bėgančius į mūsų pusę nuo sužeistojo, juos besivejančio patino (nes tai tikrai buvo tas pats patinas). Valandėlę mes neišdrįsome šauti, kad nepataikytume į žmones, o ir atstumas buvo per didelis. Staiga įvyko baisus dalykas. Gudas tapo savo aistros civilizuotų kraštų rūbams auka. Jei jis būtų sutikęs nusimauti kelnes ir getrus, kaip mes, ir medžioti tik flaneliniais marškiniais ir batais, viskas būtų buvę tvarkoje. Kelnės labai kliudė jam tose baisiose lenktynėse. Kai jis buvo maždaug šešiasdešimt jardų nuo mūsų, jo batų puspadžiai, nublizginti žolės, slystelėjo, ir Gudas krito veidu į žemę, tiesiog drambliui po kojomis. Mums užgniaužė kvapą; buvo aišku, kad Gudas žuvęs. Kiek įkabindami, pasileidome bėgti prie jo. Po dviejų sekundžių viskas buvo baigta. Bet baigta ne taip, kaip mes manėme. Kyva, zulusų vaikinas, tikras drąsuolis, pamatęs, kad jo šeimininkas pargriuvo, atsisuko ir paleido ietį tiesiog drambliui į snukį. Ietis įsmigo į straublį.

Riaumodamas iš skausmo, dramblys sučiupo vargšą zulusą, tėškė jį žemėn, primynė savo plačia koja ir, apsukęs straublį aplink viršutinę kūno dalį, perplėšė žmogų pusiau.

Mes bėgome artyn, pakvaišę iš siaubo, be perstojo šaudydami, kol dramblys susmuko ant sudraskyto zuluso.

O Gudas, pakilęs nuo žemės, laužė rankas, gedėdamas drąsuolio, paaukojusio dėl jo savo gyvybę. Net

aš, senas vilkas, pajutau smaugulį gerklėj. Umbopa ilgai stovėjo, žiūrėdamas į milžinišką negyvą dramblį ir sumaigytus vargšo Kyvos palaikus.

— Taigi,— tarė jis pagaliau,— žuvo, bet žuvo kaip tikras vyras.

V SKYRIUS

MŪSŲ ŽYGIS PER DYKUMĄ

Mes nušovėme devynis dramblius ir sugaišome dvi dienas, kol išpiovėme iltis, nugabenome jas į stovyklą ir rūpestingai užkasėme smėlyje, po didžiuliu medžiu, kurį galima buvo matyti už daugelio mylių. O koks puikus buvo dramblio kaulas! Niekad man nebuvo tekę matyti geresnių ilčių: kiekviena iš jų svėrė nuo keturiasdešimt iki penkiasdešimt svarų. O iltys didžiojo patino, nužudžiusio vargšą Kyvą, svėrė, kiek galėjome spręsti iš akies, pora apie šimtą septyniasdešimt svarų.

Tai, kas liko iš Kyvos, mes palaidojome tuščiame skruzdėdos urve ir padėjome šalia ietį, kad jis turėtų kuo apsiginti, keliaudamas į geresnį pasaulį.

Trečiąją dieną mes išvykome, tikėdamiesi vieną gražią dieną sugrįžti ir išsikasti dramblio kaulą. Nuėję ilgą, varginantį kelią bei patyrę daugybę nuotykių, kurių dėl vietos stokos smulkiai nepasakosiu, pagaliau pasiekėme Sitandos Kralį ties Lukangos upe. Nuo šios vietos ir turėjo prasidėti tikroji ekspedicija. Kaip puikiai aš prisimenu mūsų atvykimą į tą vietą! Dešinėje buvo išsimėtę čiabuvių nameliai, akmeniniai

kraliai gyvuliams ir sklypeliai dirbamos žemės prie vandens, kuriuose tie laukiniai išaugindavo menkas grūdų atsargas. Už kaimelio bangavo plati stepių lyguma, priaugusi aukštos žolės, kurioje bastėsi bandos smulkių žvėrelių. Kairėje plytėjo didžiulė dykuma. Ši vietelė buvo paskutinė derlingos žemės riba. Sunku pasakyti, dėl kokių gamtinių priežasčių dirvožemis šioje vietoje taip ryškiai keitėsi, bet taip jau buvo. Visai pro mūsų stovyklą tekėjo nedidelis upelis, o už jo kilo akmenuotas skardis, tas pats, nuo kurio aš prieš dvidešimt metų pamačiau šliaužiantį vargšą Silvestrą, mėginusį pasiekti Saliamono kasyklas. Už skardžio prasidėjo bevandenė, krūmokšniais apaugusi dykuma. Kol mes įsikūrėme stovyklą, atėjo vakaras. Didžiulis ugninis saulės kamuolys skendo į dykumą; nuostabūs, daugiaspalviai spinduliai buvo išsklidę po plačią erdvę. Palikęs Gudą prižiūrėti bebaigiamos rengti mūsų mažutės stovyklos, aš pasivadinau serą Henrį; mudu užkopėme ant skardžio viršūnės ir sužiurome į dykumą. Oras buvo labai skaidrus, ir aš galėjau įžiūrėti toli toli dunksantį neryškų, melsvą didžiojo Suleiman-Bergo kontūrą, vietomis padengtą sniego.

— Štai, — tariau aš, — ten yra Saliamono kasyklų siena. Dievas žino, ar mums pavyks kada nors ją peržengti.

— Mano brolis tikriausiai ten. O jeigu jis ten, aš vis vien jį surasiu,— tarė seras Henris su būdingu jam ramiu pasitikėjimu.

— Tikiuosi,— tariau, pasisukdamas grįžti stovyklon.

Tik tada pastebėjau, kad buvome ne vieni. Už mūsų, taip pat įdėmiai stebėdamas stūksančius tolumoje kalnus, stovėjo augalotasis zulusas Umbopa.

Pamatęs, kad aš jį pastebėjau, zulusas prabilo, bet kreipėsi į serą Henrį, prie kurio buvo labai prisirišęs.

— Ar tu keliauji ten, Inkubai? (Šiuo vardu kafrai buvo praminę serą Henrį. Man rodos, kad tas žodis reiškė dramblį),— paklausė Umbopa, rodydamas kalnų link savo plačia ietimi.

Aš rūsčiai paklausiau, kaip jis drįsta taip familiariai vadinti savo poną. Nieko blogo, jei čiabuviai savo tarpe vadina žmogų kokia nors pravarde, tačiau nepadoru taip pagoniškai pravardžiuoti tiesiai į akis. Zulusas tyliai nusijuokė, o tas juokas mane supykdė.

— O ką tu gali žinoti, gal aš lygus Inkosiui, kuriam tarnauju? — paklausė Umbopa.— Jis, be abejo, karališkos giminės. Tai matyti iš jo ūgio ir akių. Gal ir aš nemenkesnis už jį. Netgi ūgiu esu jam lygus. Pakalbėk už mane, Makumazane, ir pasakyk mano žodžius Inkosiui Inkubui, mano ponui, nes aš kalbėsiu su juo ir su tavimi.

Aš pykau ant jo, nes nebuvau pratęs, kad kafrai šitaip su manimi kalbėtų. Tačiau jis kažkodėl padarė man įspūdį; be to, man rūpėjo sužinoti, ką jis nori pasakyti. Aš išverčiau jo žodžius, o taip pat išreiškiau savo nuomonę, kad jis yra akiplėša, o jo pasididžiavimas — pritrenkiantis.

— Taip, Umbopa,— atsakė seras Henris.— Aš tikrai ruošiuosi ten keliauti.

— Dykuma plati; joje nėra vandens. Kalnai aukšti ir apsiklojęs sniegu. Niekas nežino, kas yra už jų — ten, kur leidžiasi saulė. Tai kaipgi tu keliausi ten, Inkubai? Ko tu ten ieškosi?

Aš vėl išverčiau.

— Pasakyk jam,— tarė seras Henris,— jog aš vyks-

tu ten, tikėdamasis rasti savo kraujo žmogų, savo brolį, kad aš einu jo ieškoti.

— Tai tiesa, Inkubai. Vienas žmogus, kurį aš sutikau kelyje, papasakojo man, kad baltasis iškeliavo į dykumą anų kalnų kryptimi prieš du metus. Su juo ėjo tarnas, medžiotojas. Jie negrįžo.

— Iš kur tu žinai, kad jis buvo mano brolis? — paklausė seras Henris.

— Ne, aš nežinau. Bet žmogus, kurio paklausiau, kaip atrodo baltasis, atsakė, kad jis turėjo tavo akis ir juodą barzdą. Jis taip pat papasakojo, kad medžiotojo vardas buvo Džimas; jis dėvėjęs drabužius ir buvęs bečuanų tautybės.

— Nėra jokios abejonės, — tariau. — Aš gerai pažinojau Džimą.

Seras Henris linktelėjo galvą.

— Ir aš tikiu,— tarė jis.— Jei Džordžas įsikals ką nors į galvą, tai būtinai įvykdys. Jis toks nuo vaikystės. Jeigu jis nutarė perkopti Suleiman-Bergą, tai ir perkopė, jei tik nenutiko kokia nelaimė, ir mes turime jo ieškoti kitapus kalnų.

Umbopa suprato anglų kalbą, bet retai kada angliškai kalbėdavo.

— Kelionė tolima, Inkubai,— tarė jis, o aš išverčiau jo pastabą.

— Taip,— tarė seras Henris.— Kelionė tolima. Tačiau nėra tokios kelionės šioje žemėje, kurios nenueitų žmogus, iš visos širdies pasiryžęs tai padaryti. Nėra nieko, Umbopa, ko negalėtų padaryti žmogus — nėra kalnų, kurių jis neperkoptų, nėra dykumos, kurios jis nepereitų, jeigu jį veda meilė ir jeigu jis per daug nebrangina savo gyvenimo, o paveda viską dievo apvaizdai.

Aš išverčiau.

— Tai didingi žodžiai, mano tėve,— atsakė zulusas (aš jį taip vadinu, nors iš tiesų jis nebuvo zulusas).— Didingi, šaunūs žodžiai, derantieji tikram vyrui. Tu teisus, tėve Inkubai. Klausyk, kas yra gyvenimas? Tik plunksnelė, žolės sėkla, vėtoma ir mėtoma; tai ji dauginasi ir čia pat miršta, tai ji nešama tiesiog į dangų. Bet jei sėkla gera ir sveika, jai pasiseka nueiti tą neilgą kelio galą taip, kaip ji nori. Gera yra žengti savo keliu, kovojant su negandomis. Žmogus turi mirti. Blogiausiu atveju jis gali mirti šiek tiek anksčiau. Taigi, mano tėve, aš eisiu su tavimi per dykumą ir kopsiu į kalnus, jei tik atsitiktinai nežūsiu kelyje.

Jis valandėlei nutilo, o paskui kalbėjo toliau su tuo keistu gražbylystės įkarščiu, kuris kartais pagauna zulusą, pilnu tuščių pasikartojimų, kas, mano nuomone, rodo, jog šiai tautai netrūksta poetinio instinkto ir dvasinės galios.

— Kas yra gyvenimas? Pasakykite man, o baltieji žmonės, jūs, kurie esate protingi ir žinote pasaulio paslaptis, kurie pažįstate žvaigždynus ir visus pasaulius, supančius žvaigždes ir esančius viršum jų, jūs, kurie siunčiate žodžius iš tolo ir be balso, pasakykite man, baltieji, mūsų gyvenimo paslaptį — kur mes einame ir iš kur atėjome? Jūs negalite atsakyti. Nežinote. Klausykit — aš pasakysiu. Atėjome iš tamsos, į tamsą ir einame. Mes išskrendame naktį iš niekur, kaip audrų blaškomas paukštis; valandėlę mūsų sparnai švysteli ugnies šviesoj, ir štai mes vėl skrendame į niekur. Gyvenimas yra niekas. Gyvenimas yra viskas. Gyvenimas — ranka, kuria mes sulaikome mirtį. Tai jonvabalis, kuris žiba naktį, o ryto metą pajuosta. Tai bal-

tas garas, kyląs iš jaučio nasrų žiemos metu, tai mažutis šešėlis, skriejąs žole ir ištirpstąs saulei besileidžiant.

— Keistas esi žmogus,— tarė seras Henris, kai Umbopa nutilo.

Umbopa nusijuokė.

— O man atrodo, kad mudu labai panašūs, Inkubai. Gal ir aš ieškau brolio ten, už kalnų.

Aš pažvelgiau į jį susidomėjęs.

— Ką tu turi galvoj, — paklausiau. — Ką tu žinai apie kalnus?.

— Nedaug, labai nedaug. Ten yra nuostabi šalis, burtų ir grožio šalis, šalis narsių vyrų, medžių, upių, baltų kalnų ir didelio balto kelio. Aš girdėjau apie tai. Bet kam daug kalbėti. Jau temsta. Tie, kuriems lemta gyventi, pamatys.

Aš pažvelgiau į jį su nepasitikėjimu. Tas žmogus per daug žinojo.

— Nėra ko bijoti manęs, Makumazane,— tarė jis, perpratęs mano žvilgsnį.— Aš nekasu jums duobės. Neruošiu jokių spąstų. Jei mes kada pereisime tuos kalnus už saulės, aš pasakysiu, ką žinau. Bet juos gaubia mirtis. Būkite protingi ir grįžkite atgal. Geriau medžiokite dramblius. Aš tariau savo žodį.

Nieko daugiau nesakęs, jis pakėlė ietį atsisveikindamas ir pasuko į stovyklą. Netrukus radome jį, valantį šautuvą, kaip ir visi kiti kafrai.

— Keistas žmogus,— tarė seras Henris.

— Taip, — atsakiau aš, — labai jau keistas. Nemėgstu tokių. Jis kažką žino, bet nenori pasakyti. Tačiau su juo neverta ginčytis. Mes vykstame nepapraston kelionėn ir, kaip ten bebūtų, vienas paslaptingas zulusas nedaug tepakenks.

Kitą dieną susiruošėme išvykti. Aišku, gabenti per dykumą sunkius šautuvus drambliams medžioti ir kitus daiktus buvo neįmanoma. Mes atleidome nešėjus ir susitarėme su vienu senu čiabuviu, kurio kralis stovėjo šalia mūsų stovyklos, kad jisai pasaugos mūsų daiktus kol grįšime. Man buvo labai skaudu palikti tokius puikius ginklus mielaširdingai globai laukinio, seno vagies, kurio akys, pamačiusios mūsų šautuvus, godžiai sublizgo. Tačiau aš griebiausi kai kurių atsargumo priemonių.

Visų pirma užtaisiau visus šautuvus įr pareiškiau, kad prisilietus jie iššaus. Jis tučtuojau pamėgino vieną paliesti, kuris tikrai iššovė ir ne tik peršovė vieną iš jaučių, tuo metu atgintų prie kralio, bet ir jį patį taip trinktelėjo, kad jis, baisiai persigandęs, apvirto aukštielninkas. Senis pakilo gerokai susijaudinęs, nepatenkintas, kad neteko jaučio, bet jam dar užteko akiplėšiškumo paprašyti atlygint. Tačiau niekas nebūtų jį privertęs vėl liesti šautuvus.

— Padėk tuos gyvus velnius į pastogę,— tarė jis,— nešk juos iš akių, kad neišžudytų mūsų visų.

Paskui aš pasakiau jam, kad, sugrįžę ir neradę bent vieno iš šių daiktų, išgalabinsime jį ir kitus jo tautiečius burtų pagalba. Tuo atveju, jei mes žūtume, o jis bandytų pasisavinti šiuos daiktus, aš grįšiu ir vaidensiuos jam, kol jo gyvuliai pasius, jų pienas surugs ir gyvenimas taps jam našta; aš priversiu visus velnius išlįsti iš šautuvų ir taip su juo pasišnekėti, kad jam tatai visai nebūsią malonu. Žodžiu, aš aiškiai nušviečiau, kokios bausmės jo laukia. Taip pasikalbėjus jis prisiekė saugosiąs mūsų daiktus, lyg jie būtų jo tėvo vėlė. Labai prietaringas buvo tas senis kafras, ir didelis niekšas.

Taip sutvarkę visą atliekamą kilnojamąjį turtą, susikrovėme bagažą, kurį turėjome pasiimti į kelionę mes penkiese: seras Henris, Gudas, aš, Umbopa ir hotentotas Ventfogelis. Bagažas buvo labai nedidelis, bet, ką bebūtume darę, negalėjome apkrauti žmogų daugiau kaip keturiasdešimties svarų nešuliu. Štai ką mes paėmėme:

Tris ekspresus ir du šimtus šovinių.

Du Vinčesterio sistemos automatus (Umbopai ir Ventfogeliui).

Tris Kolto sistemos revolverius ir šešiasdešimt šovinių.

Penkis keturių pintų[1] talpos butelius su vandeniu.

Penkias antklodes.

Dvidešimt penkis svarus[2] biltongo — pailgais gabalėliais supiaustytos, saulėje džiovintos žvėrienos.

Dešimt svarų puikiausių margų karolių dovanoms.

Kai kurių vaistų, o taip pat unciją[3] chinino ir keletą smulkių chirurginių instrumentų.

Savo peilius ir kitas smulkmenas — kompasą, degtukus, kišeninį filtrą, tabako, kastuvėlį, butelį konjako ir drabužius, kuriais vilkėjome.

Tai ir viskas, kuo buvome apsirūpinę — labai maža tokiai rizikingai kelionei, bet mes nesiryžome daugiau apsikrauti. Jau ir taip našta, tenkanti kiekvienam iš mūsų, buvo per sunki keliaujant įkaitusia dykuma. Tokiose kelionėse kiekviena uncija daug reiškia. Bet ką mes bedarėme, negalėjome tos naštos sumažinti, nes buvome paėmę tik būtiniausius daiktus.

---

[1] Pinta — 0,56 l. *Vert.*
[2] Svaras — *(angl.)* 453,6 g. *Vert.*
[3] Uncija — *(angl.)* 28,3 g. *Vert.*

Vargais negalais man pavyko prikalbėti tris nuskurusius čiabuvius, kad jie palydėtų mus pirmąjį kelionės etapą — dvidešimt mylių — ir paneštų po didžiulį galono[1] talpos moliūgą su vandeniu. Už tai prižadėjau jiems padovanoti po gerą medžioklinį peilį. Buvau numatęs vėl pripildyti mūsų butelius po pirmojo nakties žygio, nes nutarėme iškeliauti nakties vėsoje. Čiabuviams paaiškinau, kad mes vykstame medžioti strausų, kurių dykumoje buvo labai daug. Jie murmėjo, traukė pečiais ir pareiškė, kad mes bepročiai ir mirsime iš troškulio, kas man atrodė visai panašu į tiesą. Tačiau jie sutiko keliauti, trokšdami gauti peilius, retą brangenybę šiame krašte, ir tikriausiai pagalvoję, kad mūsų laukianti mirtis — ne jų reikalas.

Visą rytojaus dieną ilsėjomės ir miegojome. Saulei leidžiantis prisikirtome jautienos, užgerdami ją arbata, paskutiniąja arbata prieš tokią ilgą kelionę, kaip liūdnai pastebėjo Gudas. Paskui, atlikę paskutiniuosius pasiruošimus, sugulėme, laukdami, kuomet patekės mėnulis. Pagaliau apie devintą valandą jis patekėjo, skaisčiai spindėdamas ir užtvindydamas sidabrine šviesa laukinį gamtovaizdį, paskleisdamas paslaptingą šviesą kalvotose bekraštės dykumos platybėse, kuri atrodė tokia pat didinga ir tyli, tokia pat svetima žmogui, kaip ir žvaigždėmis nusėtas dangaus skliautas. Mes pakilome ir per keletą minučių susiruošėme, tačiau vis dar kažko delsėme, nes žmogui įgimta svyruoti prieš žengiant lemiamą žingsnį. Mes, baltieji, stovėjome atskirai. Umbopa, laikydamas rankoje ietį, persimetęs per petį šautuvą, stovėjo už kelių žingsnių nuo mūsų, įdėmiai žiūrėdamas į dykumą. Trys

[1] Galonas — 4,54 l. *Vert.*

pasamdyti čiabuviai, pasiėmę moliūgus su vandeniu, ir Ventfogelis susibūrė už mūsų.

— Džentelmenai,— staiga tarė seras Henris tyliu, žemu balsu,— mes vykstame į vieną iš keisčiausių kelionių šiame pasaulyje. Vargu, ar ji bus sėkminga. Bet mes, trys vyrai, petis petin sutiksime gėrį ar blogį ir laikysimės iki galo. O dabar, prieš išvykdami, pasimelskime visagaliui, kuris nuskiria žmonių likimą, kuris jau prieš amžių amžius nubrėžė mūsų kelius, ir paprašykime pakreipti mūsų žingsnius ten, kur bus jo valia.

Nusiėmęs skrybėlę, jis valandėlę pastovėjo, užsidengęs veidą rankomis. Gudas ir aš pasielgėme panašiai.

Negaliu pasakyti, kad būčiau itin pamaldus, kaip ir dauguma medžiotojų, o kai dėl sero Henrio, tai iki šiolei aš nebuvau girdėjęs jį taip šnekant, o ir po to girdėjau tik vieną sykį, nors, man rodos, širdyje jis buvo giliai religingas. Gudas taip pat dievobaimingas, tik labai mėgsta plūstis. Šiaip ar taip, neprisimenu, kad būčiau kada nuoširdžiau meldęsis, kaip tuo momentu, ir po to pasijutau esąs daug laimingesnis. Mūsų ateitis buvo tokia neaiški, o aš manau, kad visa, kas nežinoma ir baisu, priartina žmogų prie jo kūrėjo.

— O dabar,— tarė seras Henris,— trauksime!

Ir mes iškeliavome.

Kito kelrodžio neturėjome, tik tolimuosius kalnus ir senojo Džoze da Silvestros brėžinį, nupieštą ant drobės skiautelės mirštančio, pusiau pamišusio žmogaus rankos prieš tris šimtus metų. Aišku, tuo brėžiniu nebuvo galima visiškai pasikliauti, tačiau, koks jis bebūtų, vienintelė mūsų sėkmės viltis priklausė nuo jo.

Jei mums nepavyks surasti blogo vandens lomelės, kurią senasis donas buvo pažymėjęs vidury dykumos, maždaug šešiasdešimt mylių nuo mūsų išvykimo vietos, pusiaukelėje iki kalnų, tai aišku, jog mirsime iš troškulio baisia mirtimi. Mano nuomone, mes turėjome nepaprastai mažai šansų rasti vandens toje smėlio ir krūmokšnių jūroje. Bet jeigu da Silvestra ir būtų tiksliai nurodęs vietą, tai kas žino, ar toji bala jau prieš daugelį metų nebus saulės išdžiovinta, žvėrių ištrypta, ar užnešta smėlio.

Mes, tylūs kaip šešėliai, sunkiai žengėme pirmyn per smėlį. Krūmokšniai painiojosi po kojų ir trukdė eiti; smėlys biro į batus, ir, paėję keletą mylių, turėdavome sustoti jo išsikratyt. Dvelkė maloni nakties vėsa, ir, nors oras buvo toks troškus bei slopinantis, kad atrodė net tirštas, mes nuėjome geroką kelio galą. Dykumoje buvo labai tylu ir nyku — tai mus be galo slėgė. Gudas jautė tą pat ir net ėmė švilpauti „Savo mergaitę aš palikau...", bet tas švilpesys dykumoje aidėjo taip gūdžiai, kad jis nutilo. Netrukus ištiko nedidelis nuotykis, kuris, nors iš pradžių ir buvome išsigandę, mus šiek tiek pralinksmino. Gudas ėjo pirmasis ir nešėsi kompasą, apie kurį, kaip jūrininkas, be abejo, gerai nusimanė. Mes vorele vilkomės iš paskos. Staiga šūksmas, ir Gudas išnyko. Tučtuojau aplink mus pakilo neregėtas triukšmas: kažkas prunkštė, stenėjo, pašėlusiai kaukšėjo bėgančios kojos. Silpnoje šviesoje mes tegalėjome įžiūrėti neaiškius, smėlio debesyje pusiau paskendusius šuoliuojančius pavidalus. Ruošdamiesi sprukti, čiabuviai metė nešulius, bet atsiminę, kad sprukti nėra kur, puolė žemėn rėkdami, jog tai velnias. Mudu su seru Henriu stovė-

jome pritrenkti. Mūsų nustebimas nesumažėjo ir kai pamatėme Gudą sėdintį ant arklio, galvotrūkčiais lekiančio kalnų kryptimi. Gudas šūkavo kaip pašėlęs. Staiga jis pakėlė rankas aukštyn, ir mes išgirdome, kaip jis žnektelėjo ant žemės. Tik tada aš supratau kas įvyko. Mes užėjome tiesiai ant miegančių kvagų[1] bandos. Gudas užkrito ant vieno tų gyvulių nugaros, o tas pašokęs ėmė jį nešti. Riktelėjęs kitiems, kad viskas tvarkoj, aš nubėgau prie Gudo, labai būkštaudamas, kad jis nebūtų susižeidęs. Radęs jį sėdintį ant smėlio, gerokai sutrenktą ir baisiai persigandusį, bet nesužeistą ir su tvirtai stovinčiu akyje monokliu pajutau didžiausią palengvėjimą.

Po to mes keliavome toliau be jokių nelaimingų atsitikimų, ir, kai sustojome, buvo jau po pirmos; sustoję gurkštelėjome truputį vandens, visai nedaug, nes vandenį reikėjo branginti, pusvalandį pailsėjome ir iškeliavome toliau.

Ėjom ir ėjom, kol pagaliau rytai ėmė rausti kaip mergaitės skruostai. Pasirodė blyškūs, gelsvi spinduliai, kurie greit pavirto auksine juosta, ir aušra užliejo dykumą. Žvaigždės ėmė blėsti ir pagaliau visai užgeso. Auksinis mėnuo išblyško, o ligūstame jo veide išryškėjo kalnų grandinės, išsišaudamos tarsi mirštančio žmogaus skruostikauliai; per bekraštę lygumą plykstelėjo aštrūs ir tiesūs didingos šviesos spinduliai, perskrosdami miglos šydus ir juos uždegdami, pagaliau visa dykuma nušvito virpančia, auksine šviesa. Diena išaušo.

Bet mes nesustojome, nors pailsėti jau būtų buvę ne pro šalį. Žinojom, kad saulei pakilus keliauti bus

[1] Kvaga — zebrų rūšis.

beveik neįmanoma. Pagaliau apie šeštą valandą pastebėjome dykumoje kyšančią nedidelę grupelę uolų ir nuslinkome prie jų. Mūsų laimė, radome ten uolos iškyšulį, po kuriuo tįsojo lygus smėlys. Tai buvo puiki priedanga nuo kaitros. Palindę po ta uola, atsigėrėme užkandome biltongo, o paskui sugulėm ir kietai užmigome.

Nubudome trečią valandą po pietų ir pamatėme tris mūsų nešėjus besiruošiančius grįžti. Jie užtektinai buvo paragavę dykumos, ir jokie peilių kiekiai nebūtų privertę juos žengti bent vieną žingsnį pirmyn. Taigi mes iki soties prisigėrėme vandens ir pripildėme ištuštėjusius butelius iš moliūgų, kuriuos nešė pasamdytieji čiabuviai, o paskui juos, grįžtančius į savo namus už dvidešimties mylių, nulydėjome akimis.

Pusę penkių mes taip pat iškeliavome. Eiti buvo nuobodoka ir nykų. Išskyrus kelis strausus, šioje smėlio platybėje nepamatėme jokios gyvos būtybės. Matyt, žvėrims čia buvo per sausa ir, neskaitant kelių nusususių kobrų, roplių visai neužtikome. Vien tik vabzdžių, paprastų naminių musių, buvo daugybė. Jos apspito mus „ne po vieną, o pulkų pulkais", kaip pasakyta Senajame Testamente. Naminė musė — nepaprasčiausias sutvėrimas. Kur tik beeisi — jų visur pilna. Atrodo, šitaip būta visais laikais. Aš mačiau vieną musę gintaro gabale, kuris, kaip man aiškino, buvo apie pusės milijono metų senumo. Ji niekuo nesiskyrė nuo šiuolaikinių savo palikuonių. Aš visai neabejoju, kad mirštant paskutiniajam žmogui šioje žemėje, jei tik tada bus vasaros metas, musė zirzdama skraidys aplink jį, taikstydamasi nutūpti jam ant nosies.

Saulei leidžiantis sustojome ir laukėme patekant

mėnulio. Dešimtą valandą jis pakilo puikus ir aiškus kaip visuomet. Trumpam stabtelėję apie antrą valandą, mes sunkiai slinkome pirmyn visą naktį, kol pagaliau ilgai laukta saulė nutraukė mūsų vargus. Mes gurkštelėjome vandens, kritome ant smėlio ir tuojau sumigome, nes buvom nepaprastai pavargę. Nereikėjo jokios sargybos, nes šioj plačioj, neapgyventoj lygumoj nebuvo ko bijoti. Vieninteliai mūsų priešai buvo karštis, troškulys ir musės, bet aš geriau būčiau sutikęs grumtis su bet kokiu žmogum ar plėšriuoju žvėrimi, negu su šia pabaisiška trejybe. Šį sykį jau neradome uolos, kuri būtų galėjusi pridengti mus nuo pliskinančios saulės, todėl nubudome apie septintą valandą ryto jausdami lygiai tą pat, ką jaučia mėsos gabalas keptuvėj. Mes buvome tiesiog kiaurai perkepę. Atrodė, kad deginanti saulė čiulpia iš mūsų patį kraują. Sunkiai gaudydami orą, susėdome.

— Fu,— tariau, nuvaikydamas visą aureolę musių, linksmai zirziančių aplink mano galvą; karštis joms nekenkė.

— Oho! — tarė seras Henris.

— Karšta! — tarė Gudas.

Iš tiesų buvo karšta, o mes neturėjome jokios pastogės. Kiek besidairėme, nebuvo matyti nei uolos, nei medžio, tik begalinis, akinantis tviskesys. Įšilęs oras banguote bangavo ties dykuma, tarsi viršum raudonai įkaitintos krosnies.

— Ką daryti? — paklausė seras Henris. — Ilgai šitaip neištversime.

Mes beviltiškai susižvalgėme.

— Žinot ką? — tarė Gudas.— Reikia išsikasti duobę, sulįsti į ją ir užsidengti krūmokšniais.

Pasiūlymas neatrodė labai viliojantis, tačiau, šiaip ar taip, buvo geriau, negu niekas. Mes griebėmės darbo: kasėme kastuvėliu, kurį turėjome atsinešę, ir rankomis. Per valandą mums pavyko išrausti dešimties pėdų pločio, dvylikos ilgio ir dviejų pėdų gylio žemės sklypelį. Paskui medžiokliniais peiliais prisigenėję daugybę žemų krūmokšnių, sulindome į duobę ir užsidengėme jais visi, išskyrus Ventfogelį, kuriam, kaip hotentotui, saulė visai nekenkė. Šakos mus šiek tiek apsaugojo nuo kepinančių saulės spindulių, bet karštį tame netikrame kape aprašyti negalima — jį reikia įsivaizduoti. Juodoji Kalkutos duobė[1] — tik juokas, palyginus ją su mūsiške. Aš iki šiol negaliu suprasti, kaip mes išlikome gyvi. Gulėjome vos bekvėpuodami, kartkartėmis vilgydami lūpas vandeniu iš savo menkos atsargos. Jei būtume gėrę tiek, kiek norėjome, vanduo būtų pasibaigęs per pirmąsias dvi valandas. Turėjome griežčiausiai susivaldyti, nes žinojom, kad, pritrūkę vandens, greit žūtume baisia mirtimi.

Bet viskas turi pabaigą, jei tik žmogus išgyvena tiek, kad jos sulauktų. Galų gale ta baisioji diena ėmė slinkti vakarop. Apie trečią valandą mes nutarėme, kad ilgiau kentėti neįmanoma, kad verčiau mirti beeinant, negu lėtai žūti iš karščio ir troškulio šioje klaikioje duobėje. Taigi siurbtelėję po mažą gurkšnelį greit senkančio vandens, pasiekusio žmogaus kraujo temperatūrą, mes išsvirduliavome tolyn.

Buvome nuėję apie penkiasdešimt mylių. Senojo da Silvestros žemėlapyje buvo pažymėta, kad dyku-

[1] Juodoji Duobė — Black Hole — rūsys Kalkutoje, į kurį 1756 m. Bengalijos sukilėliai uždarė 147 anglų kolonizatorius. Beveik visi jie žuvo nuo karščio ir troškulio. *Vert.*

ma yra trisdešimties lygų[1] ilgio, o blogo vandens lomelė — maždaug pusiaukelėje. Keturiasdešimt lygų reiškė šimtą dvidešimt mylių iki vandens, jeigu jo iš tiesų buvo.

Visą popietę mes iš lėto ir vargingai slinkome į priekį, nueidami vos pusantros mylios per valandą. Saulei nusileidus vėl ilsėjomės, laukdami mėnulio, ir, truputį atsigėrę, šiek tiek numigome.

Dar prieš gulant Umbopa parodė mums neaukštą, vos įžiūrimą kalvelę lygiame dykumos paviršiuje, maždaug už aštuonių mylių. Iš tolo ji buvo panaši į skruzdėlyną. Aš užsnūdau, klausdamas save, kas ten galėtų būti.

Mėnuliui patekėjus mes iškeliavome, nežmoniškai nusilpę, kęsdami troškulį ir baisų karštį. Niekas, kas to nėra jautęs, negali įsivaizduoti, ką mes pergyvenome. Mes ne ėjome, o svirdinėjome, nuolat griūdami iš nuovargio, ir buvome priversti beveik kas valandą sustoti. Mes vos beįstengėme kalbėti. Iki šiol Gudas vis šnekėjo ir juokavo, nes buvo linksmas vyras, bet dabar jau ir jam ne juokai rūpėjo.

Pagaliau apie antrą valandą, nuilsę tiek fiziškai, tiek dvasiškai, priėjome keistą kalvelę ar smėlio kopą, kuri iš pirmo žvilgsnio priminė milžinišką skruzdėlyną. Ji užėmė beveik dviejų akrų žemės plotą ir buvo apie šimto pėdų aukščio.

Čia mes sustojome ir, baisaus troškulio verčiami, iščiulpėme paskutinius vandens lašus. Jo bebuvo tik po pusę pintos kiekvienam, o mes būtume išgėrę po galoną.

---

[1] Lyga — 4,83 km. *Vert.*

Po to suguėme. Pradėdamas snausti išgirdau, kad Umbopa pratarė pats sau zulusiškai:

— Jei nerasime vandens, žūsime rytoj dar mėnuliui nepatekėjus.

Nors ir kaip buvo karšta, bet mane nukrėtė šiurpas. Nemalonu taip arti pajusti baisią mirtį, tačiau net ši mintis nesutrukdė man užmigti.

VI SKYRIUS

VANDUO! VANDUO!

Po dviejų valandų, apie ketvirtą, aš nubudau. Patenkinęs šį pirmąjį nuvargusio kūno reikalavimą, vėl pajutau nenumaldomą, kankinantį troškulį. Daugiau nebegalėjau užmigti. Buvau susapnavęs, kad maudausi srauniој upėj su žaliais, medžiais apaugusiais krantais, o nubudęs vėl pasijutau esąs perdžiūvusioje dykumoje. Prisiminiau, kad Umbopa sakė, jog, neradę šiandien vandens, neišvengiamai turėsime žūti baisia mirtimi. Joks žmogiškas sutvėrimas negalėjo ilgiau išbūti be vandens tokiame karštyje. Aš atsisėdau, trindamas purvu apskretusį veidą sausomis, suskeldėjusiomis rankomis. Mano lūpos ir blakstienos buvo taip sulipusios, kad, tik gerokai patrynęs, vargais negalais įstengiau jas praverti. Nebetoli buvo rytas, bet visai nesijautė priešaušrio gaivumo. Oras buvo neapsakomas — pilnas slogaus karščio. Kiti dar miegojo. Kai prašvito tiek, kad galėjau skaityti, išsitraukiau mažą, kišeninę „Ingoldsbio Legendų" laidą, kurią buvau pa-

siėmęs, ir atsiverčiau „Reimso kuosą". Kai atskaičiau iki tos vietos, kur

> Berniukas turėjo ąsotį auksinį,
> Pripiltą vandens, skaidraus, gintarinio,
> Koks teka pro Reimsą, Namiurą — tėvynėj. . .

aš tiesiog sučepsėjau suskilusiomis lūpomis, arba, greičiau tik bandžiau sučepsėti. Mintis apie tą skaidrų vandenį varė mane iš proto. Jeigu net pats kardinolas su varpeliu, žvake ir knyga stovėtų greta, aš pripulčiau ir išgerčiau jam skirtą vandenį, nors jis būtų jau pilnas muilo putų, vertų, kad pats popiežius nusiplautų rankas, nors ir žinočiau, jog nusipelnysiu už tai visuotiną katalikų bažnyčios prakeikimą. Aš net manau, jog buvau pradėjęs labai lengvabūdiškai žiūrėti į troškulį, nuovargį ir alkį, nes ėmiau mąstyti apie tai, kaip nustebtų ir kardinolas, ir dailus, mažas berniukas, ir kuosa, pamatę mažutį, nudegusį, tamsiaakį, žilaplaukį medžiotoją, staigiai prišokusį, įkišusį veidą į ąsotį ir išmaukusį brangųjį vandenį iki paskutinio lašo. Ši mintis mane taip pralinksmino, kad aš garsiai susijuokiau ar tiksliau tik kvarktelėjau, dėl ko nubudo kiti ir taip pat ėmė trinti purvinus veidus, taip pat stengėsi praplėšti sulipusias lūpas ir blakstienas.

Kai visi nubudo, ėmėme aptarinėti padėtį, kuri buvo jau visai rimta. Neturėjome nė lašo vandens. Mes užvertėme butelius ir laižėme kaklelius, tačiau veltui — jie buvo sausi sausutėliai. Gudas, kuris turėjo savo žinioje butelį konjako, išsitraukė jį ir ėmė godžiai apžiūrinėti, bet seras Henris tučtuojau ištraukė jį Gudui iš rankų. Gerti gryną spiritą reiškė šauktis mirties.

— Jei nerasime vandens — mirsim, — tarė seras Henris.

— Jeigu galima pasikliauti senojo dono žemėlapiu, tai vanduo turėtų būti kažkur netoliese, — tariau aš.

Tačiau mano pastaba jų nenudžiugino. Mes visi supratome, kad tuo žemėlapiu nelabai tevertėjo pasitikėti.

Pamažu ėmė švisti. Sėdėjome, beviltiškai žiūrėdami vieni į kitus. Staiga pamačiau, kad hotentotas Ventfogelis pakilo ir ėmė šen bei ten vaikštinėti, įsmeigęs akis į žemę. Netrukus jis sustojo ir parodė žemyn, riktelėdamas gerkliniu balsu.

— Kas yra? — sušukome tučtuojau pakildami ir eidami ten, kur stovėjo jis, rodydamas į smėlį.

— Nagi, — tariau, — tai nelabai seni gazelių pėdsakai; o kas iš to?

— Gazelės niekad nesitraukia toli nuo vandens, — atsakė jis olandiškai.

— Teisybė, — atsakiau. — Buvau pamiršęs. Dėkoju dievui už tai.

Šis mažutis atradimas suteikė mums naujų jėgų. Nuostabu, kaip žmogus, atsidūręs beviltiškoje padėtyje, griebiasi mažiausios vilties ir jaučiasi beveik laimingas. Kai naktis tamsi, viena žvaigždė geriau, negu niekas.

Tuo tarpu Ventfogelis kilnojo savo buką nosį lygiai taip, kaip pavojų pajutęs senas avinas. Netrukus jis vėl prabilo.

— Užuodžiu vandenį, — tarė jis.

Mes be galo apsidžiaugėme, nes žinojome, kad nuostabus šių laukinių žmonių instinktas neapgauna.

Kaip tik tuo metu iškilmingai pakilo saulė ir prieš mūsų nustebusias akis atsivėrė toks didingas reginys, jog mes tuo momentu užmiršome net troškulį.

Priešais mus, ne daugiau kaip už keturiasdešimties ar penkiasdešimties mylių, ankstyvuose ryto saulės spinduliuose žėrėjo Šebos krūtys. Nuo jų į abi puses per šimtus mylių driekėsi didysis Suleiman Bergas. Pritrūkau žodžių, besistengdamas aprašyti neapsakomą to reginio didybę ir grožį. Netgi aiškūs prisiminimai nepadeda man viską išreikšti. Tai buvo du milžiniški kalnai, kokių, man rodos, nėra daugiau ne tik Afrikoje, bet ir visame pasaulyje. Jie buvo mažiausiai penkiolikos tūkstančių pėdų aukščio, stovėjo vienas nuo kito per dvylika mylių, sujungti stačios uolos, ir savo baisioje, baltoje didybėje kilo tiesiai į dangų. Tie kalnai, stovį kaip gigantiškų vartų kolonos, turėjo moters krūtų formą. Jie palengva kilo nuo lygumos ir iš tolo atrodė visiškai apvalūs bei lygūs. Abiejų kalnų viršūnėse stūksojo didžiulės, sniego apdengtos kalvos, primenančios krūties spenelį. Uola, jungianti abu kalnus, siekė tūkstančio pėdų aukštį ir buvo labai stati. Abipus kalnų, kiek tik beužmatė akis, driekėsi ištisos uolų grandinės, kur-ne-kur perkirstos plokščiaviršūnių kalnų, labai būdingų Afrikai ir panašių į garsųjį Keiptauno kalną.

Nepajėgiu aprašyti visą šio reginio didybę. Stebėdami milžiniškus ugnikalnius, o tai, be abejo, buvo užgesę ugnikalniai, jautėme neišreiškiamą jų prakilnybę ir nenugalimumą. Mums net kvapą užgniaužė, žiūrint į juos. Dar valandėlę rytmečio šviesa žaidė viršum sniegynų ir rudo uolų masyvo, o paskui aplinkui ėmė rinktis keistos ūkanos bei debesys ir apsupo

kalnus, tarytum slėpdami didingą reginį nuo mūsų smalsių akių. Pagaliau mes tegalėjome išskirti jų aiškius, gigantiškus kontūrus, kylančius lyg šmėklos iš po banguojančio uždangalo. Vėliau patyrėme, kad juos nuolatos siaučia tos keistos, perregimos miglos, kurios neleido jų anksčiau įžiūrėti.

Nespėjo kalnai prisidengti paslaptingu debesų apklotu, ir mūsų troškulys — opiausias reikalas — vėl ėmė mus kankinti.

Bepigu buvo Ventfogeliui sakyti, kad jis užuodžiąs vandenį. Kiek mes beieškojome, jokio vandens neradome. Kur tik akys užmatė, traukėsi sausas, įkaitęs smėlys ir krūmokšniai. Mes apėjome kalvelę ir susijaudinę apsižvalgėme aplink. Ir ten tas pat — nepamatėme nė lašelio vandens. Nebuvo jokių ženklų, rodančių, kur galėtų būti balelė, loma ar šaltinis.

— Kvailys, — piktai tariau Ventfogeliui. — Jokio vandens čia nėra.

Bet jis vis kilnojo savo biaurią, buką nosį ir uodė.

— Aš užuodžiu jį, base,— atsakė jisai.— Užuodžiu kažkur ore.

— Taip,— tariau,— debesyse, be abejo, yra. Po kelių mėnesių palis — nuplaus mūsų kaulus.

Seras Henris susimąstęs glostė savo gelsvą barzdą.

— Gal būt, vandens yra ant kalvelės,— tarė jis.

— Nesąmonė! — atsiliepė Gudas.— Kas tai matė, kad vanduo būtų kalvos viršūnėje.

— Užlipkim ir pažiūrėkim,— pasiūliau aš.

Maža ko besitikėdami, ėmėme ropštis smėlėtu šlaitu. Umbopa kopė pirmasis. Staiga jis sustojo lyg stabo ištiktas.

— Nanzia manzie (čia yra vandens)! — garsiai suriko jis.

Mes pribėgome prie jo. Ir iš tiesų giliam dubury, arba įlinkime, pačioje kopos viršūnėje, tikrai pamatėme vandens balelę. Nepasidomėjome, kaip ji galėjo atsirasti tokioje keistoje vietoje. Mūsų nesustabdė net tai, kad vanduo buvo juodas ir atrodė nelabai viliojančiai. Čia buvo vanduo ar kažkas labai panašaus, ir to mums pakako. Puolėme prie jo ir po valandėlės gulėjome ant pilvų, rydami nemalonų skystį, lyg tai būtų buvęs dievų nektaras. Dangau, kaip mes gėrėme! O atsigėrę nudraskėme nuo savęs rūbus ir susėdome vandeny, įsiurbdami drėgmę pro perdžiūvusią odą. Tu, skaitytojau, kuris gauni iš didžiulio nematomo katilo šilto ir šalto vandens vos pasukęs du kranus, negali kaip reikiant suprasti neišpasakyto pasitenkinimo, apėmusio mus drumstoj apysūrio, drungno vandens baloj.

Po valandėlės pakilome gerokai atsigaivinę ir įnikome valgyti biltongą, kurio per visą praėjusią parą tegalėjome nuryti vos po kąsnelį. Iki soties prisivalgę, užsidegėme pypkes ir, sugulę ant palaimintosios lomelės kranto, po išsikišusios pakrantės pavėsiu, miegojome iki pusiaudienio.

Visą dieną mes ten ilsėjomės, dėkodami laimingai žvaigždei, padėjusiai rasti vandenį, nors ir nelabai gerą. Nepamiršome pareikšti prideramą pagarbą ir seniai mirusio da Silvestros vėlei, kuris buvo taip tiksliai pažymėjęs lomelę savo marškinių skverne. Mes labai stebėjomės, kaipgi tas vanduo galėjo taip ilgai išsilaikyti. Manau, kad galima aiškinti vien tik tuo, jog jį gaivino kažkoks, giliai po smėliu esąs šaltinis.

Prisigėrę vandens kiek tik tilpo ir prisipylę pilnutėlius butelius, išvykome mėnuliui patekėjus žymiai

pakilesne nuotaika. Tą naktį nuėjome apie dvidešimt penkias mylias, bet vandens jau neberadome. Tačiau dieną mums pasisekė — gavome pailsėti skruzdėlynų pavėsyje. Saulei pakilus paslaptingosios ūkanos valandėlei nuslinko, ir mes vėl pamatėme Suleiman Bergą ir dvi didingas krūtis, esančias maždaug už dvidešimties mylių; jos kilo priešais mus stačiai aukštyn ir atrodė dar iškilmingiau. Vakarui atėjus, mes vėl iškeliavome ir, neminint smulkmenų, sekančios dienos rytą pasiekėme žemutinius kairiosios Šebos krūties šlaitus, nes į ją mes visą laiką ir kreipėme savo žingsnius. Vanduo vėl pasibaigė. Mus kankino žiaurus troškulys, kurį numalšinti galėjome tikėtis ne kitaip, kaip tik pasiekę sniego juostą, esančią aukštai aukštai virš mūsų. Žudantis troškulys mus buvo taip nualinęs, kad turėjome pora valandų pailsėti. Kęsdami skausmingas deginančios kaitros kančias, ėmėme kopti lavos nuklotais šlaitais. Mes patyrėme, kad visa apatinė kalno dalis buvo sudaryta grynai iš lavos sluoksnių, vulkano išmestų prieš daugelį metų.

Vienuoliktą valandą buvome jau visai nusivarę ir iš tiesų labai biaurioje padėtyje. Nors lavos paviršius, kuriuo ėjome, buvo gana plynas, palyginus jį su tuo, koks pasitaiko, kaip man teko girdėti, kitur, pavyzdžiui, Dangun Ėmimo saloje, tačiau ir jame netrūko iškyšulių, labai žeidusių mūsų kojas. Šitai, drauge su visais kitais negandais, visai mus pribaigė. Pastebėję už kelių šimtų žingsnių suvirtusias didžiules lavos nuolaužas, pasukome prie jų, norėdami pagulėti pavėsyje. Pasiekę tą vietą, gerokai nustebome — nes sugebėjimas stebėtis tebebuvo gyvas mumyse — pamatę nedidelę plokštumą, padengtą vešlios, žalios augmeni-

jos. Dirva čia buvo susidariusi iš irstančios lavos, ir paukščių atneštos sėklos joje sudygo. Tačiau mes per daug nesidomėjome žaliaisiais augalais, nes žmogus gi negali misti žole, kaip Nabuchodonosaras — tam reikalinga ypatinga dievo apvaizdos malonė ir atitinkami virškinimo organai. Dejuodami susėdome po uolomis, o aš, iš savo pusės, nuoširdžiai gailėjausi, kad mes leidomės į tokį beprotišką žygį. Mums besėdint, žiūriu, Umbopa pakyla ir šlubčioja link tų augalų. Praslinkus kelioms minutėms, didžiausiam savo nustebimui, pamačiau šią visuomet nepaprastai orią asmenybę beprotiškai šokinėjančią, klykaujančią ir mojuojančią kažkokiu žaliu daiktu. Tikėdamiesi, kad jis rado vandens, mes pašokę nusikepurnėjome prie jo taip greit, kaip tik nešė mus nuvargintos kojos.

— Kas yra, Umbopa, kvailio sūnau? — sušukau aš zulusiškai.

— Yra maisto ir vandens, Makumazane,— atsakė jis, vėl mosteldamas kažkuo žaliu.

Tada supratau, ką jis rado. Tai buvo agurotis. Mes užtikome laukinių aguročių sklypelį. Jų buvo tūkstančiai ir visi puikiausiai prinokę.

— Aguročiai,— suklykiau greta stovinčiam Gudui.

Nepraėjo nė sekundė, o jis jau buvo suleidęs į vieną agurotį savo dirbtinius dantis.

Rodos, kad mes suvalgėme jų po šešetą, ir nors ne kokie tai buvo vaisiai, abejoju, ar esu valgęs ką nors skanesnio.

Privalgę jų mėsingo minkštimo ir numalšinę troškulį, ėmėme vėsintis. Šis darbas vyko labai paprastai: piovėme juos pusiau, statėme priešais saulę ir, jiems garuojant, jautėme vėsumą. Tačiau aguročiai nelabai

maistingi, ir mes pasijutome nepaprastai išalkę. Turėjome dar biltongo, bet mūsų organizmai tiesiog nepriėmė šio valgio; be to, reikėjo jį taupyti, nes nežinojome, kada pavyks gauti daugiau maisto. Mus išgelbėjo laimingas atsitikimas. Žiūrėdamas dykumon, pamačiau apie dešimt didelių paukščių, lekiančių tiesiai į mus.

— Skit, bas, skit (šauk, base, šauk)! — sušnibždėjo hotentotas, kniubdamas ant žemės. Mes irgi sugulėme.

Pamačiau, kad tai buvo einiai; jie skrido maždaug penkiasdešimt jardų aukštyje. Laukdamas, kol jie prisiartins, paėmiau šautuvą, o paskui pašokau. Pamatę mane, einiai susimetė krūvon, kaip aš ir tikėjausi. Iššoviau du kartus į pačią jų tirštumą ir, mūsų laimei, vienas iš jų nukrito. Tai buvo puikus paukštis, ir svėrė jis apie dvidešimt svarų. Po pusvalandžio mes jau kūrenome ugnį sausais aguročių stiebais ir kepėme jį. Šitokio valgio nebuvome ragavę visą savaitę. Iš einio teliko kaulai ir snapas, o mes jautėmės nepalyginamai geriau.

Naktį vėl keliavome mėnuliui šviečiant, nešdamiesi tiek aguročių, kiek tik begalėjome pakelti. Kuo aukščiau kopėme, tuo vėsesnis ir vėsesnis buvo oras, ir mes jautėme didelį palengvėjimą. Išaušus, kiek galėjome spręsti, iki sniego juostos bebuvo likę ne daugiau kaip dvylika mylių. Pakeliui radome ir daugiau aguročių, taigi dėl vandens jau nebesijaudinome, žinodami, kad tuoj turėsime sniego iki valios. Šlaitas toje vietoje buvo labai status, ir mes kopėme visai iš lėto — apie mylią per valandą. Tą naktį suvalgėme paskutinį biltongo gabalėlį. Neskaitant anų einių, kalnuose nematėme jokių gyvų būtybių, neužėjome jokio

šaltinio nė upelio, kas man pasirodė labai keista, nes aukščiau buvo sniegas, kuris, mūsų nuomone, kartais turėdavo tirpti. Bet vėliau patyrėme, kad visi upeliai tekėjo šiauriniu šlaitu. Kodėl taip buvo, nesugebu suprasti.

Pradėjome labai nerimauti dėl maisto. Atrodo, jog buvome išvengę troškulio mirties vien tam, kad mirtume badu. Sekančių trijų vargingų dienų įvykius nurašysiu tiesiog iš savo užrašų knygelės, kurioje viską pasižymėdavau.

„Gegužės 21 d. Išvykome vienuoliktą valandą ryto, nes oras buvo pakankamai vėsus, ir galėjome keliauti dienos metu. Nešėmės keletą aguročių. Vilkomės visą dieną, bet daugiau aguročių neberadome; matyt, buvome išėję iš tų sričių, kur jie auga. Nepastebėjome jokių žvėrių. Saulei leidžiantis sustojome nakvynės. Išbuvom nevalgę jau daugelį valandų. Naktį kentėme šaltį.

Gegužės 22 d. Išvykome saulei tekant, jausdami didelį nuovargį ir silpnumą. Per dieną tenuėjome penkias mylias. Radę sniego, užvalgėme jo. Daugiau nieko. Nakčiai įsitaisėme po didelės plokštumos pakriaušiu. Šaltis smarkus. Siurbtelėjome po gurkšnelį konjako ir, įsisupę į antklodes, susiglaudėme vienas prie kito, kad nesušaltume. Kenčiame baisų alkį ir esame labai nusilpę. Manome, kad naktį gali mirti Ventfogelis.

Gegužės 23 d. Kai tik saulė pakilo ir truputį sušildė mūsų kūnus, vilkomės tolyn. Padėtis baisi, jei tik nerasime maisto, bijau, kad ši diena bus paskutinė mūsų kelionėje. Gudas, seras Henris ir Umbopa laikosi nepaprastai ištvermingai, bet su Ventfogeliu visai

blogai. Kaip dauguma hotentotų, jis negali pernešti šalčio. Bado skausmai sumažėjo, bet viduriai tarytum nutirpę. Kiti sakosi jaučią tą pat. Mes pasiekėme stačiąją grandinę, arba lavos sieną, jungiančią abi krūtis. Reginys nuostabus — už mūsų ligi pat horizonto plyti didžiulė, karšta, kalvota dykuma. Prieš mus — mylių mylios lygaus, kieto sniego, palengva kylančio aukštyn, o pačiame viršuje kelių mylių pločio ir keturių tūkstančių pėdų aukščio kalva šauja tiesiai padangėn. Nematyti jokio gyvo padaro. Bijau, kad artinasi galas. Dieve, padėk mums."

Necituoju daugiau užrašų, nes skaityti juos nelabai įdomu. Antra vertus, tolimesnius įvykius reikia nušviesti smulkiau.

Visą tą dieną, gegužės 23-čiąją, lėtai slinkome snieguota atšlaite, kartkartėmis priguldami pailsėti. Manau, kad atrodėme labai keistai ir niūriai, nes buvome be galo prislėgti ir vos vilkome nuvargusias kojas akinančiais plotais, dairydamiesi aplink alkanomis akimis. Tačiau iš to dairymosi nebuvo jokios naudos — nepamatėme nieko valgomo. Per dieną nuėjome ne daugiau kaip septynias mylias. Prieš pat saulėleidį atsidūrėme ties papėde kalvos, kuri stūksojo ant kairiosios Šebos krūties; didžiulės, lygios, sniegu apklotos kalvos, kylančios tūkstančius pėdų į aukštį. Bet mes jautėmės taip blogai, kad nebeturėjome jėgų gėrėtis nuostabiu reginiu. Besileidžiančios saulės spinduliai kur-ne-kur nužėrė sniegą kraujo raudoniu, o stūksančią virš mūsų kalvą apvainikavo didinga aureole.

— Klausykite, — dusdamas tarė Gudas, — kažkur netoliese turėtų būti urvas, apie kurį rašė senasis džentelmenas.

— Taigi,— tariau,— jei toks urvas tikrai yra.

— Na jau, Kvotermenai,— sudejavo seras Henris,— nekalbėkite šitaip. Aš pilnai pasitikiu donu. Prisiminkite vandenį. Tuojau surasime tą vietą.

— O jei nerasime jos iki sutemstant, mes žuvę. Štai ir viskas,— paguodžiau aš.

Apie dešimt minučių mes stūmėmės pirmyn tylėdami. Umbopa žingsniavo šalia manęs, susisupęs į antklodę ir, kaip jis sakė, „malšindamas alkį" taip susiveržęs diržu, kad jo liemuo atrodė plonas kaip mergaitės. Staiga jis griebė man už rankos.

— Žiūrėk, — sušuko jis, rodydamas į stačiai kylantį kalvos šlaitą.

Pažiūrėjau, kur jis rodė, ir už dviejų šimtų jardų pamačiau kažką panašaus į skylę sniege.

— Tai urvas,— tarė Umbopa.

Kuo greičiausiai nuskubėjome į tą vietą ir įsitikinome, kad ten tikrai būta urvo angos, be abejo, to paties apie kurį rašė da Silvestra. Atėjome kaip tik laiku. Saulė leidosi nepaprastai greitai ir sutemo tuoj pat. Šiose geografinėse platumose prieblandos beveik nebūna. Mes įšliaužėme į urvą, kuris buvo labai didelis, susiglaudėme vienas prie kito, kad nesušaltume, ir išgėrėme konjako likutį — po mažą gurkšnelį kiekvienas. Kad pamirštume savo vargus, stengėmės užmigti. Bet miegui buvo per smarkus šaltis. Manau, jog tokioje aukštumoje temperatūra ne aukštesnė, kaip keturiolika ar penkiolika laipsnių žemiau nulio. Man sunku aprašyti, ką pergyvenome, nuvarginti visokių negandų, alkio ir baisaus dykumos karščio. Užteks tik pasakyti, kad niekad nebuvau jautęs šalčio mirties taip arti. Visą šaltą naktį mes prasėdėjome, valandą

po valandos, jausdami, kaip speigas sukinėjasi aplink mus ir gnaibo mums čia pirštus, čia kojas, čia nosį. Veltui glaudėmės vis arčiau ir arčiau — mūsų suvargusiuose kūnuose nebuvo šilumos. Kartais vienas kitas neramiai užsnūsdavo, bet ilgai miegoti niekas negalėjo, o tai gal ir buvo mūsų laimė, nes vargu ar bebūtume nubudę po ilgesnio miego. Mano įsitikinimu, mes išlikome gyvi tik savo tvirtos valios dėka.

Prieš aušrą nugirdau, kaip hotentotas Ventfogelis, kurio dantys visą naktį barškėjo tarytum kastanjetės, giliai atsiduso ir nustojo kalenęs. Aš nepagalvojau nieko blogo, maniau, kad jis užmigo. Nugara jis buvo atsirėmęs į mane, o ji darėsi vis šaltesnė ir šaltesnė, kol pavirto visai ledine.

Pagaliau dangus papilkėjo; sniege sumirgo greitos auksinės šviesos strėlės, ir iš anapus lavos sienos sužiuro didinga saulė, nušviesdama pusiau sustingusias mūsų figūras ir Ventfogelį, kuris sėdėjo tarp mūsų negyvai sušalęs. Ne veltui jo, vargšelio, nugara buvo tokia šalta. Ventfogelis numirė tuo metu, kai aš girdėjau jį atsidūstant, o dabar jis buvo beveik suledėjęs. Baisiausiai pritrenkti, mes atšokome nuo negyvo kūno (keista baimė, kuri visada apima žmogų šalia lavono), palikdami jį taip, kaip jisai sėdėjo — apkabinęs rankomis kelius.

Saulė žėrė šaltus spindulius (jie tikrai buvo šalti) tiesiog į urvo vidų. Staiga išgirdau kažkieno išgąstingą šūksnį ir pasukau galvą į urvo vidų.

Ir štai ką aš pamačiau. Pačiame urvo gale (o jis buvo apie dvidešimties pėdų ilgio) sėdėjo kažkokia figūra, nulenkusi ant krūtinės galvą ir nukorusi žemyn ilgas rankas. Aš įsmeigiau į ją akis ir pamačiau, kad tai irgi negyvas žmogus ir, kas svarbiausia, baltasis.

Kiti taip pat jį pastebėjo. Sukrėsti mūsų nervai nepajėgė išlaikyti tokio reginio — visi ligi vieno sprukome iš urvo taip greitai, kaip tik leido mūsų sustingę sąnariai.

VII SKYRIUS

SALIAMONO KELIAS

Išlindę iš urvo, mes pasijutome labai kvailai ir sustojome.

— Grįžtu atgal,— tarė seras Henris.

— Kodėl? — paklausė Gudas.

— Man dingtelėjo, kad tai, ką mes matėme, galėjo būti mano brolis.

Ši mintis buvo visai nauja, ir, norėdami įsitikinti, ar ji teisinga, mes sugrįžome į urvą. Po ryškios saulės šviesos nusilpusios bežiūrint į sniegą mūsų akys urvo prieblandoje nieko nematė. Kai jos pagaliau su tamsa apsiprato, mes prisiartinome prie lavono.

Seras Henris priklaupė ir atidžiai įsižiūrėjo į mirusiojo veidą.

— Ačiū dievui, — tarė jis, su palengvėjimu atsidusdamas.— Čia ne mano brolis.

Tada ir aš priėjau pasižiūrėti. Tai buvo lavonas aukšto, ereliškų veido bruožų žilaplaukio ir ilgaūsio vidutinio amžiaus žmogaus. Jo oda buvo visiškai geltona, tampriai aptempusi kaulus. Drabužiai buvo nuvilkti, belikę tik kažkas panašaus į vilnonių kelnių skutus. Į skeletą panašus kūnas buvo nuogas. Ant jo kaklo kabojo dramblio kaulo kryžius su nukryžiuotuoju. Lavonas buvo kiečiausiai sušalęs.

— Kas galų gale čia galėtų būti? — tariau aš.

— Argi jūs nenumanote? — paklausė Gudas.

Aš papurčiau galvą.

— Aišku, kad senasis donas Džoze da Silvestra. Kas gi daugiau?

— Negali būti,— dusdamas ištariau aš.— Jis mirė prieš trejetą šimtų metų.

— O kas, leiskite paklausti, sutrukdys jam išbūti čia, tokiame šaltame ore, dar trejetą tūkstančių metų? — tarė Gudas.— Jei tik oras pakankamai šaltas, kūnas nepasikeis, kaip nesikeičia amžinai žaliuojantis medis. O čia dievaži šalta. Čia niekad neįeina saulė, neužklysta žvėrys, kurie galėtų sudraskyti ir sunaikinti lavoną. Aišku, vergas, kurį jis mini savo raštelyje, bus nuvilkęs rūbus ir palikęs kūną, nes vienas nepajėgė jo palaidoti. Štai,— kalbėjo jis toliau, pasilenkdamas ir pakeldamas keistos formos nusmailintą kaulą,— tasai „nuskeltas kaulas", kuriuo jis braižė žemėlapį.

Valandėlę mes stovėjome pritrenkti, užmiršę savo nelaimes, žiūrėdami į tokį nepaprastą ir, kaip mums atrodė, beveik stebuklingą reginį.

— O štai iš kur jis ėmė rašalo,— sušuko seras Henris ir parodė mažą žaizdelę kairėje mirusiojo rankoje.— Ar teko kam matyti panašių dalykų?

Nebeliko jokių abejonių, kad prieš mus buvo da Silvestros lavonas. Kas liečia mane, tai aš, prisipažinsiu, buvau gerokai nusigandęs. Prieš mus sėdėjo negyvėlis, kurio nurodymai, rašyti prieš trejetą šimtų metų, atvedė mus į šią vietą. Savo rankoje laikiau paprastą plunksną, kuria jis rašė; kryžius, kurį jis bu-

čiavo stingstančiomis lūpomis, kabojo ant jo kaklo. Bežiūrint į jį, mano vaizduotėje iškilo reginys: keleivis, mirštąs iš bado ir šalčio, tačiau besistengiantis perduoti pasauliui didžiąją paslaptį, kurią jis atskleidė, ir baisi jo mirties vienatvė, atsivėrusi dabar prieš mūsų akis. Man net atrodė, kad jo ryškiuose bruožuose galima įžvelgti panašumą su mano vargšu draugu Silvestru, mirusiu ant mano rankų prieš dvidešimt metų. Bet gal tai buvo tik įsivaizdavimas. O priešais mus sėdėjo jis, tasai liūdnas priminimas likimo, dažnai ištinkančio žmones, kurie stengiasi įsiskverbti nežinomybėn. Galimas dalykas, kad jis tebesėdės čia per ilgus, dar negimusius amžius, ir gąsdins keleivius, panašius į mus, jei tik kada nors atsiras tokių, atėjusių sudrumsti jo vienatvę. Mes buvome nebetoli mirties iš bado ir šalčio, o šis reginys visai mus pritrenkė.

— Keliaukime, — tarė seras Henris tyliu balsu.— Bet luktelėkite, duosime jam draugą.

Jis pakėlė hotentoto Ventfogelio kūną ir pasodino jį greta senojo dono. Paskui pasilenkė ir timptelėjęs nutraukė virvelę, kuria buvo parištas kryžius, nė nebandydamas atrišti jos sugrubusiais pirštais. Tikriausiai jis ir dabar tą kryžių tebeturi. Aš paėmiau plunksną — kaulą, kuris guli priešais mane ir dabar, man rašant. Kartais aš juo pasirašau.

Palikę tuos du — išdidų senovės baltąjį ir vargšą hotentotą — amžinai budėti tarp amžinų sniegynų, išlindome iš urvo į mielą saulės šviesą ir tęsėme kelionę, klausdami savęs, už kelių gi valandų mes tapsime panašūs į juos.

Nuėję apie pusę mylios, pasiekėme plokštumos kraštą, nes kalva buvo ne pačiame jos centre, kaip

mums pasirodė iš dykumos pusės. Mes nematėme, kas buvo apačioj, nes gamtovaizdį dengė ryto miglos skraistė. Pagaliau viršutiniai miglos sluoksniai šiek tiek praretėjo, ir apačioj, maždaug už penkių šimtų jardų, ten, kur baigėsi snieguota atšlaitė, pamatėme plotą žalios žolės. Per jį tekėjo upelis. Bet tai ne viskas. Prie upelio, besišildydamos ryto saulėje, stovėjo didelės antilopės. Jų buvo ištisas būrys — dešimt, penkiolika. Nuotolis neleido suprasti, kokios jos rūšies.

Reginys mus beprotiškai nudžiugino. Maisto buvo pakankamai; reikėjo tik sugebėti jį pasiimt. Bet kaip pasiimti? Gyvuliai stovėjo ne mažiau kaip už šešių šimtų jardų — perdaug didelis atstumas šūviui, nuo kurio tačiau priklausė mūsų gyvybės.

Paskubomis ėmėme svarstyti, ar verta slinkti prie grobio, bet turėjome atsisakyti šio plano. Visų pirma, buvo nepalankus vėjas. Be to, žvėrys tikriausiai būtų pastebėję mus akinančiai baltame sniego fone, kurį mums reikėjo pereiti.

— Na, teks pabandyt šauti iš čia,— tarė seras Henris.— Iš kokių šautuvų šausime, Kvotermenai, iš automatų ar ekspresų?

Ir vėl klausimas. Vinčesterio automatai, o jų buvo du, nes Umbopa nešė savo ir vargšo Ventfogelio, pataikydavo iš tūkstančio jardų, o ekspresai tik iš trijų šimtų penkiasdešimt. Iš didelių atstumų šūvis būdavo netikslus. Bet iš kitos pusės, jei mes pataikytume, iš ekspreso lengviau grobį užmušti, nes jis užtaisomas sprogstamomis kulkomis. Tai buvo tikrai keblus klausimas, bet aš nutariau, kad mes turime rizikuoti ir šauti iš ekspreso.

— Tegu kiekvienas taiko į patiną priešais save. Ge-

rai nutaikykite į petį ir aukščiau,— tariau aš.— O tu, Umbopa, tark žodį, kad visi drauge iššautume.

Stojo tyla. Kiekvienas iš mūsų stengėsi nusitaikyti kuo geriausiai — taip, kaip taiko žmogus, žinodamas, kad nuo šūvio priklauso jo gyvybė.

— Šauk! — sušuko Umbopa zulusiškai.

Tą pat akimirksnį garsiai pykštelėjo trys šautuvai; prieš mūsų akis pakibo trys dūmų debesėliai ir tyliais sniegynais nuskrido šimtai aidų. Netrukus dūmai išsisklaidė ir atidengė — o, džiaugsme! — didelį patiną, gulintį ant nugaros ir kebėkštuojantį kojomis mirtinoje agonijoje. Mes net suklykėme, pamatę tokį pasisekimą. Buvome išgelbėti. Nereiks daugiau badmiriauti. Kad ir kaip buvome nusilpę, greit perbėgome sniegu apsiklojusią atšlaitę, skiriančią mus nuo grobio, ir po dešimties minučių prieš mus garavo nušauto žvėries širdis ir kepenys. Bet čia atsirado nauja kliūtis: neturėjome kuro, todėl negalėjome užsikurti ugnies ir išsikepti mėsos. Nusiminę žvalgėmės vieni į kitus.

— Mirštantieji badu neturi būti įnoringi,— tarė Gudas.— Teks valgyti žalią mėsą.

Kitos išeities nebuvo, o kankinantis alkis sušvelnino šį pasiūlymą, kuris kitu kartu būtų atrodęs labai biaurus. Taigi, mes paėmėme širdį ir kepenis, pakasėme kelioms minutėms į sniegą, kad atšaltų, apiplovėme lediniame upės vandenyje ir pagaliau godžiai juos valgėme. Tai atrodo gana baisu, bet, sakau tiesą, nebuvau valgęs nieko geresnio už tą žalią mėsą. Po ketvirčio valandos mes tapome kitais žmonėmis. Gyvybė ir energija vėl grįžo, silpnas pulsas sustiprėjo, kraujas ėmė smagiai tekėti gyslomis. Bet, bijodami pernelyg prikimšti išbadėjusius skrandžius, mes stengėmės daug nevalgyti ir nebuvome visai sotūs.

— Ačiū dievui,— tarė seras Henris.— Tas gyvulys išgelbėjo mūsų gyvybes. Kas jis per vienas?

Aš pakilau ir nuėjau apžiūrėti antilopės, nes nežinojau, kokiai rūšiai ji priklausė. Antilopė buvo asilo dydžio, ilgais, lenktais ragais. Nežinojau, kokios ji rūšies, nes panašių antilopių man niekad neteko matyti. Jos kailis buvo tankus, rudas, su rusvais dryželiais. Vėliau sužinojau, kad šie reti gyvuliai sutinkami tik didelėse aukštumose, kur nėra jokių kitų žvėrių, ir čiabuvių vadinami „inko". Kulka buvo pataikiusi antilopei tiesiai į petį, tačiau kieno kulka ją paklojo, mes, žinoma, negalėjome išaiškinti. Manau, kad Gudas, prisiminęs savo nuostabų šūvį į žirafą, slapčiomis pasisavino tą garbę sau, o mes tam neprieštaravome.

Buvome taip užsiėmę savo alkio malšinimu, kad nespėjome net apsidairyti. Pavalgę ir paliepę Umbopai nupiaustyti tiek geriausios mėsos gabalų, kiek įstengsime panešti, ėmėme tyrinėti apylinkę. Buvo jau aštunta valanda, ir miglos išsisklaidė, tarytum jas būtų sugėrusi saulė. Dabar mes galėjome iš karto apžvelgti visą aplinkinį gamtovaizdį. Nežinau, kaip beaprašyti didingą, prieš mūsų nustebusias akis atsivėrusią panoramą. Nebuvau matęs nieko panašaus ir, tur būt, nebepamatysiu. Už mūsų kilo snieguotos Šebos krūtys, o apačioj, už penkių tūkstančių pėdų, mylių mylias driekėsi puiki lyguma. Ji buvo nusėta aukštomis giraitėmis; sidabro vagoje vingiavo didelė upė. Kairėje vilnijo plati stepė, kurioje ganėsi nesuskaitoma daugybė laukinių žvėrių ar galvijų bandų. Iš tolo negalėjome atskirti, kokie ten gyvuliai. Tolumoje ši lyguma atrodė apjuosta kalnų sienos. Dešinėje pusėje kraštas buvo kalnuotesnis, tai yra, lygumoje kur-ne-kur kyšojo kal-

vos, o tarp jų buvo išdrikę dirbamos žemės plotai. Aiškiai galėjome išskirti kupolo formos trobeles. Gamtovaizdis tįsojo prieš mūsų akis kaip žemėlapis, upės žvilgėjo lyg sidabrinės gyvatės, viršukalnės, primenančios Alpes, apvainikuotos sūkuriuojančių sniegų karūnomis, kilo aukštyn iškilnioj didybėj. O viršum visko linksmai švietė saulė, ir gamta plačiai alsavo laiminga gyvybe.

Mus, žiūrinčius į šį vaizdą, nustebino du keisti dalykai. Visų pirma tai, kad tasai kraštas buvo per penkis tūkstančius pėdų aukščiau, negu mūsų pereita dykuma. Antra — visos upės tekėjo iš pietų į šiaurę. Mes jau buvome skaudžiai patyrę, kad pietinėje šios didelės kalnų virtinės pusėje visai nebuvo vandens, tačiau šiaurinėje tekėjo daugybė upelių, kurių dauguma, atrodė, turėjo įsilieti į didelę upę, vingiuojančią toliau, negu galėjome akimis užmatyti.

Valandėlę mes sėdėjome tylėdami ir stebėjome tą stebuklingą reginį. Pagaliau seras Henris prabilo.

— Ar žemėlapyje yra kaip nors pažymėtas didysis Saliamono kelias? — paklausė jis.

Neatitraukdamas akių nuo tolimųjų plotų, aš linktelėjau galvą.

— Nagi, žiūrėkite. Antai jis! — tarė seras Henris, rodydamas dešinėn.

Mudu su Gudu pažiūrėjome, kur jis rodė, ir pamatėme kažką panašų į platų važinėjamą kelią, kurio anksčiau nebuvome pastebėję, nes jis, pasiekęs lygumą, slėpėsi už kalvų. Mes nieko nepasakėme, arba beveik nieko; po truputį ėmėme atprasti kuo nors stebėtis. Kažkaip neatrodė itin nepaprasta rasti šioje nežinomoje šalyje kelią, panašų į romėniškuosius kelius. Mes tik susitaikėme su faktu, ir tiek.

— Na,— tarė Gudas,— jei mes pasuktume tiesiai dešinėn, kelias turėtų būti visai arti. Ar nevertėtų pajudėti.

Tai buvo geras patarimas, ir mes, nusiplovę upėje veidus ir rankas, jo paklausėme. Beveik mylią skynėmės kelią per akmenis, žengėme sniego ploteliais ir staiga, pasiekę nedidelės kalvelės viršūnę, po savo kojomis pamatėme kelią. Tai buvo puikus, mažiausiai penkiasdešimt pėdų pločio kelias, visas iškirstas uoloje ir, matyt, gerai prižiūrimas. Tik buvo keista, kad jis atrodė čia prasidedąs. Mes nusileidome žemyn, išėjome į kelią ir pastebėjom, kad jis tikrai prasideda už kelių šimtų žingsnių Šebos krūtų pusėje, o toliau kalno atšlaitė buvo nusėta akmenimis ir padengta sniego lopinėlių.

— Kaip tatai suprasti, Kvotermenai? — paklausė seras Henris.

Aš pakraipiau galvą, nes pats nieko nesuvokiau.

— Žinau,— tarė Gudas.— Nėra abejonės, kad kelias ėjo ir per kalnus, ir per dykumą, bet dykumoj jį užnešė smėlys, o kalnuose sunaikino skysta, iš vulkano išsiveržusi lava.

Šis spėliojimas atrodė teisingas, bent mums jo pakako. Leidomės toliau žemyn. Visai kitas reikalas buvo eiti tokiu puikiu taku pilnais pilvais, palyginus su tuo, kaip lipome į kalną per sniegus, beveik sušalę, bado marinami. Jei ne slegiantys prisiminimai apie liūdną Ventfogelio likimą ir apie baisingąjį urvą, kur jis liko senojo dono draugėje, mes būtume buvę visiškai patenkinti, nors mūsų laukė visokie nežinomi pavojai. Kas mylią oras darėsi švelnesnis ir šiltesnis, o visas kraštas vis labiau ryškino savo grožį. O kai dėl kelio,

tai aš niekad nebuvau matęs tokio meistriško darbo, nors seras Henris tvirtino, kad didysis kelias per Sen-Gotardą Šveicarijoje labai panašus į šį. Jokie sunkumai nesustabdė senojo pasaulio inžinierių, sumaniusių šį kelią. Vienur mes priėjome didelę, trijų šimtų pėdų pločio ir mažiausiai šimto pėdų gylio daubą; ši didžiulė duobė buvo priversta milžiniškų šlifuoto akmens blokų, o juose buvo iškaltos arkos vandeniui pratekėti. Per tuos akmenis didingai tiesėsi kelias. Kitoje vietoje, ties penkių šimtų pėdų gylio bedugne, jis buvo zigzagais iškaltas atšlaitėje. Trečioje vietoje kelias ėjo tuneliu, išraustu tiesiai per kalnagūbrį. Pastebėjome, kad tunelio sienos buvo išmargintos keistomis skulptūromis, daugiausia vaizduojančiomis vyrus kovos vežimuose. Viena ypač graži skulptūrų grupė vaizdavo visą mūšį ir tolumoje varomų belaisvių koloną.

— Na,— tarė seras Henris,— apžiūrėjęs šiuos senovinius meno kūrinius,— galima vadinti šį kelią Saliamono keliu, bet pagal mano kuklią nuomonę egiptiečiai buvo čia anksčiau, dar prieš įžengiant Saliamono žmonėms. Jeigu čia ne egiptiečių rankų darbas, tai galiu tik pasakyti, kad labai panašus.

Iki pusiaudienio mes nuėjome geroką kelio galą ir pasiekėme sritį, kur augo miškai. Pirmiausia šen bei ten pamatėme krūmokšnius, kurie vis tankėjo. Pagaliau kelias ėmė vingiuoti per plačią sidabrinių medžių giraitę. Medžiai buvo panašūs į augančius Stalo Kalno atšlaitėse Keiptaune. Keiptaunas — vienintelė vieta, kur aš mačiau tokius medžius, todėl nustebau išvydęs tokius pat ir čia.

— Oho! — sušuko Gudas, entuziastiškai apžvelgdamas medžius žėrinčiais lapais.— Juk čia pakankamai

malkų. Sustokime ir išsikepkime pavalgyti. Aš jau beveik suvirškinau tą žalią mėsą.

Kadangi niekas neprieštaravo, mes pasukome iš kelio ir nuėjome prie netoliese čiurlenančio upelio. Netrukus skaisčiai suliepsnojo smagi ugnis, sukurta iš sausų šakų. Atsipiovę po geroką gabalą atsineštosios antilopės mėsos, ėmėme kepti ją ant iešmų, kaip daro kafrai, ir patenkinti suvalgėme kepsnį. Pasisotinę užsidegėme pypkes ir ėmėme ilsėtis; po visų neseniai patirtų vargų jautėmės kaip danguje.

Linksmai čiurleno upelis, kurio krantai buvo apaugę tankiais paparčiais ir kyšančiais tarp jų į plunksnas panašių laukinių šparagų kuokštais; švelnus vėjelis šiureno sidabrinių medžių lapus; aplinkui burkavo karveliai; margasparniai paukščiai lyg gyvi brangakmeniai šmėkščiojo nuo šakos ant šakos. Čia buvo tikras rojus.

Vietovės stebuklingumas ir nenugalimas jausmas, kad pavojai praėjo, kad pažadėtoji žemė pagaliau pasiekta, atrodo, užbūrė mus ir privertė nutilti. Seras Henris ir Umbopa sėdėjo, tyliai ir karštai kalbėdamiesi laužytos anglų kalbos ir zulusų tarmės mišiniu. Aš gulėjau, pusiau prisimerkęs, kvapiame paparčių guolyje ir stebėjau juodu. Pasigedęs Gudo, ėmiau dairytis, kur jis prapuolė, ir pamačiau jį, sėdintį ant upelio kranto, tik ką išsimaudžiusį. Jis vilkėjo tik vienais flaneliniais marškiniais ir, atgijus įgimtiems ypatingo tvarkingumo įgūdžiams, užsiiminėjo sudėtingiausiu tualetu. Jis buvo išskalbęs gutaperčinę apikaklę, rūpestingai išpurtęs kelnes, švarką bei liemenę ir, kadangi dar nebuvo pasiruošęs apsirengti, tvarkingai juos lankavo. Jis liūdnai lingavo galvą, apžiūrinėdamas gausias skyles ir įplėši-

mus — mūsų baisingosios kelionės pasekmes. Paskui paėmė savo batus, nutrynė juos paparčių sauja ir tol blizgino gabalėliu antilopės taukų, kuriuos buvo rūpestingai išsaugojęs, kol batai įgavo palyginti visai padorią išvaizdą. Rūpestingai apžiūrėjęs batus pro savo monoklį, jis apsiavė juos ir ėmėsi naujos procedūros. Iš mažo krepšelio, kurį visur nešiojosi, jis išsitraukė kišenines šukas su įtaisytu jose mažučiu veidrodėliu ir ėmė apžiūrinėti save. Matyt, jis buvo nepatenkintas savo išvaizda ir ėmė kuo rūpestingiausiai šukuotis plaukus. Paskui vėl pažiūrėjo į veidrodį — įspūdis buvo nekoks. Jis pagraibė smakrą, apžėlusį dešimties dienų barzda. „Nejaugi,— pagalvojau aš,— jis ruošiasi skustis." Ir nesuklydau. Gudas paėmė gabalėlį taukų, kuriais tepė batus, rūpestingai nuplovė juos upelyje, paskui įkišo ranką į maišelį ir išsitraukė iš ten kišeninę skutimosi mašinėlę, kokią paprastai perkasi žmonės, kurie labai bijo įsipiauti, ar kurie ruošiasi keliauti jūra. Paskui energingai ištrynė skruostus bei smakrą taukais ir ėmė skustis. Matyt, tas darbas buvo labai skausmingas, nes jis tolydžio sunkiai atsidusdavo, o aš, sulaikydamas juoką, žiūrėjau į jo pastangas nugalėti styrinčią barzdą. Buvo labai keista, kad tokioje vietoje ir tokiomis aplinkybėmis žmogus, išsitepęs veidą taukais, susigalvojo skustis. Pagaliau jam pavyko nuskusti didžiumą šerių nuo dešiniojo skruosto ir smakro. Staiga aš pamačiau kažką šviesų žybteliant visai ties jo galva.

Nusikeikęs Gudas pašoko; jei jis būtų skutęsis paprastu skustuvu, tikrai būtų pasipiovęs. Aš taip pat pašokau, tik be keiksmo, ir štai ką pamačiau. Ne daugiau kaip dvidešimt žingsnių nuo manęs ir dešimt žingsnių nuo Gudo stovėjo būrelis labai aukštų, vario

spalvos vyrų; kai kurie buvo pasipuošę juodomis plunksnomis ir dėvėjo trumpus leopardo kailio apsiaustus. Tai viskas, ką aš iš pirmo žvilgsnio pastebėjau. Priekyje stovėjo kokių septyniolikos metų jaunuolis; jo ranka dar tebebuvo pakelta, o liemuo palinkęs į priekį, kaip graikiškos ieties mėtytojo statulos. Matyt, žybtelėjęs daiktas ir buvo jo sviestas ginklas.

Man bežiūrint, senas kariškai atrodantis vyriškis išėjo į priekį ir sugriebė jaunuolį už rankos, kažką jam sakydamas. Po to jie žengė mūsų link.

Seras Henris, Gudas ir Umbopa pačiupo šautuvus ir grasindami iškėlė juos aukštyn. Vyrų grupė nesustojo. Man dingtelėjo mintis, kad čiabuviai nesupranta, kas tai yra šautuvai: priešingu atveju jie nebūtų taip jų niekinę.

— Nuleiskit šautuvus,— šūktelėjau saviesiems, matydamas, kad vienintelė apsigynimo priemonė — susitarti geruoju. Jie paklausė, o aš, eidamas pirmyn, kreipiausi į senąjį vyriškį, kuris buvo sudraudęs jaunuolį.

— Sveiki,— tariau zulusiškai, nes nežinojau, kokia kalba prabilti. Didžiausiam savo nustebimui buvau suprastas.

— Sveiki,— atsakė vyriškis, nors ir ne ta kalba, bet tokia panašia tarme, kad nei Umbopai, nei man nesunku buvo jį suprasti. Ir tikrai, kaip vėliau patyrėme, ši tarmė buvo senoji zulusų kalba, maždaug taip santykiaujanti su dabartine, kaip Čoserio[1] laikų anglų kalba su devynioliktojo šimtmečio.

— Iš kur jūs? — klausinėjo jis.— Kas jūs? Kodėl trejeto iš jūsų veidai balti, o ketvirtojo — toks, kaip mūsų motinų sūnų? — ir jis parodė į Umbopą.

---

[1] D. Č o s e r i s — žymus XIV a. anglų rašytojas. *Vert.*

Aš taip pat pažiūrėjau į Umbopą, ir man pasirodė, kad jis teisus: tiek savo veidu, tiek ir sudėjimu Umbopa buvo labai panašus į tuos žmones. Bet neturėjau laiko svarstyti šį sutapimą.

— Mes svetimšaliai ir esame taikingi,— atsakiau, kalbėdamas lėtai, kad jie mane suprastų.— Šis žmogus — mūsų tarnas.

— Jūs meluojate,— atsakė jis.— Jokie svetimšaliai negali pereiti per kalnus, kur visa žūva. Bet kas iš jūsų melo! Jūs svetimšaliai ir turite mirti, nes joks svetimšalis negali gyventi kukuanų krašte. Toks karaliaus įstatymas. Ruoškitės mirti, svetimšaliai!

Aš kiek suglumau ir juo labiau dėl to, kad pamačiau keletą iš jų besiekiant kažkokių kiekvienam prie šono kabančių daiktų, panašių į plačius ir sunkius peilius.

— Ką tas valkata sako? — paklausė Gudas.

— Jis sako, kad nusuks mums sprandus,— niūriai atsakiau.

— O viešpatie,— sudejavo Gudas. Jis pakėlė ranką, traukdamas savo viršutinį protezą žemyn ir paleisdamas jį taip, kad tasai taukštelėtų. Taip jis visuomet darydavo, kai sutrikdavo. Tai buvo laimingiausias judesys, nes išdidūs kukuanai kartu riktelėjo iš baimės ir atšoko keletą jardų.

— Kas yra? — paklausiau.

— Tai jo dantys,— susijaudinęs šnibžtelėjo seras Henris.— Jis pajudino juos. Išimkite dantis, Gudai, išimkite dantis!

Gudas paklausė ir įleido protezą į flanelinių marškinių rankovę.

Neilgai trukus smalsumas nugalėjo baimę, ir vyrai

iš lėto prisiartino. Atrodo, kad jie buvo pamiršę savo geraširdišką ketinimą mus nužudyti.

— Ką tai reiškia, svetimšaliai,— iškilmingai paklausė senis,— kad šis žmogus,— jis parodė į Gudą, stovintį vienais flaneliniais marškiniais, pusiau nuskustu veidu,— kurio liemuo apdengtas, o kojos nuogos, kuris augina plaukus tik vienoje liguisto veido pusėje, o kitoje — ne, turi šviečiančią, permatomą akį, kad jo dantys juda savaime, išnyksta iš burnos ir vėl joje pasirodo?

— Praverkite burną,— tariau Gudui, o jis tuoj ištempė lūpas ir išsiviepė senajam džentelmenui, kaip piktas šuo, atidengdamas jų nustebusioms akims dvi siauras, rausvas dantenų juosteles, kuriose tiek tebuvo dantų, kiek pas ką tik gimusį dramblį. Žiūrovai išsižiojo.

— Kur jo dantys? — šaukė jie.— Mes matėme juos savo akimis.

Lėtai pasukdamas galvą, Gudas su neapsakoma panieka perbraukė ranka per burną. Paskui jis vėl išsiviepė ir štai — vėl pasirodė dvi eilės puikiausių dantų.

Jaunuolis, kuris buvo metęs peilį, puolė žolėn ir ėmė pratisai kaukti iš baimės; o kai dėl senio, tai jo keliai tirtėte tirtėjo iš išgąsčio.

— Suprantu, jūs esate dvasios,— tarė jis drebančiu balsu.— Argi moters pagimdytas žmogus turėjo kada nors plaukus tik vienoje veido pusėje, arba apskritą ir permatomą akį, ar dantis, kurie juda, išnyksta ir vėl atsiranda? Atleiskite mums, viešpačiai.

Tai buvo iš tiesų laimė. Nėra ko sakyti, kad aš pasistengiau šią progą išnaudoti.

— Atleidžiame,— tariau didingai šypsodamasis.—

Na o dabar pasakysiu jums tiesą. Mes atėjome iš kito pasaulio, nors esame tokie pat žmonės, kaip jūs. Mes atėjome,— kalbėjau toliau,— iš pačios didžiausios, naktį šviečiančios žvaigždės.

— Oje, oje,— choru aikčiojo aborigenai.

— Taip,— kalbėjau aš,— tikrai mes iš ten atvykome.— Tardamas šį pritrenkiantį melą, aš vėl niekingai nusišypsojau.— Mes atvykome pas jus neilgam laikui ir palaiminsim jus savo buvimu. Matote, bičiuliai, aš net pasiruošiau, išmokdamas jūsų kalbą.

— Bet, viešpatie,— įsiterpė senis,— tu išmokai ją labai blogai.

Mečiau į jį kupiną pasipiktinimo žvilgsnį, ir jis suvirpėjo.

— O dabar, bičiuliai,— pasakiau,— jūs galite pamanyti, kad mes, atvykę iš tokios tolimos kelionės, trokšime atkeršyti už šitokį priėmimą, gal net nubausti mirtimi tą šventvagišką ranką, kuri... na, kuri metė peilį į galvą žmogui su išnykstančiais ir atsirandančiais dantimis.

— Pasigailėkite jo, viešpačiai,— meldė senasis vyriškis.— Jis yra karaliaus sūnus, o aš jo dėdė. Jeigu jį ištiks nelaimė, aš turėsiu atsakyti už jo kraują.

— Taip, visa tai tiesa,— pabrėžė jaunuolis.

— O gal jūs abejojate, kad mes pajėgsime atkeršyti? — kalbėjau vėl, nekreipdamas dėmesio į tas pastabas.— Luktelėkite, aš parodysiu jums. Nagi, šunie, verge,— kreipiausi į Umbopą žiauriu balsu,— duok šen magiškąjį vamzdį, kuris kalba,— ir mirktelėjau į savo ekspresą.

Umbopa puikiai suprato mane ir, nusišypsojęs tokiu šypsniu, kokio aš iki šiolei nebuvau matęs oriame jo veide, padavė man šautuvą.

— Štai jis, viešpačių viešpatie,— tarė Umbopa, žemai nusilenkdamas.

O aš, prieš reikalaudamas šautuvo, buvau pastebėjęs mažą antilopę, stovinčią ant uolos maždaug už septyniasdešimt jardų, ir nutariau surizikuoti ir nušauti ją.

— Matote aną patiną? — tariau, rodydamas į antilopę.— Sakykite, ar gali moters pagimdytas žmogus užmušti jį iš šios vietos garsu?

— Tai neįmanoma, viešpatie,— atsakė senis.

— O aš vis dėlto nudėsiu jį,— ramiai tariau.

Senis šyptelėjo.

— Šito mano viešpats nepadarys,— tarė jis.

Aš pakėliau šautuvą ir nusitaikiau į antilopę. Tai buvo mažas gyvulėlis, ir nebūtų nieko nuostabaus, jei kulka nepataikytų. Bet aš žinojau, kad nepataikyti negalima.

Giliai atsikvėpiau ir atlaužiau gaiduką. Antilopė stovėjo tarytum įbesta.

„Puf! Trach!" Antilopė pašoko į orą ir krito ant uolų kaip akmuo.

Iš čiabuvių lūpų išsiveržė baiminga aimana.

— Jeigu jums reikia mėsos,— šaltai tariau,— eikit, pasiimkite tą patiną.

Senis davė ženklą. Vienas iš jo palydovų nuėjo ir tuojau sugrįžo, antilope nešinas. Su pasitenkinimu pastebėjau, jog kliudžiau ją tiesiai po mente. Čiabuviai susibūrė aplink vargšą gyvulėlį ir baisėdamiesi apžiūrinėjo kulkos skylę.

— Matote,— tariau,— kad aš veltui nekalbu.

Atsakymo nebuvo.

— O jeigu jūs dar abejojate mūsų galia,— kalbėjau toliau,— tegul vienas jūsiškis eina ir atsistoja ant tos uolos, aš padarysiu jam tą pat, ką ir antilopei.

Nė vienas nebuvo linkęs vykdyti tokio pasiūlymo. Pagaliau prabilo karaliaus sūnus.

— Geras pasiūlymas. Eik, dėde, eik ir atsistok ant uolos. Jų burtai užmušė tik gyvulį, bet, aišku, negali užmušti žmogaus.

— Ne, ne,— skubiai sušuko senis,— gana jau pamatė mano senos akys. Jie burtininkai, tai aišku. Nuveskime juos pas karalių. Jei dar kam nors kyla abejonės, tai tegu tasai stoja ant uolos, kad magiškasis vamzdis pasikalbėtų su juo.

Tačiau žmonės vieningai ir karštai pasipriešino.

— Kam eikvoti geruosius burtus vargingiems mūsų kūnams? — tarė vienas iš jų.— Mes patenkinti. Visi mūsų žmonių kerai negali padaryti nieko panašaus.

— Tai tiesa,— tarė senis su aiškiu palengvėjimu.— Nėra jokios abejonės, kad tai tiesa. Klausykite, žvaigždžių vaikai, žėrinčios akies ir judančių dantų vaikai, kurie trankotės kaip perkūnai ir užmušate iš toli. Aš esu Infados, kitados buvusio kukuanų karaliaus Kafos sūnus. Šis jaunuolis vardu Skraga.

— Ir jis vos nenusuko man sprando[1],— sumurmėjo Gudas.

— Skraga, sūnus Tvalos, didžiojo karaliaus Tvalos, tūkstančio žmonų vyro, kukuanų vado ir aukščiausio valdovo, didžiojo kelio valdytojo, savo priešų siaubo, Juodųjų burtų žinovo, šimto tūkstančių karių vado, Tvalos Vienaakio, Juodojo, Baisiojo.

— Na,— tariau paniekinančiai,— tai vesk mus pas Tvalą. Mes nekalbame su žemakilmiais ir pavaldiniais.

— Gerai, viešpačiai, mes nuvesime jus. Bet kelias ilgas. Nuo šios vietos, kur mes medžiojame, iki kara-

[1] S c r a g (angl.) — nusukti sprandą. *Vert.*

liaus gyvenvietės yra trys dienos kelio. Turėkite kantrybės, viešpačiai, ir mes nuvesime jus ten.

— Gerai,— nerūpestingai atsakiau.— Mes turime daug laiko, nes esame nemirtingi. Mes pasiruošę, veskite. Bet saugokis, Infados, ir tu, Skraga. Nekrėskite su mumis juokų, nespęskite mums spąstų, nes mes sužinosime apie tai anksčiau, negu jūsų moliniai smegenys ką nors sugalvos, ir atkeršysime. Žmogus nuogomis kojomis ir pusiau apžėlusiu veidu (Gudas) sunaikins jus ir visą jūsų kraštą savo žėrinčios akies šviesa; jo išnykstantieji dantys aštriai įsmigs į jūsų kūnus ir suės jus, jūsų žmonas bei vaikus; magiškieji vamzdžiai garsiai prabils ir subadys jus kaip rėčius. Saugokitės!

Šie iškilmingi žodžiai padarė didelį įspūdį, nors jų beveik ir nereikėjo — taip didžiai mūsų galybė buvo paveikusi bičiulius.

Senasis vyriškis žemai nusilenkė ir suniurnėjo: „Kūm, kūm!" Vėliau aš patyriau, kad šie žodžiai yra čiabuvių karališkasis pasveikinimas, kaip zulusų krašte „Bajet".

Po to jis atsisukęs kreipėsi į savo palydovus. Šie tuoj sugriebė visą mūsų turtą, pasiruošdami jį nešti, išskyrus tik šautuvus, kurių jokiu būdu nebūtų palietę. Jie pačiupo net Gudo drabužius, kurie, kaip skaitytojas prisimena, buvo dailiai sudėti prie jo.

Gudas tuoj šoko prie savo drabužių, norėdamas juos atimti.

— Tegu viešpats su skaidria akimi ir išnykstančiais dantimis neliečia jų,— tarė senasis vyriškis.— Tegu vergai neša jo daiktus.

— Bet aš noriu apsivilkti,— nervingai šaukė Gudas anglų kalba.

Umbopa išvertė jo žodžius.

— Ne, viešpatie,— tarė Infados.— Kam gi viešpats nori paslėpti savo puikias baltas kojas nuo savo tarnų akių? Argi mes kuo nors įžeidėme viešpatį, kad jis nori šitaip pasielgti?

Gudas, nors buvo juodbruvas, turėjo nepaprastai baltą odą. Aš vos susilaikiau nesprogęs juokais, o vienas čiabuvis nusinešė jo drabužius.

— Po velnių! — plyšojo Gudas.— Tas juodas niekšas nusinešė mano kelnes.

— Klausykite, Gudai! — tarė seras Henris,— šiame krašte jūs pasirodėte tam tikram stovyje ir turite taip pasilikti. Nuo šio laiko jūs privalote dėvėti tik flanelinius marškinius, avėti batais ir nešioti monoklį.

— Taip,— tariau aš,— ir pusė jūsų veido turi būti apžėlusi, o kita — ne. Jei jūs ką nors savo išorėje pakeisite, jie palaikys mus sukčiais. Aš jus labai užjaučiu, bet rimtai jūs turite taip elgtis. Jeigu jie ims mus įtarinėti, mūsų gyvybės pakibs ant plaukelio.

— Jūs iš tikrųjų taip manote? — niūriai paklausė Gudas.

— Žinoma, kad taip. Jūsų „puikios baltos kojos" ir monoklis dabar yra ypatingas mūsų būrelio bruožas ir, kaip sako seras Henris, jūs turite jį išlaikyti. Džiaukitės dar, kad jūs su batais ir oras šiltas.

Gudas atsiduso ir nieko nepasakė, bet turėjo praeiti dvi savaitės, kol jis priprato prie savo naujosios aprangos.

VIII SKYRIUS

MES ĮŽENGIAME KUKUANŲ ŽEMĖN

Visą popietę mes keliavome nuostabiuoju keliu, kuris vedė tiesiog į šiaurės vakarus. Infados ir Skraga

ėjo su mumis, o jų palydovai žengė priešakyje, maždaug už šimto žingsnių.

— Infados,— pagaliau paklausiau aš,— kas nutiesė šį kelią?

— Jis nutiestas, viešpatie, senais laikais; niekas nežino kaip ir kada, nežino netgi išmintingoji moteris Gagula, pergyvenusi kartų kartas. Dabar niekas nemoka nutiesti tokių kelių, ir karalius neleidžia jam apaugti žole.

— O kieno padaryti įrašai uolų sienose, kurias mes visi matėme eidami keliu? — paklausiau aš, galvodamas apie mūsų matytas skulptūras, kurios buvo panašios į egiptietiškas.

— Viešpatie, kurie tiesė kelią, iškalė ir nuostabiuosius įrašus. Mes nežinome, kas jie.

— Kada kukuanų tauta atėjo į šį kraštą?

— Viešpatie, tauta atėjo čionai kaip audros gūsis prieš tūkstančių tūkstančius mėnesių iš didžiųjų žemių, iš ten,— jis parodė į šiaurę.— Iš mūsų tėvų pasakojimų, perduodamų iš lūpų į lūpas ir pasiekusių mus, vaikus, o taip pat iš Gagulos, išmintingosios moters, kerėtojų išuostytojos, mes sužinojome, kad toliau kelią mūsų tautiečiams pastoję dideli kalnai, kurie supa šalį,— ir jis mostelėjo į sniegu dengtas viršūnes.— Be to, kraštas buvo geras, ir jie įsikūrė jame, tapo stiprūs ir galingi. O dabar mūsų daug — kaip marių smilčių. Kai karalius Tvala sušaukia savo pulkus, karių plunksnos uždengia visą lygumą, kiek tik užmato žmogaus akys.

— Tačiau, jei šalį supa kalnų siena, su kuo gi kariauja tie pulkai?

— Ne, viešpatie, mūsų šalis atvira ten,— ir jis vėl parodė į šiaurę.— Retkarčiais nežinomos šalies karių pulkai užpuola mūsų kraštą, bet mes juos išžudome.

Jau trečdalis žmogaus amžiaus praėjo nuo paskutiniojo karo, kurio metu žuvo daug tūkstančių žmonių. Mes sunaikinome tuos, kurie atėjo mūsų praryti. Nuo to laiko karo nebuvo.

— Ar jūsų kariams neįkyri rymoti ant iečių?

— Viešpatie, pas mus buvo dar vienas karas, tuoj po to, kai mes sunaikinome mus užpuolusius žmones. Tai buvo vidaus karas — šuo suėdė šunį.

— Kaipgi tai?

— Viešpatie, karalius, mano netikras brolis, turėjo tikrą brolį, gimusį tuo pat metu. O mūsų papročiai, viešpatie, neleidžia, kad abu dvyniai gyventų: silpnesnysis turi mirti. Tačiau karaliaus motina gailėdamasi nuslėpė silpnesnįjį, vėliau gimusį vaiką. Tas kūdikis ir buvo Tvala, dabartinis karalius. Aš esu jaunesnysis jo brolis, pagimdytas kitos moters.

— Na?

— Viešpatie, kai mes užaugome, mūsų tėvas Kafa mirė, o karaliumi tapo mano brolis Imotu ir kurį laiką viešpatavo. Iš savo mylimos žmonos jis susilaukė sūnaus. Kai pasibaigė karas, kurio metu niekas nei sėjo, nei piovė, berniukui buvo treji metai. Šalį ištiko badas ir žmonės, dairydamiesi aplink kaip išalkę liūtai, ėmė murmėti ir ieškoti, ką čia sudraskius. Tada Gagula, išmintinga ir baisi nemirštanti moteris, paskelbė žmonėms: „Karalius Imotu tai ne karalius." O Imotu tuo metu sužeistas gulėjo savo namuose, negalėdamas nė pajudėti. Tada Gagula įžengė į jo namus drauge su Tvala, mano netikru, o karaliaus tikru broliu, kurį ji slapstė nuo pat gimimo urvuose ir uolynuose. Nuplėšusi jam nuo klubų raikštį ir parodydama kukuanams šventosios gyvatės ženklą aplink jo liemenį, kuriuo nuo pat gimimo žymimi vyriausieji karalių sūnūs, Ga-

gula sušuko: „Štai jūsų karalius, kurį aš išsaugojau jums iki šios dienos." Žmonės, įdūkę iš bado ir netekę proto bei sveikos nuovokos, sušuko: „Karalius, karalius!" Aš žinojau, kad tai netiesa, nes Imotu, mano brolis, buvo vyresnis iš dvynių ir todėl buvo teisėtas karalius. Kaip tik tuo metu, kai triukšmas ir šauksmai ypač pasmarkėjo, karalius Imotu, nors ir labai sunkiai sirgo, vos vilkdamas kojas išėjo iš trobos kartu su žmona, o mažasis sūnus Ignosis (Žaibas) sekė jiems iš paskos. „Ką reiškia šis triukšmas? — paklausė jis.— Kam jūs šaukiate karalių?" Tada Tvala, tikrasis jo brolis, pagimdytas tos pačios moters tą pačią valandą, pribėgo prie karaliaus ir, sugriebęs jį už plaukų, pervėrė peiliu jo širdį. O kadangi žmonės nepastovūs ir visada pasiruošę garbinti kylančią naują žvaigždę, tai jie plojo rankomis ir šaukė: „Tvala — karalius! Dabar mes žinom, kad Tvala — karalius."

— O kas nutiko jo žmonai ir sūnui Ignosiui? Ar Tvala ir juos nužudė?

— Ne, viešpatie. Pamačiusi, kad jos valdovas žuvo, ji verkdama čiupo vaiką ir pabėgo. Po dviejų dienų ji sugrįžo į kralį baisiai išalkusi, bet niekas nedavė jai nei pieno, nei jokio maisto, nes karalius, jos vyras, buvo miręs, o žmonės nekenčia nelaimingųjų. Bet naktį viena maža mergaitė nusėlino prie jos ir nunešė jai valgyti. Ji palaimino mergaitę ir, nelaukdama, kol saulė patekės, nuėjo su vaiku kalnų link. Tikriausiai ji žuvo, nes niekas po to nėra matęs nei jos, nei berniuko Ignosio.

— Vadinasi, jeigu Ignosis gyventų, jis būtų tikrasis kukuanų karalius?

— Taip, viešpatie. Šventoji gyvatė juosia jo klubus. Jei jis gyventų — būtų karalius. Bet, deja, jis se-

niai jau miręs. Antai, viešpačiai,— tarė jis, rodydamas didelį plotą, pilną pristatytą trobų, apjuostą grioviu ir tvora, esantį lygumoje, po mūsų kojomis,— ten yra kralis, kur žmonės paskutinį kartą matė Imotu žmoną su vaiku Ignosiu. Čia mes ir pernakvosime, jei tik jūs, viešpačiai,— abejodamas pridūrė jis,— aplamai, miegate šioje žemėje.

— Kai mes esame tarp kukuanų, gerasis bičiuli Infados, elgiamės taip, kaip jie,— iškilmingai tariau aš ir staigiai atsisukau, norėdamas kažką pasakyti Gudui, kuris liūdnai žingsniavo iš paskos, veltui stengdamasis prilaikyti savo flanelinius, vakaro vėjelio plaikstomus marškinius.

Didžiausiam savo nustebimui atsitrenkiau į Umbopą, kuris ėjo visai paskui mane, ir aiškiai pastebėjau, kaip labai susidomėjęs klausėsi jis mano ir Infados pokalbio. Jo veido išraiška buvo labai neįprasta — primenanti išraišką žmogaus, įtemptai besistengiančio prisiminti kažką seniai pamirštą.

Visą tą laiką mes gerokai skubėjome, leisdamiesi vis žemiau, link banguojančios lygumos. Kalnai, kuriuos buvome perėję, kilo aukštai virš mūsų, o Šebos krūtys buvo kukliai pridengtos perregimomis miglų klostėmis. Iš tiesų šis naujasis kraštas buvo panašus į rojų; nebuvau regėjęs gražesnio bei turtingesnio krašto ir švelnesnio klimato. Transvalis yra puiki šalis, bet jo negalima net lyginti su kukuanų žeme.

Kai tik mes išsiruošėme kelionėn, Infados pasiuntė į kralį bėgiką, kuris, tarp kitko, priklausė jo kariškai valdžiai, pranešti žmonėms, kad mes atvykstame.

Mes netrukus pamatėme šio pranešimo rezultatus. Kai iki kralio beliko tik pora mylių, pro vartus pasi-

pylė vienas po kito žmonių būreliai, kurie žygiavo mūsų pusėn.

Seras Henris uždėjo ranką ant ginklo ir pastebėjo, kad mus, atrodo, ruošiamasi labai karštai priimti. Kažkas jo balse patraukė Infados dėmesį.

— Tegu viešpačiai nebijo,— skubiai tarė jis,— nes mano širdyje nėra apgaulės. Aš vadovauju šiam pulkui, ir jis, mano įsakymu, išeina jūsų pasveikinti.

Aš ramiai linktelėjau galvą, nors mano širdis anaiptol nebuvo rami.

Maždaug už pusės mylios nuo kralio vartų buvo ilga plokštuma, kuri kelio link pamažu kilo. Ten kariuomenė ir išsirikiavo. Koks puikus reginys! Kiekviename būry buvo apie trys šimtai stiprių vyrų, greit kopiančių į šlaitą ir stojančių į paskirtas vietas; blizgėjo jų ietys ir plevėsavo plunksnos. Kol mes priartėjome, ten jau stovėjo dvylika tokių būrių, arba trys tūkstančiai šeši šimtai vyrų, išsirikiavusių išilgai kelio.

Prisiartinę prie pirmojo būrio, pamatėme nepaprasčiausią, mano dar niekur neregėtą vyrų rinkinį: visi jie buvo jau pilnai subrendę, seni, apie keturiasdešimt metų amžiaus kariai. Tarp jų nepamačiau nė vieno, žemesnio kaip šešių pėdų, o daugelis buvo net aukštesni. Ant galvų jie nešiojo stambias juodas plunksnas, tokias, kokiomis buvo pasipuošę ir mūsų vadovai. Jų liemenys ir dešiniosios kojos žemiau kelio buvo perrištos baltųjų jaučių uodegomis, o kairiosiose rankose jie laikė apskritus, maždaug dvidešimties colių skersmens skydus. Tie skydai buvo labai keisti: pagaminti iš plonos kaltos geležies ir aptraukti balta tarsi pienas jaučio oda. Kariai turėjo paprastus, bet labai efektingus ginklus. Tai buvo trumpos, labai sunkios dviašmenės ietys su mediniais kotais ir ašmenimis, plačiausioje

vietoje siekiančiais iki šešių colių. Šias ietis kariai ne svaidydavo, o, kaip zulusiškomis duriamosiomis, smeigdavo priešą iš arti, padarydami baisiausias žaizdas. Be to, kiekvienas vyras turėjo po tris plačius ir sunkius peilius, sveriančius po porą svarų. Vienas peilis būdavo pririšamas prie diržo, o kiti du pritvirtinami vidinėje skydo pusėje. Šie peiliai, kukuanų vadinami „tollas", atstoja mėtomąją zulusų ietį. Kukuanų karys labai taikliai svaido juos iš penkiasdešimties jardų atstumo. Susidūrę su priešu, jie puola jį, apsvaidydami ištisu tų peilių debesiu.

Kol mes nebuvome prisiartinę, visi būriai stovėjo ramiai, tarsi bronzinių statulų eilės. Mums priėjus, komanduojantis karininkas, kuris stovėjo per kelis žingsnius priekyje ir skyrėsi nuo kitų tuo, kad dėvėjo leopardo kailio apsiaustą, davė ženklą, ir iš trejeto šimtų gerklių staigiai sugriaudė karališkasis sveikinimas: „Kūm!" Kai mes praėjome, būrys išsirikiavo paskui mus ir sekė kralio link. Taip nusitiesė mums iš paskos visi Pilkųjų (gavusių šį vardą dėl baltos skydų spalvos) būriai — puiki kukuanų kariuomenė, o nuo jos žingsnių drebėjo žemė.

Pasukę iš didžiojo Saliamono vieškelio, mes priėjome platų griovį, kuris supo kralį ir buvo apie mylios ilgio. Kralis buvo aptvertas stipria, iš medžių kamienų suręsta tvora. Ties vartais per griovį buvo nutiestas primityvus pakeliamasis tiltas, kurį sargybiniai nuleido, kad mes galėtume pereiti į kitą pusę. Kralis buvo nuostabiai puikiai sutvarkytas. Per patį vidurį tiesėsi platus takas, kurį stačiais kampais kirto skersiniai takai. Tokiu būdu trobos buvo suskirstytos į kvartalus, o kiekviename kvartale gyveno atskiras būrys. Jų trobos, kaip ir zulusų, buvo kupolo formos, pintos iš vy-

telių ir gražiai apdengtos žolių stogais. Nuo zulusų trobų jos skyrėsi tuo, kad turėjo duris, buvo daug didesnės ir apsuptos šešių pėdų pločio verandomis, dailiai išbarstytomis gerai sutryptais kalkių miltais. Abipus kelio, kertančio išilgai visą kralį, būriavosi šimtai moterų, atėjusių iš smalsumo mūsų pasižiūrėti. Nors ir čiabuvės, šios moterys buvo labai dailios: aukštos, gracingos ir nuostabiai gražaus sudėjimo. Jų plaukai, nors neilgi, bet banguoti ir nepanašūs į vilną, o bruožai daugiausia ereliški ir lūpos ne taip nemaloniai storos, kaip daugelio afrikiečių rasės žmonių. Bet labiausiai mus nustebino jų itin rami ir ori išraiška. Savo srityje jos buvo išauklėtos ne blogiau kaip nuolatinės madingų salonų lankytojos ir tuo skyrėsi nuo zulusių ar savo giminaičių, masajų genties moterų, gyvenančių už Zanzibaro. Smalsumas privertė jas išeiti iš pirkių, bet mes nepamatėme grubaus nusistebėjimo, negirdėjome jų lūpose laukinių pastabų, kai nuvargę kiūtinome gatve. Netgi tada, kai senasis Infados slaptu rankos mostu parodė didžiausią stebuklą — vargšo Gudo „puikias baltas kojas" — jos neišreiškė karšto pasigėrėjimo, kuris, kaip atrodė, buvo jas apėmęs. Jos įbedė savo tamsias akis į jo tarsi sniegas boluojančias kojas (Gudo oda buvo itin balta), ir tai buvo viskas. Tačiau to jau pilnai pakako iš prigimties kukliam Gudui.

Kai mes pasiekėme kralio vidurį, Infados sustojo ties didelės trobos durimis. Šią trobą supo ratas kitų, mažesnių trobelių.

— Įeikite, žvaigždžių sūnūs, — tarė jis labai iškilmingu tonu, — ir teikitės bent kiek pailsėti mūsų kuklioje pastogėje. Tuojau atneš kiek maisto, ir jums nereikės veržti savo diržų iš alkio. Jums patieks medaus

ir pieno, keletą jaučių, keletą avių, nedaug, viešpačiai, tik truputį.

— Puiku,— tariau aš,— Infados, mes nuvargome keliaudami per oro viešpatiją. Leiskite mums pailsėti.

Įžengę į trobą, radome ją puikiai ir patogiai mums įruoštą. Buvo patiesti ilsėtis išdirbtos odos guoliai, o vanduo paruoštas nusiprausti.

Staiga išgirdome lauke triukšmą ir, nuėję prie durų, pamatėme visą būrį merginų, nešančių puodynėse pieną, keptus kukurūzus ir medų. Už jų keli jaunuoliai varė jauną riebų jautį. Mes priėmėme dovanas; tuomet vienas jaunuolis nusirišo nuo diržo peilį ir vikriai perpiovė jaučiui gerklę. Per dešimt minučių jautis buvo nuluptas ir sukapotas į gabalus. Mums išpiovė geriausią mėsą, o visą likusią aš, visos mūsų grupės vardu, padovanojau aplink susibūrusiems kariams, kurie tuoj išsidalino „baltųjų žmonių dovaną".

Umbopa, padedamas vienos jaunos ir nepaprastai malonios moters, ėmėsi virti mums skirtą mėsą dideliame moliniame puode ant ugnies, sukurtos ties troba. O kai valgis jau buvo bebaigiąs virti, mes nusiuntėme pasiuntinį pakviesti Infados ir karaliaus sūnų Skragą pavalgyti drauge su mumis.

Netrukus jiedu atėjo, ir, susėdę ant mažų kėdelių (kukuanai, skirtingai nuo zulusų, nemėgsta tupėti) mes visi sudorojome pietus.

Senis buvo labai mandagus ir malonus, bet stebėjomės, kad jaunasis žvelgė į mus su nepasitikėjimu. Jį, kaip ir kitus čiabuvius, buvo nugąsdinęs mūsų baltumas ir magiški sugebėjimai, bet man pasirodė, kad jo baimė ėmė blėsti, kai jis pamatė, jog mes valgome,

geriame bei miegame kaip visi mirtingieji, ir užleido vietą niūriam įtarimui, kuris mus labai nemaloniai nuteikė.

Bevalgant seras Henris tarė man, kad būtų nebloga pabandžius ką nors sužinoti apie jo brolio likimą, patirti, ar nėra jie kada nors matę ar girdėję ką apie jį. Tačiau aš maniau, kad bus protingiau tuo metu nieko neklausinėti.

Pavalgę mes prisikimšome pypkes ir užsirūkėme; šis veiksmas baisiausiai nustebino Infados ir Skragą. Matyt, kukuanams nebuvo pažįstama tabako dūmų palaima. Nors ta žolė gausiai augo jų krašte, jie, kaip ir zulusai, tik šniaukštė tabaką ir visai nepažino jo kitame pavidale.

Aš paklausiau Infados, kada mes tęsime savo kelionę toliau, ir nudžiugau išgirdęs, kad ruošiamasi išvykti ryt rytą, o pasiuntiniai jau išsiųsti pranešti karaliui Tvalai apie mūsų atvykimą. Pasirodo, kad Tvala tuo metu buvo savo pagrindinėje gyvenamojoje vietovėje, vadinamoje Lu, ir ruošėsi didelei metinei šventei, kuri turėjo įvykti pirmąją birželio mėnesio savaitę. Šios šventės metu susirinkdavo visi pulkai ir paraduodavo karaliui; išimtis būdavo daroma tik atskiriems pulkams — gyvenamųjų vietovių įguloms. Tuo pat metu vykdavo ir didžiulė, kasmetinė kerėtojų medžioklė. Apie visa tai papasakosiu vėliau.

Mes ruošėmės išvykti su aušra. Infados, kuris turėjo mus lydėti, tikėjosi pasiekti Lu kitos dienos vakare, jei tik koks nelaimingas atsitikimas ar patvinusi upė mums nesutrukdys.

Suteikę šias žinias, mūsų svečiai palinkėjo mums labos nakties, o mes nutarėme pasikeisdami budėti.

Taigi trejetas iš mūsų tuoj griuvo miegoti ir saldžiai užmigo nuvargusių miegu, o ketvirtasis liko sėdėti ir sergėti mus nuo galimos išdavystės.

IX SKYRIUS

KARALIUS TVALA

Neverta smulkiai pasakoti visų nuotykių, įvykusių mums keliaujant į Lu. Ištisas dvi dienas ėjome didžiuoju Saliamono keliu, vedančiu tiesiog į pačią kukuanų žemės širdį. Užtenka tik paminėti, kad kuo toliau ėjome, tuo kraštas atrodė turtingesnis ir turtingesnis, vis dažniau ir dažniau pasitaikydavo kralių, apsuptų dirbamos žemės plotais. Kraliai buvo pastatyti tais pačiais principais, kaip ir pirmasis, kurį mes matėme, ir saugomi gausių įgulos būrių. Kukuanų šalyje, kaip ir Vokietijoje, zulusų ar masajų žemėse, kiekvienas vyras, tinkamas karo tarnybai, yra kareivis, taigi, puolamajame ar ginamajame kare galima panaudoti visos tautos jėgą. Keliaujant mus nuolat pasivydavo tūkstančiai karių, skubančių į Lu dalyvauti didžiojoje metinėje apžiūroje ir šventėje. Nebuvau matęs nuostabesnių kariuomenės būrių. Kitą dieną, saulei leidžiantis, mes sustojome trumpai pailsėti vienoje aukštumoje, per kurią ėjo kelias. Ir nuo čia gražioje derlingoje lygumoje pamatėme patį Lu. Kaip čiabuvių miestas, jis buvo nepaprastai didelis — turėjo apie penketą mylių aplinkui. Prie jo šliejosi kraliai, kurie iškilmių metu virsdavo pulkų stovyklomis. Už poros mylių į šiaurę nuo Lu stūksojo keista pasagos formos kalva, su kuria mums

vėliau buvo lemta geriau susipažinti. Miestas buvo labai patogioje vietoje. Per pat vidurį, dalindama miestą į dvi dalis, tekėjo upė, atrodo, ta pati, kurią buvome matę nuo Šebos krūtų šlaitų; per ją keliose vietose matėme nutiestus tiltus. Už šešiasdešimt ar septyniasdešimt mylių stačiai iš lygumos kilo trys didžiuliai sniego nukloti kalnai, kurie tarytum sudarė tris trikampio taškus. Savo išvaizda jie labai skyrėsi nuo lygių ir apskritų Šebos krūtų: buvo statūs ir skardingi.

Infados, pamatęs, kad mes žiūrime į juos, pasiskubino paaiškinti.

— Ten baigiasi kelias,— tarė jis, rodydamas į kalnus, kuriuos kukuanai vadina „Trimis žynėmis".

— Kodėl jis baigiasi? — paklausiau.

— Kas gali žinoti,— atsakė Infados, truktelėjęs pečiais.— Kalnai pilni urvų, tarp jų yra gili bedugnė. Į tas vietas senais laikais protingi vyrai eidavo kažko ieškoti, dėl ko ir būdavo šion žemėn atkeliavę. Dabar ten yra Mirties Buveinė, kur laidojami karaliai.

— Ko gi jie ieškodavo šiose vietose? — nekantriai paklausiau aš.

— Šito aš nežinau. Iš žvaigždžių atvykę viešpačiai turėtų geriau žinoti,— atsakė jis, sviesdamas į mus skubų žvilgsnį. Matyt, jis žinojo daugiau, negu norėjo pasakyti.

— Taip,— tariau,— jūs teisus. Mes labai daug žinome žvaigždėse. Pavyzdžiui, man teko girdėti, kad senais laikais išmintingi vyrai ateidavo į tuos kalnus žėrinčių akmenų, dailių žaislelių ir geltonos geležies.

— Viešpats išmintingas,— šaltai atsakė jis.— Aš esu tik vaikas prieš savo viešpačius ir negaliu šnekėti apie tokius dalykus. Viešpačiai turi pasikalbėti karaliaus

dvare su senąja Gagula, kuri tokia pat protinga, kaip ir mano viešpats,— ir jis nuėjo sau.

Kai tik jis pasitraukė, aš atsisukau į savo bičiulius ir parodžiau jiems kalnus:

— Štai ten Saliamono deimantų kasyklos,— tariau.

Umbopa irgi stovėjo tarp mūsiškių ir atrodė giliai susimąstęs, kaip jis dažnai kad buvo pratęs daryti. Jis išgirdo mano žodžius.

— Taip, Makumazane,— tarė jis zulusiškai.— Ten iš tiesų yra deimantų, ir jūs gausite jų, nes jūs, baltieji, taip mėgstate visokius niekniekius ir pinigus.

— Iš kur tu tai žinai, Umbopa? — aštriai paklausiau aš, nes labai nemėgau viso jo paslaptingumo.

Umbopa nusijuokė.

— Aš tai sapnavau naktį,— tarė jis, pasisuko ant kulnies ir taip pat pasitraukė.

— Ką norėjo pasakyti mūsų juodasis bičiulis,— paklausė seras Henris.— Jis žino daugiau, negu sako, tai aišku. Beje, Kvotermenai, ar jis nieko negirdėjo apie... apie mano brolį?

— Nieko. Jis klausinėjo visų, su kuriais susidraugavo, bet visi sako, kad niekas šioje šalyje nėra matęs baltojo žmogaus.

— Argi jūs manote, kad jis iš viso buvo čia atvykęs? — paklausė Gudas.— Juk mes patys tik per stebuklą pasiekėme šią vietą. Argi jis galėjo patekti čia be žemėlapio?

— Nežinau,— liūdnai atsakė seras Henris,— bet aš kažkodėl manau, kad surasiu jį.

Lėtai skendo saulė, ir tamsa, tarytum koks apčiuopiamas daiktas, staigiai užgulė žemę. Tarp dienos ir nakties nebuvo jokio tarpelio, jokio švelnaus perėjimo,

nes šiose geografinėse platumose visai nebūna sutemų. Naktis pakeičia dieną taip greit ir nenumaldomai, kaip mirtis gyvybę. Saulė nusileido, ir žemę apsiautė tamsa. Bet neilgam, nes antai rytuose kažkas sušvito, paskui pasirodė lenktas sidabrinės šviesos kraštelis ir pagaliau lygumon sužiuro visas priešpilnio mėnulio piautuvas, plačiai šaudamas į tolį savo spindinčias strėles ir užliedamas žemę silpna šviesa; jis švytėjo taip, kaip gerų žmonių žygiai kad švyti šiame mažame pasaulyje dar tada, kai tų žmonių saulė jau būna nusileidusi, apšviesdamas kelią baukštiems keleiviams, kurie tęsia kelionę iki aušros. Prieš tą skaisčią didybę pablyško žvaigždės, o mes stovėjome, stebėdami nuostabų reginį ir jausdami pakilimą savo širdyse, sužadintą tokio grožio, kurio negalima įsivaizduoti, o juo labiau aprašyti. Skaitytojau, mano gyvenimas nebuvo malonus, bet yra keletas dalykų, dėl kurių aš dėkingas, kad gyvenau. Vienas iš jų yra tas, jog aš mačiau, kaip kyla mėnulis viršum kukuanų žemės. Šiuos apmąstymus nutraukė mandagusis mūsų bičiulis Infados.

— Jei viešpačiai pailsėjo, tęsime kelionę iki Lu, kur viešpačiams nakvynė jau paruošta. Mėnulis šviečia visai aiškiai, ir mes neišklysime iš kelio.

Mes sutikome, ir po valandos jau pasiekėme miesto pakraščius, kurie buvo ištisai sėte nusėti tūkstančiais stovyklos laužų ir atrodė neturį nei galo, nei krašto. O Gudas, labai mėgęs nemalonius juokus, pakrikštijo šį miestą „Beribiu Lu". Priėjome griovį su pakeliamuoju tiltu, kur mus sutiko ginklų žvangesys ir kimus sargybinio balsas. Infados ištarė slaptažodį, kurio aš nesupratau, į jį buvo atsakyta pasveikinimu, ir mes įžengėme į centrinę to didelio žolynų miesto gatvę. Beveik pusvalandį žygiavę pro begalines trobų eiles,

pagaliau sustojome ties mažo, kalkėmis grįsto kiemelio vartais, už kurių stovėjo keletas trobų. Infados pareiškė, jog čia esą mūsų „vargingi" butai.

Mes įėjome vidun ir pamatėme, kad kiekvienam iš mūsų buvo paskirta atskira troba, geresnė už kitas, kurias mums buvo tekę iki šiolei matyti. Kiekvienoj troboj buvo įtaisytas ištaigingas guolis: kvepiančių žolių čiužinys, apdengtas išdirbta oda. Vos tik spėjome apsiprausti vandeniu iš medinių ąsočių, buvo paruoštas maistas. Jaunos, gražios moterys atnešė mums keptos mėsos bei kukurūzų burbuolių kotų, prašmatniai išdėstytų medinėse lėkštėse, ir pateikė mums valgį žemai nusilenkdamos.

Mes pavalgėme, atsigėrėme ir pareikalavome sunešti visus guolius į vieną trobą — šis atsargumas iššaukė meilių jaunų moterų šypsenas. Paskui, po tokios kelionės baisiai nuvargę, griuvome miegoti.

Nubudę pamatėme, kad saulė jau aukštai danguje, o mūsų patarnautojos jau bestovinčios pasiruošusios padėti mums „apsirengti" ir nejaučia jokios dirbtinos gėdos.

— Apsirengti, taigi,— murmėjo Gudas.— Kai žmogus teturi flanelinius marškinius ir porą batų, apsirengti trunka neilgai. Paprašykite, kad atiduotų mano kelnes.

Aš paprašiau, bet jos pranešė, kad tos šventos relikvijos jau nuneštos karaliui, su kuriuo mes pasimatysime dar prieš pusiaudienį.

Išprašę merginas laukan, dėl ko jos labai nuliūdo ir nusiminė, mes pradėjome, kiek tik leido aplinkybės, užsiiminėti savo tualetu. Gudas netgi nuskuto dešinįjį skruostą; kairiojo, kuris buvo gausiai apžėlęs, įkalbėjome jokiu būdu neliesti. O mes pasitenkinome tuo,

kad gerai nusiprausėm ir susišukavom. Sero Henrio geltonos garbanos beveik siekė pečius, ir dėl to jis atrodė dar panašesnis į senovės daną. Mano žilstelėję plaukai buvo pasiekę colio ilgį, vietoj pusės colio, kurį aš laikydavau maksimaliu ilgiu.

Kai mes suvalgėme pusryčius ir išrūkėme pypkes, pats Infados pranešė, kad karalius Tvala pasiruošęs mus priimti, jei tik mes malonėsime nueiti.

Aš atsakiau, kad mes dar norėtume palaukti, kol saulė pakils aukščiau, kad mes dar nuvargę po kelionės, ir t.t. ir t.t. Turint reikalą su necivilizuotais žmonėmis niekad nereikia per daug skubėti. Mandagumą jie linkę palaikyti baikštumu ir vergišku nuolankumu. Taigi, nors mes ne mažiau troškome pamatyti Tvalą, negu Tvala mus, vis dėlto susėdome ir pralaukėme visą valandą, paruošdami tuo tarpu tokias dovanas, kokias leido menkos mūsų turto atsargos. Nutarėme padovanoti vargšo Ventfogelio naudotą Vinčesterio šautuvą ir keletą karolių vėrinių. Šautuvą ir šovinius numatėme įteikti jo karališkajai didenybei, o vėrinius — žmonoms ir dvariškiams. Mes jau buvome padovanoję keletą vėrinių Infados ir Skragai, o jie, niekad tokių daiktų neregėję, labai džiaugėsi jais.

Pagaliau pareiškėme, kad esame jau pasiruošę ir, Infados lydimi, išvykome į priėmimą. Umbopa nešė šautuvą ir vėrinius.

Nuėję keletą šimtų jardų, pasiekėme užtvarą, panašią į tą, kuri supo mums skirtas trobas, tik nepalyginamai didesnę. Viduje buvo šešių ar septynių akrų aikštė. Išorinėj tvoros pusėj stovėjo eilė trobų, kuriose gyveno karaliaus žmonos. Tiesiai prieš vartus, pačiame tuščio aptverto ploto gale, stovėjo didelė troba, kurioje gyveno jo didenybė. Aplink trobą buvo plyna

aikštė, arba, tiksliau sakant, būtų buvusi plyna aikštė, jei joje nebūtų susispietę karių būriai; jų skaičius siekė septynis ar aštuonis tūkstančius. Mums praeinant, kariai stovėjo tylūs kaip statulos. Sunku aprašyti visą šio reginio didybę, tuos karius su plevėsuojančiomis plunksnomis ir blizgančiomis ietimis, su geležiniais, jaučio oda aptrauktais skydais.

Plotas priešais didžiulę trobą buvo tuščias, jame stovėjo kelios kėdės. Infados davė ženklą, ir mes susėdome, o Umbopa liko stovėti už mūsų. Infados sustojo ties trobos durimis. Apsupti mirtinos tylos, mes laukėme apie dešimtį minučių, jausdami, kad mus įdėmiai stebi aštuoni tūkstančiai porų akių. Tai buvo sunkus bandymas, bet mes išlaikėme jį kaip įmanydami. Pagaliau trobos durys atsidarė ir tarpdury pasirodė milžiniška figūra, užsimetusi ant pečių puikų tigro kailio apsiaustą. Ją sekė Skraga ir dar kažkas, kas mums priminė išdžiūvusią, kailiniais apsisupusią beždžionę. Vyriškis atsisėdo ant kėdės, Skraga atsistojo už jo, o sudžiūvusi beždžionė nušliaužė į trobos šešėlį ir ten atsitūpė.

Tyla.

Milžiniška figūra atsistojo ir nusimetė apsiaustą; mes pamatėme tikrai bauginantį reginį. Vyriškis buvo nepaprastai aukštas ir neregėtai atstumiančios išvaizdos. Lūpos buvo storos kaip negro, nosis buka, akį jis beturėjo vieną — juodą ir žėrinčią, o kitos vietoje buvo skylė. Jis turėjo žiaurią ir kažkokią gašlią išraišką. Didelę jo galvą puošė puikios strauso plunksnos, kūną dengė žibantys grandijų marškiniai, juosmuo ir dešinioji koja, kaip ir visų karių, buvo perrišti baltomis jaučio uodegomis. Dešiniojoje rankoje jis laikė didžiulę ietį. Kaklą juosė stora aukso grandinė, o ant

kaktos kabojo nepaprasto dydžio nešlifuotas deimantas.

Tyla. Bet jau neilgai ji truko. Figūra, kurią mes visai teisingai palaikėme karaliumi, staigiai pakėlė didžiąją ietį. Atsakydami jam, aštuoni tūkstančiai karių tuo pat momentu pakėlė savo ietis, ir iš aštuonių tūkstančių gerklių nuaidėjo karališkasis sveikinimas: „Kūm!" Jis buvo pakartotas trejetą kartų, ir kaskart nuo garso, kuriam tegali prilygti smarkiausia perkūnija, sudrebėdavo žemė.

— Būkite nuolankūs, žmonės,— sucypė plonas balselis, kuris, atrodė, sklido iš nuošaliai tupinčios beždžionės.— Tai karalius!

— Tai karalius! — atsakydami sugriaudė aštuoni tūkstančiai gerklių.— Būkite nuolankūs, žmonės! Tai karalius!

Ir vėl įsigalėjo tyla. Mirties tyla. Bet ji vis dėlto buvo pertraukta. Vienas kareivis, stovįs kairėje pusėje nuo mūsų, išmetė savo skydą, kuris sužvangėjo nukrisdamas ant kalkinio grindinio.

Tvala pasuko ton pusėn savo vienintelę, šaltą akį.

— Eikš čia,— tarė jis griausmingu balsu.

Gražus jaunas vyriškis išėjo iš gretų ir sustojo priešais karalių.

— Tai tu išmetei skydą, netikęs šunie? Tai tu darai man gėdą iš žvaigždžių atvykusių žmonių akyse? Ką pasakysi?

Mes pamatėme, kaip išblyško vargšo jaunuolio tamsus veidas.

— Tai atsitiko netyčia, juodosios karvės verši,— sumurmėjo jis.

— Už šį atsitikimą turėsi atsilyginti. Padarei man gėdą. Ruoškis mirti.

— Esu karaliaus jautis,— tyliai atsakė jis.

— Skraga, — suriaumojo karalius, — parodyk, kaip tu moki vartoti ietį. Užmušk šį netikusį šunį.

Piktai vaipydamasis, Skraga išėjo į priekį ir pakėlė ietį. Vargšė auka užsidengė ranka akis ir stovėjo nejudėdama. O kai dėl mūsų, tai mes sustingome iš siaubo.

„Viens! du!" Skraga pamojavo ietimi ir dūrė, o dieve!, puikiai pataikydamas: ietis per visą pėdą išlindo iš kario nugaros. Skėstelėjęs rankomis, jis griuvo negyvas. Aplinkinių tarpe kilo neaiškus murmesys, perbėgo jis per gretas ir nutilo. Tragedija buvo baigta, lavonas gulėjo ant žemės, o mes vis negalėjome įsisąmoninti, kad visa tai iš tiesų įvyko. Seras Henris pašoko, siaubingai keikdamasis, bet, nugalėtas tylos, vėl turėjo atsisėsti.

— Dūris buvo geras, — tarė karalius. — Išneškite lavoną.

Keturi vyrai išėjo iš gretų ir, pakėlę nužudytojo kūną, nunešė jį šalin.

— Užpilkite kraujo dėmes, užpilkite, — sucypė plonu balsu beždžioniška figūra.— Karaliaus žodis tartas, karaliaus sprendimas įvykdytas.

Iš kitapus trobos išėjo mergaitė su ąsočiu, pilnu kalkių, kurias ji išbarstė ant raudonos dėmės.

Seras Henris virte virė pykčiu dėl viso šio įvykio, ir mes vos vos sulaikėme jį vietoje.

— Sėdėkite, dėl dievo meilės, — šnabždėjau aš,— juk nuo to priklauso mūsų gyvybės.

Jis paklausė ir nurimo.

Kol buvo naikinami tragedijos pėdsakai, Tvala sėdėjo tylomis. Paskui jis kreipėsi į mus.

— Baltieji žmonės,— tarė jis,— kurie atėjote nežinau iš kur ir nežinau ko, būkite sveiki.

— Būk sveikas, Tvala, kukuanų karaliau,— atsakiau.

— Baltieji žmonės, iš kur jūs atvykote ir ko ieškote?

— Mes atvykome iš žvaigždžių, bet neklausk kaip. Mes atvykome pasižiūrėti šios šalies.

— Jūs atvykote iš taip toli pažiūrėti tokio mažo daikto. O šis žmogus,— jis parodė į Umbopą,— ar jis taip pat su jumis atvyko?

— Žinoma. Tavo spalvos žmonių yra ir danguje. Bet neklausinėk, karaliau Tvala, apie dalykus, kuriuos tau per sunku suprasti.

— Labai jau narsiai kalbate, žvaigždžių žmonės,— tarė Tvala tokiu tonu, kuris man visai nepatiko.— Atminkite, kad žvaigždės toli, o jūs čia. Kas bus, jei aš pasielgsiu su jumis taip, kaip su tuo, kurį dabar nunešė?

Aš garsiai nusijuokiau, nors širdyje man visai nebuvo linksma.

— O karaliau,— tariau,— būk atsargus. Per karštus akmenis ženk atsargiai, kad nenusviltum kojų; stipriai laikyk ieties kotą, kad nesusižeistum rankų. Jei paliesi bent vieną plauką ant mūsų galvų — ištiks tave nelaimė. Ką, argi jie,— tariau, rodydamas į Infados ir Skragą (jaunasis niekšas tebevalė kareivio kraują nuo savo ieties),— nepasakojo tau, kas mes per žmonės? Ar esi kada matęs panašius į mus? — tardamas tuos žodžius, parodžiau į Gudą, jausdamas, kad Tvala tikrai niekada nebus matęs taip atrodančio žmogaus, kaip tuo metu Gudas.

— Tiesa, nesu matęs,— atsakė karalius.

— Ar jie tau nepasakojo, kaip mes užmušame iš toli? — kalbėjau toliau.

— Jie pasakojo, bet aš jais netikiu. Parodykite man, kaip jūs užmušate. Užmušk vieną žmogų iš ten, ana, stovinčių,— tarė jis, rodydamas į žmones, susispietusius kitoje kralio pusėje.— Tada tikėsiu.

— Ne,— atsakiau aš, — mes galime pralieti žmogaus kraują tik bausdami. Jei nori pamatyti, paliepk savo tarnui įvaryti pro kralio vartus jautį, ir nespės jis nubėgti dvidešimt žingsnių, aš paguldysiu jį.

— Ne, — nusijuokė karalius, — nužudyk žmogų, tai patikėsiu.

— Gerai, karaliau, tebūnie taip, — šaltai atsakiau.— Ženk šiuo atviru plotu — krisi negyvas dar vartų nepasiekęs. Arba, jei pats nenori, pasiųsk savo sūnų Skragą.

Šiuo momentu būčiau mieliausiai jį nudėjęs. Išgirdęs tokį pasiūlymą, Skraga sukaukė ir šmurkštelėjo trobon.

Tvala didingai suraukė antakius: pasiūlymas jam nepatiko.

— Įvarykite jauną jautį,— tarė jis.

Du vyriškiai greit nubėgo vykdyti įsakymo.

— Na, serai Henri,— tariau aš,— šausite jūs. Noriu parodyti šiam galvažudžiui, kad nesu vienintelis burtininkas mūsų būrelyje.

Seras Henris paėmė ekspresą ir pasiruošė.

— Tikiuosi, kad gerai pataikysiu, — atsidusdamas tarė jis.

— Jūs turite pataikyti, — atsakiau. — Jei pirmas šūvis nepavyks, šaukite antrą sykį. Taikykite iš šimto penkiasdešimt jardų ir laukite, kol gyvulys pasisuks į jus šonu.

Valandėlę laukėme. Staiga pamatėme jautį, bėgantį tiesiai į vartus. Įbėgęs į kralį ir pamatęs tokį didelį žmonių sambūrį, jautis sustojo kaip įbestas, pasisuko šonu ir subaubė.

— Pats laikas,— sušnabždėjau.

Šautuvas pakilo.

„Puf! Trach!" Jautis griuvo aukštielninkas, kepėstuodamas kojomis. Jis buvo peršautas pro šonkaulius. Kulka gerai atliko savo užduotį. Per tūkstantinę minią perbėgo nustebimo atodūsis.

Aš šaltai atsisukau:

— Ar melavau, karaliau?

— Ne, baltieji. Tai tiesa,— atsakė jis, apimtas pagarbaus nusistebėjimo.

— Klausyk, Tvala,— tariau aš.— Tu įsitikinai. Žinok dabar, kad mes atėjome taikingai nusiteikę ir nemanome kariauti. Štai,— kalbėjau aš, iškeldamas Vinčesterio automatą,— čia yra kiauras vamzdis, kuriuo tu galėsi žudyti taip, kaip ir mes. Bet aš jį užbūriau, kad nežudytum juo žmonių. Jei tu pakelsi jį prieš žmogų, žūsi pats. Štai ką dar tau parodysiu. Liepk įsmeigti į žemę ietį už keturiasdešimt žingsnių taip, kad plokščioji ašmenų pusė būtų atsukta į mus.

Viskas buvo įvykdyta per kelias sekundes.

— Žiūrėkite, aš sulaužysiu ietį.

Rūpestingai nusitaikęs, iššoviau. Kulka suskaldė ašmenis į gabalėlius.

Ir vėl per minią perbėgo nustebimo atodūsis.

— Štai, Tvala, — tariau aš, įteikdamas jam šautuvą,— šį magišką vamzdį duodu tau, o paskui išmokysiu juo naudotis. Bet saugokis panaudoti žvaigždžių burtus prieš šios žemės žmones.

Jis labai atsargiai paėmė šautuvą ir padėjo jį ties

savo kojomis. Tuo metu aš pastebėjau iš trobos šešėlio išropojančią beždžioniškąją figūrą. Jinai ropojo visom keturiom, bet, pasiekusi tą vietą, kur sėdėjo karalius, atsistojo ant kojų ir, nusimesdama kailinį apsiaustą, atidengė nepaprasčiausią ir antgamtiškiausią veidą. Matyt, tai būta labai senos moters, nes jos veidas buvo taip susitraukęs, kad prilygo metų vaiko veidui, ir visas išvagotas gilių geltonų raukšlių. Tarp raukšlių buvo įdubusi, burną atstojanti skylė, po kuria kyšojo aukštyn užsirietęs smakras. O apie nosį tai neverta ir kalbėti. Aplamai, jei ne pora didelių, judrių ir pilnų ugnies bei išminties juodų akių, kurios žėrėjo kaip brangakmeniai kapų rūsyje po sniego baltumo antakiais ir išsišovusia pergamento spalvos kakta, visas veidas nesiskirtų nuo saulės išdžiovinto lavono veido. Jos pakaušis buvo visiškai plikas ir pageltęs, o raukšlėta viršugalvio oda judėjo ir tampėsi kaip kobros kapišonas.

Figūra, kuriai priklausė šis baisus, mums siaubą sukėlęs veidas, valandėlę stovėjo tylėdama, paskui staiga ištiesė liesą leteną, apginkluotą beveik colio ilgumo nagais, padėjo ją karaliui Tvalai ant peties ir prabilo plonu, veriančiu balsu.

— Klausyk, karaliau! Klausykite, žmonės! Klausykite, kalnai, upės, lygumos ir visa kukuanų tautos žeme! Klausykite, dangau ir saule, lietūs, audros ir ūkanos! Klausykite visi, kurie gyvenate ir turite mirti! Klausykite, visi negyvi daiktai, kurie vėl gyvensite ir vėl mirsite! Klausykite, manyje yra gyvybės dvasia, ir aš pranašauju! Aš pranašauju! Aš pranašauju!

Jos žodžiai baigėsi tylia aimana. Siaubas, atrodė, sukaustė širdis visų, kurie jos klausėsi, mūsų širdis taip pat. Senoji moteris buvo labai baisi.

— Kraujas! Kraujas! Kraujas! Upės kraujo! Kraujas visur! Aš matau jį, aš jį užuodžiu, aš jaučiu jo skonį — jis sūrus. Raudonas kraujas teka žeme ir lietumi krinta iš dangaus. Žingsniai! Žingsniai! Žingsniai! Iš toli ateina, drebindamas žemę, baltasis žmogus; žemė dreba prieš savo šeimininką. Geras kraujas, šviesus raudonas kraujas. Nėra tokio kvapo, kaip šviežiai pralieto kraujo kvapas. Liūtai jį laks ir stūgaus, maitvanagiai plaus jame savo sparnus ir klykaus iš džiaugsmo. Aš jau sena! Aš jau sena! Aš mačiau daug kraujo. Cha, cha! Iki mirsiu, aš pamatysiu jo dar daugiau ir džiaugsiuos. Kiek man metų, kaip jūs manote? Mane pažinojo ir jūsų tėvai, ir jų tėvai, ir jų tėvų tėvai. Aš mačiau baltąjį žmogų, aš žinau jo troškimus. Aš sena, bet kalnai senesni už mane. Sakykite, kas nutiesė didįjį kelią? Sakykite, kas iškalė vaizdus uolose? Sakykite, kas pastatė ten tris Tyliuosius, kurie žvalgosi ties bedugne? — Ji mostelėjo stačiųjų kalnų link, kuriuos mes buvome pastebėję vakar vakare.— Jūs nežinote, o aš žinau. Tai baltieji, kurie buvo prieš jus ir bus po jūsų. Jie praris jus, sunaikins. Taip! Taip! Taip! Ko jie atėjo čia — baltieji, siaubingieji, žinantieji burtus ir visus mokslus, stiprieji, neklystantieji? Ką reiškia spindintis akmuo ant tavo kaktos, karaliau? Kieno rankos nukalė geležinius šarvus, kurie ant tavo krūtinės, karaliau? Jūs nežinote, o aš žinau. Aš — senoji, išmintingoji žynė — Isanusė! — Ji pasuko į mus savo plėšrią pliką galvą.— Ko ieškote jūs, baltieji žmonės iš žvaigždžių, taip, iš žvaigždžių? Jūs ieškote dingusiojo? Jūs nerasite. Čia jo nėra. Per amžių amžius nepalietė šios žemės baltojo žmogaus koja, išskyrus tik vieną vienintelį sykį. Ir jis išėjo iš čia tik tam, kad numirtų. Aš žinau, aš žinau, jūs ieškote žėrinčių

akmenų. Jūs rasite juos, kai kraujas išdžius, bet ar grįšite paskui, iš kur atėję, ar liksite pas mane? Cha, cha, cha! O tu, tamsiaodi, išdidžios laikysenos žmogau,— parodė jį į Umbopą išdžiūvusiu pirštu,— kas tu esi ir ko tu ieškai? Tau nereikia nei žėrinčių akmenų, nei geltono blizgančio metalo. Tu palieki tuos daiktus „baltiesiems iš žvaigždžių". Man rodos, kad aš pažįstu tave, man rodos, kad aš užuodžiu tavo gyslų kraujo kvapą. Nusijuosk raikštį. . .

Staiga šios neapsakomos būtybės veidas persikreipė, ištikta epilepsijos priepuolio, ji apsiputojusi pargriuvo ant žemės. Ją nunešė į trobą.

Drebėdamas karalius pakilo ir mostelėjo ranka. Pulkai tuojau ėmė skirstytis, ir po dešimties minučių tuščioje aikštėje likome tik mes, karalius ir keletas jo palydovų.

— Baltieji žmonės, — tarė jis, — man kyla mintis jus užmušti. Gagula ištarė keistus žodžius. Ką jūs pasakysite?

Aš nusijuokiau.

— Būk atsargus, karaliau. Mus nužudyti nelengva. Tu matei, kas nutiko jaučiui? Ar nori susilaukti jo likimo?

Karalius susiraukė.

— Nedera grasinti karaliui.

— Mes negrasiname, šnekame tiesą. Pabandyk mus užmušti, karaliau, ir įsitikinsi.

Milžinas prispaudė ranką prie kaktos.

— Keliaukite ramybėje, — pagaliau tarė jis. — Šiąnakt įvyks didysis šokis. Jūs pamatysite jį. Nebijokit, aš nespęsiu jums spąstų. O rytoj pagalvosiu.

— Gerai, karaliau,— nerūpestingai atsakiau.

Paskui mes pakilome ir, Infados lydimi, sugrįžome į savo trobas.

X SKYRIUS

KERĖTOJŲ MEDŽIOKLĖ

Kai pasiekėme savo trobą, aš mostu pakviečiau Infados užeiti.

— Infados, — tariau,— mes norime pasikalbėti su tavimi.

— Tegu viešpačiai kalba.

— Infados, man atrodo, kad karalius Tvala žiaurus.

— Tai tiesa, viešpačiai. Aiman! Visa šalis vaitoja nuo jo žiaurumų. Šiąnakt jūs pamatysite didžiąją kerėtojų medžioklę, kur daugelis bus užuosti kaip burtininkai ir nužudyti. Nė vieno žmogaus gyvybė nėra saugi. Jei karalius įsigeidžia kieno nors galvijų ar mirties, arba bijo, kad koks žmogus nesukeltų prieš jį maišto, tada Gagula, kurią jūs matėte, ar kita jos išmokyta kerėtojų ieškotoja užuos tą žmogų, ir jis bus užmuštas. Daugelis žus šią naktį, iki nublanks mėnulis. Visuomet taip būna. Gal ir mane nužudys. Iki šiolei manęs nelietė, nes aš esu prityręs ir kareivių mylimas karys. Tačiau nežinau, kiek begyvensiu. Šalis dejuoja nuo Tvalos žiaurumų. Žmonėms įgriso ir jis, ir jo kruvini papročiai.

— Kodėl gi, Infados, žmonės jo nenusikrato?

— Viešpačiai, juk Tvala — karalius ir, jeigu jį užmuš, Skraga ims viešpatauti jo vietoje. O Skragos šir-

dis dar tamsesnė negu jo tėvo. Jei karaliumi taptų Skraga, jo jungas prislėgtų dar sunkiau, negu Tvalos. Jei nebūtų užmuštas Imotu, arba gyventų Ignosis, jo sūnus, viskas būtų kitaip. Bet jie abu žuvę.

— Iš kur jūs žinote, kad Ignosis miręs? — pasigirdo balsas už mano nugaros. Nustebę mes atsisukome pažiūrėti, kas gi juos ištarė. Tai buvo Umbopa.

— Ką tai reiškia, vaikine? — paklausė Infados.— Kas leido tau kalbėti?

— Paklausyk, Infados, — atsakė Umbopa, — ką aš tau papasakosiu. Prieš daugelį metų šioje šalyje buvo užmuštas karalius Imotu, o jo žmona su sūnumi Ignosiu pabėgo. Ar taip?

— Tai tiesa.

— Kalbama, kad moteris su vaiku žuvo kalnuose. Ar ne taip?

— Iš tiesų taip.

— Na, o atsitiko, kad motina ir berniukas Ignosis nežuvo. Jie perėjo kalnus, o dykumos klajoklių gentis pervedė juos per smėlynus, ir jiedu pasiekė žemę, kur rado vandens, žolės ir medžių.

— Iš kur tu šitai žinai?

— Klausyk. Jiedu vis keliavo ir keliavo — daugelį mėnesių, kol pasiekė kraštą, kur gyvena kukuanams gimininga, karais besiverčianti amazulų tauta. Ten jiedu išgyveno daugel metų, kol mirė motina. Tada sūnus, Ignosis, vėl ėmė klajoti; jis nuėjo į stebuklų šalį, į baltųjų žmonių šalį, ir dar daugelį metų mokėsi baltųjų išminties.

— Neblogas pasakojimas,— nepasitikėdamas tarė Infados.

— Ilgą laiką jis buvo tarnas ir kareivis, bet niekad nepamiršo to, ką buvo jam sakiusi motina apie jo gim-

tąją šalį, ir visą laiką galvojo, kaipgi jam nors prieš mirtį sugrįžus ten ir pamačius savo tautą, savo tėvo namus. Daugel metų jis taip gyveno ir laukė, kol pagaliau atėjo laikas, kaip visada kad ateina tiems, kurie sugeba laukti, kada jis sutiko baltuosius žmones, pasiryžusius keliauti į šią nežinomą šalį. Ir jis iškeliavo drauge su jais. Baltieji vis ėjo ir ėjo, ieškodami dingusio žmogaus. Jie perėjo degančią dykumą, perkopė sniegu apsidengusius kalnus ir pasiekė kukuanų žemę, kur sutiko tave, Infados.

— Tu iš proto išėjai, kad šitaip kalbi,— tarė senasis karys, visai pritrenktas.

— Negalvok taip. Šit aš tau parodysiu, dėde. Aš esu Ignosis, teisėtas kukuanų karalius!

Staigiu judesiu jis nuplėšė nuo juosmens raikštį ir pasirodė mums visai nuogas.

— Štai,— tarė jis,— kas čia? — ir parodė į didelę, mėlynai ištatuiruotą gyvatę aplink apatinę juosmens dalį. Gyvatės uodega dingo jos pačios pražiotuose nasruose.

Infados žiūrėjo išsproginęs akis, o paskui puolė ant kelių.

— Kūm, kūm! — sušuko jis. — Tai mano brolio sūnus, tai karalius.

— Argi aš nesakiau, dėde? Stokis. Aš dar nesu karalius. Bet juo tapsiu padedamas tavo ir šių narsių baltųjų, kurie yra mano draugai. Gagula buvo teisi: kraštas paplūs krauju, jos kraujas taip pat bus pralietas, nes ji savo žodžiais užmušė mano tėvą ir išvarė motiną. O dabar, Infados, pasirink: ar ištiesi man savąsias rankas ir būsi mano šalininkas, padėsi nugalėti pavojus, kurie manęs laukia, ir nuversti žudiką bei tironą, ar ne? Pasirink.

Senasis vyriškis parėmė galvą ranka ir susimąstė. Paskui jis pakilo, priėjo prie Umbopos, tiksliau — prie Ignosio, atsiklaupė prieš jį ir paėmė jo ranką.

— Ignosi, teisėtas kukuanų karaliau. Tiesiu tau savo ranką ir būsiu tavo žmogus iki mirties. Kai tu buvai kūdikis, aš sūpavau tave ant kelių, o dabar mano senos rankos kovos už tave ir už laisvę.

— Gerai, Infados. Jei aš laimėsiu, karalystėje tu būsi pirmasis žmogus po karaliaus. Jei man nepavyks — tau teks mirti, o mirtis ir taip netoli. Stokis, dėde. O jūs, baltieji, ar jūs man padėsite? Ką aš galiu jums pasiūlyti? Baltųjų akmenų, jei tik laimėsiu ir galėsiu juos rasti. Jūs gausite jų tiek, kiek galėsite pakelti. Ar to pakaks?

Aš išverčiau jo žodžius.

— Pasakykit jam, — atsakė seras Henris, — kad jis nepažįsta anglo, jei šitaip kalba. Turtas yra geras daiktas — jei yra proga, mes jo įsigyjame. Bet dėl turto džentelmenas neparsiduoda. O kalbėdamas už save pasakysiu štai ką. Aš visada mėgau Umbopą ir padėsiu jam šiame reikale kiek galėdamas. Man bus labai malonu atsiskaityti su tuo žiauriuoju velniu Tvala. Ką pasakysite jūs, Gudai, ir jūs, Kvotermenai?

— Na, — tarė Gudas, išsireikšdamas hiperboliškai, kaip mėgsta jo profesijos žmonės,— galite pasakyti jam, jog čia, atrodo, teks taip pairkluoti, kad net širdis iš džiaugsmo šokinės, o kas liečia mane, tai aš — jo junga. Vienintelė mano sąlyga, kad jis leistų man mūvėti kelnes.

Aš išverčiau jų atsakymus.

— Gerai, bičiuliai, — tarė Ignosis, buvęs Umbopa.— O ką pasakysi tu, Makumazane? Ar tu irgi su

manimi, senasis medžiotojau, gudresnis už sužeistą buivolą?

Krapštydamas pakaušį, aš valandėlę pagalvojau.

— Umbopa, arba Ignosi, — tariau, — aš nemėgstu suiručių. Aš taikus žmogus ir net šiek tiek bailus.— Man tariant šiuos žodžius, Umbopa šyptelėjo.— Bet, antra vertus, aš ištikimas savo draugams, Ignosi. Tu buvai ištikimas mums ir elgeisi vyriškai, o aš būsiu ištikimas tau. Bet nepamiršk, kad esu pirklys ir turiu kaip nors verstis. Taigi, aš priimu tavo pasiūlymą dėl deimantų, jei tik bus proga juo pasinaudoti. Kitas dalykas — tu žinai, kad mes ieškome Inkubo (sero Henrio) dingusio brolio. Tu turėsi padėti mums jo ieškoti.

— Padarysiu viską, — atsakė Ignosis. — Klausyk, Infados, vardan gyvatės ženklo aplink mano juosmenį, pasakyk man tiesą. Ar buvo koks baltasis žmogus, kiek tu prisimeni, įkėlęs koją šion žemėn?

— Nebuvo, Ignosi.

— Jei kas nors būtų matęs baltąjį žmogų ar girdėjęs apie jį, ar tu šitai žinotum?

— Aišku, žinočiau.

— Girdi, Inkubai,— tarė Ignosis serui Henriui,— jo čia nebūta.

— Taip, taip,— tarė seras Henris atsidusdamas.— Šit kokie reikalai. Tur būt, jis nebuvo čia atvykęs. Vargšas, vargšas! Vadinasi, viskas veltui. Teesie dievo valia.

— Na, dabar prie reikalo, — tariau aš, norėdamas nutraukti tą skaudžią temą.— Gera turėti įgimtas karaliaus teises, bet kaip tu manai tapti juo iš tikrųjų?

— Nežinau. Infados, gal tu turi kokį planą?

— Ignosi, žaibo sūnau,— atsakė jo dėdė,— šiąnakt

bus didysis šokis ir kerėtojų medžioklė. Daugelis bus išuostyta ir žus, o daugelio žmonių širdys prisipildys liūdesio, skausmo ir neapykantos karaliui Tvalai. Po šokio aš pakalbėsiu su kai kuriais didžiųjų vadų, o tie, jei man pavyks juos perkalbėti, savo ruožtu pasišnekės su savaisiais pulkais. Iš pradžių aš kalbėsiu su vadais švelniai, įtikinsiu juos, kad tu tikrai karalius, ir manau, jog rytoj rytą tavo žinioje bus dvidešimt tūkstančių iečių. O dabar einu pamąstyti, pasiklausyti ir pasiruošti. Po šokio, jei tik aš ir mes visi liksime gyvi, susitiksime čia ir pasikalbėsim. Geriausiu atveju — įvyks karas.

Tuo momentu mūsų pasitarimą nutraukė šauksmas, jog atvykę karaliaus pasiuntiniai. Nuėję prie trobos durų, liepėme juos įleisti. Įžengė trys vyrai; kiekvienas nešė po žibančius grandijų šarvus ir didžiulį kovos kirvį.

— Karaliaus, mūsų viešpaties, dovanos baltiesiems iš žvaigždžių,— pranešė šauklys, atėjęs drauge su jais.

— Dėkojame karaliui,— atsakiau aš.— Išeikite.

Jiems išėjus, mes labai susidomėję apžiūrėjome šarvus. Tai buvo nuostabiausias darbas, kokį tik mums teko kada nors matyti. Suglamžius marškinius į krūvą, grandelės taip susiglausdavo, jog galima buvo paslėpti juos rieškučiose.

— Ar jūs savo krašte kalate tuos šarvus, Infados? — paklausiau aš.— Jie labai puikūs.

— Ne, viešpatie, mes paveldėjome juos iš savo protėvių. Mes nežinome, kas pagamino šiuos šarvus; jų belikę vos keletas. Juos gali dėvėti tik karališko kraujo žmonės. Tai užburti šarvai, ir per juos nepereina jokia ietis. Tas, kuris dėvi jais mūšio metu, būna beveik visai saugus. Jeigu jau karalius atsiuntė juos, tai jis, matyt,

arba labai gerai nusiteikęs, arba labai nusigandęs. Užsidėkite juos šiąnakt, viešpačiai.

Likusią dienos dalį praleidome ramiai ilsėdamiesi ir aptarinėdami padėtį, kuri buvo gerokai jaudinanti. Pagaliau saulė nusileido ir sužibo tūkstančiai stovyklos laužų. Tamsoje mes girdėjome daugybės kojų trypimą ir šimtų iečių žvangesį: tai, pasiruošdami didžiajam šokiui, žengė į savo vietas pulkai. Apie dešimtą valandą suspindo kylanti pilnatis. Mums bežiūrint, kaip ji kyla, atėjo Infados pilnoj karinėj aprangoj, dvidešimties vyrų lydimas, nuvesti mūsų į šokį. Mes jau buvome apsivilkę, kaip jis patarė, grandijų marškiniais, o ant jų užsitraukėme kasdieninius rūbus ir labai stebėjomės, kad šarvai buvo lengvi ir patogūs. Šie plieniniai marškiniai, atrodė, pagaminti labai aukšto ūgio vyrams ir mudviem su Gudu buvo laisvoki, bet ant didingos sero Henrio figūros jie gulėjo kaip nulieti. Paskui prisikabinome prie diržų revolverius ir, paėmę į rankas karaliaus atsiųstus kovos kirvius, išėjome.

Pasiekę didįjį kralį, kur mus šį rytą buvo priėmęs karalius, radome visą aikštę prisigrūdusią į pulkus suskirstytų karių — iš viso apie dvidešimt tūkstančių. Pulkai buvo padalinti į kuopas, o tarp kiekvienos kuopos paliktas siauras takelis kerėtojų išuostytojoms praeiti. Ši didžiulė, tvarkinga ginkluotų vyrų minia sudarė tokį įspūdingą reginį, kad žmogui sunku jį įsivaizduoti. Juos gaubė visiška tyla. Mėnuo žėrė savo šviesą ant ištiso pakeltų iečių miško, ant puikių karių kūnų, ant plevėsuojančių plunksnų ir harmoningų įvairiaspalvių skydų atspalvių. Kur tik benažvelgsi, aplink buvo eilių eilės sustingusių veidų, eilių eilės blizgančių iečių.

— Nejaugi čia visa kariuomenė? — paklausiau aš Infados.

— Ne, Makumazane,— atsakė jis,— čia tik trečdalis. Kiekvienais metais šokyje dalyvauja tik trečdalis kariuomenės. Kitas trečdalis stovi už miesto, kad nebūtų kokių maištų, kai prasidės žudynės. Dar dešimt tūkstančių įgulos yra Lu apylinkėse, o likusioji dalis budi kituose šalies kraliuose. Kaip matai, mūsų tauta labai didelė.

— Jie labai tylūs,— tarė Gudas.

Ir iš tiesų, tokia gili gyvų žmonių minios tyla labai slėgė.

— Ką Bugvanas sako?— paklausė Infados.

Aš išverčiau.

— Tie, viršum kurių sklando mirties šešėlis, visada būna tylūs,— niūriai atsakė jis.

— Ar daug bus užmušta?

— Labai daug.

— Atrodo,— tariau saviesiems,— kad mes pamatysime gladiatorišką reginį, kur į nuostolius nebus kreipiama dėmesio.

Serą Henrį nukrėtė šiurpas, o Gudas pasakė tenorįs, kad mes sveiki iš čia išeitume.

— Sakyk, — tariau aš Infados, — ar mums gresia koks pavojus?

— Nežinau, viešpačiai, nenorėčiau tuo tikėti. Tačiau neparodykite, kad bijotės. Jeigu jūs pergyvensite šią naktį, viskas gali baigtis gerai. Kareiviai murma prieš karalių.

Mes žengėme tiesiog į tuščią plotą, kurio viduryje stovėjo keletas kėdžių. Eidami pastebėjome kitą mažą grupelę, besiartinančią nuo karališkosios trobos.

— Tai karalius Tvala, jo sūnus Skraga, senė Gagula ir ana tie, kur žudo,— parodė Infados į dvylikos

milžiniškų laukinės išvaizdos vyrų grupelę; vienoje rankoje jie laikė po ietį, o kitoje — po sunkią kuoką.

Karalius atsisėdo ant vidurinės kėdės, Gagula susirangė prie jo kojų, o kiti sustojo už karaliaus nugaros.

— Sveiki, baltieji viešpačiai,— sušuko jis, kai mes prisiartinome.— Sėskite, negaišinkite brangaus laiko — naktis per trumpa mūsų žygiams. Gerą valandą jūs atėjote: pamatysite didingą reginį. Apsižvalgykite, baltieji viešpačiai, apsižvalgykite,— ir jis apmetė visus pulkus savo vienintele pikta akimi.— Ar tenka jums matyti ką nors panašaus žvaigždėse? Žiūrėkite, kaip dreba niekšai, visi tie, kurie nešioja širdyse pikta ir bijo „dangaus" bausmės.

— Pradėkit! Pradėkit! — sucypė Gagula plonu, veriančiu balsu.— Hienos alkanos, jos staugia iš bado. Pradėkit! Pradėkit!

Dar valandėlę buvo visiškai tylu. Nujautimas to, kas turi įvykti, pripildė tylą siaubo. Karalius pakėlė savo ietį, ir staiga kaip viena pakilo dvidešimt tūkstančių kojų ir vienu kartu trenkė į žemę. Tai pasikartojo tris kartus; net siūbteldavo ir sudrebėdavo žemė. Po to kažkur tolumoj vienišas balsas užtraukė graudžią dainą su šitokiu priedainiu: „Koks likimas žmogaus, moters pagimdyto?" Minia griausmingai atsiliepdavo: „Mirtis!"

Palaipsniui į dainą įsijungė viena kuopa po kitos, ir ėmė dainuoti visi kariai drauge. Nebegalėjau toliau sekti žodžių; supratau tik, kad apdainuojamos įvairios žmogaus aistros, pavojai, džiaugsmai. Kartais atrodydavo, kad tai meilės daina, kartais — kad iškilminga, pakili karo giesmė, o pagaliau ji priminė laidotuvių raudą, kuri staiga užsibaigė širdį veriančiu vaitojimu,

garsiai nuaidėjusiu per minią, stingdančiu gyslose kraują.

Vėl stojo tyla. Ir vėl karalius pertraukė ją, pakeldamas ranką. Tuojau išgirdome kojų trypimą, ir iš anapus karių būrių išbėgo keistos ir baisios žmogystos. Kai jos priartėjo, mes pamatėme, kad tai moterys, daugiausia jau senyvos. Žili jų plaukai, papuošti mažom žuvų pūslelėm, plevėsavo už nugarų, veidai buvo išdažyti baltais ir geltonais dryžiais. Ant nugarų karojo gyvačių odos, liemenys buvo apjuosti žmonių kaulų vėriniu, sudžiūvusiose rankose jos turėjo po mažą dvišaką lazdelę. Jų buvo dešimt. Priešais mus moterys sustojo; viena iš jų, rodydama lazdele į susirietusią Gagulą, sušuko:

— Motin, senoji motin, mes čia.

— Gerai! Gerai! Gerai! — sučiepsėjo ta pasenusi piktadarė.— Ar šviesios jūsų akys, Isanusės (žynės), jūsų, kurios regite tamsoje?

— Motin, mūsų akys šviesios.

— Gerai! Gerai! Gerai! Ar jūsų ausys atviros, Isanusės, jūsų, kurios girdite dar neištartus žodžius?

— Motin, mūsų ausys atviros.

— Gerai! Gerai! Gerai! Ar budrus jūsų protas, Isanusės, ar jūs galite užuosti kraują, ar galite išvalyti kraštą nuo niekšų, kurie turi blogų sumanymų prieš karalių ir savo kaimynus? Ar jūs pasiruošusios įvykdyti „dangaus" valią, jūs, kurias aš išmokiau, kurios valgėte mano išminties duoną ir gėrėte mano burtų vandenį?

— Taip, motin.

— Tad eikite! Negaiškit, plėšrūnės. Štai žudikai,— parodė ji grėsmingą žmogžudžių būrelį,— paaštrinkit jų

ietis. Baltieji žmonės, atvykę iš toli, trokšta pamatyti. Eikite.

Klykdamos laukiniais balsais, paslaptingosios žmogystos išsisklaidė į visas puses kaip sviedinio skeveldros; barškėjo sausi, aplink jų liemenis parišti kaulai. Jos pasuko į skirtingas glaudaus žmonių rato puses. Negalėjome stebėti jų visų iš karto, todėl įsmeigėme akis į artimiausią nuo mūsų Isanusę. Prisiartinusi prie karių per kelis žingsnius, ji stabtelėjo, o paskui pradėjo laukinį šokį, vis sukdamasi neįtikimu greičiu ir šūkaudama: „Užuodžiu jį, piktadarį! Jis netoli, tasai, kurs nunuodijo savo motiną. Aš girdžiu mintis to, kuris mąsto pikta apie karalių."

Ji šoko vis greičiau ir greičiau, kol pasiekė tokį pasiutimo laipsnį, jog putos purslais ėmė veržtis pro jos griežiančius dantis, akys vos vos neiššoko iš orbitų, visas kūnas virpėjo. Staiga ji tarytum sustingo, įsitempė kaip grobį užuodęs medžioklis šuo, o paskui, ištiesusi lazdelę, ėmė slinkti į karių eiles. Man atrodė, kad visas karių tvirtumas jai besiartinant išnyko, ir jie krūptelėjo. O mes, mes sekėme ją, siaubo apimti. Pažeme kaip šuo ji prisėlino visai arti karių, sustojo, ištiesė ranką ir slinktelėjo dar keletą žingsnių.

Viskas įvyko staiga. Ji klykdama pašoko ir palietė dvišaka lazdele aukštą karį. Kiti du kariai, stovintieji ties juo, tuojau pačiupo pasmerktąjį už abiejų rankų ir nuvedė jį prie karaliaus.

Karys nesipriešino, bet mes matėme, kaip jis vos vilko kojas, tarytum jos būtų paraližuotos, o pirštai, iš kurių iškrito ietis, buvo atsipalaidavę, kaip ką tik mirusio žmogaus.

Jam artėjant prie karaliaus, du niekingi budeliai

žengė priekin jo pasitikti. Paskui jiedu pasisuko į karalių, tartum laukdami jo nurodymų.

— Nužudyti,— tarė karalius.

— Nužudyti,— cyptelėjo Gagula.

— Nužudyti,— atsiliepė Skraga, kurčiai nusikvatodamas.

Nespėjo jie ištarti šių žodžių, baisusis darbas buvo baigtas. Vienas iš budelių smeigė ietį į savo aukos širdį, o kitas, dėl atsargumo, ištėškė jo smegenis didžiule kuoka.

— Vienas, — skaičiavo karalius Tvala, o kūną kariai nuvilko už kelių žingsnių ir patiesė ant žemės.

Tuojau buvo atvestas kitas vargšas nelaimingasis, tarytum jautis į skerdyklą. Iš leopardo kailio apsiausto galėjome spręsti, kad tai aukštos kilmės žmogus. Vėl buvo ištarti baisieji žodžiai, ir auka krito negyva.

— Du,— skaičiavo karalius.

Mirtinasis žaidimas tebesitęsė. Už mūsų nugarų eilėmis gulėjo jau koks šimtas lavonų. Aš buvau girdėjęs apie Cezario laikų gladiatorių kovas ir apie bulių grumtynes Ispanijoje, bet drįstu abejoti, ar tie reginiai tokie baisūs, kaip kukuanų kerėtojų medžioklė. Gladiatorių varžybos ir bulių kovos vis dėlto buvo skirtos žiūrovų malonumui; čia gi nebuvo nieko panašaus. Net pats atkakliausias įvairių sensacijų mėgėjas suvirpėtų nuo tokio reginio, jei tik žinotų, kad likimas lemia jam pačiam tapti „sekančiu".

Iš pradžių mes pakilome ir mėginome pasipriešinti, bet Tvala rūsčiai mus sudraudė.

— Tebūna vykdomi įstatymai, baltieji žmonės. Šie šunys yra kerėtojai ir piktadariai. Juos reikia užmušti,— teikėsi atsakyti jis.

Apie vidurnaktį žudynės liovėsi. Kerėtojų medžiotojos susirinko į būrelį, matyt, savo kruvinų darbų nuvargintos. Mes pagalvojome, kad jau viskas baigta, bet suklydome. Didžiausiam mūsų nustebimui senoji Gagula išsitiesė ir, pasiramsčiuodama lazda, nukrypavo į tuščią plotą vidury. Tai buvo nepaprastas reginys — išvysti, kaip šita pabaisiška, plėšri, sena būtybė, iš gilios senatvės susilenkusi beveik dvilinka, po truputį įgyja jėgos ir ima lakstyti taip greitai, kaip ir jos pikta lemiančios mokinės. Ji puldinėjo pirmyn ir atgal, kažką burbėdama pati sau, paskui staiga šoko prie aukšto vyriškio, stovinčio vieno pulko priešaky, ir palietė jį. Sunkus atodūsis nuplaukė per pulko eiles, kuriam tas karys vadovavo. Bet, nepaisant to, du jo pulko kariai sugriebė vadą ir atvedė jį nužudyti. Vėliau mes sužinojome, kad jis buvo karaliaus pusbrolis, labai turtingas ir įtakingas žmogus.

Kai jį užmušė, karalius buvo jau suskaičiavęs iki šimto trijų. Gagula vėl ėmė blaškytis į šalis, vis artėdama prie mūsų.

— Po velnių, nejaugi ji ruošiasi ir mus nugalabyti! — išsigandęs sušuko Gudas.

— Niekai,— tarė seras Henris.

O aš, stebėdamas tą seną velnią, vis arčiau mūsų atšokantį, pajutau, kad mano širdis nusmuko į užkulnius. Pažvelgęs į ilgas lavonų eiles už mūsų nugarų, sudrebėjau.

Gagula, nepaprastai panaši į atgijusį kriukį, sukosi vis arčiau ir arčiau, jos siaubingose akyse blizgėjo ir žaižaravo negera šviesa.

Ji vis artėjo ir artėjo, o tūkstančiai porų akių sekė jos judesius su giliu nerimu. Pagaliau ji sustojo ir ištiesė ranką.

— Kurį gi ji palies? — paklausė seras Henris pats savęs.

Dar momentas, ir nereikėjo daugiau abejoti: senė prišoko ir palietė Umbopos, arba Ignosio, petį.

— Aš užuodžiu jį,— klykė ji.— Užmuškit jį, užmuškit jį. Jis pilnas piktybės. Užmuškit jį, svetimšalį, kol jis nepraliejo kitų kraujo.

Stojo tyla, kuria aš nedelsdamas pasinaudojau.

— Karaliau, — sušukau pakildamas, — tas žmogus yra tavo svečių tarnas, jų šuo. Kas pralieja mūsų šuns kraują — pralieja mūsų kraują. Vardan šventojo svetingumo prašau jį apginti.

— Gagula, žynių motina, jį užuodė. Jis turi mirti, baltieji žmonės,— nuskambėjo niaurus atsakymas.

— Ne, jis neturi mirti, — atsakiau aš. — Mirs tas, kuris išdrįs jį paliesti.

— Čiupkite jį,— sugriaudė Tvala budeliams, kurie stovėjo greta jo, ligi ausų apsitaškę savo aukų krauju.

Jie žengė mūsų pusėn, bet neryžtingai sustojo. O Ignosis iškėlė savo ietį, ir iškėlė ją taip, jog buvo aišku, kad jis lengvai nepasiduos.

— Sustokite, šunys,— sušukau aš,— jei norite sulaukti rytojaus dienos. Jeigu paliesite bent vieną plauką ant jo galvos — jūsų karalius žuvęs.

Aš nutaikiau revolverį į Tvalą. Seras Henris ir Gudas taip pat išsitraukė ginklus. Seras Henris nutaikė į pirmąjį budelį, einantį vykdyti bausmės, o Gudas — į Gagulą.

Kai mano revolverio vamzdis pakilo ligi plačios Tvalos krūtinės aukščio, jis regimai krūptelėjo.

— Na,— tariau.— Kaipgi bus, Tvala?

Tada Tvala prabilo:

— Dėkit šalin savo užburtuosius vamzdžius,— tarė jis.— Jūs meldžiate svetingumo vardan, ir aš jo pasigailiu, tik ne dėl to, kad jūsų bijočiau. Eikit ramybėje.

— Gerai, — nerūpestingai atsakiau aš. — Mums nusibodo žudynės, norime miego. Ar šokis jau baigtas?

— Baigtas, — niūriai atsakė Tvala. — O tuos šunis,— mostelėjo jis ilgų lavonų eilių link,— tegu išmeta hienoms ir plėšriesiems paukščiams,— ir pakėlė savo ietį.

Visiškai nuščiuvę pulkai nedelsdami ėmė žingsniuoti pro vartus; liko tik nedidelė grupė, kuriai buvo skirta išvilkti aukų lavonus.

Mes taip pat pakilome ir, atsisveikinę su jo didenybe, kuris vos vos teikėsi mums atsakyti, patraukėme į savo kralį.

— Na,— tarė seras Henris, kai mes užsidegėme kukuanų vartojamą lempą su palmės lapo pluošto dagčiu, įmerktu į skaidrius hipopotamo taukus, ir susėdome,— jaučiu, jog nedaug trūksta, kad susirgčiau.

— Jei anksčiau ir būčiau abejojęs, ar padėti Umbopai sukilti prieš tą pragarišką niekšą,— tarė Gudas,— tai dabar jokių abejonių neliko. Pats nežinau, kaip galėjau ramiai išsėdėti žudynių metu. Stengiausi būti užsimerkęs, bet akys atsiverdavo vis nelaiku. Bet kurgi Infados? Umbopa, drauguži, turėtum būti mums dėkingas: juk per plauką išnešei sveiką kailį.

— Aš dėkingas, Bugvane,— atsakė Umbopa, kai išverčiau jam Gudo žodžius,— ir nepamiršiu to. Infados netrukus bus čia. Teks palaukti.

Taigi mes užsirūkėme pypkes ir ėmėme laukti.

XI SKYRIUS

MES DUODAME ŽENKLĄ

Ilgokai, kokias dvi valandas, mes sėdėjome tylėdami; per daug slėgė pergyvento siaubo prisiminimai, kad galėtume kalbėti. Galų gale, kai jau sumanėme gultis, nes rytuose pasirodė silpni šviesos spinduliai, išgirdome žingsnius. Paskui prie kralio vartų stovįs sargybinis kažką riktelėjo; matyt, jam buvo atsakyta tyliu balsu, ir žingsniai artėjo. Netrukus į trobą įžengė Infados, lydimas šešeto didingos išvaizdos vadų.

— Viešpačiai, — tarė Infados. — Atėjau, kaip ir buvau žadėjęs. Viešpačiai ir Ignosi, teisėtasai kukuanų karaliau, aš atsivedžiau šiuos štai žmones,— parodė jis į vadų eilę.— Jie žymūs vyrai, kiekvienas iš jų vadovauja trejetui tūkstančių karių, kurie, neskaitant karaliaus, teklauso vien jų įsakymų. Aš papasakojau jiems, ką matęs ir girdėjęs. Tegu ir jie pamato šventąją gyvatę aplink tavo liemenį, tegu išgirsta tavo pasakojimą, Ignosi, kad galėtų pasakyti — palaikys jie tave prieš karalių Tvalą, ar ne.

Ignosis vėl nusijuosė savo raištį ir parodė ištatuiruotą gyvatę. Kiekvienas vadas ėjo iš eilės artyn, blankioje lempos šviesoje atidžiai tyrinėjo piešinį ir, netardamas nė žodžio, pasitraukdavo į šalį.

Ignosis vėl apsijuosė ir, kreipdamasis į vadus, pakartojo tai, ką iš ryto buvo taip smulkiai išdėstęs.

— Štai jūs viską išgirdote, vadai,— tarė Infados, kai Ignosis baigė pasakoti.— Ką pasakysite? Palaikysit šį vyriškį ir padėsite jam atgauti savo tėvo sostą, ar ne? Visa šalis vaitoja nuo Tvalos; žmonių kraujas teka kaip vandens pavasarį. Šiąnakt jūs matėte. Aš

norėjau pakalbėti dar su keletu vadų, o kur jie dabar? Hienos stūgauja ties jų lavonais. Jei nesukilsite, ir jus ištiks toks pat likimas. Pasirinkite, broliai.

Vyriausias iš vadų, neaukštas ir kresnas baltaplaukis, žengė žingsnį į priekį ir tarė:

— Tavo žodžiai teisingi, Infados. Vaitoja visa šalis. Žuvusiųjų tarpe ir mano paties brolis. Bet čia didelis ir sunkiai įtikimas dalykas. Ką mes žinome, ar ne už apgaviką kelsime savo ietis. Čia didelis dalykas, ir niekas nežino, kuo jis baigsis. Nėra jokios abejonės, kad nutekės kraujo upės, kol šis žygis pasibaigs: juk daugelis liks ištikimi karaliui, nes žmonės visada garbina tą saulę, kuri šviečia danguje, o ne tą, kuri dar patekės. Šie baltieji žmonės atėjo iš žvaigždžių ir galingi jų burtai, o Ignosis yra po jų sparnu. Jei Ignosis tikrai teisėtas karalius, tegu baltieji duoda kokį ženklą, kurį visi žmonės galėtų pamatyti. Tada jie palaikys mus, nes matys, kad baltųjų žmonių burtai jiems padeda.

— Juk yra gyvatės ženklas,— atsakiau aš.

— Viešpatie, to nepakanka. Gyvatė galėjo būti nupiešta ir vėliau. Parodykite ženklą. Be to mes nesijudiname.

Kiti vadai ryžtingai jam pritarė. Didžiai sutrikęs, atsisukau į serą Henrį ir Gudą ir paaiškinau jiems padėtį.

— Man atrodo, kad žinau išeitį,— džiaugsmingai tarė Gudas.— Paprašykite, kad jie leistų mums pagalvoti.

Aš paprašiau vadus išeiti. Kai tik jie pasitraukė, Gudas paėmė savo mažą vaistų dėželę, atrakino ją ir išsiėmė užrašų knygutę, kurios pirmame puslapyje buvo kalendorius.

— Nagi, draugužiai, ar rytoj ne ketvirtoji birželio? Mes visą laiką rūpestingai skaičiuodavome dienas, todėl į šį klausimą nesunku buvo atsakyti.

— Labai puiku. Turime išeitį, nes „...ketvirtą birželio pilnas saulės užtemimas, jis prasideda 11 valandą 15 minučių Grinvičo laiku ir yra matomas šiose srityse: Afrikoj ir t.t. ..." Štai jums ženklas. Pasakykite jiems, kad rytoj jūs užtemdysite saulę.

Tai buvo puiki mintis. Tik vieno bijojome: kad Gudo kalendorius galėjo būti neteisingas. Jei šitokį dalyką mes išpranašautume klaidingai — nepataisomai dingtų tiek mūsų autoritetas, tiek ir Ignosio viltis atgauti kukuanų sostą.

— O jei įsivaizduosime, kad jūsų kalendorius klaidingas? — pastebėjo seras Henris Gudui, kažką stropiai rašiusiam nuplėšiamame užrašų knygelės lape.

— Nematau jokio reikalo ką nors panašaus įsivaizduoti,— atsakė jis.— Užtemimai visada įvyksta nustatytu laiku, bent kiek aš esu patyręs. O čia specialiai pabrėžta, kad jis bus matomas Afrikoj. Aš, kaip bemokėdamas, apskaičiavau, nors nežinau tikslios mūsų geografinės padėties, ir nustačiau, kad užtemimas šioje vietoje prasidės rytoj apie pirmą valandą ir tęsis ligi pusės antros. Beveik pusvalandį bus visiškai tamsu.

— Na,— tarė seras Henris,— manau, kad verta rizikuoti.

Aš tylomis sutikau, nors labai abejojau, nes užtemimai per daug neaiškus dalykas, kad su jais būtų galima krėsti juokus, ir pasiunčiau Umbopą pašaukti vadų. Jie netrukus atėjo, ir aš kreipiausi į juos šitaip:

— Didieji kukuanų vyrai ir tu Infados, klausykite. Mes nemėgstame rodyti savo galią, nes nenorime trikdyti pačios gamtos darbo ir paskandinti pasaulį baimė-

je bei sumišime. Bet šis reikalas labai svarbus, o mes įpykę ant karaliaus už mūsų regėtas žudynes ir ant Isanusės Gagulos, kuri norėjo pasmerkti mūsų draugą Ignosį mirti. Todėl nutarėme parodyti savo galią ir duoti tokį ženklą, kurį matytų visi žmonės. Eime čionai,— tariau, vesdamas juos prie trobos durų ir rodydamas jiems ugninį kylančios saulės kamuolį.— Ką jūs ten matote?

— Mes matome tekančią saulę,— atsakė vienas už visus.

— Taip. O dabar pasakykite, ar gali mirtingas žmogus užgesinti tą saulę, taip kad vidudienį sutemtų lyg naktį?

Vadas šyptelėjo.

— Ne, viešpatie, joks žmogus negali to padaryti. Saulė yra galingesnė už žmogų, kuris žiūri į ją.

— Jūs taip manote? O aš pasakysiu jums, kad šiandien, valandą po pusiaudienio, mes trumpam laikui užgesinsime saulę, ir žemę uždengs tamsa. Tai bus įrodymas, kad mes garbingi žmonės, ir Ignosis tikrai yra teisėtas kukuanų karalius. Ar jūs būsite patenkinti, jei mes šitai padarysime?

— Taip, viešpačiai,— atsakė senasis vadas šypsodamasis; kiti vadai irgi šypsojosi.— Jei tik jūs tai padarysite, mes tikrai būsime patenkinti.

— Padarysime. Mes trys, Inkubas-Dramblys, šviesiaakis Bugvanas ir Makumazanas, kurs naktį budi, prižadėjome ir įvykdysim. Ar girdi, Infados?

— Girdžiu, viešpatie. Jūs prižadate nuostabų dalyką — užgesinti saulę, visų daiktų motiną, šviečiančią per amžius.

— Ir užgesinsime, Infados.

— Gerai, viešpačiai. Šiandien po pusiaudienio Tva-

la atsiųs žmogų pakviesti viešpačius į merginų šokį, o prasidėjus šokiui po valandos karaliaus sūnus Skraga nužudys gražiausią, Tvalos nuomone, merginą. Ji bus auka akmeniniams Tyliesiems, kurie stovi sargyboje, ana ten, kalnuose,— ir jis parodė į tris keistas viršūnes, kur baigėsi Saliamono kelias.— Tegu tada viešpačiai užtemdo saulę ir išgelbsti merginos gyvybę. O žmonės tikrai patikės.

— O,— tarė senasis vadas, vis dar tebesišypsodamas,— žmonės tikrai patikės.

— Už dviejų mylių nuo Lu,— kalbėjo Infados,— yra kalva, išlinkusi kaip priešpilnis mėnuo. Tai tvirtovė, kur stovi mano ir dar trys pulkai, vadovaujami šių vyrų. Šį rytą mes sudarysime planą, pagal kurį kiti pulkai, dar pora ar trejetas, irgi sustos ten. O tada, jei viešpačiai tikrai užtemdys saulę, aš tamsoje paimsiu viešpačius už rankos ir išvesiu juos iš Lu į tą vietą, kur jie bus visai saugūs ir iš kur pradėsime kariauti prieš karalių Tvalą.

— Gerai,— tariau aš.— Dabar palikite mus. Mes pamiegosime ir pasiruošime burti.

Infados pakilo ir, mus atsisveikinęs, išėjo drauge su kitais vadais.

— Bičiuliai, — tarė Ignosis, kai tik jie išėjo, — ar jūs iš tiesų galite padaryti tokį nuostabų dalyką, ar tik tuščiai jiems šnekėjote?

— Manome, kad tikrai, Umbopa, tai yra Ignosi.

— Keista, — atsakė jis. — Jei jūs nebūtumėte anglai, nepatikėčiau, bet anglų „džentelmenai" nemeluoja. Jei mums pavyks, aš jums tikrai atsilyginsiu!

— Ignosi,— tarė seras Henris,— prižadėk man vieną dalyką.

— Prižadu, Inkubai, mano bičiuli, prižadu, net nežinodamas ką,— atsakė aukštasis vyriškis šypsodamasis.— O ką gi?

— Štai: jei tu kada nors tapsi šių žmonių karaliumi, turi nutraukti tokį kerėtojų išuostymą, kokį mes matėme praėjusią naktį, o taip pat neleisti žudyti žmonių be teismo.

Kai aš išverčiau, Ignosis valandėlę pagalvojo ir atatsakė:

— Juodųjų žmonių papročiai skiriasi nuo baltųjų, Inkubai, ir mes taip labai nevertiname gyvenimo, kaip jūs. Bet aš prižadu tai. Jei bus mano valia, kerėtojų išuostytojos daugiau nebemedžios ir nė vienas žmogus nemirs be nuosprendžio.

— Vadinasi, sutarta,— tarė seras Henris.— O dabar truputį pailsėkime.

Mes giliai sumigome, nes buvome baisiai išvargę, o pusę vienuoliktos Ignosis mus prižadino. Mes atsikėlėme, nusiprausėme ir stipriai papusryčiavom, nes nežinojom, kada vėl teks pavalgyti. Paskui išėjome iš trobos ir sužiurome į saulę. Mes labai pergyvenome pamatę, kad ji atrodo taip, kaip visuomet, ir nematyti jokių užtemimo ženklų.

— Tikiuosi, kad užtemimas tikrai įvyks, — tarė seras Henris abejodamas.— Netikri pranašai dažnai patenka į keblią padėtį.

— O jeigu neįvyks, baigta su mumis,— liūdnai tariau aš.— Kaip mane gyvą matote, kuris nors iš tų vadų tikriausiai išpasakos viską karaliui, o tada mums prasidės toks užtemimas, kad tikrai nebus jokio malonumo.

Grįžę trobon užsivilkome karaliaus atsiųstuosius šarvus ir apsirengėme. Vos tik baigėme ruoštis, atėjo

Tvalos pasiuntinys ir pakvietė mus į didelį kasmetinį „merginų šokį", kuris turėjo tuojau prasidėti.

Pasiėmėme šautuvus ir šovinius, kad turėtume juos po ranka, jei tektų bėgti, kaip Infados buvo sakęs, ir išėjome gana drąsiai, nors mūsų širdys virpėjo iš baimės. Didžiulė aikštė prieš karaliaus kralį atrodė visai kitaip, negu praėjusį vakarą. Vietoj niūrių, glaudžių karių eilių stovėjo grupės kukuanų merginų, jei kalbėti apie drabužius, nelabai puošniai apsirengusių, bet apsikaišiusių gėlių vainikais ir vienoje rankoje laikančių palmės lapą, o kitoje — ilgą baltą leliją. Aikštės viduryje sėdėjo Tvala, prie jo kojų tūnojo Gagula, o už nugaros stovėjo Infados, jaunasis Skraga ir koks tuzinas sargybinių. Ten buvo taip pat apie dvidešimt vadų, kurių tarpe pažinau ir mūsų bičiulius, aplankiusius mus naktį.

Tvala pasveikino mus, rodydamas išviršinį nuoširdumą, bet aš pamačiau, kad jis piktai įsmeigė savo vienintelę akį į Umbopą.

— Būkite sveiki, žmonės iš žvaigždžių,— tarė jis.— Šis reginys visai skirsis nuo to, kurį jūs stebėjote naktį, mėnesienoje, bet jis ne toks geras. Mergaitės malonios, ir, jei ne jos,— jis mostelėjo ranka,— nebūtų ir visų mūsų. Bet vyrai — geresni. Mieli yra moters bučiniai ir švelnūs žodžiai, bet vyrų iečių žvangesys ir kraujo kvapas daug mielesni. Gal norite išsirinkti žmonas iš jų tarpo, baltieji? Jei norite — išsirinkit pačių gražiausių kiek tik patiks, ir jos bus jūsų.

Tvala nutilo, laukdamas atsakymo.

Kadangi toks pasiūlymas atrodė gana viliojantis Gudui, kuris, kaip ir dauguma jūreivių, buvo greitas įsimylėti, tai aš, kaip vyresnis ir protingesnis, bei numatydamas begalinę painiavą (moterys visada pridaro

bėdos — tai taip tikra, kaip naktis kad pakeičia dieną), pasiskubinau atsakyti.

— Dėkojame, karaliau, bet mes, baltieji, vedame tik baltąsias moteris. Gražios jūsų mergaitės, bet jos ne mums!

Karalius nusijuokė.

— Gerai. Nors mūsų šalyje yra patarlė: „Moters akys visada šviesios, kokios jos bebūtų spalvos", ir kita: „Mylėk tą, kuri yra šalia tavęs, ir būk tikras, kad toji, kuri yra toli, tau neištikima", bet gal žvaigždėse viskas kitaip. Šalyje, kur visi žmonės balti, visko gali būti. Tegu bus taip, baltieji žmonės; merginos nesipirš! Dar sykį būkite sveiki, būk sveikas ir tu, juodasai. Jeigu būtų įvykęs Gagulos noras, gulėtumei dabar sustingęs. Visa laimė, kad tu irgi atėjai iš žvaigždžių, cha, cha!

— Aš galiu nužudyti tave greičiau, negu tu mane,— šaltai atsakė Ignosis.— Tu pats sustingsi pirmiau, negu mano sąnariai nustos judėti.

Tvala krūptelėjo.

— Drąsiai šneki, vaikine, — atsakė jis piktai. — Nenužенk per toli.

— Kieno lūpose tiesa, tas gali būti drąsus. O tiesa — aštri ietis, kuri visada pataiko į tikslą. Tokios žinios iš „žvaigždžių", karaliau.

Tvala paniuro, žiauriai žybtelėjo jo vienintelė akis, bet jis nieko neatsakė.

— Pradėkit šokį! — sušuko jis.

Tuojau vienas po kito ėmė šokti vainikuotų merginų būriai. Jos švelniai dainavo, mojuodamos dailiais palmių lapais ir baltomis gėlėmis. Jos šoko, čia sukdamosi vis aplink, čia vaizdavo kariuomenės susidūrimą, lingavo, sukosi verpetu, bėgdavo pirmyn, puldavo at-

gal tokioj tvarkingoj maišaty, kad miela buvo žiūrėti. Paskui jos sustojo, ir labai graži jauna moteris, iššokusi iš eilių, ėmė suktis taip gracingai ir vikriai, kad sugėdintų daugelį balerinų. Nuvargusi ji pasitraukė, o jos vieton ėmė suktis kita, paskui dar ir dar, bet nei viena neprilygo pirmajai nei grakštumu, nei meistriškumu, nei grožiu.

Pagaliau karalius pakėlė ranką.

— Kuri, jūsų nuomone, gražiausia, baltieji žmonės? — paklausė jis.

— Pirmoji, — nepagalvojęs tariau. Tačiau tuojau ėmiau gailėtis atsakęs, nes prisiminiau Infados paaiškinimą, kad gražiausia moteris yra aukojama.

— Tai mano protas yra jūsų protas, o mano akys — jūsų akys. Ji tikrai gražiausia, ir vargas jai, nes ji turi mirti.

— Taigi, mirti! — sucypė Gagula, sviesdama judrių akių žvilgsnį į vargšę merginą, kuri, dar nežinodama savo baisaus likimo, stovėjo už kelių dešimtų jardų, priešais merginų būrį, ir nervingai skabė gėlės žiedą iš savo vainiko, lapelį po lapelio.

— Kodėl, karaliau? — tariau aš, vos tvardydamas pasipiktinimą.— Mergina šoko labai puikiai ir mus palinksmino, be to, ji graži. Būtų labai žiauru jai už tai atsilyginti mirtimi.

Juokdamasis Tvala atsakė:

— Toks mūsų paprotys. Ir akmens statulos, sėdinčios ten, kalnuose,— jis parodė į tris tolimas viršūnes,— turi gauti savo dalį. Jei aš šiandien nenužudyčiau gražiausios merginos, nelaimė užgriūtų mane ir mano namus. Štai kokia yra mano tautos pranašystė: „Jei karalius mergaičių šokio dieną nepaaukos gražiausios merginos seniesiems, kurie sėdi kalnuose ir

budi, tai žlugs ir jis, ir jo namai." Paklausykite, baltieji. Mano brolis, viešpatavęs prieš mane, sujaudintas moters ašarų jos nepaaukojo, todėl žlugo ir jis, ir jo namai, o aš viešpatauju jo vietoje. Nuspręsta — ji turi mirti. Atveskit ją čia,— kreipėsi jis į sargybinius.— Skraga, galąsk ietį.

Į priekį išėjo du vyrai, o mergina, supratusi, koks likimas jos laukia, garsiai šūktelėjo ir puolė bėgti. Bet stiprios rankos sugriebė ją ir atvedė prie mūsų, verkiančią ir besistengiančią ištrūkti.

— Kuo tu vardu, mergaite? — sucypė Gagula.— Ką! Tu nenori atsakyti? Ar karaliaus sūnus turės atlikti savo darbą tuojau pat?

Išgirdęs tuos žodžius, Skraga, kuris atrodė grėsmingesnis, negu bet kada, žengtelėjo pirmyn ir pakėlė savo didžiulę ietį. Tuo pat momentu pastebėjau, kad Gudas graibo revolverį. Pro ašaras išvydusi šaltą ieties blizgesį, vargšė mergina tarytum pamiršo savo skausmą. Ji daugiau nebesistengė išsiveržti, tik konvulsingai sunėrė rankas ir stovėjo, drebėdama nuo galvos ligi kojų.

— Žiūrėkite, — džiugiai sušuko Skraga, — ji dreba vien tik pamačiusi mano mažą žaislelį, netgi jo neparagavusi,— ir jis paplekšnojo plačius ieties ašmenis.

— Jei tik man pavyks rasti progą, atlyginsiu tau už tai, jaunas šunie! — išgirdau pusbalsiu murmant Gudą.

— Na dabar, kai jau nurimai, pasakyk mums savo vardą, mieloji. Na sakyk, nebijok,— pasityčiojamai tarė Gagula.

— O motin,— drebančiu balsu atsakė mergina,— mano vardas Folata, aš iš Sako namų. O motin, kodėl aš turiu mirti? Aš nieko blogo nepadariau.

— Nesisielok,— kalbėjo senė biauriu, pasityčiojamu tonu.— Tu turi mirti kaip auka tenai sėdintiems seniesiems,— ji parodė į kalnų viršūnes.— Geriau miegoti naktį, negu vargti dieną, geriau mirti, negu gyventi. Tu žūsi nuo paties karaliaus sūnaus rankos.

Skausmo apimta, Folata laužė rankas ir garsiai aimanavo:

— O, kaip žiauru! Aš dar tokia jauna! Ką aš padariau, kad niekad jau nebematysiu tekančios saulės, neberegėsiu, kaip dangaus skliaute viena po kitos užsidega žvaigždės, kad niekad jau nerinksiu nuo rasos svyrančių gėlių ir negirdėsiu vandenų čiurlenimo. Vargas man! Niekad nepamatysiu savo tėvo trobelės, nejausiu motinos bučinių, neslaugysiu sergančio oželio! Vargas man! Joks mylimasis neapkabins manęs ir nežiūrės man į akis, ir nebeteks man gimdyti vaikų! O, kaip žiauru, kaip žiauru!

Ji vėl ėmė laužyti rankas ir pakėlė į dangų drėgną nuo ašarų, gėlėmis vainikuotą veidą. Šitaip sielvartaudama ji atrodė nepaprastai puikiai, nes buvo iš tiesų graži moteris ir tikrai būtų sugraudinusi bet kieno širdis, tik ne tokių žiaurių žmonių, kaip tie trys nelabieji. Šios laukinės mergaitės žodžiai buvo ne mažiau jaudinantys, kaip princo Artūro kalba į žudikus, atėjusius jį apakinti.

Bet šie žodžiai nesujaudino nei Gagulos, nei jos pono, nors sargybinių ir vadų veiduose pastebėjau gailesio žymes. O Gudas, paniekinamai prunkštelėjęs, sujudo, tartum norėdamas žengti jos pusėn. Visu moterišku lankstumu pasmerktoji mergaitė suvokė, ką jis galvoja, ir staigiai puolė prie Gudo, apkabindama jo „puikias baltas kojas".

— O baltasis tėve iš žvaigždžių! — sušuko ji.—

Apsupk mane savo globos skraiste, leisk man prisiglausti tavo galybės šešėlyje, kad galėčiau išsigelbėti. Neatiduok manęs žiauriesiems vyrams ir Gagulos malonei!

— Gerai, širdele, aš tave apginsiu! — nervingai šaukė Gudas angliškai.— Na stokis, juk tu gera mergaitė!

Jis pasilenkė ir paėmė ją už rankos. Tvala pasisuko ir mostelėjo savo sūnui, kuris iškėlęs ietį ėmė artintis.

— Darykite ką nors, — sušnabždėjo seras Henris man,— ko gi jūs laukiate?

— Laukiu užtemimo, — atsakiau. — Visą pusvalandį žvalgausi į saulę, bet ji skaisti kaip niekad.

— Turite rizikuoti, arba merginą nužudys. Tvala, atrodo, eina iš kantrybės.

Suprasdamas, kad jis teisus, ir sviedęs dar vieną beviltišką žvilgsnį į šviesų saulės veidą, (pats uoliausias astronomas, įrodinėjantis, kad jo teorijos teisingos, nelaukė šio didingo įvykio taip nekantriai), aš, su visu orumu, kokį tik man pavyko sukaupti, atsistojau tarp sukniubusios merginos ir besiartinančio Skragos ieties.

— Karaliau, — tariau aš, — šitai neįvyks. Mes nepakęsime tokių dalykų. Palik merginą ramybėje.

Tvala pakilo, įširdęs ir apstulbintas, o iš vadų ir susispietusių merginų būrio, kurios, laukdamos tragedijos galo, buvo glaudžiai mus apsupusios, pakilo nustebimo murmesys.

— Neįvyks, tu baltasis šunie, kuris vampčioji ant liūto jo paties urve! Neįvyks! Tu iš proto išėjai? Žiūrėk, kad tavęs ir taviškių neištiktų šito viščiuko likimas. Kaip tu gali man trukdyti? Kas tu toks, kad prie-

šiniesi mano valiai? Pasitrauk, sakau tau. Skraga, nužudyk ją. Eik, sargyba, čiupkite šiuos žmones!

Į jo šauksmą iš anapus trobos greit išbėgo ginkluoti vyrai, kurie, matyt, iš anksto buvo ten pastatyti.

Seras Henris, Gudas ir Umbopa išsirikiavo greta manęs ir iškėlė šautuvus.

— Stokite! — drąsiai sušukau aš, nors mano širdis atsidūrė užkulniuose.— Stokite! Mes, baltieji iš žvaigždžių, sakome, kad šito nebus. Ženkite dar žingsnį, ir mes užgesinsime saulę, o šalis paskęs tamsoje. Paragausite jūs mūsų burtų.

Mano grasinimas paveikė; sargybiniai sustojo, sustojo ir Skraga su iškelta ietimi.

— Klausykit jo! Klausykit jo! — ciepsėjo Gagula.— Klausykite melagio, kuris žada užgesinti saulę kaip lempą. Tegu jis tai padaro, ir mergina bus išgelbėta. Taip, tegu jis padaro tai, arba miršta drauge su mergina ir su savo bičiuliais.

Aš pažvelgiau į saulę ir, didžiausiam savo džiaugsmui bei palengvėjimui, pamačiau, kad mes neklydome. Žėrintį saulės pakraštį jau palietė silpnas šešėlis.

Aš iškilmingai pakėliau ranką aukštyn, ką tučtuojau padarė ir seras Henris su Gudu, ir pačiu išraiškingiausiu tonu padeklamavau keletą eilučių iš „Ingoldsbio Legendų". Seras Henris, neatsilikdamas nuo manęs, citavo Senojo Testamento eiles, o Gudas kreipėsi į Dienos Karalienę ištisa serija pačių rinktinių keiksmažodžių, kokius tik begalėjo sugalvoti.

Tamsaus skritulio kraštas palengva dengė žėrintį saulės paviršių, ir aš išgirdau minioje išgąstingus atodūsius.

— Pažvelk, karaliau! Pažvelk, Gagula! Žiūrėkite,

vadai, vyrai ir moterys. Dabar matote, ar baltieji iš žvaigždžių ištesėjo žodį, ar jie tik tušti melagiai! Saulė temsta jūsų akyse. Greit bus naktis, taip, naktis dienos metu. Jūs reikalavote ženklo — štai jums ženklas. Užtemk, saule! Gesink savo šviesą, skaisčioji! Sutrink išdidžias širdis į dulkes, paskandink pasaulį šešėliuose.

Žiūrovai sudejavo iš siaubo. Vieni stovėjo tartum suakmenėję iš baimės, kiti šaukdami puolė ant kelių. Karalius vis tebesėdėjo, ir blyško jo tamsus veidas. Tik viena Gagula neišsigando.

— Tai praeis,— sušuko ji,— aš esu mačiusi panašų dalyką. Joks žmogus negali užgesinti saulės. Nepraraskit drąsos, ramiai sėdėkite, šešėlis praeis.

— Palaukit ir įsitikinsit, — atkirtau aš, šokinėdamas iš susijaudinimo.— Tęskite toliau, Gudai, aš jau nebeprisimenu eilių. Plūskitės, dražuži, kiek tik galit.

Gudas kilniaširdiškai išvystė visą savo išradingumą. Iki to laiko nebuvau turėjęs nė mažiausio supratimo apie visą jūrų karininko plūstamųjų sugebėjimų plotį, gylį ir aukštį. Jis plūdosi dešimt minučių ir beveik nė sykį nepakartojo to paties keiksmo.

O tamsus skritulys vis slinko. Keisti antgamtiški šešėliai vijo dienos šviesą. Aplinkui įsiviešpatavo grėsminga tyla. Paukščiai, baimingai sučirpsėję, nutilo. Pragydo vien tik gaidžiai.

Vis labiau ir labiau plėtėsi tamsos skritulys. Jis uždengė beveik pusę raustančio saulės skritulio. Oras sutirštėjo ir pritemo. Darėsi vis tamsiau ir tamsiau, ir mes vos vos galėjome išskirti prieš mus stovinčio bū-

relio žiaurius veidus. Niekas neištarė nė žodžio, o Gudas liovėsi keikęs.

— Saulė miršta, burtininkai užmušė saulę,— suklykė pagaliau Skraga.— Mes visi mirsime tamsoje.

Apimtas siaubo ar pamišimo, ar vieno ir kito drauge, jis pakėlė ietį ir iš visų jėgų smeigė ją plačion sero Henrio krūtinėn. Bet jis buvo pamiršęs karaliaus mums dovanotus šarvus, kuriais buvome apsivilkę po savo drabužiais. Plienas atšoko, nepadaręs jokios žalos, o seras Henris, nelaukdamas pakartotino smūgio, griebė ietį jam iš rankų ir pervėrė jį. Skraga krito negyvas.

Matydamos šį vaizdą, iš baimės dėl tirštėjančios tamsos pamišusios merginos iškriko ir, baisiausiai sutrikusios, klykdamos puolė pro vartus. Siaubas pagavo ne tik jas. Pats karalius, lydimas sargybinių, kai kurie vadai ir Gagula, nepaprastai greitai šlubčiojanti paskui juos, nubėgo į trobas, ir po valandėlės tik mes, Folata, kuri vos netapo auka, Infados ir keletas vadų, aplankiusių mus praėjusią naktį, likome vieni ties negyvu Skragos kūnu.

— Na, vadai,— tariau aš,— mes davėme ženklą. Jeigu jūs patenkinti, greitai bėkime ton vieton, apie kurią jūs kalbėjote. Burtų dabar negalima sulaikyti. Jie truks visą valandą. Pasinaudokime tamsa.

— Eime,— tarė Infados, pasisukdamas eiti, o jo pavyzdžiu pasekė nusigandę vadai, mes ir mergina Folata, kurią Gudas paėmė už rankos.

Kai pasiekėme kralio vartus, saulė jau buvo visai užtemusi.

Laikydami vieni kitus už rankų, mes nuėjome, klupdami tamsoje.

XII SKYRIUS

PRIEŠ MŪŠĮ

Mūsų laimei, Infados ir vadai puikiai žinojo visus didelio miesto takus ir takelius, todėl, nors buvo visiškai tamsu, mes žengėme gana sparčiai.

Keliavome apie valandą laiko, ir užtemimas ėmė jau praeiti; saulės kraštas, kuris pirmiausia aptemo, vėl ėmė šviesti. Dar po penkių minučių jau galėjome matyti, kur mes atsidūrėme. Buvome išėję iš Lu miesto ir artinomės prie didelės plokščiaviršūnės kalvos, užimančios poros mylių plotą. Šioji kalva, susidariusi panašiai kaip ir daugelis Pietų Afrikos kalvų, nebuvo labai aukšta; aukščiausioji vieta galėjo siekti iki dviejų šimtų pėdų. Ji buvo pasagos formos, gana stačiais, akmenimis nusėtais šlaitais. Plokščia, žole apaugusi viršūnė, buvo gana erdvi, ir joje įrengta stipri kariška stovykla. Nuolatinę stovyklos įgulą sudarė trejeto tūkstančių vyrų pulkas, bet mes, sunkiai užsiropštę stačiu kalvos šlaitu, vėl grįžtančioje dienos šviesoje pamatėme, kad ten esama daug didesnės kariuomenės.

Pasiekę plokščią viršukalnę, patekome į netvarkingai besigrūdančią minią, baisiai išgąsdintą ką tik įvykusio gamtos reiškinio. Netardami nė žodžio, mes praėjome pro karius, pasiekėme trobą viršukalnės vidury ir labai nustebome, radę joje du žmones, atnešusius visą nedidelę mūsų mantą, kurią, taip skubiai bėgdami, buvome priversti palikti.

— Aš pasiunčiau juos atnešti jūsų turtą,— paaiškino Infados,— o taip pat ir šį daiktą,— ir jis pakėlė seniai pražuvusias Gudo kelnes.

Džiaugsmingai sušukęs, Gudas puolė prie savo kelnių ir tuojau pat ėmė jomis autis.

— Nejaugi viešpats nori paslėpti savo puikias baltas kojas! — gailiai sušuko Infados.

Bet Gudas nenusileido, ir neteko daugiau kukuanams pamatyti jo puikių kojų. Gudas labai jau drovus. Nuo šio laiko kukuanai tegalėjo patenkinti savo estetinius jausmus žiūrėdami į jo pusiau apžėlusį veidą, permatomą akį ir judančius dantis.

Apimtas malonių prisiminimų ir vis dar tebežiūrėdamas į Gudo kelnes, Infados pranešė mums, jog jis sušaukęs pulkus, kad būtų galima smulkiai išaiškinti jiems sukilimą, kurį vadai jau aptarė, ir supažindinti juos su Ignosiu, teisėtu sosto įpėdiniu.

Per pusvalandį apie dvidešimt tūkstančių vyrų — patsai kukuanų armijos žiedas — išsirikiavo plačioje aikštėje, kur artėjome ir mes. Jie sustojo iš trijų pusių, sudarydami didingą reginį. Mes stovėjome atviroje aikštės pusėje, kur mus netrukus apsupo vyriausieji vadai ir karininkai.

Po komandos nutilti Infados prabilo į karius. Energinga ir vaizdžia kalba, kadangi buvo oratorius iš prigimties, kaip ir dauguma kukuanų didikų, Infados papasakojo Ignosio tėvo istoriją: kaip jis buvo niekšingai karaliaus Tvalos nužudytas, kaip jo žmona ir sūnus buvo išvyti ir badavo. Paskui jis ėmė įrodinėti, kaip kenčia ir dejuoja visa šalis po Tvalos valdžia, imdamas pavyzdžiu praeitos nakties įvykius, kuomet daugelis kilmingų šalies vyrų buvo išvilkti į priekį ir žiauriai nužudyti ta dingstimi, jog jie esą piktadariai. Paskui jis kalbėjo apie baltuosius viešpačius iš žvaigždžių, kurie, žiūrėdami į žemę ir regėdami jos vargus, nutarė palengvinti jos dalią, nepaisydami savo asme-

ninių nepatogumų; jis pasakojo, kaip baltieji paėmė už rankos ištrėmime skurstantį tikrąjį šalies karalių Ignosį ir pervedė jį per kalnus, kaip jie pamatė niekšingus Tvalos darbus ir, norėdami įtikinti svyruojančius bei išgelbėti merginos Folatos gyvybę, savo didžių burtų galia užgesino saulę ir užmušė velniūkštį Skragą, kaip dabar jie pasiruošę palaikyti karių pusę, padėti jiems nuversti Tvalą ir pasodinti jo vietoje teisėtąjį karalių Ignosį.

Jis baigė savo kalbą miniai pritariamai murmant. Tada išėjo į priekį Ignosis ir prabilo. Pakartojęs, ką sakė jo dėdė Infados, jis užbaigė savo galingą kalbą tokiais žodžiais:

— Vadai, viršininkai, kariai ir visi žmonės! Jūs girdėjote mano žodžius. Dabar jūs turite pasirinkti arba mane, arba tą, kuris sėdi mano soste — mano dėdę, nužudžiusį savo brolį ir išvijusį brolio vaiką į šaltį ir naktį, kad tasai žūtų. Kad aš tikrai esu karalius, jie gali jums pasakyti,— tarė jis, rodydamas į vadus,— nes jie matė gyvatę aplink mano juosmenį. Jei aš nebūčiau karalius, ar palaikytų mano pusę šie baltieji žmonės? Drebėkite, vadai, viršininkai, kariai ir visi žmonės! Ar regėjo jūsų akys tamsą, kuria baltieji apsiautė žemę, norėdami išgąsdinti Tvalą ir padėti mums pabėgti?

— Regėjo,— atsakė kariai.

— Aš esu karalius. Klausykite visi, aš esu karalius,— kalbėjo Ignosis toliau, išsitiesdamas visu savo milžinišku ūgiu ir iškeldamas plačiaašmenį kovos kirvį virš galvos.— Jei yra jūsų tarpe toksai, kuris sakytų, jog tai netiesa, tegu išeina į priekį, ir aš jį nugalėsiu, o jo kraujas bus raudonas ženklas, kad mano

tiesa. Tegu toksai išeina į priekį,—ir jis ilgai kratė didžiulį, saulėje tviskantį kirvį.

Kadangi niekas nerodė noro priimti šį herojišką pasiūlymą, buvęs mūsų pavaldinys kalbėjo toliau.

— Aš tikrai esu karalius, ir jeigu jūs palaikysite mano pusę mūšio metu, man laimėjus dalysitės su manimi garbės ir pergalės vaisiais. Aš duosiu jums jaučių ir žmonų, jūs pirmausite prieš visus kitus pulkus, o jei jūs žūsite, žūsiu ir aš drauge su jumis. Ir štai ką dar jums prižadu. Kai aš atsisėsiu į savo tėvų sostą, nebebus šalyje kraujo praliejimo. Nereikės mirti, besišaukiant teisybės, nebemedžios jūsų kerėtojų ieškotojos, nebūsit žudomi be jokio reikalo. Nežus nė vienas žmogus, jei tik nebus nusižengęs šalies įstatymams. Liausis jūsų kralių „rijimas", ir kiekvienas ramiai, be baimės miegos savo troboje, gi teisybė laisvai galės vaikščioti po visą šalį. Ar jūs apsigalvojote, vadai, viršininkai, kariai ir visi žmonės?

— Apsigalvojome, karaliau, — nuskambėjo atsakymas.

— Gerai. Atsisukite ir pažiūrėkit, kaip skuba Tvalos pasiuntiniai iš didžiojo miesto į rytus ir į vakarus, į šiaurę ir į pietus galingos armijos rinkti, kad galėtų nužudyti mane ir jus, o taip pat ir mano bičiulius bei gynėjus. Rytoj, ar gal poryt, jis ateis su visais, kurie jam ištikimi. Tada aš pamatysiu, kas iš jūsų yra tikras vyras, nebijąs mirti už savo tikslą. Aš prižadu, jog tasai nebus pamirštas, kai dalysimės grobį. Aš tariau savo žodį, vadai, viršininkai, kariai ir visi žmonės. O dabar eikite į savo trobas ir ruoškitės karui.

Valandėlę visi tylėjo. Paskui vienas iš vadų pakėlė ranką, ir nuaidėjo karališkasis sveikinimas: „Kūm!"

Tai buvo ženklas, kad pulkai pripažino Ignosį savo karaliumi. Paskui jie išsiskirstė atskirais daliniais.

Po pusvalandžio susirinko karo taryba, kur dalyvavo visi pulkų vadai. Buvo aišku, kad netrukus mus puls daug gausingesnės pajėgos. Iš mūsų stebėjimo punkto kalvos viršūnėje galėjome pamatyti besirikiuojančią priešo kariuomenę ir pasiuntinius, skubančius iš Lu į visas puses šaukti karių Tvalai į pagalbą. Mūsų pusėje buvo septyni geriausi šalies pulkai, susidedą iš dvidešimt tūkstančių žmonių. O Tvala, pagal Infados ir kitų vadų apskaičiavimus, turėjo Lu mieste susirinkusius mažiausiai trisdešimt ar trisdešimt penkis tūkstančius, kuriais galėjo pasitikėti. Vadų nuomone, iki rytojaus vidudienio jis galėsiąs surinkti dar penketą tūkstančių. Aišku, buvo galima manyti, jog kai kurie pulkai pabėgs ir pereis pas mus, bet tokiu atsitiktinumu nevertėjo per daug pasitikėti. Tuo tarpu buvo aišku, kad priešas sparčiai ruošėsi mus nugalėti. Stiprūs ginkluotų karių būriai ėjo sargybą aplink kalvą; buvo ir daugiau artėjančio mūšio ženklų.

Tačiau Infados ir vadai spėjo, kad šiąnakt antpuolis neįvyks, kad priešai pašvęs naktį pasiruošimams ir visokiom priemonėm stengsis išsklaidyti tą įspūdį, kurį padarė kariams tariamasis saulės užtemdymo stebuklas. Jų nuomonė, kad puolimas turįs prasidėti rytoj, pasirodė buvusi teisinga.

Tuo tarpu mes ėmėmės kiek begalėdami stiprinti savo pozicijas. Dirbome beveik visi ir per tas dvi valandas, kurios buvo likusios iki saulės laidos, padarėme stebuklus. Takai į kalvą, kuri iki šiol buvo daugiau poilsio vieta, negu tvirtovė, nes joje stovėdavo pulkai, grįžę iš nesveikų šalies vietovių, ir taisydavo sveikatą, buvo rūpestingai užkrauti akmenų šūsnimis,

o visus kitus priėjimus užtvėrėme tiek, kiek tik leido mums laikas. Įvairiose vietose sukrovėme akmenų šūsnis, kurie turėjo būti ritinami ant puolančio priešo, pulkams nurodėme vietas. Buvo įvykdyti ir visi kiti pasiruošimai, kokius tik mūsų bendras išradingumas galėjo numatyti.

Prieš pat saulėlydį mes pastebėjome nedidelį būrelį žmonių, einančių iš Lu į mūsų pusę. Vienas iš jų nešė palmės lapą, o tai reiškė, kad jis ateina kaip pasiuntinys.

Kai jis prisiartino, Ignosis, Infados, keli vadai ir mes nusileidome į kalvos pašlaitę jo pasitikti. Tai buvo šaunios išvaizdos vyriškis su vadams įprastu leopardo kailio apsiaustu.

— Sveiki! — sušuko jis, priėjęs arčiau.— Karalius sveikina tuos, kurie pradėjo prieš jį nelemtąjį karą. Liūtas sveikina šakalus, kurie ryzga jam į kulnis!

— Kalbėk,— tariau jam.

— Tokie karaliaus žodžiai. Pasiduokite jo malonei, kol neištiko jūsų didesnė nelaimė. Jau išplėštas petys juodam jaučiui, ir karalius velka jį kraujuojantį aplink stovyklą[1].

— Kokios Tvalos sąlygos? — paklausiau smalsumo dėlei.

— Jo sąlygos maloningos, vertos didžio karaliaus. Tokie yra žodžiai Tvalos Vienaakio, galingojo, tūkstančio žmonų vyro, kukuanų viešpaties, didžiojo kelio valdytojo, tų nežinomųjų, kurie sėdi anų kalnų tyloje, numylėtinio, juodosios karvės veršio, dramblio, kurio žingsniai drebina žemę, piktadarių siaubo, strauso, ku-

[1] Šis žiaurus paprotys užtinkamas ne tik kukuanuose, bet žinomas daugeliui Afrikos genčių; jis vykdomas prieš prasidedant karui ar kito kokio svarbaus visuomeninio įvykio metu. *A. K.*

rio kojos greit peržingsniuoja dykumą, milžino, juodojo, išmintingojo, karaliaus iš kartos į kartą; tokie yra Tvalos žodžiai: „Aš būsiu maloningas ir pasitenkinsiu nedideliu kraujo kiekiu. Vienas iš dešimties turės mirti, kiti bus laisvi. Bet baltasis Inkubas, kuris nužudė mano sūnų Skragą, ir juodasis jo tarnas, kuris kėsinasi į mano sostą, ir mano brolis Infados, keliąs prieš mane maištą, turės mirti kankinami, kaip aukos Tyliesiems." Tokie yra gailestingieji Tvalos žodžiai.

Kiek pasitaręs su kitais, atsakiau jam garsiu balsu, taip, kad girdėtų kariai:

— Grįžk, šunie, pas Tvalą, kuris tave atsiuntė, ir pasakyk, kad Ignosis, tikrasis kukuanų karalius, Inkubas, Bugvanas ir Makumazanas, išmintingi baltieji iš žvaigždžių, kurie temdo saulę, karališkos kilmės Infados, vadai, viršininkai ir visi žmonės, kurie čia yra susirinkę, atsakome taip: „Mes nepasiduosime, ir nespės saulė du kartus nusileisti, kai Tvalos lavonas sustings prie jo vartų, o Ingosis, kurio tėvą Tvala nužudė, valdys jo vietoje." O dabar nešdinkis, kol rimbais tavęs neišvijome, ir saugokis, pakeldamas ranką prieš tokius kaip mes.

Pasiuntinys nusikvatojo.

— Neišgąsdinsite vyrų tokiais išpūstais žodžiais,— sušuko jis.— Rytoj parodykite savo drąsą jūs, kurie temdot saulę. Drąsūs būkite, kovokite ir linksminkitės, kol varnai nenulesė jūsų kaulų ir kol jūsų kaulai netapo baltesni už jūsų veidus. Likite sveiki; gal mūšyje susitiksime. Laukite manęs, baltieji, maldauju.

Taręs šiuos pašaipius žodžius, jis pasitraukė. Tuoj pat nusileido ir saulė.

Tą naktį turėjome daug darbo, nes toliau ruošėmės rytdienos kovai mėnulio šviesoje. Į tą vietą, kur mes

susirinkę tarėmės, pasiuntiniai ateidavo iš visų pusių. Pagaliau, praslinkus valandai po vidurnakčio, buvo padaryta visa, kas tik galima, ir stovykla sumigo. Retkarčiais buvo girdėti tik sargybinių šūksniai. Seras Henris ir aš, lydimi Ignosio ir vieno iš vadų, nusileidome nuo kalvos ir apėjome sargybos postus. Mums beeinant, iš pačių netikėčiausių vietelių mėnesienoje sužybsėdavo ietys ir vėl išnykdavo, kai tik mes ištardavome slaptažodį. Buvo aišku, jog niekas iš sargybinių nemiega. Grįžome atgal, ieškodami kelio tarp tūkstančių miegančių karių. Daugeliui jų buvo paskutinis poilsis šioje žemėje.

Mėnesiena atsispindėjo į jų ietis ir žaidė ant jų veidų, padarydama juos mirtinai blyškius; vėsus nakties vėjas šiureno ilgas gedulingas plunksnas. Jie buvo sugulę kaip pakliuvo, išskėtę rankas ir surietę kojas; jų tvirti, augaloti kūnai mėnesienoje atrodė paslaptingi ir nežemiški.

— Kaip manote, keli iš jų bus gyvi rytoj šiuo laiku? — paklausė seras Henris.

Aš pakraipiau galvą ir vėl ėmiau žiūrėti į miegančiuosius. Mano nuvargusiai ir vis dar sudirgintai vaizduotei atrodė, kad mirtis jau yra juos palietusi. Mintyse aš išskyriau tuos, kuriems lemta žūti, o mano širdį užplūdo didžiulis žmogaus gyvenimo paslapties suvokimas ir slegiantis sielvartas, kad jis toks tuščias ir liūdnas. Šiąnakt šie tūkstančiai miega sveiku miegu, o rytoj ir jie, ir daugelis kitų, gal net mes patys, gulės sustingę; jų žmonos liks našlės, vaikai — našlaičiai, o jų pačių jau niekad nebebus. Tik senas mėnulis vis švelniai tebešvies ir nakties vėjas šiurens žolę, o plačioji žemė ilsėsis, kaip ilsėjosi amžių amžius prieš juos,

ir kaip ilsėsis ji amžių amžius po to, kai jie bus pamiršti.

Tačiau žmogus nemiršta tol, kol gyvas pasaulis — jo motina ir jo paminklas. Tiesa, žmogaus vardas pamirštamas, bet kalnuose, „pušų viršūnėse, šiurena oras", kuriuo jis kvėpavo, ir erdvėje dar aidi jo ištarti žodžiai; mintis, kilusias jo smegenyse, mes būname paveldėję; jo aistros yra mūsų gyvenimo priežastis; džiaugsmai ir skausmai, kuriuos jis jautė, gerai mums pažįstami, o pabaiga, nuo kurios jis išsigandęs bėgo, pavys ir mus.

Pasaulis tikrai pilnas šešėlių, bet ne tų, drobulėmis susisupusių kapinių šmėklų, o negęstančių ir nemirtingų gyvybės gaivalų, kurie, sykį atsiradę, niekad nemiršta, o tik maišosi, tik kinta per amžius.

Daug panašių minčių perbėgo per mano smegenis, nes, deja, į senatvę man nuolat stiprėja biaurus įprotis mąstyti, šitaip bestovint ir bežiūrint į baisias, bet fantastiškas figūras karių, miegančių, kaip sako jų priežodis, „ant iečių".

— Kurti,— tariau serui Henriui,— mane apima niekinga baimė.

Seras Henris paglostė savo geltoną barzdą ir juokdamasis atsakė:

— Aš jau girdėjau jus šitaip kalbant anksčiau, Kvotermenai.

— Taip, bet dabar aš sakau visai rimtai. Žinote, aš labai abejoju, ar nors vienas iš mūsų iki rytojaus vakaro išliks gyvas. Mus puls daug stipresnės pajėgos, ir vargu ar mes išlaikysime šią vietovę.

— Na, šiaip ar taip, bet ir mes atsiskaitysime su kai kuriais iš jų. Žinote, Kvotermenai, čia nemalonus reikalas, į kurį, tiesą sakant, mums nevertėjo painiotis, bet jeigu jau sykį įsipainiojome, turime laikytis iki

galo. Atvirai šnekant, man jau geriau žūti mūšyje, negu kokiu nors kitu būdu, o kadangi rasti mano vargšą brolį beveik nėra vilties, tai aš tuo lengviau sutiksiu mirtį. Bet drąsuolius lydi sėkmė, ir mums gali pavykti. Žinoma, skerdynės bus baisios, o kadangi mums reikia išlaikyti savo autoritetą, tai turėsime būti pačioje pavojingiausioje vietoje.

Paskutinius žodžius seras Henris ištarė liūdnu balsu, bet akių blizgesys juos paneigė. Aš manau, kad seras Henris Kurtis tikrai labai mėgsta kautis.

Paskui mes keletą valandų numigome.

Auštant mus pažadino Infados, atėjęs pasakyti, kad Lu mieste pastebimas didelis sąjūdis ir pirmieji karaliaus būriai puldinėja mūsų sargybinius.

Mes atsikėlėme ir apsirengėme kautynėms, užsivilkdami grandijų marškinius, už kuriuos šiuo metu buvome nepaprastai dėkingi. Seras Henris, nepasitenkindamas šarvais, apsirengė kaip čiabuvių karys.

— Jei esi kukuanų žemėje, elkis taip, kaip kukuanai,— pastebėjo jis, tempdamas ant plačių pečių spindinčius plieno šarvus, kurie gulėjo ant jo kaip nulieti. Bet tai ne viskas. Jo prašomas, Infados aprūpino jį pilna kariška apranga. Aplink kaklą jis prisitvirtino vadovaujančio karininko leopardo kailio apsiaustą, virš kaktos prisirišo pluoštą juodų strauso plunksnų, kurias nešiodavo tik aukšto laipsnio vadai, juosmenį apsijuosė didžiuliu baltų jaučio uodegų raiščiu, užsimovė sandalius ir apsivyniojo kojas ožkos vilnų papuošalais. Sunkus kovos kirvis su raganosio rago kotu, apskritas, jaučio oda aptrauktas geležinis skydas ir atitinkamas kiekis svaidomųjų peilių sudarė visą jo apsiginklavimą, prie kurio jis vis dėlto pridėjo dar revolverį. Toks aprėdas buvo, be abejo, laukinis, bet aš turiu pasakyti,

kad nesu matęs gražesnio reginio už šitaip apsirengusį serą Henrį Kurtį. Tas apdaras puikiai tiko prie jo didingo stoto, o kai atėjo Ignosis, irgi visai panašiai apsirengęs, aš pagalvojau, kad niekad nesu matęs tokių puikių vyrų poros. O kai dėl manęs ir Gudo, tai grandijų šarvai mums ne taip puikiai tiko. Visų pirma, Gudas užsispyrė mūvėti kelnėmis, ir tasai kresnas, neaukštas džentelmenas su monokliu ir pusiau skustu veidu, apsivilkęs grandijų marškiniais, rūpestingai sukištais į labai nutrintas, paprastas kelnes, atrodė greičiau juokingai negu didingai. O aš, kadangi šarvai buvo man per dideli, užsitraukiau juos ant visų savo drabužių, ir dėl to jie labai nedailiai išsipūtė. Tačiau kelnes nusiaviau, nutaręs eiti į mūšį nuogomis kojomis, kad, reikalui esant, galėčiau lengviau pasitraukti; palikau tik batus. Mano kuklų apdarą sudarė ietis, skydas, kurio aš visai nemokėjau vartoti, pora peilių, revolveris ir milžiniška plunksna, kurią aš prisisegiau prie savo medžioklinės kepurės, norėdamas suteikti sau ko kraugeriškiausią išvaizdą. Be šių visų daiktų mes, aišku, turėjome ir savo šautuvus, bet kadangi šovinių buvo nedaug, o mūšio metu šautuvai galėjo būti visai nereikalingi, liepėme žmonėms nešioti juos paskui mus.

Apsirengę ir paskubomis nuriję keletą kąsnių, puolėme žiūrėti, kas dedasi. Viršukalnės plokštumoje buvo maža rudo akmens kalvelė, naudojama dviem tikslams — kaip štabo būstinė ir kaip žvalgybos bokštelis. Čia mes radome Infados, apsuptą jo Pilkųjų pulko, puikiausio iš visos kukuanų armijos, to paties, kurį mes iš pat pradžių pamatėme tolimajame kralyje. Šis pulkas, susidedąs iš trijų tūkstančių penkių šimtų stiprių karių, buvo laikomas rezerve. Vyrai būriais gulėjo žolėje, stebėdami karaliaus kariuomenę, slenkančią iš

Lu ilgomis kolonomis kaip skruzdėlės. Kolonų buvo trys, ir jos atrodė begalinės; kiekviena turėjo mažiausiai vienuolika ar dvylika tūkstančių vyrų.

Išėję iš miesto, kariai išsirikiavo, viena dalis nužygiavo į dešinę, antra — į kairę, o trečia lėtai artinosi tiesiai į mus.

— Aha,— sušuko Infados,— jie ruošiasi pulti mus iš trijų pusių.

Tai buvo gana rimta žinia, nes mūsų padėtis kalno viršūnėje, turėjusioje maždaug pusantros mylios aplink, reikalavo kaip galima greičiau sugrupuoti mūsų palyginti mažas gynimosi pajėgas. Kadangi negalėjome numatyti, kaip mus puls, turėjome ko geriausiai pasiruošti ir nusiuntėme visiems pulkams įsakymus, kad jie būtų pasirengę atmušti atskirus antpuolius.

XIII SKYRIUS

ANTPUOLIS

Trys kolonos žingsniavo pirmyn lėtai, be jokių skubotumo ir jaudinimosi žymių. Svarbiausioji, arba centrinė, kolona sustojo per kokius penkis šimtus jardų nuo mūsų, priešais lygumą, įsiskverbiančią į kalvą, o kitos kolonos tuo tarpu ruošėsi apeiti mūsų pozicijas, turinčias pasagos formą, kurios galai buvo atkreipti į Lu. Aišku, kad jie numatė pulti iš trijų pusių ir tuo pačiu metu.

— O, kad turėčiau kokią patrankėlę,— aimanavo Gudas, žvelgdamas žemyn į glaustas karių falangas.— Nuvalyčiau lygumą per dvidešimt minučių.

— Bet mes jos neturime, todėl nėra ko ir norėti. Gal jūs, Kvotermenai, pamėgintumėte iššauti? Žiūrėkit, kaip arti tas aukštas vyriškis, kuris, atrodo, jiems vadovauja. Statau du prieš vieną, kad nepataikysit, ir dar statau sovereną[1], kurį reikės sąžiningai sumokėti, jei mes iš čia kada nors išsikapstysime, kad jūs nepataikysit net iš dešimties jardų.

Šie žodžiai mane įgėlė, ir aš, gerai užtaisęs šautuvą, palaukiau, kol tas draugužis pasitraukė nuo savo karių per dešimtį jardų, kad galėtų geriau įsižiūrėti į mūsų pozicijas; jį lydėjo tik vienas karys. Tada aš atsiguliau ir, parėmęs šautuvą ant akmens, nusitaikiau. Šautuvas, kaip ir visi ekspresai, kliudydavo tik iš pusketvirto šimto jardų, todėl, turėdamas galvoj trajektoriją, aš taikiau jam į kaklą, apskaičiuodamas, kad kulka kliudys krūtinę. Jis stovėjo visai ramiai, ir aš turėjau ko puikiausią progą pataikyti, bet, nežinau — iš susijaudinimo, ar dėl vėjo, ar dėl to, kad buvo per didelis atstumas, štai kas atsitiko. Tikėdamasis išvysti gražų reginį, iššoviau ir, kai dūmai išsisklaidė, didžiausiam savo nepasitenkinimui, pamačiau aną vyriškį visai nepaliestą, o jo palydovą, kuris stovėjo per tris žingsnius į kairę, gulintį, atrodo, negyvą. Karininkas, į kurį aš taikiau, greit apsisuko ir ėmė bėgti prie savųjų, aiškiai persigandęs.

— Bravo, Kvotermenai,— riktelėjo Gudas,— jūs nugąsdinote jį.

Aš labai supykau, nes nemėgstu nepataikyti kitiems matant, jei tik galiu to išvengti. Kai žmogus sugeba atlikti ką nors gerai, jis ir stengiasi toj srity visą laiką išlaikyti savo garbę. Baisiai suerzintas savo nepasise-

---

[1] S o v e r e n a s — auksinė svaro sterlingų vertės moneta.

kimo, padariau neapgalvotą dalyką. Greitai nutaikęs į bėgantį generolą, iššoviau antrą sykį. Vargšas išskėtė rankas ir puolė kniūpsčias. Šį sykį nepramečiau ir, norėdamas įrodyti, kaip mažai paisome kitų, kai paliečiamas mūsų išdidumas ar geras vardas, pasakysiu, kad buvau tiek žiaurus, jog pajutau didžiausią pasitenkinimą.

Pulkai, pamatę baltojo žmogaus burtų galią, garsiai džiūgavo; šį pasisekimą jie palaikė geru ženklu. O pulkai, vadovaujami, kaip vėliau paaiškėjo, žuvusio karininko, ėmė netvarkingai trauktis. Seras Henris ir Gudas griebė šautuvus ir pradėjo šaudyti. Gudas iš visos širdies pyškino į tankią žmonių masę savo vinčesteriu, o aš irgi paleidau keletą šūvių. Taigi, kol kariai pasitraukė tiek, kad šūviai jų nebepasiekė, kiek galėjome spręsti, išvedėme iš rikiuotės daugiau kaip aštuonis vyrus.

Kai tik nustojome šaudę, išgirdome riksmą toli dešinėje, o paskui panašiai suriko ir kairėje. Mus puolė anuodu daliniai.

Išgirdę tuos garsus, prieš mus stovį kareiviai šiek tiek išskleidė gretas ir, garsiai dainuodami, ėmė artintis į kalvą lėtu žingsniu. Mes visą laiką šaudėme, Ignosis irgi prie mūsų prisidėjo. Užmušėme keletą vyrų, bet tas tiek tepaveikė galingą ginkluotų vyrų masę, kiek mažų akmenėlių svaidymas gali paveikti kylančią marių bangą.

Jie vis artinosi, šaukdami bei žvangindami ietimis, ir jau pasiekė pirmuosius sargybos postus kalvos papėdėje tarp uolų. Jie ėmė žygiuoti lėčiau, nors mes ir neparodėme rimto pasipriešinimo. Atakuojantieji turėjo kopti į kalną ir sulėtino žingsnį, kad neuždustų. Pirmoji mūsų gynimosi linija buvo pusiaukelėje į kalvą, antro-

ji — už penkiasdešimties jardų, o trečioji — ties plokštumos pakraščiu.

O jie vis artinosi, šaukdami karo šūkį: „Tvala! Tvala! Čily! Čily! (Tvala! Tvala! Mušk! Mušk!)"

— Ignosi! Ignosi! Čily! Čily! — šaukė mūsiškiai.

Priešai priartėjo, ir svaidomieji peiliai ėmė skraidyti iš vienos pusės į kitą. Baugiai klykdamos, abi pusės susirėmė.

Mūšis buvo permainingas. Kovotojai krito kaip lapai rudens vėtroje. Bet netrukus išryškėjo puolančiųjų persvara — pirmoji mūsų gynimosi linija ėmė trauktis ir susiliejo su antrąja. Čia vyko žiauri kova, bet mūsiškiai vėl buvo atstumti ir pagaliau, po dvidešimties minučių nuo mūšio pradžios, į kovą stojo trečioji linija.

Tačiau puolėjai jau buvo gerokai nuvargę, daug jų tarpe buvo užmuštų ir sužeistų, ir pralaužti trečiąją iečių užtvarą jie jau nebepajėgė. Kurį laiką tiršta žmonių masė siūbavo pirmyn ir atgal: neaišku buvo, kuo baigsis tie žiaurūs mūšio potvyniai ir atoslūgiai. Seras Henris kurį laiką stebėjo žūtbūtinę kovą degančiomis akimis, paskui, nė žodžio netaręs, metėsi pirmyn ir įsimaišė į patį kautynių tirštį. Gudas nusekė paskui jį. Aš gi pasilikau kur stovėjęs.

Kareiviai pastebėjo į kovą įsimaišiusią aukšto sero Henrio figūrą ir ėmė šaukti:

— Nanzia Inkubu! (Štai dramblys!) Čily! Čily!

Neliko jokių abejonių, kad mūsiškiams pasiseks. Nors puolėjai ir pašėlusiai narsiai kovojo, jie žingsnis po žingsnio buvo atgal šlaitu atstumti ir netvarkingai pasitraukė į atsargines vietas. Tuo pat metu atvyko pasiuntinys ir pranešė, kad kairėje pusėje antpuolis irgi atremtas. Aš jau sveikinau pats save, kad šiuo tarpu viskas baigėsi laimingai, bet, didžiausiam visų

siaubui, pamatėme mūsiškius, kurie gynė dešiniąją pusę, priešų gaujų persekiojamus ir stumiamus per lygumą. Matyt, priešui sekėsi.

Ignosis, kuris stovėjo greta manęs, greit apžvelgė visą padėtį ir skubiai sukomandavo. Atsarginis Pilkųjų pulkas, susibūręs aplink mus, tuojau išsirikiavo gretomis.

Ignosis vėl sukomandavo; jo komandą pakartojo viršininkai, ir po akimirkos, didžiausiam savo nepasitenkinimui, pasijutau įveltas į nirtulingą artėjančio priešo antpuolį. Aš didvyriškai sutikau nelaimę ir, stengdamasis laikytis už milžiniškos Ignosio figūros, nukulniavau mirti, tarytum to ir tebūčiau troškęs. Po kelių minučių, nes laikas atrodė man labai greitai slenkąs, atsidūrėme tarp bėgančių mūsų vyrų, kurie tuoj pat už mūsų nugarų persirikiavo; paskui aš ir pats nežinau, kas įvyko. Beprisimenu tik siaubingą susidūrusių skydų tarškesį ir staiga pasirodžiusį milžiną, išvirtusiomis ant kaktos lyg galvažudžio akimis, puolantį tiesiog mane su kruvina ietimi. Bet aš, sakau tai su pasididžiavimu, suradau išeitį. Ne vienas, manimi dėtas, būtų pražuvęs amžiams. Matydamas, jog galas man, jei liksiu stovėti kur stovėjęs, aš, palaukęs, kol toji baidyklė prisiartins, taip vykusiai puoliau žemėn, kad jis negalėjo susilaikyti ir nėrė stačia galva viršum mano išdriko kūno. Nespėjo jis atsistoti, aš pakilau ir išsprendžiau visą reikalą revolverio šūviu iš užpakalio.

Tuoj po to kažkas parbloškė mane žemėn, ir aš nieko daugiau apie antpuolį neprisimenu.

Atsipeikėjęs pajutau, kad guliu prie kalvelės. Ties manimi buvo palinkęs su ąsočiu vandens rankose Gudas.

— Kaip jaučiatės, bičiuli? — susirūpinęs paklausė jis.

Prieš atsakydamas atsistojau ir pasipurčiau.

— Dėkui, neblogai,— atsakiau.

— Ačiū dievui! Pamatęs, kad jus neša, baisiai nusiminiau. Maniau, kad jau baigta su jumis.

— Šį sykį ne, dauguži. Rodos, man taip trinktelėjo per galvą, jog aš netekau nuovokos. Kaip viskas baigėsi?

— Jie laikinai atstumti iš visų pusių. Nuostoliai neapsakomai dideli: mūsų užmuštų ir sužeistų du tūkstančiai, o jie turėjo nustoti kokių trijų tūkstančių. Štai pažvelkite, koks reginys! — jis parodė ilgas eiles vyrų, žengiančių po keturis. Kiekviena grupelė nešė kažką panašaus į odinį lovį, kuriais kukuanų armija visada gausiai apsirūpinusi. Kiekviename lovio kampe buvo po skylę rankai įkišti. Tuose loviuose, kurių skaičius atrodė begalinis, gulėjo sužeistieji. Juos skubiai apžiūrėdavo gydytojai, kurių kiekviename pulke buvo po dešimtį. Jei žaizda atrodydavo nemirtina, nukentėjusį išnešdavo ir ko rūpestingiausiai slaugydavo. Bet, jei pasirodydavo, kad kario padėtis beviltiška, įvykdavo baisus dalykas, nors tai, be abejo, buvo pats tikriausias gailestingumas. Vienas iš gydytojų, tarytum norėdamas ištyrinėti žaizdą, mikliai perpiaudavo arteriją aštriu peiliu, ir per kelias minutes sužeistasis be skausmo numirdavo. Tą dieną daugelis šitaip mirė; tiesą sakant, taip mirė beveik visi sužeistieji, nes žaizda, padaryta nepaprastai plačios kukuanų ieties, dažniausiai neužgydavo. Daugumas vargšų nelaimingųjų gulėjo be sąmonės, o kiti atrodė ir nepajuntą mikliai ir neskausmingai atliekamo mirtino arterijos „piūvio". Vis dėlto, tai buvo baisus reginys, ir mes nusigręžome nuo jo.

Niekad nebuvau taip paveiktas, kaip žiūrint į tuos šaunius karius, kuriuos gelbėjo nuo skausmų kruvinomis rankomis gydytojai, išskyrus vieną atsitikimą, kuomet pamačiau, kaip suazų gentis savo nepagydomai sužeistus karius laidojo gyvus.

Skubiai pasitraukę nuo šio baisaus reginio į kitą kalvelės pusę, radome serą Henrį, vis tebelaikantį rankose kruviną kovos kirvį, Ignosį, Infados ir keletą vadų. Jie rimtai tarėsi.

— Ačiū dievui, štai ir jūs, Kvotermenai! Niekaip negaliu suprasti, ką Ignosis nori daryti. Atrodo, kad nors mes ir atmušėme antpuolį, bet Tvala gauna daug paspirties ir, reikia manyti, pasiryžęs nugalėti mus, išmarindamas badu.

— Tai nelabai malonu.

— Taip. Ypač kad Infados sako, jog pasibaigusios vandens atsargos.

— Viešpatie, tai tiesa,— tarė Infados.— Šaltinis negali patenkinti tokios didelės minios reikalavimų ir greit visai išseks. Iki vakaro mes visi būsime ištroškę. Klausyk, Makumazane. Tu — išmintingas, tu, be abejo, matęs nemaža karų tuose kraštuose, iš kur esi atvykęs, tai yra, jei tik žvaigždėse žmonės kariauja. Sakyk mums, ką turime daryti? Žuvusiųjų vieton Tvala atsivedė daug naujų žmonių. Bet jis pasimokė — vanagas nesitikėjo, kad garnys bus pasiruošęs. Mūsų snapas pervėrė jo krūtinę; daugiau Tvala nebepuls. Tačiau mes taip pat sužeisti, ir jis lauks, kol mes išmirsime. Jis vyniosis aplink mus kaip gyvatė aplink briedį. Jis kovos apgulimu.

— Suprantu,— tariau aš.

— Taigi, Makumazane, matai, kad mes nebeturime vandens ir labai mažai tėra maisto, todėl tenka rinktis

viena iš trijų: dvėsti badu kaip liūtui urve, mėginti prasiveržti į šiaurę, ar,— čia jis pakilo ir mostelėjo ranka į gausias priešų minias tolumoj,— pulti ir griebti Tvalą už gerklės. Didysis kovotojas Inkubas, kurį pats savo akimis mačiau kaunantis kaip buivolą pinklėse ir guldantį kirviu Tvalos kareivius, kaip kruša kad guldo javus, taigi, Inkubas sako: „Pulkim." Bet dramblys visada linkęs pulti. Na, o ką pasakys Makumazanas, klastingas senas lapinas, kurs daug yra matęs ir mėgsta kąsti iš pasalų? Paskutinį žodį tars karalius Ignosis, nes spręsti karo reikalus yra karaliaus teisė, bet mes norime išgirsti ir tavo balsą, Makumazane, o taip pat balsą žmogaus su perregima akimi.

— Kaip tu sakai, Ignosi? — paklausiau aš.

— Ne, mano tėve,— atsakė buvęs mūsų tarnas, kuris dabar, apsirėdęs laukinių karo apdaru, atrodė tikras karžygys nuo galvos iki kojų,— kalbėk tu ir leisk man, kurs esu tik vaikas prieš tavąją išmintį, išgirsti tavo žodžius.

Išgirdęs tokį atsakymą, aš, skubiai pasitaręs su Gudu ir seru Henriu, trumpai išdėsčiau savo nuomonę, kad, jeigu jau esame papuolę į pinkles, tai geriausias dalykas, turint galvoj išsibaigusias vandens atsargas, neatidėlioti puolimo, ir patariau pulti Tvalą tuojau pat, „kol žaizdos neuždžiūvo" ir mūsų kareivių širdys „neištirpo kaip taukai prie ugnies" prieš gausingesnes Tvalos pajėgas. Aš nurodžiau, kad, priešingu atveju, kai kurie viršininkai gali apsigalvoti ir susitaikyti su Tvala, perbėgti pas jį ir netgi išduoti mus į jo rankas.

Pasirodo, kad šitoks mano pasiūlymas buvo sutiktas labai palankiai. Ir tikrai, niekad, nei prieš tai, nei po to, nebuvo mano žodžiai susilaukę tokios pagarbos, kaip kukuanų šalyje. Bet galutinį sprendimą turėjo pasakyti

Ignosis, kuris nuo to laiko, kai buvo pripažintas teisėtu karalium, galėjo visur laisvai pareikšti neribotas aukščiausios valdžios teises, aišku, ir karinių reikalų vykdymą. Todėl į jį buvo nukreiptos visų akys.

Giliai susimąstęs ir valandėlę patylėjęs, jis prabilo:

— Inkubai, Makumazane ir Bugvane — narsūs baltieji ir mano draugai, dėde Infados ir vadai, mano širdis nutarė. Aš pulsiu Tvalą šiandien. Visas pasisekimas priklausys nuo to smūgio, o mano gyvybė taip pat; mano ir jūsų gyvybė. Klausykite — štai kaip aš pulsiu. Matote, kaip išsilenkia kalva, tarytum mėnulio piautuvas ir į tą išsilenkimą įsikiša žalias lygumos liežuvis?

— Matome,— atsakiau.

— Gerai. Dabar vidudienis: žmonės valgo ir ilsisi, nuvargę po mūšio. Kai saulė pasisuks ir ims slinkti vakarop, tegu tavo pulkas, dėde, ir dar vienas pulkas nužengia į tą žalią liežuvį. Tvala, pamatęs juos, mes ten visas savo pajėgas, norėdamas tuos pulkus sutriuškinti. Bet tasai plotelis labai siauras, ir pulkai galės stoti prieš tave tik dalimis. Taigi, mes juos sumušime atskirai, po vieną, o visos Tvalos armijos žvilgsniai bus nukreipti į tą kovą, kuriai lygios nebuvo matęs nė vienas žmogus. Su tavimi, mano dėde, žengs mano bičiulis Inkubas, ir sudrebės Tvalos širdis, kai jis išvys Inkubo kovos kirvį, žybčiojantį pirmose Pilkųjų eilėse. Aš ateisiu su antruoju pulku, sekdamas jums iš paskos, ir, jei atsitiks taip, kad jūs būsite sumušti, liks dar karalius, galįs toliau kovoti. O su manimi eis išmintingasis Makumazanas.

— Gerai, karaliau,— tarė Infados, į savo pulko sunaikinimą žiūrėdamas visiškai šaltai.

Iš tiesų, nuostabūs žmonės tie kukuanai. Mirtis

jiems visai nebaisi, jeigu ji ištinka juos atliekant pareigą.

— O tuo tarpu, kai daugumas Tvalos karių stebės kovą,— kalbėjo Ignosis,— trečdalis mums likusių karių (t. y. apie šeši šimtai) nusileis dešiniuoju kalvos ragu ir užgrius kairįjį Tvalos kariuomenės sparną, o kitas trečdalis, nusileidęs kairiuoju ragu, užpuls dešinį sparną. Pamatęs, jog Tvala tuoj bus ant tų ragų pasmeigtas, aš su likusiais man vyrais pulsiu tiesiai ant jo. Jei laimė mūsų neapleis, tai, iki naktis ims varyt savo žirgus nuo vienų kalnų ant kitų, mes ramiai sėdėsime Lu mieste. O dabar pavalgykime ir pasiruoškim. Infados, pasirūpink, kad planas būtų įvykdytas. Luktelėkite, tegu mano baltasis tėvas Bugvanas eina su dešiniojo rago puolėjais, kad jo žėrinti akis karius padrąsintų.

Taip paskubomis duoti nurodymai buvo ko greičiausiai vykdomi, o tai bylojo apie kukuanų karinės sistemos tobulumą. Nepraėjo nė valanda, kariams buvo išdalintas maisto davinys, ir jie greit pavalgė, paskui suformuota trys grupės, išaiškinta puolimo planas vadams ir kareiviams, ir visos pajėgos, apie aštuoniolika tūkstančių vyrų, neskaitant sargybos prie sužeistųjų, buvo pilnai paruoštos mūšio veiksmams.

Atėjo Gudas ir paspaudė rankas serui Henriui ir man.

— Likite sveiki, bičiuliai,— tarė jis.— Kaip įsakyta, aš žengiu su dešiniuoju sparnu. Taigi, atėjau atsisveikinti su jumis, žinote, jei kartais netektų daugiau pasimatyti,— reikšmingai pridūrė jis.

Tylomis mes paspaudėme jo ranką, rodydami tik tiek susijaudinimo, kiek aplamai anglai yra pratę jo rodyti.

— Biaurus reikalas,— tarė seras Henris, ir jo sodrus

balsas suvirpėjo.— Prisipažinsiu, kad nesitikiu išvysti rytojaus dienos šviesą. Kiek supratau, Pilkieji, su kuriais aš žygiuosiu, turi kovoti tol, kol bus sunaikinti, kad sparnai galėtų prislinkti nejučioms ir apsupti Tvalą. Na, tegu bus taip. Vis dėlto mirsiu vyriškai! Likite sveikas, bičiuli. Te dievas jus laimina! Tikiuosi, kad jūs liksite gyvas ir įsigysite deimantų. Bet paklausykite mano patarimo ir niekad neprasidėkite su pretendentais į sostą.

Gudas spustelėjo mūsų rankas ir pasitraukė. Paskui atėjo Infados ir nuvedė serą Henrį į jo vietą Pilkųjų priešakyje, o aš, apimtas blogos nuojautos, nuėjau su Ignosiu į mūsų vietas antrame puolančiųjų pulke.

XIV SKYRIUS

PASKUTINIS PILKŲJŲ MŪŠIS

Po kelių minučių pulkai, kuriems buvo paskirta apsupti priešą, tylūs nužygiavo, rūpestingai slėpdamiesi už kauburėlių, kad aštrios Tvalos žvalgų akys jų nepastebėtų.

Maždaug po pusvalandžio išvykus kariuomenės ragams, arba sparnams, pajudėjo Pilkieji ir jų pagalbinis pulkas, vadinamas Buivolais. Šie du pulkai sudarė kariuomenės centrą, ir jiems buvo skirta atlaikyti pačius sunkiausius priešo smūgius.

Abu pulkai buvo nenuvargę ir kupini jėgų. Rytą Pilkieji stovėjo atsargoj ir, atmušdami priešą, pralaužusį gynybos liniją, neteko tik keleto žmonių; tada ir

aš kovojau drauge su jais ir buvau visai be reikalo pritrenktas. O kai dėl Buivolų, tai jie rytą stovėjo trečioje gynybos linijoje, kairiajame šone; kadangi priešas toje vietoje neprasilaužė net pro antrąją liniją, tai Buivolų pulkui beveik ir neteko kautis.

Infados, senas prityręs karvedys, žinodamas, kaip svarbu pakelti karių nuotaiką prieš tokį baisų susirėmimą, pasinaudojo proga ir kreipėsi į savo pulką, į Pilkuosius, poetiškais žodžiais. Jis aiškino, kokia garbė jiems tekusi — kovoti pirmosiose linijose drauge su baltuoju karžygiu iš žvaigždžių, jis žadėjo gausų atlyginimą — galvijų ir paaukštinimą visiems, kurie liks gyvi Ignosiui laimėjus.

Aš apžvelgiau ilgas juodų plevėsuojančių plunksnų eiles, eiles rūsčių veidų, ir atsidusau pagalvojęs, kad dar po valandėlės, jeigu ne visi, tai dauguma šių didingų, prityrusių karžygių, kurių nė vienas nebuvo jaunesnis kaip keturiasdešimties metų, gulės užmušti ar merdės mūšio lauke. Kitaip ir negalėjo būti; su įprastiniu didiems karvedžiams protingu žmogaus gyvybės nepaisymu, kuris dažnai išgelbsti kariuomenę ir padeda pasiekti tikslą, jie buvo pasmerkti neabejotinai pražūčiai, kad galėtų laimėti likusioji armijos dalis. Jų laukė mirtis, ir jie tai žinojo. Jie turės vieną po kito įtraukti į kovą Tvalos pulkus tame siaurame žaliame plotelyje ir kovoti tol, kol priešas bus sunaikintas ar kol šoniniai sparnai ras tinkamą progą pulti Tvalą. Bet jie nė kiek nesvyravo, ir aš nemačiau baimės šešėlio nė vieno kario veide. Štai jie — einą mirti. Jie niekad neišvys palaimintos dienos šviesos, o tačiau sutinka savo likimą nedrebėdami. Net tuo momentu negalėjau nepalyginti jų savijautos su savąja, kuri anaiptol nebuvo rami, ir nepajusti jiems pavydo bei pagarbos. Niekad ne-

buvau matęs tokio atsidavimo pareigai ir tokio visiško jos karčių vaisių nepaisymo.

— Žvelkite į savo karalių! — baigdamas tarė Infados ir parodė į Ignosį.— Kovokite ir žūkite už jį, kaip ir dera narsiems vyrams. Amžinas prakeikimas ir gėda tam, kurs vengs mirti už savo karalių, kurs atgręš nugarą priešui. Štai jūsų karalius, vadai, viršininkai ir kariai! Pagerbkite dabar šventąją gyvatę, o paskui sekite paskui Inkubą ir mane — mes rodysime kelią į pačią Tvalos kariuomenės širdį.

Valandėlę visi tylėjo. Staiga glaudžios karių gretos sugaudė, atrodė, lyg tolumoje būtų ūžusi jūra. Tai šeši tūkstančiai karių lengvai dūzgino iečių kotais į skydus. Gaudesys vis kilo ir kilo, garsėjo ir plėtėsi, kol nuaidėjo galingas trenksmas lyg griaustinis kalnuose, pasklisdamas ore garsų vilnimis, paskui jis ėmė silpnėti ir lėtai nutilo. Staiga sugriaudė karališkasis pasveikinimas.

Aš pagalvojau, kad tą dieną Ignosis tikrai galėjo didžiuotis; juk nė vienas Romos imperatorius nebuvo šitaip sveikinamas mirti žengiančių gladiatorių.

Ignosis, atsakydamas į šį didingą pagarbos pareiškimą, iškėlė kovos kirvį. Po to Pilkieji išsirikiavo trimis eilėmis. Kiekvienoje eilėje, neskaitant karininkų, buvo apie tūkstantis kovotojų. Kai paskutinė Pilkųjų eilė nutolo per penkis šimtus jardų, Ignosis atsistojo taip pat trimis eilėmis išsirikiavusių Buivolų priešaky, davė komandą, ir mes nužygiavome. Nereikia nė sakyti, jog aš ėjau nuoširdžiausiai melsdamasis, kad išneščiau sveiką kailį. Ne kartą buvau patekęs į keblią padėtį, bet nei viena nebuvo tokia nemaloni, nei viena neturėjo tiek mažai galimybių išsigelbėti.

Kai mes pasiekėme plokštumos kraštą, Pilkieji jau

buvo nuėję iki pusės šlaito, kurio apačioje plytėjo žole apaugęs liežuvis, įsiskverbęs į kalvą, kaip arklio pėda kad įsiskverbia į pasagą.

Lygumoje, Tvalos stovykloje, kilo didžiausias sujudimas; pulkas paskui pulką bėgo tekini, skubėdami pasiekti iškyšulio pradžią, kol mes buvome nespėję išeiti į Lu lygumą.

Į kalvą įsiterpusi žemės juosta buvo apie trijų šimtų jardų ilgio; plačiausioje vietoje, ties išėjimu, ji turėjo ne daugiau, kaip pusketvirto šimto žingsnių pločio, o gale nesiekė devyniasdešimties žingsnių. Pilkieji, nusileidę nuo kalvos, susirikiavo į koloną, o, pasiekę praplatėjimą, vėl išsiskleidė į tris eiles ir sustojo kaip įbesti. Tada mes, t. y. Buivolai, nusileidome iki juostos pradžios ir sustojome rezerve, už šimto jardų nuo paskutinės Pilkųjų eilės, truputį pakilesnėj vietoj, iš kur galėjome apžvelgti visas Tvalos pajėgas. Jo kariuomenė buvo vėl pastiprinta po rytmečio mūšio ir, nepaisant visų nuostolių, į mūsų pusę sparčiai artinosi ne mažiau kaip keturiasdešimt tūkstančių karių. Priėję prie siauros žemės juostos, jie susvyravo, nes pamatė, kad į tą siaurumą gali įžengti tik vienas pulkas, o viduje, už septyniasdešimt jardų, apsuptas akmenimis nusėtų šlaitų ir prieinamas tik iš priekio, stovėjo garsusis Pilkųjų pulkas, kukuanų armijos garbė ir pažiba, užstodamas priešui kelią, kaip kadaise trys romėnai buvo užstoję tiltą prieš tūkstančius. Priešai susvyravo ir visiškai sustojo; jie neturėjo jokio noro suremti ietis su tomis trimis eilėmis rūsčių, tvirtų ir kautis pasirengusių karių. Staiga atbėgo aukštas karvedys su įprastu plevėsuojančių strauso plunksnų galvos papuošalu, lydimas grupės vadų ir pasiuntinių. Aš suvokiau, kad tai buvo ne kas kitas, kaip pats Tvala. Jis davė komandą,

ir pirmasis pulkas, garsiai šaukdamas, puolė Pilkuosius, kurie tylėjo ir nejudėjo iš vietos, kol puolantieji prisiartino per keturiasdešimt jardų, ir į jų skydus atsimušė visas debesis svaidomųjų peilių.

Tada, staigiai surikę, jie pašoko ir puolė priekin su iškeltomis ietimis. Du pulkai susikibo mirtinoj kovoj. Tuoj pat kaip perkūno griausmas ėmė dundėti susidurdami skydai; visa lyguma mirgėte mirgėjo sminganciomis ietimis. Kovojanti žmonių masė siūbavo pirmyn ir atgal, bet šitai truko neilgai. Puolančiųjų eilės, atrodo, praretėjo, o Pilkieji kilstelėję lėtai persivertė per juos, kaip didžiulė banga kad pakyla ir persiverčia per povandeninę uolą. Mūšis baigėsi; priešų pulkas buvo visiškai sunaikintas, o Pilkųjų liko tik dvi eilės. Trečdalis jų žuvo.

Vėl sustoję petys į petį, jie tylėdami laukė antpuolio. Aš nudžiugau, pastebėjęs geltoną sero Henrio barzdą. Jis vaikščiojo pirmyn ir atgal, tvarkydamas eiles. Taigi dar buvo gyvas!

Tuo tarpu mes nuėjome į susirėmimo vietą, užverstą ketvertu tūkstančių išsisklaidžiusių žmonių kūnų, mirusių, mirštančių ir sužeistų; žemė gi buvo raudona nuo kraujo. Ignosis davė įsakymą nežudyti sužeistų priešo karių; įsakymas greit apskriejo karių eiles ir, kiek mums teko pastebėti, jo buvo griežtai laikomasi. Visas tas reginys būtų sukėlęs mums siaubą, jei mes būtume turėję laiko apie jį mąstyti.

O dabar naujas pulkas, kuris skyrėsi nuo kitų baltomis plunksnomis, sijonėliais ir skydais, žengė pulti dviejų tūkstančių Pilkųjų, laukiančių su tokia pat pikta lemiančia tyla kaip ir anksčiau. Kai priešas prisiartino per keturiasdešimt jardų, jie metėsi ant puolančiųjų su nesuvaldoma jėga. Ir vėl baisingai žvangėjo susi-

durdami skydai, ir vėl pamatėme pasikartojančią tą pačią klaikią tragediją. Bet šį kartą mūšio baigmė paaiškėjo ne taip greitai. Vienu momentu net atrodė, kad Pilkieji nesugebės laimėti. Puolantysis pulkas, suformuotas iš jaunų vyrų, kovojo su didžiausiu įniršiu, ir iš pradžių atrodė, kad savo jėga jie pastūmėjo veteranus atgal. Žudynės buvo baisios. Kas minutę žūdavo šimtai. Pro kovotojų riksmus ir mirštančiųjų aimanas, pro susidūrusių iečių žvangesį buvo girdėti be paliovos šnypščiantis garsas: „Zgy, zgy"—tai triumfavo nugalėtojai, varstydami ietimis kritusių priešų kūnus.

Tačiau griežta drausmė ir tvirtas, nepajudinamas narsumas daro stebuklus. Mes netrukus įsitikinome, kad vienas senas karys vertas dvejeto jaunų. Kaip tik tuo metu, kai jau pagalvojome, kad Pilkiesiems galas, ir ruošėmės užimti jų vietas, kada jie visi bus sunaikinti, staiga pro visą triukšmą išgirdau aidintį žemą sero Henrio balsą ir pastebėjau jį, sukantį kovos kirvį aukštai viršum plevėsuojančių plunksnų. Tada viskas pasikeitė. Pilkieji liovėsi traukęsi; jie sustojo kaip uola, į kurią dužo atšokdamos įnirtusios priešininkų bangos. Pilkieji vėl ėmė judėti, ir šį sykį pirmyn. Kadangi šaunamųjų ginklų nebuvo, tai dūmai netrukdė mums viską pamatyti. Netrukus puolimas aprimo.

— O, jie tikri vyrai. Jie ir vėl laimės,— sušuko Ignosis, stovėjęs greta manęs ir griežęs dantimis iš susijaudinimo.— Žiūrėk, štai ir viskas.

Staiga, tarytum dūmų kamuolys iš patrankos, priešininkų pulkas suiro ir puolė bėgti; tik draikėsi vėjyje baltos plunksnos. Pilkieji laimėjo, bet, deja, jų pulko jau nebebuvo. Iš trijų šaunių vyrų eilių, stovėjusių prieš keturiasdešimt minučių, iš trejeto tūkstančių stipruolių beliko ne daugiau kaip šeši šimtai krauju aptaš-

kytų vyrų. Jie šaukė valio, mojavo ietimis, o paskui negrįžo prie mūsų, kaip mes tikėjomės, bet nubėgo pirmyn dar kokį šimtą jardų, vydamiesi priešą. Pasiekę nedidelę aukštumėlę, jie vėl sustojo į eiles ir apsiautė ją trigubu žiedu. Ir tada, ačiū dievui, nuo kalvelės aš vėl pamačiau serą Henrį, matyt, nesužeistą, o greta jo mūsų seną bičiulį Infados. Tvalos pulkai užgriuvo pasmerktąjį būrelį, ir mūšis vėl užvirė.

Tie, kurie skaito šią apysaką, tur būt, seniai pastebėjo, kad, dorai šnekant, aš esu šiek tiek bailys ir visai nelinkęs kautis. Tačiau, to nepaisant, likimas dažnai pastato mane į nemalonią padėtį ir priverčia pralieti žmogaus kraują. Bet aš visuomet šito nekenčiau ir kaip beįmanydamas tausojau savąjį kraują, tat kartais ir tekdavo išmoningai parodyti kulnis. Bet šiuo momentu, pirmą sykį gyvenime, aš pajutau krūtinę liepsnojant kovos įkarščiu. Kariškos „Ingoldsbio Legendų" nuotrupos ir daugybė kruvinų Senojo Testamento eilučių kilo mano galvoje kaip grybai po lietaus; mano kraujas, beveik sustingęs iš siaubo, vėl ėmė pulsuoti gyslomis. Mane apėmė laukinis troškimas žudyti be pasigailėjimo. Aš peržvelgiau glaustas karių eiles už mūsų ir tuoj pat paklausiau savęs, ar mano veidas irgi panašus į jų veidus. Kariai stovėjo, ištempę kaklus, gniaužydami rankas, perkreipę lūpas. Žiaurūs jų veidai buvo pilni alkanos mūšio aistros, o akys žibėjo kaip savo grobį pamačiusių pėdsekių šunų.

Vien tik Ignosio širdis, sprendžiant iš jo palyginti šaltos laikysenos, ramiai, kaip visuomet, plakė po leopardo kailio apsiaustu, nors jis vis dar tebegriežė dantimis. Aš ilgiau neiškenčiau.

— Ar mes stovėsim čia, kol įleisime šaknis, Umbo-

pa... tai yra, Ignosi, norėjau pasakyti, laukdami, kol Tvala suris mūsų brolius?

— Ne, Makumazane,— atsakė jis,— štai atėjo momentas. Išnaudokime jį.

Jam bekalbant, pro žiedą ant aukštumėlės užbėgo naujas pulkas ir atsigręžęs puolė Pilkuosius iš užpakalio.

Tada Ignosis, pakeldamas kovos kirvį, davė ženklą pulti. Buivolai, šaukdami kukuanų karo šūkį, metėsi pirmyn kaip marių banga.

Viską, kas įvyko po to, neturėsiu jėgų aprašyti. Atsimenu tik pašėlusį, bet tvarkingą bėgimą, nuo kurio dundėjo žemė, staigų užpultojo pulko atsigręžimą ir persigrupavimą, paskui baisų trenksmą, kurtų balsų gaudesį ir nuolat žybčiojančias ietis raudoname kraujo rūke.

Kai atsipeikėjau, pasijutau bestovįs tarp išlikusių Pilkųjų ties pat aukštumėlės viršūne, o už manęs stovėjo ne kas kitas, kaip pats seras Henris. Tuo momentu nesuvokiau, kaip aš čia patekęs, bet seras Henris vėliau man pasakė, kad per pirmąją Buivolų ataką aš buvau atsidūręs visai prie jo, kur ir pasilikau, kai Buivolai, savo ruožtu, buvo priešo atstumti. Tada seras Henris iššokęs iš žiedo ir įtraukęs mane vidun.

Kas gali aprašyti tolimesnę mūšio eigą? Ant mūsų kas akimirką mažėjančio rato vis plūdo ir plūdo naujos priešų minios, o mes vis atmušdavome ir atmušdavome jas.

Ginkluoti ietimis kariai
It mūras gynės atkakliai;
Vienam vos kritus,— kaip matai
Jo vieton stodavo draugai,

kaip puikiai, mano nuomone, kad pasakyta „Ingoldsbio Legendose".

Nuostabu buvo žiūrėti į tuos narsius batalionus, žengiančius vienas po kito per savo žuvusių draugų krūvas; kartais jie net pasiimdavo ir laikydavo priešais save lavonus, į kuriuos smigdavo mūsų ietys. O paskui jų pačių lavonai dar padidindavo nuolat augančias krūvas. Smagu buvo regėti Infados, seną drąsų karžygį, tokį ramų, jog jis atrodė esąs parade. Infados davinėjo komandas, tyčiojosi ir net juokavo, norėdamas pakelti nedaugelio išlikusių gyvų vyrų nuotaiką; kiekvieno naujo antpuolio metu jis stodavo kautis į pačią karščiausią vietą ir padėdavo laimėti. O dar šauniau atrodė seras Henris. Strauso plunksnas buvo nukirtusi ietis; už nugaros plevėsavo ilgi geltoni plaukai. Jis stovėjo ten, tas didžiulis danas, nes jis tikrai buvo danas, o jo rankos, kirvis, šarvai — viskas buvo paraudę nuo kraujo. Ir niekas neišlaikydavo jo smūgių. Kai tik koks nors karys išdrįsdavo stoti su juo kovon, aš išvysdavau jo kriste krintančius smūgius. Smogdamas jis šaukė: „O-hoi! O-hoi!", kaip ir jo protėviai — skandinavų karžygiai. Jo smūgiai pramušdavo skydą ir ietį, galvos papuošalus, plaukus ir kaukolę. Pagaliau niekas jau savo noru nebesiartino prie didžiojo baltojo „tagačio" (burtininko), kuris žudydavo mirtinai.

Staiga pasigirdo riksmas: „Tvala! Tvala!" ir iš spūsties iššoko ne kas kitas, kaip milžiniškas vienakis karalius, apsiginklavęs kovos kirviu bei skydu ir su grandijų šarvais.

— Kur tu, Inkubai, tu baltasis žmogau, nudėjęs mano sūnų Skragą! Žiūrėk, ar ir mane gali užmušti! — sušuko jis ir tuo pat metu sviedė peilį tiesiai į serą Henrį, kuris, savo laimei, pamatė jį atlekiant ir prisidengė skydu. Peilis pervėrė skydą ir liko įsmigęs geležinėj plokštėj po jaučio oda.

Sušukęs Tvala puolė priekin tiesiai ant sero Henrio ir taip tvojo jam kirviu per skydą, kad tąja jėga parbloškė serą Henrį, tokį stiprų vyriškį, ant kelių.

Bet viskas tuo ir baigėsi, nes tą pačią minutę iš pulkų, supančių mus, atskrido baimės šauksmas. Apsidairęs pamačiau kas nutiko.

Visa lyguma, dešinėje ir kairėje, mirgėjo puolančių karių plunksnomis. Mums į pagalbą ėjo supantieji dalinįai. Jie suskubo pačiu geriausiu laiku. Visa Tvalos armija, kaip ir buvo išpranašavęs Ignosis, įsmeigusi akis stebėjo kruviną kovą, vykstančią aplink mūsų armijos centrą—dar išlikusius Pilkuosius ir Buivolus. Mūsų priešai nespėjo net pagalvoti apie apsupimą, kai šoniniai sparnai juos apsiautė; jie nespėjo net kaip reikiant persigrupuoti gynybai, kai mūsiškiai tarytum kurtai šoko ant jų.

Mūšio baigmė buvo išspręsta per penkias minutes. Užpulti iš abiejų pusių ir nugąsdinti baisių nuostolių, kuriuos jiems padarė Pilkieji ir Buivolai, Tvalos pulkai šoko bėgti. Netrukus visa lyguma nuo mūsų iki pat Lu buvo nusėta būriais bėgančių karių, besistengiančių išnešti sveiką kailį. O kariai, kurie dar taip neseniai buvo apsupę mus ir Buivolus, išnyko tarsi stebuklas. Netrukus mes likome vieni, tarytum uola, nuo kurios nuslūgo jūros vandenys. Koks tai buvo reginys! Mirusieji ir merdintieji gulėjo aplink mus, suvirtę į krūvas, šaunių Pilkųjų beliko tik devyniasdešimt penki. Vien tik iš šio pulko krito beveik trys tūkstančiai. Daugelis iš jų jau niekad nebepakils.

— Vyrai,— ramiai tarė Infados, rišdamasis žaizdą rankoje ir apžvelgdamas savo pulko likučius,— jūs išlaikėte savo pulko garbę. Jūsų vaikų vaikai minės šios dienos kovą.

Paskui jis atsisuko ir paspaudė ranką serui Henriui.

— Tu didis žmogus, Inkubai,— paprastai tarė jis.— Aš daug laiko esu praleidęs karių tarpe ir pažinau daug narsuolių, tačiau nesu matęs tau lygaus.

Tuo momentu Buivolai patraukė pro mus į Lu. Ignosis per pasiuntinį pakvietė Infados, serą Henrį ir mane prisijungti prie jų. Taigi, paliepę likusiems devyniasdešimčiai Pilkųjų surinkti sužeistuosius, mes nuėjome pas Ignosį, kuris pareiškė, jog, siekdamas visiškos pergalės, žengiąs į Lu, ir, jei tai bus įmanoma, norįs pačiupti Tvalą. Truputį paėjėję, pamatėme Gudą, sėdintį ant skruzdėlyno už kokių šimto žingsnių nuo mūsų. Ties juo gulėjo kukuano lavonas.

— Jis, tur būt, sužeistas,— susirūpinęs tarė seras Henris.

Vos tik jis ištarė šiuos žodžius, įvyko nemalonus dalykas. Kukuano lavonas, arba, tiksliau, kas mums tik pasirodė lavonu, staiga pašoko, nuvertė Gudą aukštyn kojomis nuo skruzdėlyno ir ėmė badyti jį ietimi. Siaubo apimti, ėmėme bėgti prie jų, o stiprus karys tvojo smūgį po smūgio apvirtusiam Gudui, kuris sulig kiekvienu dūriu tįstelėdavo kojas aukštyn. Pamatęs mus atbėgant, kukuanas trenkė paskutinį, patį įnirtingiausią smūgį, sušukdamas: „Še tau, burtininke!", ir puolė bėgti kiek tik kojos įkabina. Gudas nejudėjo. Mes pamanėme, kad mūsų vargšui bičiuliui jau baigta. Liūdnai priėjome artyn ir iš tiesų baisiai nustebome pamatę jį, nors išblyškusį ir nusilpusį, bet su tylia šypsena lūpose; monoklis tebebuvo jo akyje.

— Puikūs šitie šarvai, — sumurmėjo jis, išvydęs palinkusius ties savimi mūsų veidus.— Kaip jis turėjo nusivilti!

Tai pasakęs, Gudas apalpo. Jį apžiūrėję, pamatėme

sunkią žaizdą kojoje, padarytą peiliu besivejant priešą, bet grandijų šarvai apsaugojo jį nuo paskutiniojo užpuoliko ieties, kuri tiek tepadarė, kad nusėjo visą jo kūną mėlynėmis. Gudas tikrai laimingai išsigelbėjo. Tuo momentu mes niekuo negalėjome jam padėti, todėl paguldėme jį į pintą skydą, vartojamą sužeistiesiems nešioti, ir nusinešėme drauge.

Pasiekę artimiausius Lu vartus, radome juos besaugantį vieną iš mūsų pulkų, kaip Ignosis buvo įsakęs, o kiti pulkai saugojo visus kitus miesto vartus. Pulkui vadovaujantis karininkas išėjo priekin, pasveikino Ignosį kaip karalių ir pranešė, kad Tvalos armija pasislėpė mieste, o Tvala irgi išsigelbėjęs, kad priešo kariuomenė, atrodo, visiškai demoralizuota ir turės pasiduoti. Ignosis, pasitaręs su mumis, nusiuntė prie visų vartų šauklius, įsakydamas gynėjams atidaryti juos ir karaliaus vardu žadėdamas nežudyti bei atleisti visiems, kurie tik padės ginklus. Šis pranešimas neliko bevaisis. Netrukus, Buivolams šaukiant ir džiūgaujant, tiltas per griovį buvo nuleistas ir, vartai kitoje pusėje atsidarė.

Saugodamiesi klastos, mes įžengėme į miestą. Gatvėse stovėjo kariai, nusiminę, nuleidę galvas, sudėję prie kojų ietis ir skydus. Kai Ignosis žengė pro juos, jie atidavinėjo jam karališką pagarbą. Mes žygiavome pirmyn, tiesiog į Tvalos kralį. Pasiekę didžiulę aikštę, kur prieš kelias dienas buvome stebėję karių apžiūrą ir kerėtojų medžioklę, radome ją visai tuščią. Ne, ne visiškai tuščią, nes ten, tolumoj, prie trobos sėdėjo Tvala su vienu vieninteliu palydovu — Gagula.

Nyku buvo žiūrėti į Tvalą, pasidėjusį šalia kovos kirvį, nuleidusį galvą ant šarvuotos krūtinės, sėdintį

vienos vienintelės sužiedėjusios senės draugijoje. Nepaisant jo visų žiaurumų ir piktų darbų, mane staigiai pervėrė užuojautos jausmas jam, „kritusiam iš savo aukštybių". Nei vieno kareivio iš visos armijos, nei vieno dvariškio iš šimtų, tūpčiojusių aplink jį, nei vienos žmonos! Niekas nepasiliko su juo drauge sutikti likimo ir pasidalinti nelaimės kartėlio. Vargšas laukinis! Jam, kaip ir daugeliui, teko patirti, kad žmonės akli visiems nugalėtiesiems, kad tasai, kurs silpnas ir pralaimėjęs, ras maža draugų ir maža užuojautos. O Tvala, aišku, ir nebuvo to nusipelnęs.

Įžengę pro vartus, mes nuėjome per aikštę tiesiai prie buvusio karaliaus. Pulkas sustojo per penkiasdešimt jardų, o mes, lydimi būrelio sargybinių, nuėjome prie jo. Gagula visą laiką žiauriai mus plūdo. Kai mes prisiartinome, Tvala pirmą sykį pakėlė plunksnomis papuoštą galvą ir įsmeigė į savo laimingą varžovą Ignosį vienintelę akį, kuri, atrodo, degė slaptu įniršiu taip pat ryškiai, kaip ir didysis deimantas ant jo kaktos.

— Sveikas, karaliau! — karčiai pašiepdamas, tarė jis.— Tu, kurs valgei mano duoną, o paskui, baltųjų žmonių burtų pagalba suviliojai mano pulkus ir sunaikinai mano armiją, sveikas! Kokį likimą skirsi man, karaliau?

— Tokį pat, koks ištiko mano tėvą, kurio soste tu sėdėjai daugel metų,— nuskambėjo rūstus atsakymas.

— Gerai. Aš parodysiu tau, kaip reikia mirti, kad atsimintum šitai, kai išmuš tavoji valanda. Štai saulė skęsta kraujyje,— jis ištiesė kruviną kirvį liepsnoto, besileidžiančio kamuolio link.— Gerai, kad ir manoji saulė nusileis drauge su ja. O dabar, karaliau, aš pasiruošęs mirti, bet noriu mirti kaudamasis, kaip reika-

lauja karališkieji kukuanų papročiai[1]. Tu negali atsisakyti, nes priešingu atveju net tie bailiai, kurie šiandien išbėgiojo, tai palaikytų gėda.

— Leidžiu: Pasirink, su kuo nori kautis? Aš pats su tavimi kautis negaliu, nes karalius kaunasi tik mūšio metu.

Niūri Tvalos akis apžvelgė mūsų eiles nuo pradžios iki galo ir valandėlei stabtelėjo ties manimi. Vėl pasijutau baimės apimtas. Kas bus, jei jis pasirinks pradžiai kautis su manimi? Kokia gi kova su tuo vilties netekusiu, šešių pėdų aukščio plačiapečiu laukiniu? Jau geriau imti ir iš karto nusižudyti. Aš skubiai sumečiau, kad atsisakysiu nuo kovos, net jei mane už tai išgintų iš kukuanų krašto. Jau verčiau būti išgintam, nei sukapotam į keturias dalis kovos kirviu.

Pagaliau Tvala prabilo:

— Inkubai, ką tu pasakysi? Ar tęsime tai, ką šiandien esame pradėję, ar teks man pavadinti tave bailiu, bailiu iki pat kaulų smegenų.

— Ne,— skubiai įterpė Ignosis,— tu nesikausi su Inkubu.

— Jei jis bijo, nesikausiu,— atsakė Tvala.

Nelaimei, seras Henris suprato šią pastabą, ir kraujas mušė jam į veidą.

— Aš kausiuos su juo,— tarė seras Henris.— Pamatys jis, ar aš bijau.

— Dėl dievo meilės,— maldavau aš,— nerizikuokite savo gyvybe, kaudamasis su tuo nuožmiu žmogum. Visi, kas matė jus šiandien, žinos, kad jūs nesate bailys.

---

[1] Kukuanuose yra toks įstatymas, kad joks karališkojo kraujo vyriškis negali būti nužudytas, jei pats nesutinka, tačiau jis niekad neatsisako. Jam leidžiama pasirinkti priešininkus, ir, karaliui patvirtinus, jis kaujasi su jais iš eilės, kol vienas jų jį užmuša.

— Aš kausiuos su juo,— rūsčiai atsakė seras Henris.— Jokia gyva būtybė nepavadins manęs bailiu. Aš pasiruošęs!

Jis žengė priekin ir iškėlė kirvį.

Aš laužiau rankas, matydamas tokį kvailą donkichotiškumą. Bet jis buvo nutaręs kautis, ir aš, aišku, negalėjau jo sustabdyti.

— Nesikauk, mano baltasis broli,— tarė Ignosis, švelniai paliesdamas sero Henrio ranką,— tu pakankamai koveisi, ir jeigu dabar kas nors tau nutiktų, mano širdis plyštų pusiau.

— Aš kausiuos, Ignosi,— atsakė seras Henris.

— Gerai, Inkubai. Tu narsus vyras. Bus puiki kova. Žiūrėk, Tvala, Dramblys pasiruošęs.

Buvęs karalius žiauriai nusijuokė, žengė į priekį ir sustojo priešais Kurtį. Valandėlę jiedu taip stovėjo, ir besileidžianti saulė nutvieskė jų augalotus kūnus, apsiausdama juos ugnimi. Tai buvo lygi pora.

Pakėlę kirvius, jiedu ėmė suktis vienas aplink kitą. Staiga seras Henris šoko pirmyn ir trenkė Tvalai baisų smūgį, bet tas pasitraukė. Smūgis buvo toks stiprus, kad seras Henris prarado pusiausvyrą, o priešas nedelsdamas išnaudojo šią progą. Apsukęs sunkų kovos kirvį aplink galvą, jis trenkė juo su siaubinga jėga. Mano širdis nusirito į užkulnius. Maniau, kad jau viskas baigta. Bet ne; seras Henris suspėjo vikriai pakišti skydą po smūgiu. Viršutinis skydo kraštas nulėkė šalin, o kirvis pataikė į kairįjį petį, bet smūgis jau nebuvo toks smarkus, kad pavojingai sužeistų. Tučtuojau seras Henris sudavė antrą smūgį, kurį Tvala sutiko taip pat prisidengdamas skydu. Paskui sekė smūgis po smūgio, nuo kurių jiedu dangstėsi skydais arba visai išvengdavo. Minia jaudinosi vis labiau ir labiau;

pulkas, stebėjęs kovą, pamiršo drausmę, prisiartino, šaukė ir aikčiojo po kiekvieno smūgio. Kaip tik tuo momentu Gudas, gulėjęs ant žemės šalia manęs, atsigavo iš alpulio, atsisėdo ir suvokė kas įvyko. Akimirksniu jis pašoko ir, įsikibęs mano rankos, ėmė strykčioti ant vienos kojos šen bei ten, tampydamas drauge ir mane, drąsindamas serą Henrį šūksniais.

— Trenk, bičiuli! — šūkalojo Gudas. — Gerai trenkei! Duok dar sykį! — panašiai rėkavo jis ir toliau.

Netrukus seras Henris, atrėmęs skydu naują smūgį, taip trinktelėjo priešininkui, kad perkirto jo skydą, stiprius grandijų šarvus ir giliai sužeidė jam petį. Sukaukęs iš skausmo ir įsiutimo, Tvala, nesigailėdamas jėgų, trenkė atgal su tokiu smarkumu, kad perkirto savo priešininko kirvio kotą, padarytą iš raganosio rago ir apkaustytą plienu, ir sužeidė Kurčiui veidą.

Kai platus mūsų didvyrio kirvis nukrito žemėn, Buivolai sušuko iš baimės. Tvala, iškėlęs savo ginklą, šaukdamas puolė ant sero Henrio. Aš užsimerkiau. Vėl atvėręs akis pamačiau, kad sero Henrio skydas guli ant žemės, o jis pats didžiulėmis rankomis laiko Tvalą apglėbęs per liemenį. Jiedu siūbavo į abi puses, gniauždami vienas kitą kaip meškinai, įtempę galingus muskulus, kovodami dėl brangios gyvybės ir dar brangesnės garbės.

Sukaupęs paskutines jėgas, Tvala kilstelėjo anglą nuo žemės, ir jie abu nugriuvo, risdamiesi vienas per kitą. Tvala stengėsi smogti Kurčiui kirviu į galvą, o seras Henris bandė įsmeigti pro Tvalos šarvus peilį, kurį buvo išsitraukęs iš už diržo.

Tai buvo galinga kova ir siaubingas reginys.

— Čiupk jo kirvį! — suklykė Gudas.

Matyt, mūsų kovotojas išgirdo jo žodžius. Paleidęs

peilį, jis griebėsi kirvio, bet jis buvo pririštas buivolo odos juostele prie Tvalos riešo. Raičiodamiesi vienas per kitą, jiedu kovėsi kaip laukinės katės, uždusę ir sunkiai kvėpuodami. Staiga juostelė trūko, o seras Henris, dėdamas visas pastangas, išsilaisvino. Ginklas liko jo rankose. Jis tučtuojau pašoko ant kojų; iš žaizdos veide tekėjo raudonas kraujas. Tvala taip pat pašoko. Išsitraukęs iš už diržo sunkų peilį, jis smeigė jį Kurčiui į krūtinę. Smūgis buvo tikslus ir smarkus, tačiau tie, kurie dirbo šarvus, gerai žinojo savo meną. Šarvai atlaikė plieną. Baisiai suklykęs, Tvala dūrė dar sykį, ir peilis vėl atšoko. Seras Henris susvyravo ir žengė atgal. Tvala dar sykį puolė pirmyn. Jam besiartinant, mūsų didysis anglas sukaupė visas jėgas ir, apsukęs sunkų kovos kirvį aplink galvą, trenkė juo iš visų jėgų. Iš tūkstančių gerklių suaidėjo nustebimo šauksmas. Štai! Tvalos galva tarytum nušoko nuo pečių, nukrito žemėn, pasišokėdama nusirito prie Ignosio kojų ir ten sustojo. Valandėlę Tvalos kūnas stovėjo tiesus, o kraujas čiurkšlėmis tryško iš perkirstų arterijų; paskui jis krito žemėn, dusliai bumpteldamas, o auksinis antkaklis nuriedėjo į šalį. Seras Henris, nusilpęs ir netekęs daug kraujo, sunkiai sudribo ant Tvalos kūno.

Seras Henris buvo tučtuojau pakeltas, ir rūpestingos rankos ėmė pilti vandenį jam ant veido. Netrukus jis plačiai atvėrė dideles pilkas akis. Jis buvo gyvas.

Saulė jau nusileido. Nuėjęs prie žemėje gulinčios Tvalos galvos, atrišau nuo jo negyvos kaktos deimantą ir įteikiau jį Ignosiui.

— Paimk jį, — tariau, — teisėtasai kukuanų karaliau.

Ignosis užsirišo diademą ant kaktos ir, nuėjęs prie begalvio savo priešo lavono, užkėlė koją ant jo plačios krūtinės ir užtraukė giesmę ar greičiau pergalės himną, tokį gražų ir tokį laukinį, kad aš bijau, jog nesugebėsiu jį aprašyti. Kartą esu girdėjęs vieną filologą puikiai skaitant graikų poetą Homerą ir prisimenu, kad skambios eilės stingdyte stingdė mano kraują. Ignosio giesmė, giedama tokia pat gražia ir skambia kalba kaip senovės graikų, padarė man beveik tolygų įspūdį, nors buvau baisiai nuvargintas sunkaus darbo ir daugybės pergyvenimų.

— Dabar, — pradėjo jis, — dabar mūsų sukilimas nuskendo pergalėj, o mūsų piktybę pateisino jėga.

Ryto metą pakilo engėjai ir pasipurtė; jie apsikaišė plunksnomis ir pasiruošė karui.

Jie pakilo ir stvėrė savo ietis. Kareiviai sušuko viršininkams: „Veskite mus!", o viršininkai šaukė karaliui: „Vadovauk kovai!"

Išdidūs jie pakilo — dvidešimt tūkstančių ir dar dvidešimt tūkstančių vyrų.

Jų plunksnos uždengė žemę, kaip paukščio plunksnos kad uždengia jo lizdą; jie kratė savo ietis ir šūkavo, taip, jie svaidė savo ietis prieš saulę; jie troško mūšio ir džiūgavo.

Jie stojo prieš mane; greit bėgo stipruoliai, norėdami nužudyti mane, ir šaukė: „Cha! Cha! jisai jau beveik negyvas!"

Tada aš kvėptelėjau į juos, ir mano kvapas buvo kaip audra; ir štai — nebėra jų.

Mano žaibai pervėrė juos; mano iečių žaibai subadė jų galybę; aš parbloškiau juos žemėn savo balso griausmu.

Jie iškriko, jie išnyko, jie išsisklaidė kaip rytmečio migla.

Jie virto maistu varnoms ir lapėms, o kovos laukas prisigėręs jų kraujo.

Kur dingo galiūnai, ryto metą pakilę?

Kur dingo išpuikėliai, kurie purtė savo plunksnas ir šaukė: „Jisai jau beveik negyvas"?

Nusviro jų galvos, bet jie nemiega, jie guli išdriki, bet tai ne miegas.

Jie pamiršti; jie nukeliavo į tamsybes ir daugiau nebegrįš; taip, kiti nusives jų žmonas, o vaikai jų nebeminės.

O aš, aš — karalius! Suradau savo lizdą kaip erelis.

Štai! Toli aš klaidžiojau nakčia, o aušrai tekant grįžau pas savo mažuosius.

Glauskitės po mano sparnų šešėliu, žmonės, o aš jus paguosiu, ir nereikės jums daugiau baimintis.

Geras dabar metas, grobio metas.

Bandos kloniuose — mano, o mergaitės kraliuose taip pat mano.

Žiema praėjo, vasara čia pat.

Dabar Nelaimė uždengs savo veidą, o Gerovė suklestės visame krašte kaip lelija.

Džiūgaukite, džiūgaukite, mano žmonės! Tegu visa šalis džiūgauja, kad priespauda nublokšta, o ašai — karalius.

Jis nutilo, o iš tirštėjančios tamsos atsiliepė duslus atsakas:

— Tu karalius.

Taigi, manoji pranašystė Tvalos pasiuntiniui išsipildė: nepraėjo nei dvi paros, kai begalvis Tvalos lavonas sustingo ties jo vartais.

XV SKYRIUS

GUDAS SUSERGA

Kautynėms pasibaigus seras Henris ir Gudas buvo nunešti į Tvalos trobą, kur nuėjau ir aš. Nuo pergyvento įtempimo ir nutekėjusio kraujo jiedu buvo visai nusilpę. Ne ką geresnė buvo ir mano paties savijauta. Aš labai ištvermingas ir galiu pakelti daugiau, negu dauguma žmonių, gal dėl to, jog esu liesas ir gerai užsigrūdinęs. Tačiau tą vakarą buvau visiškai išsisėmęs ir, kaip paprastai tokiais atvejais, man ėmė skaudėti senąją, liūto padarytą žaizdą. Galva plyšo iš skausmo nuo smūgio, kurį buvau gavęs rytą, kai mane pritrenkė iki sąmonės netekimo. Ir aplamai sunku būtų buvę rasti nelaimingesnį trejetą, kaip mes tą vakarą. Guodėmės nors tuo, kad esame labai laimingi, būdami čia, nors ir nukentėję, užuot drybsoję negyvi lygumoje kaip daugelis tūkstančių narsių vyrų, kurie rytmetį dar buvo sveiki ir stiprūs. Padedami gražiosios Folatos, tapusios mūsų, o ypač Gudo tarnaite po to, kai išgelbėjome jos gyvybę, mes vargais negalais išsivilkome iš grandijų šarvų, kurie dvejetui iš mūsų apsaugojo gyvybes. Nusivilkę pamatėme ant savo kūnų daugybę mėlynių. Nors plieno grandys ir apsaugojo nuo žaizdų, bet nuo mėlynių negalėjo apsaugoti. Seras Henris ir Gudas buvo tiesiog sėte nusėti mėlynėmis. Netrūko jų ir man. Folata atnešė mums vaistų — gardžiai kvepiančių sutrintų žolių lapų, kurie, uždėti ant žaizdų, žymiai sumažindavo skausmus. Bet mėlynės, nors ir labai jas skaudėjo, nekėlė tiek nerimo, kaip sero Henrio ir Gudo žaizdos. Gudo „puiki balta koja" buvo kiaurai persmeigta per patį minkštimą; iš

jos nutekėjo daug kraujo, gi Sero Henrio skruostas smarkiai perkirstas Tvalos kovos kirvio. Visa laimė, kad Gudas buvo šioks toks gydytojas. Kai tik atnešė jo mažą dėželę su vaistais, jis primityvios kukuanų lempelės šviesoje visai neblogai išvalė ir susiuvo pirma sero Henrio, o po to ir savo žaizdą. Paskui jis storai užtepė žaizdas kažkokiu antiseptiniu tepalu iš mažo indelio dėžutėje, o mes aprišome jas savo nosinių skiautėmis.

Tuo tarpu Folata išvirė mums kažkokio stipraus viralo, nes buvome per daug nuvargę, kad galėtume valgyti ką nors kita. Užsrėbę viralo, mes sugriuvome ant krūvų didžiulių kailinių kilimų, kuriais buvo išklota mirusiojo karaliaus troba. Kokia keista likimo ironija — seras Henris, žmogus, kurs užmušė karalių, miegojo dabar jo guolyje, susisupęs jo apklotu.

Aš sakau miegojo, nors po tokios dienos iš tiesų sunku buvo užmigti. Visų pirma, aplinkui aidėjo

Atsisveikinimai su merdinčiaisiais
ir mirusiųjų apraudojimai.

Iš visų pusių sklido dejonės moterų, kurių vyrai, sūnūs ar broliai žuvo kovoje. Nieko nuostabaus, kad jos dejavo: juk apie dvidešimt tūkstančių vyrų, beveik trečdalis kukuanų armijos, žuvo toje baisioje kovoje. Širdis plyšo gulint ir klausantis, kaip šaukiami tie, kurie jau niekad nebegrįš. Tik dabar aš supratau, kaip siaubinga tai, ką mes padarėme dėl vieno žmogaus garbės. Tačiau apie vidurnaktį nenumaldomas moterų verksmas susilpnėjo. Pagaliau įsigalėjo tyla, kurią retkarčiais sutrikdydavo ilgas, veriantis klyksmas, sklindąs iš gretimos, už mū ' esančios trobos. Vėliau

patyriau, jog tai Gagula apraudojo žuvusį karalių Tvalą.

Aš truputį numigau, nuolat atsibusdamas ir pašokdamas; man atrodė, kad aš vis tebedalyvauju šiurpiuose praėjusios paros įvykiuose. Čia man atrodė, kad aš matau karį, nudėtą mano paties rankos, taikantį į mane nuo kalno viršūnės; čia jaučiausi vėl esąs ant kalvelės, garbingame rate Pilkųjų, įvykdžiusių nemirtingą žygdarbį atlaikant Tvalos pulkus; čia regėjau riedančią pro save plunksnomis apkaišytą, kruviną Tvalos galvą su griežiančiais dantimis ir degančia akimi.

Pagaliau naktis šiaip taip praėjo. Aušrai sušvitus, pamačiau, jog mano bičiuliai miegojo ne geriau už mane. Gudas smarkiai karščiavo. Netrukus jis ėmė kliedėti ir spiaudyti kraujais. Matyt, beprasmiškai stengdamasis persmeigti didžiule ietimi grandijų šarvus, kukuanų karys pažeidė kokius nors vidaus organus. O seras Henris, nepaisant žaizdos veide, kuri kliudė valgyti ir visai neleido juoktis, atrodė visai neblogai. Bet jis buvo toks sustingęs ir nusikamavęs, jog negalėjo nei krustelėti.

Apie aštuntą valandą mus aplankė Infados. Jisai, tas senas karys, po vakarykščio triūso buvo beveik nepasikeitęs, nors ir sakėsi nemiegojęs visą naktį. Jis labai džiaugėsi, matydamas mus, ir spaudė mums rankas, bet nuoširdžiai nusiminė dėl blogos Gudo savijautos. Aš pastebėjau, kad į serą Henrį jis kreipiasi su ypatinga pagarba, tarytum tasai būtų buvęs kažkas aukštesnio už žmogų. Ir tikrai, mes vėliau sužinojome, kad visa kukuanų šalis žiūrėjo į serą Henrį kaip į antgamtišką būtybę. Kareiviai kalbėjo, kad joks žmogus negalėtų kovoti taip, kaip seras Henris kovojo, o po tokios sunkios, kruvinos dienos dar užmušti Tvalą, ne

tiktai kad karalių, bet patį stipriausią karį kukuanų žemėje, vienu smūgiu nukertant jaučio Tvalos kaklą. Šis smūgis tapo priežodžiu kukuanų žemėje; kiekvienas nepaprastas kirtis ar kitoks jėgos pasireiškimas buvo vadinamas „Inkubo smūgiu".

Infados papasakojo, kad Ignosiui pasidavė visi Tvalos pulkai. Vadai iš visos šalies irgi ėmė pranešinėti pasiduodą. Tvalos mirtis nuo sero Henrio rankos užkirto kelią tolimesnėms pasipriešinimo galimybėms; Skraga buvo vienintelis jo sūnus, taigi, neliko gyvas joks varžovas.

Aš užsiminiau, kad Ignosis priplaukė savo sostą per kraują. Senasis vadas gūžtelėjo pečiais.

— Taip, — atsakė jis,— bet kukuanus galima išlaikyti ramius tik retkarčiais nuleidžiant jiems kraujo. Teisybė, daugelis žuvo, bet liko moterys, ir kiti greit užims kritusiųjų vietas. Kurį laiką kraštas bus ramus.

Kiek vėliau mus trumpai valandėlei aplankė Ignosis. Ant kaktos jis ryšėjo karališkąją diademą. Žiūrėdamas į jį, besiartinantį su karališku orumu, nuolankių sargybinių lydimą, negalėjau neprisiminti aukštaūgio zuluso, kuris prieš keletą mėnesių Durbane prašėsi priimamas į darbą, negalėjau nepamąstyti, kaip keistai kartais pasisuka laimės ratas.

— Sveikas, karaliau,— tariau pakildamas.

— Taip, Makumazane. Pagaliau karalius — jūsų trijų dešiniųjų rankų dėka,— greitai atsakė jis.

Jis papasakojo, kad viskas einą gerai ir jis manąs, porai savaičių praslinkus, suruošti didžiulę šventę, pasirodyti žmonėms.

Aš paklausiau, kaip jis nutaręs pasielgti su Gagula.

— Ji yra piktasis mūsų krašto genijus,— atsakė jis,— ir aš nužudysiu ją drauge su kitomis burtininkė-

mis. Ji gyveno taip ilgai, kad niekas neprisimena ją buvus jaunesnę. Ji visada mokydavo žynes ir paversdavo kraštą nekenčiamu dangaus akyse.

— Bet ji daug žino,— tariau.— Lengviau sunaikinti žinojimą, Ignosi, negu jį įsigyti.

— Taigi,— susimąstęs tarė jis.— Ji, tik ji viena žino paslaptį tų „Trijų žynių" prie kurių veda didysis kelias, kur laidojami karaliai, kur sėdi tylieji.

— Taip, ir kur yra deimantų. Nepamiršk savo pažado, Ignosi. Tu turi nuvesti mus į kasyklas, jeigu net reikėtų išsaugoti Gagulos gyvybę, kad ji parodytų kelią.

— Nepamiršiu, Makumazane. Aš pagalvosiu apie tai, ką tu pasakei.

Kai Ignosis išėjo, aš nuėjau pažiūrėti Gudo ir radau jį baisiai kliedintį. Karštis iš žaizdos buvo persimetęs į visą kūną ir dar pakilo nuo vidinio negalavimo. Per keturias ar penkias dienas jo padėtis pasidarė visai kritiška. Aš tvirčiausiai įsitikinęs, kad jis būtų miręs, jei Folata nebūtų nuolat jį slaugiusi.

Moterys visame pasaulyje vienodos, nežiūrint, kokios jos spalvos. Tačiau taip keista buvo stebėti tą tamsią gražuolę, dieną naktį palinkusią ties karščiuojančio vyriškio guoliu ir vikriai, švelniai, kaip prityrusi medicinos sesuo, atliekančią gailestingas paslaugas. Pirmomis naktimis aš bandžiau jai padėti, bandė taip pat ir seras Henris, atsigavęs iš savo sustingimo. Tačiau jinai nekantriai kentė mūsų kišimąsi ir pagaliau pareikalavo palikti ją vieną, sakydama, kad mes tik trukdome ligoniui. Ir ji buvo teisi. Dieną naktį Folata sėdėjo prie Gudo ir slaugė jį, duodama tik vieną vienintelį vaistą — čionykštį gaivinantį gėrimą iš pieno, kuriame buvo primaišyta tam tikros rūšies tulpių

svogūnėlių sulčių, ir vaikydama nuo jo muses. Man ir dabar stovi prieš akis tas vaizdas, kurį mačiau eilę naktų prastos lempelės šviesoje: sulysusiu veidu ir plačiai atvertomis spindinčiomis akimis Gudas plepa visokiausius niekus ir neramiai blaškosi, o greta jo, ant žemės, atsišliejusi nugara į sieną, sėdi švelniaakė, grakšti kukuanų gražuolė; jos nuvargęs veidas pilnas begalinės užuojautos, o gal net kažko daugiau, nei užuojauta.

Dvi dienas mes manėme, kad Gudas mirs. Slankiojome aplink su geliančiomis širdimis. Tik Folata netikėjo tuo.

— Jis gyvens,— sakė ji.

Aplink buvo tylu, nes karaliaus įsakymu visi gyventojai, išskyrus mane ir serą Henrį, buvo iškelti trijų šimtų metrų spinduliu nuo Tvalos trobos, kurioje gulėjo ligonis, kad joks triukšmas netrikdytų sergančiojo. Kartą, penktąją jo ligos naktį, aš kaip paprastai kelios valandos prieš eidamas gulti, nuėjau pažiūrėti, kokia jo savijauta.

Atsargiai įžengiau į trobą. Lempa stovėjo ant grindų, ir jos šviesoje aš pamačiau Gudą, nebesiblaškantį, o gulintį visai ramiai.

Štai pagaliau baigta! Iš širdgėlos man prasiveržė kažkas panašaus į kūkčiojimą.

— Tšš. . .— išgirdau balsą, sklindantį iš tamsaus šešėlio už Gudo galvos.

Tada, priėjęs arčiau, aš išvydau, kad jis ne miręs, o tik giliai miega, kietai suspaudęs savo nelaimingoje baltoje rankoje plonus Folatos pirštelius. Krizė praėjo, jis gyvens. Šitaip jis išmiegojo aštuoniolika valandų. Aš nenoriu pasakoti, nes bijau, kad manimi niekas nepatikės, jog toji pasišventusi mergaitė visą laiką

išsėdėjo šalia ligonio, bijodama pajudėti ir atitraukti ranką, kad jo neprižadintų. Niekas nežinos, kokias kančias ji iškentėjo — nutirpusi, sustingusi, išvargusi, nekalbant jau apie alkį. Kai Gudas pagaliau nubudo, Folatą turėjo išnešti, nes ji nebegalėjo pajudinti nutirpusių kojų.

Liga pakrypo į gerąją pusę, ir Gudas ėmė sparčiai taisytis. Kai jis jau beveik pasveiko, seras Henris papasakojo Gudui, kiek jis skolingas Folatai. Kada seras Henris ėmė pasakoti, kaip ji išsėdėjo aštuoniolika valandų, bijodama pajudėti, kad nepažadintų miegančiojo, doro jūreivio akys prisipildė ašarų. Jis apsisuko ir nuėjo tiesiai į tą trobą, kur Folata gamino mums priešpiečius (mes vėl gyvenome savo senuose būstuose), pasivadinęs mane už vertėją, jeigu jam kartais nepavyktų išdėstyti savo minčių, tik aš turiu pasakyti, kad ji visuomet nuostabiausiai jį suprasdavo, nors Gudo zulusų kalbos žodynas buvo nepaprastai menkas.

— Pasakykit, — tarė Gudas,— jog aš dėkingas jai, kad išgelbėjo mano gyvybę, ir niekad nepamiršiu jos gerumo.

Aš išverčiau, o jos tamsus veidas, man rodos, paraudo.

Atsisukusi į jį tuo skubiu ir grakščiu judesiu, kuris visada primindavo man laukinio paukščio skrydį, ji, žiūrėdama į Gudą didelėmis rudomis akimis, atsakė:

— Ne, viešpatie, tai mano viešpats pamiršta! Ar ne jis išgelbėjo mano gyvybę, ar nesu aš jo tarnaitė?

Jūs pastebėsite, kad ta jaunoji ledi, atrodo, buvo visiškai pamiršusi, jog, vaduojant ją iš Tvalos nagų, dalyvavau aš ir seras Henris. Bet toks jau moterų būdas! Prisimenu, kad mano brangioji žmona buvo tokia pat.

Po šio trumpo pokalbio grįžau nuliūdęs. Man ne-

patiko meilūs mis Folatos žvilgsniai, nes aš gerai žinojau fatališką palinkimą įsimylėti, būdingą visiems jūreiviams aplamai, o Gudui — ypač.

Yra du dalykai žemėje, kurių, kiek aš patyriau, negalima išvengti: sulaikyti zulusą nuo kovos, o jūreivį nuo įsimylėjimo, esant nors menkiausiai pagundai!

Po šių įvykių praslinkus kelioms dienoms, Ignosis sušaukė didžiąją „indabą" (tarybą), ir buvo kukuanų šalies „indunų" (viršininkų) galutinai pripažintas karaliumi. Tasai reginys, kartu su didele kariuomenės apžiūra, buvo labai įspūdingas. Likę gyvi Pilkieji buvo iškilmingai pastatyti prieš visą kariuomenę; jiems viešai padėkota už puikų elgesį didžiojo mūšio metu. Kiekvieną iš jų karalius gausiai apdovanojo galvijais ir visiems aliai vieno suteikė karininkų laipsnius naujai formuojamame Pilkųjų pulke. Skersai ir išilgai kukuanų žemės buvo paskelbtas įsakymas, kad mus, kol tik pagerbiame šalį savo buvimu, sveikintų karališkuoju pasveikinimu, kad visur priimtų taip iškilmingai ir su tokia pagarba, kaip, pagal šalies papročius, priimamas pats karalius. Mums buvo viešai suteikta gyvybės ir mirties teisė. Gi Ignosis visų žmonių akivaizdoje prisiekė, kad jokio žmogaus kraujas nebus pralietas be teismo ir išnyks šalyje kerėtojų medžioklės.

Kai iškilmės pasibaigė, mes palaukėme Ignosio ir pareiškėme, jog mums dabar rūpi atskleisti kasyklų paslaptį, į kurias vedė Saliamono kelias, ir paklausėme, ar jis sužinojęs ką nors apie jas.

— Bičiuliai,— atsakė jis,— štai ką aš patyriau. Ten sėdi trys didžiulės statulos, kurias čia vadina Tyliaisiais ir kurioms Tvala būtų pateikęs auką — mergaitę Folatą. Giliai kalnuose yra didelis urvas, kuriame laidojami karaliai. Ten jūs rasite ir Tvalos kūną, sėdintį

šalia kitų, anksčiau mirusių. Yra ten ir didelė duobė, iškasta seniai jau mirusių žmonių, ieškojusių tikriausiai tų akmenų, apie kuriuos jūs kalbate. Natalyje girdėjau žmones šnekant, jog tokių akmenų esama Kimberlyje. Ten, Mirties Buveinėje, yra slaptas kambarys, kurį žino tik karalius ir Gagula. Bet paslaptį žinojęs Tvala nebegyvas, o aš nežinau nei kur jis, nei kas jame yra. Pas mus yra padavimas, jog kadaise, prieš daugelį amžių, baltasis žmogus perkopė kalnus, o kažkokia moteris nuvedė jį į slaptąjį kambarį ir parodė turtus. Tačiau jis nespėjo nieko pasiimti, nes jinai išdavė jį tuometiniam karaliui, kuris ištrėmė baltąjį atgal į kalnus, o nuo tos dienos joks žmogus nebuvo į tą kambarį įžengęs.

— Šis pasakojimas teisingas, Ignosi, nes mes radome baltąjį kalnuose,— tariau aš.

— Taip, mes jį radome. O aš esu pažadėjęs, kad, jeigu jūs rasite kambarį ir akmenis jame...

— Akmuo ant tavo kaktos įrodo, kad jų ten yra,— įterpiau aš, rodydamas į didžiulį deimantą, kurį buvau nuėmęs nuo negyvo Tvalos kaktos.

— Gal būt. Jei akmenys tenai,— tarė jis,— jūs gausite jų tiek, kiek tik begalėsite pakelti, jeigu tikrai norėsite mane palikti, mano broliai.

— Pirmiausia mes turime surasti kambarį, — tariau aš.

— Yra tik vienas žmogus, galįs jį tau parodyti — Gagula.

— O jeigu ji nepanorės?

— Tada ji mirs,— rūsčiai atsakė Ignosis.— Aš ją tik tam ir palikau gyvą. Žiūrėsim, tegul ji pasirinks.

Jis pašaukė pasiuntinį ir liepė atvesti Gagulą.

Ji atėjo po keleto minučių, plūsdama sargybinius, kurie ją vilko.

— Paleiskite ją,— tarė karalius sargybiniams.

Kai tik šie paleido ją, tas senas sudžiūvęs ryšulys, nes ji labiausiai ir buvo panaši į ryšulį, sudribo ant grindų į krūvą, iš kurios žibėjo pora blizgančių, piktų lyg gyvatės akių.

— Ko norite iš manęs, Ignosi? — sucypė ji.— Jūs neišdrįsite manęs paliesti. Jei paliesite, aš nužudysiu jus čia besėdint. Saugokitės mano burtų.

— Tavo burtai neišgelbėjo Tvalos, senoji vilke, nepakenks jie ir man,— atsakė Ignosis.— Klausyk, štai ko norime iš tavęs: parodyk kambarį, kuriame sukrauti žibantieji akmenys.

— Cha! Cha! Niekas to nežino, tik aš,— cypė ji,— o aš niekad tau nepasakysiu. Baltieji velniai išeis iš čia nieko nepešę.

— Tu pasakysi. Aš priversiu tave pasakyti.

— Kaipgi, karaliau? Didis esi, bet ar gali savo jėga išplėšti tiesą iš moters?

— Sunku, bet aš vis dėlto tai padarysiu.

— Kaipgi, karaliau?

— O taip,— jei nepasakysi, mirsi lėta mirtimi.

— Mirti! — suklykė ji iš siaubo ir įsiutimo.— Tu neišdrįsi manęs paliesti. Nežinai, žmogau, kas aš esu. Kaip manai, kiek man metų? Aš pažinojau jūsų tėvus ir jūsų tėvų tėvų tėvus. Aš buvau čia, kai šalis dar buvo jauna. Kai ji pasens, aš vis čia būsiu. Aš nemirsiu, nebent tik netikėtai nužudytų, nes niekas neišdrįs manęs paliesti.

— O aš vis dėlto tave nudėsiu. Klausyk, Gagula, nedorybių motina, tu tokia sena, kad negali mylėti gyvenimo. Ką reiškia gyvenimas tokiai senai raganai kaip

tu, neturinčiai nei išvaizdos, nei figūros, nei plaukų, nei dantų — nieko, išskyrus tik piktybę ir nedoras akis? Tave užmušti, Gagula, bus tik pasigailėjimas.

— Kvaily! — klykė ta sena nedorėlė,— tu prakeiktas kvaily, manai, kad gyvenimas malonus tik jauniems? Tai netiesa, ir tu nieko neišmanai apie žmogaus širdį, jei šitaip kalbi. Iš tiesų gi, jauniems mirtis dažnai esti laukiama viešnia, nes jie gali jausti. Jie myli ir kenčia, jie pergyvena, regėdami savo mylimuosius, keliaujančius šešėlių kraštan. O seni nejaučia, jie nemyli, cha, cha, jie juokiasi, matydami artimą, žengiantį į tamsybes. Cha, cha, jie juokiasi, žiūrėdami į nedorybes, daromas po saule. Jie myli tik gyvenimą, šiltą šiltą saulę ir tyrą tyrą orą. Jie bijo šalčio, bijo šalčio ir tamsos. Cha! Cha! Cha!

Ir senoji ragana ėmė raitytis žemėje, šiurpiai juokdamasi.

— Baik savo nedoras šnekas ir atsakyk,— piktai tarė Ignosis,— parodysi, kur yra akmenys, ar ne? Jei neparodysi — mirsi, mirsi tuojau pat.

Jis stvėrė ietį ir iškėlė ją aukštyn.

— Nerodysiu! Tu neišdrįsi manęs nužudyti, neišdrįsi! Tasai, kurs nužudys mane, bus prakeiktas per amžius.

Ignosis lėtai leido ietį žemyn, kol ji ėmė smigti į gulinčių skarmalų krūvą. Siaubingai suklykusi, ji pašoko ir vėl susmuko ant žemės.

— Ne, aš parodysiu. Tik leisk man gyventi, leisk sėdėti saulėje ir čiulpti gabalėlį mėsos, o aš tau parodysiu.

— Gerai. Taip ir maniau, kad rasiu būdą su tavimi susitarti. Rytoj tu su Infados ir mano baltaisiais broliais tenai nueisi. Ir žiūrėk, neapgauk, nes jeigu nepa-

rodysi tos vietos, mirsi lėta mirtimi. Aš tariau savo žodį.

— Aš neapgausiu, Ignosi. Aš visada tesiu savo žodį, cha, cha, cha! Kartą viena moteris parodė tą vietą baltajam, ir štai jį ištiko nelaimė,— jos piktos akys žybtelėjo.— Ji irgi buvo Gagula. Gal būt, toji moteris — tai aš.

— Meluoji,— tariau aš,— nuo to laiko praėjo trys šimtai metų.

— Gal būt, gal būt. Kai žmogus ilgai gyvena, jis pamiršta. Gal tai buvo mano motinos motina, kuri man viską papasakojo, tačiau jos vardas tikrai buvo Gagula. Bet įsidėmėk: toje vietoje, kur yra žėrintys žaisleliai, jūs rasite odinį maišiuką, pilną akmenų. Žmogus prisikrovė maišiuką, bet neišnešė jo. Jį ištiko nelaimė, sakau aš, nelaimė jį ištiko! Gal mano motinos motina šitai pasakojo. Linksma bus kelionė — eidami pamatysime mūšyje žuvusiųjų kūnus. Jie jau nebeturės akių, šonkauliai bus pliki. Cha! Cha! Cha!

XVI SKYRIUS

MIRTIES BUVEINĖ

Trečios dienos vakare po aprašytų pereitame skyriuje įvykių mes apsistojome keliose trobelėse „Trijų Žynių" papėdėje — taip buvo vadinamas trikampis kalnų, į kuriuos vedė didysis Saliamono kelias. Būrelį sudarė mūsų trejetas, Folata, kuri patarnavo mums, o ypač Gudui, Infados, neštuvuose nešama Gagula, kur ji visą dieną murmėjo ir plūdosi, ir grupė sargybinių

bei palydovų. Kalnai, arba tiksliau trys kalnų viršūnės, nes jų apačią sudarė vientisa masė, buvo, kaip jau esu minėjęs, trikampio formos. Taigi viena viršūnė stūksojo dešinėje, kita — kairėje, o trečioji — tiesiai prieš mus. Niekad nepamiršiu tų trijų, rytmečio saulės nušviestų viršūnių. Aukštai, aukštai virš mūsų į mėlynas aukštybes stiebėsi susiviję sniego vainikai. Žemiau sniego ribos raudonavo pievos, priaugusios laukinių viržienojų. Tiesiai prieš mus, į vidurinio kalno papėdę, kilo baltas didžiojo Saliamono kelio kaspinas. Jis baigėsi už penkių mylių. Ten buvo galukelė.

Tegu verčiau pats skaitytojas įsivaizduoja, kaip be galo susijaudinę leidomės į kelionę tą rytmetį. Pagaliau mes jau netoli tų nuostabių kasyklų, dėl kurių prieš trejetą šimtų metų taip nelaimingai žuvo senasis portugalų donas, o paskui jo nelaimingasis ainis — mano vargšas bičiulis ir, ko mes labiausiai bijojome, gal taip pat ir Džordžas Kurtis, sero Henrio brolis. Nejaugi ir mūsų laukia tokia pat lemtis po viso to, ką iškentėjome? Nelaimė juos ištiko, kaip sakė senoji Gagula. Argi ir mus nelaimė ištiks? Ir, eidamas paskutinį to gražaus kelio tarpą, negalėjau nepajusti kažkokios prietaringos baimės. Man rodos, kad tą pat jautė ir Gudas su seru Henriu.

Apie pusantros valandos mes žengėme viržienojų apsuptu keliu ir žengėme taip sparčiai, kad Gagulos neštuvų nešėjai vos spėjo mus sekti, o ji pati cypė, kad sustotume.

— Lėčiau ženkite, baltieji žmonės,— kalbėjo ji, iškišusi pro užuolaidas savo biaurų, raukšlėtą veidą ir įsmeigusi į mus žibančias akis,— ko skubate sutikti nelaimę, kuri ir taip jus ištiks, jūs lobių ieškotojai?

Ir ji nusijuokė tuo šiurpiu juoku, nuo kurio mane

nukrėsdavo drebulys ir kuris valandėlei atšaldė mūsų entuziazmą.

Tačiau mes žengėme vis pirmyn, kol priėjome plačią, apskritą, nuožulniais kraštais duobę, skiriančią mus nuo centrinės viršūnės. Ji buvo daugiau kaip trijų šimtų pėdų gylio ir turėjo apie pusę mylios aplink.

— Ar atspėjote, kas čia yra? — paklausiau aš sero Henrio ir Gudo, kurie nustebę žiūrėjo žemyn į tą baisiąją skylę.

Jie papurtė galvas.

— Tai aišku, kad jūs niekad nesate matę deimantų kasyklų Kimberlyje. Dabar jau tikrai galima pasakyti, jog čia yra Saliamono Deimantų Kasykla. Pažvelkite čionai,— tariau aš, rodydamas kietą mėlynąjį molį, kurį dar galima buvo pamatyti tarp žolių ir krūmokšnių, dengiančių duobės šlaitus,— formacija čia ta pati. Esu tikras, kad, nusileidę apačion, rastume pailgas lipnaus mėlynojo molio gyslas. Pažvelkit į tenai,— parodžiau aš į eilę nugludintų lėkštų akmenų, suklotų nedidelėje nuožulnumoje po vandens srovele, senais amžiais iškirsta uoloje,— aš būsiu ne aš, jeigu tai ne stalai, kažkada naudoti moliui nuplauti nuo deimantų.

Ties šia duobe, kuri ir buvo pažymėta senojo dono žemėlapyje, didysis kelias šakojosi, supdamas ją iš abiejų pusių. Daugelyje vietų kelias buvo nuklotas vien plačiais, stambiais akmens blokais, matyt, dėl to, kad neįgriūtų duobės kraštai. Mes greit ėjome keliu, skubėdami sužinoti, kas gi tie trys riogsą daiktai, kuriuos pastebėjome dar šiapus duobės. Priėję arčiau pamatėme kažkokius kolosus ir teisingai įspėjome, jog tai esama tų pačių Tyliųjų, kurių taip baiminasi kukuanai. Tačiau visą Tyliųjų didybę mes pajutome tik visai prisiartinę. Per dvidešimt žingsnių viena nuo kitos, ant

didžiulių akmens pjedestalų, išraižytų nežinomais rašmenimis, buvo trys milžiniškos sėdinčių žmonių statulos — du vyrai ir moteris; jos žvelgė žemyn, į kelią per lygumą, kuri tęsėsi šešiasdešimt mylių iki Lu miesto. Visos statulos, skaičiuojant nuo karūnuotų galvų iki pjedestalo, turėjo apie dvidešimt pėdų aukščio.

Nuogos moters statula buvo kupina didžio ir rūstaus grožio, bet, nelaimei, šimtmečių darganos sugadino jos veido bruožus. Abipus jos galvos kilo pusmėnulio ragai. Dvi vyrų statulos, priešingai, buvo su drabužiais. Jų veidai — siaubingi, ypač sėdinčio dešinėje; jis atrodė kaip tikras velnias. Esantysis kairėje buvo ramaus veido, bet jo šaltumas gąsdino. Tai buvo nežmoniško žiaurumo šaltis, tokio žiaurumo, kaip pastebėjo seras Henris, kurį senovės žmonės priskirdavo būtybėms, sugebančioms daryti gera, bet galinčioms stebėti žmonijos kančias, jeigu ir be džiaugsmo, tai bent nesikankinant. Šios trys statulos, sėdinčios vienatvėje ir amžiais žvelgiančios per lygumą, sudarė tikrai baimę įkvepiantį reginį. Apžiūrinėjant šiuos kukuanų vadinamus Tyliuosius, mus pagavo smalsumas, kieno gi rankos juos sukūrė, kas iškasė duobę ir nutiesė kelią. Staiga, taip bežiūrint ir besistebint, aš prisiminiau (nes gerai žinojau Senąjį Testamentą), kad Saliamonas buvo suklydęs, garbindamas svetimus dievus. Trejeto iš jų vardus aš prisiminiau — Aštoreta, sidoniečių deivė, Čemošas, moabitų dievas, ir Milkomas, Amono vaikų dievas. Aš pastebėjau savo draugams, kad šios trys figūros galėjo vaizduoti tas netikras dievybes.

— Hm,— tarė seras Henris, kuris buvo nemenkas klasikų žinovas ir koledže gavęs už tai aukštą laipsnį,— gal ir teisybė. Senovės žydų Aštoreta — finikiečių Astartė, o finikiečiai Saliamono laikais buvo garsūs

pirkliai. Astartė, kuri vėliau tapo graikų Afrodite, buvo vaizduojama su pusmėnulio ragais, o čia, ant šios moters kaktos, kaip tik ir yra tokie ragai. Gal šiuos kolosus bus pastatęs koks finikiečių valdininkas, kasyklų prižiūrėtojas? Kas gali žinoti!

Taip mums apžiūrinėjant šias nepaprastas gilios senovės liekanas, atėjo Infados ir, pasveikinęs Tyliuosius pakeldamas ietį, paklausė, ar mes tuoj norėsime žengti Mirties Buveinėn, ar pirmiau pavalgysime. Jei mes pasiruošę tuojau eiti, tai Gagula jau sutinkanti mus vesti. Buvo ne daugiau kaip vienuolikta valanda, o smalsumas mus deginte degino. Todėl pareiškėme, jog norime eiti tuojau pat, o aš pasiūliau pasiimti maisto, nes galime ir ilgiau urve užtrukti. Tuojau buvo atnešti Gagulos neštuvai, ir toji ledi pati iš jų išlipo. Tuo tarpu Folata, man paprašius, įdėjo į nendrių pintinę džiovintos žvėrienos — biltongo — ir porą ąsočių su vandeniu. Tiesiai prieš mus, per penkiasdešimt žingsnių nuo kolosų, kilo stati uola, turinti daugiau kaip aštuoniasdešimt pėdų aukščio, palengva nuožulnėjanti į viršų ir sudaranti pagrindą didingai, sniegu vainikuotai viršūnei, kuri stūksojo per tris tūkstančius pėdų viršum mūsų galvų. Vos išsikapsčiusi iš savo neštuvų, Gagula piktai mums išsišiepė ir, pasiramsčiuodama lazda, nuklibikštavo stačios uolos link. Mes nusekėme paskui ją ir priėjome siaurą, labai skliautuotą angą, primenančią įėjimą į kasyklų požemį.

Gagula laukė mūsų su ta pačia pikta šypsena siaubingame veide.

— Na, baltieji žmonės iš žvaigždžių,— suspiegė ji,— didieji kariai — Inkubai, Bugvane ir Makumazane, ar jūs pasiruošę? Štai aš čia ir noriu įvykdyti savo

viešpaties karaliaus įsakymą: parodyti jums žėrinčiųjų akmenų sandėlį.

— Mes pasiruošę,— tariau aš.

— Gerai, gerai! Stiprinkite savo širdis, kad pakeltumėte tai, ką pamatysite. Ar eisi ir tu, Infados, kurs išdavei savo poną?

Infados susiraukdamas atsakė:

— Ne, aš neisiu. Ne man ten eiti. Bet tu, Gagula, prikąsk liežuvį ir, žiūrėk, tinkamai elkis su viešpačiais. Tu atsakai už juos ir, jei bent plaukas nukris nuo jų galvų — mirsi. Gagula, nors būtumei penkiasdešimt kartų žynė. Girdi?

— Girdžiu, Infados. Aš pažįstu tave — tu visada mėgai skambius žodžius. Prisimenu, dar vaikas būdamas tu grasindavai savo motinai. Bet tai jau seniai buvo. O tu nebijok, nebijok: aš gyvenu tam, kad vykdyčiau karaliaus valią. Daugelio karalių įsakymus aš vykdžiau, Infados, kol pagaliau jie ėmė vykdyti manuosius. Cha! cha! Aš einu pažiūrėti į jų veidus dar sykį, ir į Tvalos taip pat! Eime, eime, štai lempa,— ir ji išsitraukė iš po kailinių didelį, pilną alyvos indą su meldų dagtimi.

— Ar tu eisi, Folata? — paklausė Gudas baisiai darkyta kukuanų kalba, kurią jis stengėsi patobulinti, vadovaujamas tos jaunos ledi.

— Aš bijau, viešpatie,— baikščiai atsakė mergaitė.

— Tai duok man krepšį.

— Ne, viešpatie, jeigu eisi tu, eisiu ir aš.

„Velniam tau eiti! — pamąsčiau aš.— Neatrodo, kad mes kada nors iš čia išeitume."

Nieko daugiau netarusi, Gagula išnyko praėjime, kuris buvo toks platus, kad greta galėjo eiti du žmonės, ir visai tamsus. Klausydami cypiančio Gagulos bal-

so, vadinančio mus pirmyn, mes ėjome drebėdami ir apimti baimės, kuri dar padidėjo, kai išgirdome staigiai plazdenant sparnus.

— Ei, kas čia? — šūktelėjo Gudas.— Kažkas užkliudė mano veidą.

— Šikšnosparniai,— atsakiau.— Eime.

Nuėję, kiek galėjome spėti, apie penkiasdešimt žingsnių pastebėjome, kad praėjime darosi šviesiau. Dar valandėlė, ir mes atsidūrėme pačioj nuostabiausioj vietoj, kokią tik yra regėjusios žmogaus akys. Jei skaitytojas įsivaizduos esąs pačioj didžiausioj katedroj, nors ir belangėj, bet silpnai nušviestoj iš viršaus (matyt, šviesa patekdavo pro vamzdžius, įtaisytus skliautuotose, šimto pėdų aukščio lubose), tai jis galės tik maždaug numanyti nepaprastą to urvo dydį. Skirtumas buvo tik tas, jog šis gamtos sutvertas urvas pasirodė esąs aukštesnis ir erdvesnis už bet kokią žmogaus statytą katedrą. Bet tuojau pastebėjome, kad nepaprastas urvo dydis nėra didžiausias šios vietos stebuklas. Urve, per visą jo ilgį, stūksojo milžiniškos kolonos, kurios atrodė esą ledinės, o iš tiesų buvo didžiuliai stalaktitai. Nesugebu aprašyti visą pritrenkiantį tų baltų špato kolonų didingumą ir grožį. Kai kurios iš jų buvo ne mažesnės kaip dvidešimties pėdų skersmens papėdėse ir šovė aukštyn, kilnios ir grakščios tiesiai į tolimus skliautus. Kitos kolonos dar tik formavosi. Ant akmeninės aslos pamatėme kažką panašaus į apgriuvusias graikų šventovių kolonas, kaip pasakė seras Henris, o aukštai viršuje vos bebuvo galima įžiūrėti milžinišką, nuo lubų kabantį varveklį. Žiūrinėdami mes išgirdome tą procesą bevykstant: švelniai tekštelėjo ant apatinės kolonos nuo tolimo varveklio nukritęs van-

dens lašas. Ant kai kurių kolonų lašas nukrisdavo kartą per dvi ar tris minutes. Būtų įdomu apskaičiuoti, per kiek laiko, esant tokiam lašėjimo dažnumui, gali susidaryti, sakysim, aštuoniasdešimties pėdų aukščio ir dešimties pėdų skersmens kolona. Kad šis darbas vyko labai lėtai, pakanka ir tokio pavyzdžio. Vienoje kolonoje buvo grubiai iškalta kažkas panašaus į mumiją, prie kurios galvos sėdėjo, kaip mums pasirodė, vienas iš Egipto dievų; aišku, tai buvo senojo pasaulio kasyklų darbininko rankų darbas. Šis meno kūrinys buvo iškaltas maždaug žmogaus ūgio aukštyje, per penkias pėdas nuo žemės. Šitaip kiekvienas šaunuolis, ar jis būtų finikiečių darbininkas, ar britų vaikezas, mėgsta įamžinti save gamtos šedevrų sąskaiton. Darbas atliktas maždaug prieš trejetą tūkstančių metų, o kolona dar nebuvo galutinai susiformavusi ir beturėjo tik aštuonias pėdas aukščio — taigi, per tūkstantį metų ji priaugdavo po vieną pėdą, arba po colį su viršum per šimtmetį. Bestovėdami išgirdome krintant vandens lašą.

Kai kurie stalaktitai buvo labai keistų formų — matyt, vanduo ne visą laiką lašėdavo į tą pačią vietą. Vienas didžiulis masyvas, kuris galėjo sverti apie šimtą tonų, buvo labai panašus į dailiai mezginiais išpuoštą sakyklą; kitas priminė keistus žvėris. Urvo sienos atrodė nuklotos dramblio kaulo raižiniais, panašiais į speigo piešinius ant lango stiklų.

Iš erdvios didžiosios salės ėjo mažesni urveliai, primeną, anot sero Henrio, didelių katedrų koplyčias. Kai kurios koplyčios buvo didelės, o kelios — visai mažiulytės. Tai buvo puikus pavyzdys, kaip gamta atlieka savo darbą pagal tuos pačius nesikeičiančius įstatymus, visiškai nepaisydama dydžio. Pavyzdžiui, viena mažytė niša buvo ne didesnė už lėlės namelį, o tačiau galėjo

būti visos salės modeliu, nes joje taip pat lašėjo vanduo, karojo mažučiai varvekliai ir tokiu pat būdu formavosi kolonos.

Bet mes neturėjome tiek laiko, kiek būtume norėję pašvęsti šios gražios vietovės tyrinėjimui; mūsų nelaimei, Gagula atrodė visai nesidominti stalaktitais — jai terūpėjo atlikti savo pareigą. Tai mane juo smarkiau supykdė, nes aš labai norėjau patirti, jei tik bus įmanoma, kokiu būdu čionai patekdavo šviesa, kieno rankos tai padarė — žmogaus ar gamtos — ir kuriam tikslui šviesa buvo reikalinga čionai senovėje. Teko pasiguosti viltimi, kad viską nuodugniai ištirsime grįždami atgal, ir toliau sekti paskui savo šiurpiąją vadovę.

Ji vedė mus tolyn, tiesiai į didžiulio tylaus urvo galą, kur buvo kita anga, tik ne skliautuota, kaip pirmoji, o keturkampė, panaši į Egipto šventyklų duris.

— Ar jūs pasiruošę įžengti į Mirties Buveinę? — paklausė Gagula, aiškiai norėdama mus pagąsdinti.

— Vesk, Makdufe,— iškilmingai tarė Gudas, vaizduodamas nenusigandusį, kaip ir mes visi, išskyrus tik Folatą, kuri stvėrė Gudą už rankos, ieškodama apsigynimo.

— Darosi vis baisiau,— tarė seras Henris, žvelgdamas į tamsią angą.— Ženkite, Kvotermenai — *seniores priores*[1]. Neverskime senąją ledi laukti! — ir jis mandagiai praleido mane į avangardą, už ką aš jam širdies gilumoje visai nebuvau dėkingas.

„Tuk, tuk", — bilsnojo senosios Gagulos lazda; ji kulniavo pirmyn, biauriai kikendama. Apimtas kažkokios neišaiškinamos nelaimės nuojautos, aš nesiryžau žengti.

---

[1] S e n i o r e s p r i o r e s (lot.) — vyresni — pirmieji. *Vert.*

— Na, eik pirmyn, drauguži,— tarė Gudas,— o tai atsiliksime nuo mūsų gražiosios vadovės.

Šitaip paragintas, aš įžengiau pro angą ir, paėjęs apie dvidešimt žingsnių, pasijutau esąs tamsioje, keturiasdešimt pėdų ilgio, trisdešimt pėdų pločio ir tiek pat aukščio patalpoje, kuri, atrodo, buvo iškirsta kalne senaisiais amžiais. Ši patalpa nebuvo taip gerai apšviesta kaip didžioji stalaktitų salė, ir pirmas dalykas, ką aš įėjęs pamačiau, buvo masyvus akmeninis stalas, ištįsęs per visą patalpos ilgį, o gale jo stūksojo didžiulė balta figūra, apsupta kitų žmogaus ūgio figūrų. Paskui pastebėjau kažkokį rudą daiktą, sėdintį pačiame stalo viduryje. Po valandėlės, kai mano akys priprato prie tamsos ir aš pamačiau, kas per daiktai ten buvo, kiek tik įkabindamas šokau bėgti laukan. Bendrai, nesu nervingas, ir mane mažai tejaudina visoki prietarai, kurių kvailumą patvirtino gyvenimas. Bet dabar turiu prisipažinti, jog tas reginys mane baisiai pritrenkė. Jei ne seras Henris, kuris pagriebė mane už pakarpos ir sulaikė, tai švenčiausiai tikiu, jog per penkias minutes būčiau išėjęs iš stalaktitų urvo ir niekas nebūtų galėjęs mane priversti vėl ten įžengti, net žadėdamas visus Kimberlio kasyklų deimantus. Bet seras Henris stipriai laikė mane, ir aš sustojau, nepajėgdamas išsivaduoti. Tačiau po akimirkos, kai jo akys priprato prie tamsos, jis paleido mane ir ėmė šluostyti prakaitą nuo kaktos. Kai dėl Gudo, tai jis patylom nusikeikė, o Folata puolė jam ant kaklo ir suklykė.

Viena tik Gagula kikeno balsu ir ilgai.

Tai buvo baisus reginys. Pačiame ilgojo akmeninio stalo gale, laikydama rankose didelę baltą ietį, sėdėjo milžiniško, daugiau kaip penkiolikos pėdų aukščio žmogaus skeleto pavidalo Mirtis. Ji laikė ietį, iškėlusi

aukštai virš galvos, tarytum ruošdamasi smeigti. Kita ranka gulėjo prieš ją ant stalo tokioje padėtyje, kaip žmogaus, besiruošiančio pakilti, o visas liemuo buvo palinkęs į priekį taip, kad stuburas ir išsiviepusi, šviesi kaukolė su tuščiomis akiduobėmis kyšojo tiesiai prieš mus. Žandikauliai buvo praviri, tarytum ji būtų norėjusi į mus prabilti.

— Didis dieve! — sušnibždėjau aš.— Kas gi tatai galėtų būti?

— O kas čia per daiktai? — paklausė Gudas, rodydamas į baltą už stalo sėdinčiųjų grupelę.

— O anas, po galais, kas per daiktas, — tarė seras Henris, rodydamas į rudą, ant stalo sėdintį sutvėrimą.

— Chi, chi, chi,— juokėsi Gagula.— Nelaimė ištinka tuos, kurie įžengia į Mirusiųjų Namus. Chi! Chi! Chi! Cha! Cha! Eikš, Inkubai, narsus kovoje, eikš ir pasižiūrėk į tą, kurį tu nužudei.

Ji pačiupo sudžiūvusiais pirštais sero Henrio apsiausto skverną ir nutempė jį prie stalo. Mes nusekėme paskui juodu.

Netrukus ji sustojo ir parodė į tą rudą, ant stalo sėdintį pavidalą. Seras Henris žvilgtelėjo ir sušukęs atšoko atgal. Ir nenuostabu. Ant stalo, visai nuogas, pasidėjęs ant kelių sero Henrio nukirstą galvą, sėdėjo niūrus Tvalos, paskutiniojo kukuanų karaliaus lavonas. Galva gulėjo jam ant kelių, ir jis atrodė nepaprastai baisiai, o stuburas kyšojo per colį iš susmukusių kaklo raumenų. Visą jo kūną dengė plonas permatomas sluoksnelis, kuris darė jį dar baisesnį. Iš pradžių nesupratom, iš kur tas sluoksnelis, bet staiga pastebė-

jome, kad nuo lubų visą laiką pastoviai laša vanduo — tip, top, tip. Vanduo krito ant kaklo, nuo ten sruvo ant viso kūno ir išbėgdavo pro mažą skylutę stale. Tada aš viską supratau — Tvalos kūnas buvo verčiamas stalaktitu.

Baltos figūros, sėdinčios ant akmeninio suolo aplink tą baisų stalą, patvirtino mano spėliojimą. Tai tikrai buvo žmonių pavidalai, ar, tiksliau, buvusių žmonių pavidalai. Dabar jie buvo pavirtę stalaktitais. Šitaip kukuanai nuo neatmenamų laikų laidodavo mirusiuosius karalius. Jie vertė juos akmenimis. Ar buvo laikomasi kokios nors sistemos, dedant juos ilgiems metams po lašais — nežinau, bet jie sėdėjo ten apledėję, amžiams apsaugoti silicio skysčio. Sunku įsivaizduoti ką nors baisesnio už šią virtinę karališkųjų negyvėlių, padengtų į ledą panašaus špato, pro kurį neaiškiai buvo galima išskirti veido bruožus žmonių, sėdinčių aplink šį nesvetingą stalą, kur šeimininkavo pati Mirtis. Jų buvo dvidešimt septyni, o paskutinysis — Ignosio tėvas. Iš šio skaičiaus matyti, kad šitoks laidojimo būdas yra labai senas. Jeigu, sakysim, kiekvienas karalius valdė vidutiniškai po penkiolika metų ir visi jie palaidoti čia, kas vargu ar gali būti, nes kai kurie tikriausiai bus žuvę mūšyje toli nuo namų, tai išeis, kad jie pradėti taip laidoti daugiau kaip prieš keturis šimtmečius. Bet milžiniškoji Mirtis, sėdinti gale stalo, yra daug senesnė ir, jei aš neklystu, padaryta to paties skulptoriaus, kaip ir trys kolosai. Mirtis buvo nukalta iš vieno stalaktito ir, kaip meno kūrinys, puikiausiai sumanyta ir išpildyta. Gudas, kuris nusimanė anatomijoje, pareiškė, kad anatominė skeleto konstrukcija, kiek jis galėjo pastebėti, buvo teisinga aliai smulkiausio kaulelio.

Mano nuomone, ši baisenybė buvo padaryta dėl keistos senojo pasaulio skulptoriaus užgaidos, o kukuanams atėjo į galvą jos siaubingai globai pavesti savo mirusius karalius. Gal būt, ji pasodinta čia tam, kad išgąsdintų plėšikus, besikėsinančius apvogti už jos esantį lobių kambarį. Negaliu šito pasakyti. Aš tegaliu aprašyti viską taip, kaip yra, o skaitytojas pats turi padaryti išvadas.

Taigi, tokia buvo Baltoji Mirtis ir tokie Baltieji Negyvėliai!

XVII SKYRIUS

SALIAMONO LOBIŲ KAMBARYS

Kol mes, stengdamiesi nugalėti savo baimę, apžiūrinėjome kraupius šios vietos stebuklus, Gagula užsiiminėjo kitais dalykais. Kažkokiu būdu — o jei tik panorėdavo, ji būdavo nepaprasčiausiai vikri — Gagula užsirioglino ant didžiojo stalo ir pasuko prie varveklio, po kuriuo sėdėjo mūsų miręs bičiulis Tvala, pasižiūrėti, anot Gudo, kaip jis „marinuojasi", ar su kitais kokiais neaiškiais tikslais. Paskui ji atšlubavo atgal, nuolat stabčiodama ir kreipdamasi į vieną ar kitą apdangstytą figūrą taip, kaip mes kad sveikindami seną pažįstamą. Bet aš nesusigaudžiau, ką ji šnekėjo. Atlikusi šias paslaptingas ir siaubingas apeigas, ji atsitūpė tiesiai po Baltąja Mirtimi ir, kiek aš supratau, ėmė jai melstis. Mes pasijutome labai nejaukiai, pamatę tą piktą seną būtybę besimeldžiančią (ir, aišku, pikto meldžiančią) šiam didžiausiam žmonijos priešui, todėl pasiskubinome tęsti savo ieškojimus.

— Na, Gagula,— tyliai tariau aš, nes kažkodėl nedrįsau garsiai kalbėti šioje vietoje,— vesk mus į lobių kambarį.

Senė tuojau nusikraustė nuo stalo.

— Ar mano viešpačiai nebijo? — paklausė ji, šnairuodama į mane.

— Vesk.

— Gerai, mano viešpačiai.

Ji nušlubavo už didžiosios Mirties.

— Štai lobių kambarys. Tegu mano viešpačiai uždega lempą ir įeina.

Ji padėjo ant aslos indą su alyva ir atsirėmė į urvo sieną. Aš išėmiau iš dėžutės degtuką, kur buvo jų dar keletas, uždegiau meldų dagtį ir ėmiau dairytis angos. Prieš mus buvo masyvi uola. Gagula išsišiepė.

— Štai įėjimas, mano viešpačiai.

— Nesityčiok iš mūsų,— rūsčiai tariau aš.

— Aš nesityčioju, mano viešpačiai. Žiūrėkite!

Ji parodė į uolą. Jai mostelėjus, mes iškėlėme lempą ir pamatėme, kad akmens masė iš lėto ėmė kilti nuo aslos ir nyko viršutinėje uoloje, kur, aišku, buvo įtaisyta tam tikslui tuštuma. Akmuo buvo nemažų durų pločio, turėjo apie dešimt pėdų aukščio ir ne mažiau kaip penkias pėdas storumo. Jis galėjo sverti mažiausiai dvidešimt ar trisdešimt tonų ir, aišku, judėjo pagal vieną iš paprasčiausių pusiausvyros principų, gal net tokį, pagal kurį varstomi modernūs langai. Kaip ji išjudino akmenį, niekas iš mūsų, aišku, nepastebėjo. Gagula pasistengė to neparodyti. Tačiau aš esu įsitikinęs, jog tai buvo labai paprastas buomas, išjudinamas spustelėjus kokią paslaptingą vietelę; tuo būdu ant paslėpto sverto nukrisdavo didesnis svoris ir pakeldavo didžiulę masę aukštyn. Lėtai ir švelniai kilo aukštyn didysis

akmuo, kol visai išnyko, o vietoj jo prieš mus atsivėrė tamsi skylė.

Kada pagaliau atsidarė kelias į Saliamono lobių kambarį, mus apėmė smarkus susijaudinimas, o aš net ėmiau visas virpėti. Klausiau savęs, ar visa tai pasirodys tik apgavystė, ar senasis da Silvestra buvo teisus ir šioje tamsybėje iš tiesų sukrauti didžiuliai lobiai, kurie padarytų mus turtingiausiais žmonėmis pasaulyje. Visa tai mes po valandėlės turėsime sužinoti.

— Įeikite, baltieji žmonės iš žvaigždžių,— tarė Gagula,— eidama durų link.— Bet pirma paklausykit savo tarnaitės, senosios Gagulos. Žėrintieji akmenys, kuriuos jums teks išvysti, buvo iškasti duobėje, ties kuria sėdi Tylieji, ir aš nežinau, kas juos čia sukrovė. Tik vieną sykį buvo įžengta į šią vietą nuo to laiko, kai tie, kurie sukrovė akmenis, skubiai pasišalino, palikdami turtus. Gandai apie lobį plito tarp žmonių, gyvenusių nuo amžių šioje šalyje, bet niekas nežinojo nei kur yra kambarys, nei durų varstymo paslapties. Ir vieną sykį baltasis žmogus, perkopęs kalnus, pasiekė šį kraštą. Gal būt, jis taip pat atėjo „iš žvaigždžių". Jį gerai priėmė to meto karalius, tasai, kur ten sėdi,— parodė Gagula į penktąjį iš eilės karalių prie mirusiųjų stalo. Ir nutiko taip, kad jisai su viena šios šalies moterimi atėjo į šią vietą, ir moteris netikėtai sužinojo durų paslaptį — tūkstantį metų galėtumėte jos ieškoti ir nesurastumėte. Tada baltasis žmogus įėjo drauge su moterimi, rado akmenis ir prisikrovė jų pilną ožiuko kailio maišelį, kurį moteris naudodavo maistui nešioti. Eidamas iš kambario, jis paėmė dar vieną akmenį, didelį akmenį, ir laikė jį rankoje.

Gagula nutilo.

— Na,— paklausiau aš.— Kas gi atsitiko da Silvestrai?

Išgirdusi šį vardą, senoji ragana krūptelėjo.

— Iš kur tu žinai mirusiojo žmogaus vardą? — atšiauriai paklausė ji; paskui, nelaukdama atsakymo, vėl ėmė kalbėti.— Niekas nežino, kas atsitiko, bet įvyko taip, kad jis išsigando, išmetė odinį maišelį su akmenimis ir išbėgo laukan, laikydamas rankoje vienintelį akmenį, kurį pasiėmė karalius, tą patį akmenį, kurį tu, Makumazane, nuėmei nuo Tvalos kaktos.

— Ar buvo kas nors čia įžengęs nuo to laiko? — paklausiau aš, žvelgdamas į tamsų praėjimą.

— Niekas, mano viešpačiai. Tik neprapuolė durų varstymo paslaptis. Kiekvienas karalius atidaro jas, bet vidun neįeina. Yra toks gandas, kad, kas čia įžengia, per mėnesį numiršta taip, kaip baltasis vyriškis kad mirė kalnų uolоje, kur jūs radote jį, Makumazane. Cha! Cha! Mano žodžiai teisingi.

Jai tariant šiuos žodžius, mūsų akys susitiko — man pasidarė silpna ir nukrėtė drebulys. Iš kur toji sena ragana žinojo visus šiuos dalykus?

— Įeikite, mano viešpačiai. Pamatę ožkenos maišelį su akmenimis, suprasite, kad aš sakau tiesą. O kad įžengusieji čionai mirs — šitai jūs vėliau patirsite. Cha! Cha! Cha!

Ji nuklibikštavo pro duris, nešdamasi lempelę. Prisipažįstu, aš dar sykį suabejojau: eiti, ar ne.

— Prakeikimas,— tarė Gudas.— Eime. Neišgąsdins manęs tas senas velnias.

Jis nėrė į tamsią angą, o Folata, kuriai, matyt, šie dalykai visiškai nepatiko, nes ji visa virpėjo iš baimės, nuėjo paskui Gudą. Mes tučtuojau pasekėme Gudo pavyzdžiu.

Už kelių jardų siaurame koridoriuje, iškaltame tiesiog per uolą, stovėjo Gagula, laukdama mūsų.

— Žiūrėkite, mano viešpačiai,— tarė ji, laikydama žiburį priešais save,— tie, kurie sudėjo čionai lobius, skubiai pabėgo. Matyt, jie norėjo apsaugoti lobius nuo tų, kurie suras durų paslaptį, bet nespėjo,— ir ji parodė didelius keturkampius akmens gabalus.

Šie didžiuliai akmens blokai buvo suversti skersai praėjimo; matyt, norėta jį visai užmūryti. Tokių gabalų praėjime buvo ir daugiau ir, kas keisčiausia, čia pat gulėjo krūva kalkių mišinio ir pora lopetėlių, panašių į tas, kiek spėjome pastebėti, kokias vartoja ir šių dienų mūrininkai.

Folata, kuri visą laiką buvo apimta didžiausios baimės ir susijaudinimo, pareiškė, jog jaučiasi labai blogai ir negali toliau eiti. Ji sakė palauksianti čia. Todėl mes pasodinome ją ant nebaigtos sienos ir, padėję šalia krepšį su maistu, palikome kiek atsigauti.

Nuėję koridorium dar apie penkiolika žingsnių, staiga pamatėme dailiai išdažytas medines duris. Jos buvo plačiai atvertos. Tasai, kuris išėjo paskutinis, bus nespėjęs ar pamiršęs jas uždaryti.

Ant slenksčio gulėjo ožkenos maišelis, kuris atrodė esąs pilnas akmenėlių.

— Chi! Chi! Baltieji,— kikeno Gagula, kai lempos šviesa krito ant maišelio,— ar aš nesakiau, kad baltasis vyriškis, kuris buvo čia įėjęs, skubiai išbėgo, pametęs moters maišelį. Štai jis!

Gudas pasilenkė ir pakėlė jį. Jis buvo sunkus ir barškėjo.

— Dievaži! Atrodo, kad jis pilnas deimantų,— pagarbiai sušnibždėjo Gudas; ir kiekvienas, vien tik pa-

galvojęs apie nedidelį, pilną deimantų ožkenos maišelį, pajustų panašią baimingą pagarbą.

— Traukime toliau,— nekantriai tarė seras Henris.— Duok man lempą, sene.

Paėmęs lempelę iš Gagulos, jis peržengė slenkstį ir iškėlė žiburį aukštyn. Pirmiausia silpnoje lempos šviesoje mes tepamatėme uoloje iškaltą dešimties pėdų pločio ir ilgio kambarį. Paskui išryškėjo puikus dramblio ilčių rinkinys; jos buvo sukrautos viena ant kitos iki pat lubų. Kiek jų ten buvo, mes negalėjome suprasti, nes nežinojome, keliom eilėm jos sukrautos pagal sieną. Tačiau spėjome, kad ilčių turėjo būti ne mažiau kaip keturi ar penki šimtai ir visos pirmos rūšies. Vien tik tų ilčių pakaktų žmogui turtingai pragyventi visą amžių. Aš pagalvojau, kad, gal būt, iš šios vietos Saliamonas bus gabenęs medžiagą savo „didžiajam dramblio kaulo sostui", kuriam lygaus nebuvo jokioje karalystėje.

Priešingoje kambario pusėje stovėjo pora dešimčių medinių, raudonai dažytų dėžių, panašių į amunicijos dėžes, tik didesnių.

— Deimantai čia,— sušukau aš,— duokit šen šviesą!

Seras Henris prinešė lempą prie pat dėžės, kurios dangtis buvo sutrešęs nuo senumo netgi šioje sausoje vietoje ir įlaužtas, gal net paties da Silvestros rankos. Įkišęs ranką pro skylę dangtyje, aš ištraukiau pilną saują, bet ne deimantų, o aukso gabalų tokios keistos formos, kokios niekas iš mūsų dar nebuvo matęs. Ant jų buvo iškalti rašmenys, panašūs į hebrajiškuosius.

— O,— sušukau dėdamas monetas atgal,— šiaip ar taip, neteks mums grįžti tuščiomis rankomis. Kiekvienoje dėžėje turėtų būti apie pora tūkstančių gabalų,

o dėžių iš viso aštuoniolika. Manau, kad šie pinigai buvo skirti užmokėti pirkliams ir darbininkams.

— Gerai,— tarė Gudas,— jų, aišku, daug, bet aš nematau deimantų. Nebent senasis portugalas bus susikrovęs visus į maišelį.

— Tegu mano viešpačiai pažvelgia ten, kur tamsiausia, jei nori rasti akmenis,— tarė Gagula, supratusi mūsų žvilgsnius.— Tenai mano viešpačiai ras nišą, o nišoje tris akmenines dėžes — dvi užantspauduotas, o vieną atvirą.

Prieš išversdamas šiuos žodžius serui Henriui, laikiusiam lempą, aš neiškenčiau nepaklausęs, iš kur ji visa tai žino, jei niekas nebuvo įžengęs į šią vietą daugelį metų, nuo tada, kai čia buvo baltasis žmogus.

— O Makumazane, kurs budi naktį,— pasityčiodama atsakė ji,— argi jūs, gyvenantieji žvaigždėse, nežinote, kad yra žmonių su akimis, matančiomis kiaurai per uolą?

— Pažvelkite į tą kampą, Kurti,— tariau rodydamas ton vieton, kurią paminėjo Gagula.

— Valio, draugužiai,— tarė jis.— Tai bent kampelis. O dievai! Tik žiūrėkit!

Mes nuskubėjome prie jo į išlinkimą, primenantį lango nišą. Šiame kampelyje prie sienos stovėjo trys akmeninės dėžės, kiekviena kokių dviejų pėdų ilgio ir pločio. Dvi iš jų buvo užvožtos akmeniniais dangčiais, o trečiosios dangtis gulėjo atremtas į atvirą dėžę.

— Žiūrėkite,— kimiai pakartojo jis, laikydamas lempą viršum atviros dėžės.

Mes sužiurome, bet valandėlę nieko nematėme — mus apakino sidabrinis tviskesys. Kai akys apsiprato su tuo tviskesiu, mes pamatėme, kad dėžė beveik pilna nušlifuotų deimantų; dauguma jų buvo gana nemaži.

Pasilenkęs aš paėmiau keletą jų į ranką ir pačiupinėjęs supratau, kad tai iš tiesų tikri deimantai.

Aš tik išsižiojau, išleisdamas juos iš rankų.

— Mes esame turtingiausi žmonės pasaulyje,— tariau aš.— Montekristas — niekas prieš mus.

— Užpilsime rinką deimantais,— tarė Gudas.

— Pirmiau dar nugabenkime juos tenai,— patarė seras Henris.

Mes stovėjome išblyškę, spoksodami vieni į kitus. Tarp mūsų švietė žiburys, o apačioj žėrėjo brangenybės. Mes buvome panašūs į suokalbininkus, besiruošiančius įvykdyti kažkokį nusikaltimą, o ne į laimingiausius, kaip mums atrodė, žmones pasaulyje.

— Chi! Chi! Chi! — vis kikeno Gagula už mūsų nugarų, blaškydamasi šen bei ten kaip kraugerys šikšnosparnis.— Štai ir žėrintieji akmenys, kuriuos jūs taip mėgstate, baltieji. Čia jų kiek norite; imkite juos, žarstykite pirštais, valgykite juos, chi, chi, gerkite juos, cha, cha!

Mintis apie deimantų valgymą ir gėrimą tuo momentu man pasirodė tokia juokinga, kad aš ėmiau pašėlusiai kvatotis, o kiti pasekė mano pavyzdžiu, patys nežinodami, ko jie juokiasi. Plyšdami juokais, mes stovėjome ties brangenybėmis, kurios priklausė mums, kurias prieš tūkstančius metų surado mums kantrūs kasėjai didžiojoje duobėje ir sukrovė dėl mūsų seniai jau miręs Saliamono prievaizdas, kurio vardas, gal būt, buvo įspaustas aptrupėjusiame vaške ant dėžių dangčių. Šios brangenybės neteko nei Saliamonui, nei Dovydui, nei da Silvestrai, nei kam nors kitam. Jos atiteko mums; prieš mus buvo milijonų svarų vertės deimantai, tūkstančių svarų vertės auksas bei dramblio kaulas, ir tik laukė, kad kas juos paimtų.

Staiga priepuolis praėjo. Mes liovėmės juoktis.

— Atidarykite kitas dėžes, baltieji,— sukvarkė Gagula.— Ten jų dar daugiau. Prisisotinkite, baltieji viešpačiai!

Taip patariami, ėmėme atidarinėti akmeninius dangčius, pirmiausia nulupinėję antspaudus, ir nesijautėme darą šventvagystę.

Valio! Jos buvo pilnos, pilnutėlaitės; tiksliau, antroji buvo pilnutėlė. Joks nelaimingasis da Silvestra nekrovė iš jos į savo ožkenos maišelį. Kai dėl trečiosios, tai joje bebuvo tik ketvirtadalis, bet užtat akmenys čia buvo rinktiniai, ne mažesni kaip dvidešimties karatų, o kai kurie net balandžio kiaušinio dydžio. Tačiau patys didžiausi buvo gelsvi, jei pažiūrėti į juos prieš šviesą, „prastesnės rūšies", kaip sakoma Kimberlyje.

Vieno tik mes nepamatėme — baisios neapykantos žvilgsnio, kurį metė į mus senoji Gagula, iššliauždama iš lobių kambario, iššliauždama kaip gyvatė į koridorių sunkių akmeninių durų link.

* * *

Klausykite! Skliautuotu taku atskrenda šūksnis po šūksnio. Tai Folatos balsas!

— O Bugvane! Gelbėkit! Gelbėkit! Uola krinta!

— Paleisk mane, girdi! Tad...

— Gelbėkit! Gelbėkit! Ji nudūrė mane!

Mes bėgame koridoriumi ir štai ką pamatome lempos šviesoj. Durų akmuo palengva leidžiasi žemyn — iki grindų belikę trys pėdos. Šalia grumiasi Folata ir Gagula. Raudonas Folatos kraujas srūva jai ant kelių, bet narsioji mergaitė vis tebelaiko senąją kerėtoją, kuri

plėšosi kaip laukinė katė. Oi, ji išspruko! Folata pargriuvo, o Gagula puola žemėn ir bando išsirangyti pro besileidžiantį akmenį kaip gyvatė. Jau ji po juo, bet, o dieve, per vėlai! Per vėlai! Akmuo ją prispaudžia, ir ji klykia iš skausmo. Akmuo leidžiasi vis žemiau, visu trisdešimties tonų svoriu lėtai slėgdamas jos seną kūną. Klyksmas po klyksmo, kokio mes niekad nebuvome girdėję, paskui ilgas, baisus traškėjimas — ir durys užsidarė. Kaip tik tuo momentu mes, perbėgę koridorių, puolėme prie jų.

Viskas įvyko per keturias sekundes.

Tada atsigrįžom į Folatą. Vargšė mergaitė buvo nudurta, ir aš pamačiau, kad ji nebeilgai gyvens.

— O, Bugvane, aš mirštu! — sunkiai alsuodama, prabilo ta gražioji būtybė.— Ji išslinko... Gagula, o aš nemačiau jos, nes buvau nusilpusi... ir durys pradėjo leistis. Tada ji sugrįžo ir ėmė žiūrėti į koridorių... aš pamačiau, kaip ji įėjo pro lėtai judančias duris, sučiupau ir laikiau ją, o ji mane nudūrė. Aš mirštu, Bugvane.

— Vargšelė, vargšelė! — šaukė Gudas ir, negalėdamas nieko kito padaryti, ėmė ją bučiuoti.

— Bugvane,— tarė ji po valandėlės,— ar Makumazanas čia? Taip smarkiai temsta, ir aš nematau.

— Aš čia, Folata.

— Makumazane, meldžiu tavęs, pakalbėk už mane, nes Bugvanas negali manęs suprasti. Prieš žengdama į tamsybes noriu pasakyti kelis žodžius.

— Kalbėk, Folata. Aš išversiu.

— Pasakyk Bugvanui, mano viešpačiui, kad aš myliu jį ir džiaugiuosi, jog mirštu, nes žinau — jis nesurištų savo gyvenimo su tokia, kaip aš; negali gi saulė bičiuliautis su tamsa, o baltas — su juodu. Pasakyk,

kad aš kartais jausdavau tarytum spurdantį paukštį savo krūtinėje, besistengiantį išlėkt vieną dieną iš čia ir pragysti kitur. Net dabar, nors aš rankos negaliu pajudinti, ir mano mintys stingsta, aš nejaučiu, kad mano širdis mirtų — ji taip pilna meilės, jog galėtų gyventi tūkstantį metų ir vis būti jauna. Pasakyk, kad, jei aš vėl gyvensiu, gal teks man pamatyti jį žvaigždėse, kad... aš jas visas išieškosiu, nors, gal būt, vis dar tebebūsiu juoda, o jis... vis dar baltas. Pasakyk... ne, Makumazane, nieko daugiau nesakyk, vien tik tai, kad aš myliu... O, stipriau apkabink mane, Bugvane, aš nebejaučiu tavo rankų... o, o!

— Ji mirė! Ji mirė! — su širdgėla tarė Gudas pakildamas, o ašaros tekėjo per dorą jo veidą.

— Neverta dėl to sielotis, dranguži,— tarė seras Henris.

— Ką? — paklausė Gudas.— Ką jūs norite pasakyti?

— Noriu pasakyti, kad jūs tuoj būsite drauge su ja. Žmogau, ar nematai, kad mes gyvi palaidoti?

Kol seras Henris nebuvo ištaręs šių žodžių, aš negalvojau apie visą baisumą to, kas mus ištiko. Mūsų dėmesys buvo nukreiptas į vargšės Folatos mirtį. Bet dabar mes viską supratome. Sunki akmens masė nusileido ir, gal būt, amžiams, nes vienintelę galvą, kuri žinojo paslaptį, ta pati masė sutrynė į miltus. Šių durų niekas negalėjo atidaryti, nebent tik pavartojus didelį kiekį dinamito. O mes buvome ne toj pusėj!

Siaubo apimti, keletą minučių stovėjome ties Folatos kūnu. Atrodė, kad išgaravo visas mūsų narsumas. Mintis apie mūsų laukiantį lėtą ir liūdną galą visai mus pritrenkė. Dabar viską supratome: nedorėlė Gagula buvo iš anksto paspendusi mums spąstus. Jos piktam protui būtų buvę be galo smagu pajusti, kad trys

baltieji, kurių ji dėl savų priežasčių visados nekentė, lėtai miršta iš bado ir troškulio prie lobių, kurių jie taip geidė. Dabar supratau jos pajuoką dėl deimantų valgymo ir gėrimo. Gal būt, kas nors buvo panašiai siūlęs ir vargšui senajam donui, dėl ko jis ir pametė pilną brangakmenių maišelį.

— Nėra ko stovėti,— kimiai tarė seras Henris.— Lempa tuoj užges. Pažiūrėkim, gal rasime spyruoklę, kuri pakeltų uolą.

Mes šokome pirmyn su beviltiška energija ir, stovėdami kraujo klane, ėmėme nuo viršaus iki apačios graibyti duris ir koridoriaus šonus. Tačiau neradome jokio mygtuko ar spyruoklės.

— Būkit tikri,— tariau aš,— kad durys iš vidaus neatsidaro — priešingu atveju Gagula nebūtų rizikavusi lįsti po akmeniu. Žinodama tai, ji mėgino žūt būt išsprukti, tebūnie ji prakeikta.

— Vis dėlto,— piktai nusijuokęs, tarė seras Henris,— jai buvo gerai atlyginta. Jos galas toks pat baisus, koks laukia ir mūsų. Durims nieko nepadarysime; grįžkime atgal į lobių kambarį.

Mes apsisukome ir nuėjom, o aš, pastebėjęs prie nebaigtos mūryti sienos vargšės Folatos atneštą maišelį su maistu, paėmiau jį ir nusinešiau į prakeiktąjį lobių kambarį, turėjusį tapti mūsų kapu. Paskui mes sugrįžome atgal, pagarbiai pakėlėme Folatos kūną ir, atnešę jį į kambarį, paguldėme prie dėžių su monetomis. Po to susėdome, atsiremdami į tris akmenines neįkainojamų lobių dėžes.

— Paskirstykime maistą, — tarė seras Henris, — kad mums kaip galima ilgiau jo užtektų.

Taip mes ir padarėme. Apskaičiavom, kad galėsime užkąsti keturis kartus, kiekvienas po neapsakomai

mažą gabalėlį. To užteks gyvybei palaikyti kelias dienas. Be biltongo — džiovintos žvėrienos, turėjome dar du ąsočius vandens, po keletą litrų kiekvienam.

— Na,— tarė seras Henris,— pavalgykime ir atsigerkime, nes rytoj mirsim.

Suvalgėme truputį biltongo ir sriūbtelėjome po mažą gurkšnelį vandens. Nėra reikalo sakyti, kad mes visai neturėjome apetito, bet valgyti reikėjo. Užkandę pasijutome daug geriau. Paskui pakilome ir ėmėme nuodugniai tyrinėti mūsų kalėjimo sienas, jas ir grindis rūpestingai bilsnoti, vildamiesi rasią kokį nors būdą išeiti.

Jokio išėjimo nebuvo. Ir maža vilties, kad jis lobių kambary būtų buvęs.

Lempa ėmė blankiau degti. Baigėsi riebalai.

— Kvotermenai, — tarė seras Henris, — kuri valanda? Ar jūsų laikrodis eina?

Aš išsitraukiau laikrodį ir pažiūrėjau. Buvo tik šešta valanda, o į urvą mes įžengėme vienuoliktą.

— Infados pasiges mūsų,— tariau aš.— Jei mes šį vakarą negrįšime, Kurti, rytoj rytą jis ims mūsų ieškoti.

— Veltui ieškotų. Juk jis nežino nei durų paslapties, nei kur jos yra. Vakar jokia gyva būtybė to nežinojo, tik Gagula. O šiandien niekas nežino. Netgi radęs duris jis negalėtų jų suskaldyti. Visa kukuanų armija neprasilaužtų pro penkias pėdas gryno akmens. Bičiuliai, nematau kitos išeities, kaip tik nusilenkti visagalio valiai. Lobių ieškojimas ne vieną pražudė, o mes tik padidinsim jų skaičių.

Šviesa dar labiau nublanko.

Paskui ji plykstelėjo ir nušvietė visą aplinką labai aiškiai: daugybę baltų ilčių, aukso pilnas dėžes ir vargšės Folatos kūną šalia jų, brangenybių prigrūstą

ožkenos maišelį, blausų deimantų žėrėjimą ir pablūdusius, iškamuotus veidus trejeto baltųjų, sėdinčių ir laukiančių bado mirties.

Staiga liepsna suvirpėjo ir užgeso.

XVIII SKYRIUS

MES PRARANDAME VILTĮ

Negaliu deramai aprašyti tos nakties baisumų. Visa laimė, kad juos šiek tiek sušvelnino miegas, nes netgi tokioje padėtyje nuvargęs kūnas reikalauja savo teisių. Tačiau aš vis dėlto nepajėgiau ilgai miegoti. Nekalbant jau apie šiurpią mums gresiančio likimo nuovoką — nes ir narsiausi žmonės nusigąstų tokios lemties, o aš nereiškiu pretenzijų į narsumą — miegoti trukdė per didelė tyla. Skaitytojau, tau, tur būt, teko nubusti naktį ir pagalvoti, kad tyla labai slegia, bet tu negali įsivaizduoti, koks iš tiesų ryškiai apčiuopiamas dalykas yra visiška tyla. Žemės paviršiuje nuolat esti kokių nors garsų ar judesių, nors ir visai nežymių, tačiau jie atbukina absoliučios tylos ašmenis. O čia nebuvo jokio garso. Mes buvome palaidoti didžiulio, sniegu dengto kalno viduriuose. Viršum mūsų, už tūkstančio pėdų, tyras vėjas blaškė baltą sniegą, bet mūsų nepasiekė joks garsas. Net nuo baisiojo mirusiųjų kambario mus skyrė ilgas tunelis ir penkių pėdų storio akmuo; o juk mirusieji nekelia jokio triukšmo. Visos žemės ir dangaus artilerijos dundesys nepasiektų mūsų ausų šiame gyvame kape. Mes buvome atkirsti nuo visų pasaulio atgarsių — mes buvome jau kaip mirę.

Nenoromis pajutau visą mūsų padėties ironiją. Aplink buvo tiek turto, kad jo pakaktų apmokėti vidutinišką valstybės skolą arba pastatyti šarvuočių flotiliją, o mes su džiaugsmu būtume išmainę jį į menkiausią galimybę išsigelbėti. Be abejo, netrukus mes būtume viską atidavę už kąsnelį maisto ir puodelį vandens, o dar vėliau net už greitesnę mūsų kančių pabaigą. Galų gale pasirodo, kad turtas, kurio siekdami žmonės praleidžia visą savo gyvenimą, yra niekam vertas dalykas.

Taip slinko naktis.

— Gudai,— staiga išgirdau sero Henrio balsą, kraupiai suskambėjusį toje įtemptoje tyloje,— kiek degtukų turite dėžutėje?

— Aštuonis, Kurti.

— Įžiebkite vieną. Pažiūrėsim, kuri valanda.

Gudas įbrėžė degtuką, ir po tokios giliós tamsos liepsna mūsų vos neapakino. Mano laikrodis rodė penktą valandą. Puikioji aušra dabar rausvina sniego vainikus viršum mūsų galvų, o lengvas vėjelis tuojau išblaškys nakties miglas tarpekliuose.

— Verčiau užkąskime, kad palaikytume jėgas,— tariau aš.

— Kas iš to valgymo? — atsiliepė Gudas.— Kuo greičiau mirsime ir baigsim viską, tuo geriau.

— Kol yra gyvybė, tol rusena viltis,— tarė seras Henris.

Taigi mes užvalgėme ir siurbtelėjome truputį vandens. Vėl praėjo kiek laiko. Tuomet kažkuris iš mūsų pasiūlė, kad vertėtų prieiti visai prie pat durų ir garsiai šūkauti, mat, vylėsi, jog kas nors išgirs. Gudas, kuris po ilgo plaukiojimo jūrose turėjo puikų skardų balsą, apgraibomis nuėjo į koridorių ir, reikia

pripažinti, sukėlė ten velnionišką triukšmą. Aš nebuvau girdėjęs tokių klyksmų; tačiau iš jų tebuvo tiek naudos, kiek iš uodo zyzimo.

Po valandėlės jis nutilo, grįžo labai ištroškęs ir turėjo truputį atsigerti. Daugiau šūkauti nenorėjome, nes tai būtų tik sumažinę mūsų vandens atsargas.

Ir vėl mes sėdėjome ties bevertėmis deimantų dėžėmis ničnieko neveikdami, o tai buvo mūsų likime baisiausia. Kai dėl manęs, tai aš turiu pasakyti, jog įpuoliau į visišką neviltį. Parėmęs galvą ant plataus sero Henrio peties, paplūdau ašaromis. Man rodos, jog girdėjau Gudą kitoje pusėje ryjantį ašaras ir kimiai save už tai plūstantį.

O, koks geras ir narsus buvo tas didysis vyriškis! Jei mes būtume buvę du išgąsdinti vaikai, o jis — mūsų auklė, ir tai jis nebūtų švelniau su mumis elgęsis. Užmiršęs, jog nelaimė ištikusi ir jį patį, jis darė viską, kad tik nuramintų mūsų sukrėstus nervus. Jis ėmė pasakoti visokias istorijas apie žmones, kurie buvo patekę į panašią padėtį ir stebuklingai išsigelbėję. Kuomet ir tai jau mūsų nebelinksmino, jis ėmė įrodinėti, kad neviltis — tik pagreitinimas galo, kuris mus visus ištiksiąs. Paskui sakė, kad greit viskas baigsis ir kad mirtis iš nusilpimo esanti švelni (kas buvo netiesa). Po to visai jau kitokiu balsu, kaip esu kartą girdėjęs jį šnekant, jis pasiūlė atsiduoti aukščiausios galybės malonei, ir, kas dėl manęs, tai aš paklausiau jo su didžiausiu uolumu.

Seras Henris yra puikaus būdo — labai ramaus, bet ir tvirto.

Šiaip taip praslinko diena, kaip ir naktis kad buvo praslinkusi (jei tik betinka tokie terminai čia, kur visą laiką buvo juodžiausia naktis). Paskui mes įsi-

žiebėme degtuką ir pažiūrėjome, kuri valanda. Buvo septynios.

Dar sykį pavalgėme ir atsigėrėme. Bevalgant man dingtelėjo viena mintis.

— Kaip gali būti,— tariau aš,— kad šioje vietoje yra šviežio oro? Jis tvankus ir sunkus, bet visiškai šviežias.

— O dangau! — sušuko Gudas pašokdamas.— Apie tai aš nepagalvojau. Jis negali prasiveržti pro durų akmenį, nes tasai akmuo sandaresnis už bet kokias kitas duris. Oras turi ateiti iš kitur. Jei šioje vietoje nebūtų šviežio oro srovės, mes uždustume vos čia įėję. Apieškokime.

Nuostabu, kaip mus pakeitė ši silpna vilties kibirkštėlė. Nepraėjo nė minutė, o mes visi trys jau šliaužiojome keturpėsti po kambarį, graibydami sienas ir ieškodami mažiausio skersvėjo žymių. Netrukus mano įkarštis atvėso. Aš užčiuopiau ranka kažką šaltą. Tai buvo negyvos vargšės Folatos veidas.

Daugiau kaip valandą graibėmės aplink, kol pagaliau mudu su seru Henriu, apimti nevilties, liovėmės. Buvome gerokai susižeidę, nuolat atsimušdami į iltis, dėžes ar kambario sienas. Bet Gudas tebeieškojo, sakydamas, kad tai geriau, negu nieko neveikti.

— Klausykit, draugužiai, — pagaliau tarė jis dusliu balsu,— eikite šen.

Nereikia ir sakyti, kad mes kuo greičiausiai puolėme prie jo.

— Kvotermenai, padėkite savo ranką čia, prie manosios. Na, ar jaučiate ką nors?

— Manau, kad jaučiu dvelkiantį orą.

— Dabar klausykite.

Jis pakilo ir pabeldė į sieną. Mūsų širdyse blykstelėjo vilties kibirkštėlė. Garsas buvo skardus.

Drebančiomis rankomis aš įbrėžiau degtuką. Dabar jų beliko tik trys. Pamatėme, jog esam tolimiausiame kambario kampe, ir todėl nebuvome pastebėję skardaus skambesio, kai pirmą sykį atidžiai apžiūrinėjome sienas. Kol degtukas degė, mes rūpestingai ištyrėme tą vietą. Akmeninėse grindyse pamatėme sujungimą ir, o dangau! ten pat, grindų lygyje buvo įleistas akmeninis žiedas. Mes neištarėme nė žodžio. Buvome per daug nustebę, o mūsų širdys per smarkiai plakė viltimi, kad galėtume kalbėti. Gudas turėjo peilį, kurio kriaunose buvo įtaisytas kablys žvirgždui iš arklio kanopų krapštyti. Jis atlenkė kablį ir ėmė krapštyti aplink žiedą. Pagaliau jis pakišo kablį po žiedu ir ėmė lengvai kelti į viršų, bijodamas sulaužyti. Žiedas sujudėjo. Kadangi jis buvo akmeninis, tai negalėjo įrūdyti per ilgus amžius, kaip tai būtų atsitikę su geležiniu žiedu. Netrukus jis buvo pakeltas, ir Gudas, įsikibęs į jį rankomis, patraukė iš visų jėgų. Niekas nepajudėjo.

— Leiskite man pamėginti,— tariau nekantriai.

Akmens padėtis pačiame kambario kampe buvo tokia, kad du iš sykio negalėjo traukti. Aš nusitvėriau už žiedo ir taip pat truktelėjau iš visų jėgų. Jokių rezultatų.

Tada pamėgino seras Henris, bet nepasisekė ir jam. Gudas vėl paėmė kablį ir atkrapštė plyšį aplink akmenį, kur juto dvelkiantį orą.

— Na, Kurti,— tarė jis,— imkitės darbo ir traukite iš visos širdies; esate stiprus ir galite atstoti du. Palaukite,— pridūrė jis, išimdamas stiprią juodo šilko nosinę, kurią vis nešiojosi su savimi, būdamas ištikimas

savo tvarkingumo įpročiams, ir perkišo ją per žiedą.— Kvotermenai, apkabinkite Kurtį per liemenį ir, kai tik tarsiu žodį, traukite iš visų jėgų. Nagi.

Seras Henris traukė sukaupęs visas savo nepaprastas jėgas, o mudu su Gudu taip pat pridėjome tiek jėgos, kiek tik gamta buvo mums suteikusi.

— Traukit! Traukit! Juda, — sušvokštė seras Henris.

Aš grdėjau, kaip subraškėjo stambių jo pečių raumenys. Staiga išgirdome atsiplėšimo garsą, ūžtelėjo oro srovė, ir mes sugriuvome ant grindų aukštielninki, o didelis plokščias akmuo užvirto ant mūsų. Visa tai įvyko sero Henrio pastangų dėka. Niekad dar raumenų jėga nebuvo taip pravertusi žmogui.

— Įbrėžkite degtuką, Kvotermenai, — tarė jis, kai tik mes atsistojome ir atsikvėpėme,— atsargiai, nagi.

Aš uždegiau ir, garbė dievui! pamačiau prieš mus pirmąją laiptų pakopą.

— Ką dabar darysime? — paklausė Gudas.

— Leisimės laiptais, be abejo, ir pasikliausime dievo apvaizda.

— Palaukit! — tarė seras Henris.— Kvotermenai, paimkite tą trupinėlį biltongo ir vandenį, kiek dar yra likę. Maisto mums gali prireikti.

Aš nuslinkau atgal į mūsų vietą prie dėžių, o grįžtant man šovė į galvą viena mintis. Visą paskutiniąją parą mes negalvojome apie deimantus: prisiminus, kad jie užtraukė ant mūsų tokią nelaimę, mintis apie juos buvo šlykšti. Bet aš nutariau, kad galiu įsidėti keletą į kišenes ir išsinešti, jei tik mums pavyks išeiti iš šios siaubingos skylės. Taigi, aš įkišau ranką į pirmąją dėžę ir prisikimšau visas tuščias savo seno medžioklinio švarko kišenes, ant viršaus dar užkrauda-

mas — tai buvo laiminga mintis — kelias saujas didžiųjų deimantų iš trečiosios dėžės.

— Ei, bičiuliai, — sušukau, — ar jūs nepasiimsite deimantų! Aš prisikimšau kišenes.

— O, tegu jie prasmenga! — tarė seras Henris. — Kad mano akys jų daugiau nebematytų.

O Gudas visai nieko neatsakė. Manau, kad jis tuo metu atsisveikino su vargšės, taip labai jį pamilusios mergaitės palaikais. Kad ir kaip keista atrodytų tau, mano skaitytojau, patogiai sėdinčiam namie ir mąstančiam apie didžiulį, neišmatuojamą turtą, kurį mes šitaip palikome, bet aš galiu užtikrinti tave, kad, praleidęs daugiau kaip parą toje vietoje beveik be valgio ir gėrimo, tu, besileisdamas į nežinomas žemės gelmes su nenumaldoma viltimi išsigelbėti nuo kankinančios mirties, nebūtumei išdrįsęs apsikrauti deimantais. Jei gyvenimo patyrimas nebūtų išugdęs manyje antrosios prigimties — niekad nepalikti vertingo daikto, kai yra nors menkiausia galimybė jį pasiimti su savimi — tai aš esu tikras, kad nebūčiau rūpinęsis prisikimšti kišenes.

— Eime, Kvotermenai, — tarė seras Henris, jau stovėdamas ant pirmosios akmeninių laiptų pakopos.— Atsargiai, aš eisiu pirmas.

— Žiūrėkit, kur statote koją. Apačioj gali būti kokia baisi duobė,— tariau aš.

— Greičiausiai ten bus kitas kambarys,— tarė seras Henris, lėtai lipdamas žemyn ir skaičiuodamas pakopas.

Ištaręs „penkiolika", jis sustojo.

— Štai ir apačia,— tarė jis.— Ačiū dievui! Atrodo, kad čia koridorius. Leiskitės žemyn.

Paskui jį nusileido Gudas, o aš nulipau paskutinis

ir, pasiekęs apačią, įbrėžiau vieną iš dviejų likusių degtukų. Jo šviesoje pamatėme, jog stovim siaurame tunelyje, einančiame stačiais kampais į dešinę ir į kairę nuo laiptų, kuriais mes nulipome. Nespėjome daugiau nieko pamatyti, nes degtukas jau užgeso, nudegindamas man pirštus. Tada kilo opus klausimas — kuriuo keliu pasukti. Aišku, negalėjome suprasti, kas ten buvo per tunelis ir kur jis vedė. Be to, vienas iš kelių galėjo nuvesti mus į išsigelbėjimą, o kitas — į pražūtį. Stovėjome visiškai apkvaitę, kol Gudui šovė į galvą mintis, kad, man įbrėžus degtuką, skersvėjis papūtė į kairę.

— Eikime prieš vėją, — tarė jis, — oras veržiasi į vidų, o ne iš vidaus.

Mes paklaũsėme jo patarimo. Graibydami rankomis sieną ir prieš statant koją bandydami grindis, mes tolinomės nuo prakeiktojo lobių kambario ir leidomės į baisias ieškynes. Jei į tą kambarį kada nors įžengs žmogus, kas labai abejotina, jis suvoks, kad mūsų būta, iš atviros brangenybių dėžės, tuščios lempos ir baltų vargšės Folatos kaulų.

Kokį ketvirtį valandos mes apgraibomis ėjome koridoriumi. Staiga jis pasisuko ar buvo kertamas kito tunelio, kuriuo mes ir nuėjome. Netrukus pasiekėme trečią tunelį. Toks ėjimas truko kelias valandas. Atrodė, kad mes esame akmeniniame labirinte, neturinčiame išėjimo. Žinoma, mes nesupratome, kas čia per koridoriai, bet galvojom, kad jie yra kokios senovinės kasyklos liekanos ir iškirsti įvariomis kryptimis, ten, kur galėjo būti vertingų iškasenų. Tik šitokiu būdu sugebėjome išsiaiškinti tokią daugybę koridorių.

Pagaliau sustojome, galutinai nusilpę iš nuovargio, nevilties graužiama širdimi, suvalgėme likusį mažą

biltongo gabalėlį ir nurijom paskutinį gurkšnį vandens, nes mūsų gerklės buvo išdžiūvusios kaip kalkių deginimo krosnys. Atrodė, jog išvengėme mirties kambario tamsoje vien tam, kad mirtume tunelių tamsybėje.

Kai mes taip stovėjome, įpuolę į begalinį nusivylimą, man pasirodė, jog išgirdau kažkokį garsą. Atkreipiau į jį savo draugų dėmesį. Nors jis buvo labai silpnas ir tolimas, bet vis dėlto garsas — neaiškus čiurlenimo garsas. Juodu taip pat jį nugirdo, ir negalima apsakyti žodžiais laimės, kurią pajutome po tų absoliučios, baisios tylos valandėlių.

— Tai tekantis vanduo, dievaži! — tarė Gudas.— Eime.

Mes vėl pradėjome eiti ta kryptimi, iš kur, atrodė, sklido silpnas čiurlenimo garsas, visą laiką graibydami akmenines sienas. Kuo toliau ėjome, tuo aiškesnis ir aiškesnis darėsi tas garsas, o pagaliau visai gerai išgirdome jį aplinkinėje tyloje. Pirmyn, vis pirmyn. Dabar jau aiškiai išskyrėme neabejotiną vandens teškenimą. Bet iš kur galėjo atsirasti tekantis vanduo žemės gelmėse? Dabar mes jau buvome visai netoli, ir Gudas, ėjęs pirmasis, prisiekė užuodžiąs vandenį.

— Eikite iš lėto, Gudai,— tarė seras Henris.— Mes jau visai netoli.

„Pūkšt!", ir Gudas suriko.

Jis įkrito į vandenį.

— Gudai, Gudai, kur jūs! — sušukome mes, persigandę ir nusiminę.

Ir kaip mums palengvėjo, kai išgirdome jį prislopusiu balsu atsiliepiant.

— Viskas tvarkoj; aš nusitvėriau už uolos. Dekite šviesą, kad pamatyčiau kur jūs.

Aš skubiai įžiebiau paskutinį likusį degtuką. Silpnai švystelėjus liepsnai, pamatėme prie savo kojų tamsią tekančio vandens masę. Mes negalėjome įžiūrėti srovės pločio, bet netoliese, ant išsikišusios uolos, pamatėme pakibusį mūsų bičiulio pavidalą.

— Atsistokit arti, kad galėtumėt sugriebti mane,— šūktelėjo Gudas.— Man teks plaukti.

Paskui išgirdom pūkšteliant ir sunkiai, su įtampa plaukiant. Po valandėlės jis sugriebė ištiestą sero Henrio ranką, nusitvėrė už jos, ir mes ištraukėme nelaimės ištiktąjį į tunelį.

— Po galais! — tarė jis, gaudydamas orą. — Tai bent pokštas! jei nebūčiau nusitvėręs už uolos ir nemokėčiau plaukti — po manęs. Vanduo sraunus kaip po malūno ratu, ir aš nepasiekiau dugno.

Buvo aišku, kad pro čia neišeisime. Gudas pailsėjo, ir mes, iki valiai atsigėrę saldaus ir gėlo žemės gelmių upės vandens bei nusiprausę, kaip įmanydami, labai nešvarius veidus, patraukėme tuneliu atgal nuo šio Afrikos Stikso[1]. Gudas, varvindamas nuo savęs vandenį, ėjo pirmasis. Pagaliau pasiekėme kitą tunelį, kuris suko į dešinę.

— Galim eiti ir čia,— nuvargusiu balsu tarė seras Henris. — Visi keliai vienodi. Mums beliko tik eiti tol, kol krisime.

Ilgą laiką mes pamažėle, klupdami slinkome šiuo nauju tuneliu. Buvome jau visiškai išsisėmę. Seras Henris dabar ėjo pirmas.

Staiga jis sustojo, o mes atsitrenkėme į jį.

— Žiūrėkite,— sušnibždėjo jis,— ar man protas maišosi, ar čia šviesa?

---

[1] Stiksas — senovės graikų mitologijoje viena iš „požemio karalystės" upių. *Vert.*

Išplėtę akis, mes sužiurome į priekį, o ten, taip, ten, toli prieš mus, buvo neaiški šviečianti dėmė, ne didesnė už mažą trobelės langelį. Ji buvo tokia neryški, jog aš abejoju, ar kieno nors akys būtų galėjusios ją pastebėti, jei nebūtų ilgą laiką, kaip mūsiškės, temačiusios vien juodą tamsą.

Uždusę, su viltimi mes puolėme pirmyn. Po penkių minučių nebeliko jokių abejonių — ten tikrai buvo silpnas šviesos plotelis. Dar valandėlė, ir mus atgaivino gryno, gaivaus oro srovė. Mes veržėmės pirmyn. Staiga, visai nelauktai, tunelis ėmė siaurėti. Seras Henris jau šliaužte šliaužė. Tunelis dar labiau susiaurėjo ir pasidarė didumo sulig lapės ola. Įsidėmėkit, akmuo baigėsi. Aplink buvo žemė.

Seras Henris įsirėžė, pasitempė ir išlindo lauk. Paskui jį Gudas, o po Gudo — aš. Viršum mūsų švietė palaimingos žvaigždės, į šnerves sruvo malonus oras. Staiga kažin kas atitrūko, ir mes ėmėme stačia galva verstis žemyn per žolę, per krūmus, per minkštą, drėgną žemę.

Aš kažko nusitvėriau ir sustojau. Atsisėdęs ėmiau iš visų jėgų šūkaloti. Atsiliepiantį šūksnį išgirdau iš apačios, kur pašėlęs sero Henrio riedėjimas baigėsi ant lygaus žemės plotelio. Aš nusikapsčiau prie jo ir radau jį nesusižeidusį, tik dar neatgavusį kvapo. Tada ėmėme dairytis Gudo. Po valandėlės suradome ir jį, įstrigusį dvišakon šaknin. Jis buvo gerokai apsitrankęs, bet tuoj atsigavo.

Susėdome ten pat, žolėje. Jausmų permaina buvo tokia didelė, kad, man rodos, mes pravirkome iš džiaugsmo. Buvom išsigelbėję iš to baisaus požeminio kalėjimo, vos netapusio mūsų kapu. Nėra abejonės, kad maloninga galybė nukreipė mūsų žingsnius į ša-

kalo olą tunelio gale (nes ten tikrai buvo šakalo ola). Ir aušra, kurios mes nesitikėjome daugiau išvysti, aukštai kalnuose nuraudo lyg rožė.

Pilkšva šviesa ėmė slinkti šlaitais, ir mes supratome, kad atsidūrėme dugne, arba beveik dugne, didžiulės duobės, esančios ties anga į olą. Dabar jau galėjome išskirti dunksančius trijų kolosų pavidalus duobės pakraštyje. Siaubingieji koridoriai, kuriais mes klaidžiojome amžinoj nakty, seniau, be abejo, buvo sujungti su didžiąja deimantų kasykla. O kai dėl požeminės upės kalno gelmėse, tai vienas dievas težino, kas ji tokia, iš kur teka ir kur nuplaukia. Bent jau aš nenoriu nieko žinoti apie jos tėkmę.

Vis labiau ir labiau švito. Dabar galėjome vienas kitą matyti. Tokio vaizdo niekad neregėjo mano akys nei prieš tai, nei po to.

Įdubusiais skruostais, įkritusiomis akimis, suvargę, apskretę dulkėmis ir purvu, apsidraskę, kruvini, vis dar gresiančios mirties baimės apimtais veidais mes iš tiesų sudarėme tokį baisų reginį, kuris galėjo išgąsdinti pačią dienos šviesą. Bet reikia pabrėžti, kad Gudo monoklis tebestyrojo akyje. Abejoju, ar jis buvo per tą laiką nors sykį jį išsiėmęs. Nei tamsa, nei požeminė upė, nei riedėjimas nuo kalno negalėjo išskirti Gudo su jo monokliu.

Netrukus pakilome, bijodami, kad ilgai sėdint nenutirptų kojos, ir lėtais, vargingais žingsniais ėmėme kapanotis nuolaidžiais duobės šlaitais aukštyn. Daugiau kaip valandą mes atkakliai ropštėmės mėlynu moliu, kabinėdamiesi už šaknų ir žolių, augančių šlaituose.

Pagaliau užkopėme į viršų, išėjome į didįjį kelią ir sustojome ties duobe prieš kolosus.

Šalia kelio, už kokio šimto jardų, stovėjo trobos, o prie jų degė ugnis. Aplink laužą pastebėjome žmones. Mes patraukėme link jų, prilaikydami vienas kitą, žingsnis po žingsnio sustodami. Netrukus vienas tų žmonių pakilo, pamatė mus ir puolė žemėn, rėkdamas iš baimės.

— Infados! Infados, tai mes, tavo bičiuliai!

Žmogus pakilo ir leidosi bėgti prie mūsų, pašėlusiai išsproginęs akis ir vis dar tebedrebėdamas iš baimės.

— O mano viešpačiai, mano viešpačiai, jūs tikrai prisikėlėte iš numirusių! Prisikėlėt iš numirusių!

Senasis karžygys suklupo prieš mus, apkabino sero Henrio kelius ir pravirko iš džiaugsmo.

XIX SKYRIUS

IGNOSIO ATSISVEIKINIMAS

Po to nuotykingo rytmečio mes dešimt dienų išgyvenome savo senuosiuose būstuose Lu mieste. Keista, kad po tokių baisių pergyvenimų buvome beveik nepasikeitę. Vien tik mano styrantys plaukai, išėjus iš urvo, buvo gerokai pilkesni, negu prieš įeinant, o Gudas vis negalėjo atsigauti po Folatos mirties, kuri, atrodo, labai jį paveikė. Kaip pagyvenęs ir pasaulio matęs žmogus turiu pasakyti, kad laikau jos žuvimą laimingu atsitiktinumu, nes, priešingu atveju, būtų pasidarę daug painiavos. Vargšė būtybė buvo ne paprasta čiabuvė mergaitė, bet didelio, netgi didingo grožio ir gana tobulo proto žmogus. Bet nei dėl grožio, nei dėl

proto jos ryšys su Gudu negalėjo būti pageidaujamas, nes, kaip ji pati yra pasakiusi „. . .ar gali saulė bičiuliautis su tamsa, o baltas — su juodu?"

Nėra reikalo ir sakyti, kad mes niekad daugiau neįėjome į Saliamono lobių kambarį. Atsigavę po savo vargų, kurie truko dvi paras, mes nusileidome į didžiąją duobę, tikėdamiesi rasti skylę, pro kurią buvome išlindę iš kalno, bet mums nepavyko. Visų pirma palijo lietus, nutrindamas mūsų pėdsakus. Be to, didžiulės duobės šlaitai buvo pilni skruzdėdų ir kitų gyvių olų. Neįmanoma buvo pasakyti, kuriai iš jų mes turėjome būti dėkingi už savo išsigelbėjimą. Prieš eidami į Lu, mes dar sykį ištyrėme stalaktitų urvo stebuklus ir, kažkokio neramaus jausmo skatinami, dar sykį įžengėme į Mirties Buveinę. Praėję pro baltosios Mirties ietį, sužiurome į masyvią uolą neaprašomų jausmų apimti. Valandėlę galvojome apie neįkainojamus turtus už jos, apie paslaptingą seną raganą, kurios palaikai buvo suslėgti ir sutrinti po šia uola, ir apie dailią mergaitę, kuriai šis akmuo pavirto kapo durimis. Aš sakau: žiūrėjome į „uolą", nors, kiek beieškojome, negalėjom rasti nei slankiojančių durų suleidimo į sieną, nei jų atidarymo paslapties, kuri dabar buvo amžinai dingusi. Veltui ieškojome daugiau kaip valandą. Tai tikrai buvo nuostabus įrengimas, savo masyvumu ir neperprantamu paprastumu būdingas tiems amžiams, kada jis buvo įtaisytas. Abejoju, ar belikę pasaulyje dar kas nors panašaus.

Pagaliau pasibiaurėję liovėmės ieškoti. Net jeigu masyvas staiga būtų prieš mus pasikėlęs, vargu ar mums bebūtų pakakę drąsos peržengti sutraiškytos Gagulos likučius ir vėl įeiti į lobių kambarį, nors ir tikrai būtume žinoję, kad išsinešime nesuskaitomą

daugybę deimantų. Vis dėlto aš vos neverkiau pagalvojęs, kad paliekame tokį lobį, gal net didžiausią lobį, koks tik bebuvo kada žemėje sukauptas į vieną vietą. Bet neradome jokios kitos išeities. Tik dinamitas galėjo atidaryti kelią per penkių pėdų storio akmens masyvą. Taigi, mes pasitraukėme. Gal būt, tolimame, dar nekilusiame amžiuje laimingesniam tyrinėtojui pavyks aptikti kokį „Sezame, atsidaryk". Tada jis užpils pasaulį deimantais. Bet aš tuo abejoju. Tarytum jausčiau, kad milijonų svarų vertės brangakmeniai, gulintieji akmens dėžėse, niekad nespindės ant šios žemės gražuolės kaklo. Jie gulės šaltoje draugėje su Folatos kaulais ligi pat pasaulio pabaigos.

Beviltiškai atsidusę, nuėjome atgal, o sekančią dieną išvykome į Lu. Mūsų nusivylimas buvo didžiausias nedėkingumas; juk, kaip skaitytojas prisimena, aš, savo laimei, prieš išeidamas iš mūsų kalėjimo, pasirūpinau prisikimšti brangakmenių seno medžioklinio švarko kišenes. Beriedant mums duobės šlaitu, dauguma jų, o ypač didieji, kuriais buvau prikaupinęs kišenes, iškrito. Bet jų liko palyginti dar baisiai daug. Jų tarpe buvo aštuoniolika didelių brangakmenių nuo šimto iki trisdešimties karatų. Mano sudėvėtame medžiokliniame švarke buvo pakankamai turto, kad mes visi taptume jei ne milijonieriais, tai bent nepaprastai turtingais žmonėmis, ir dar liktų pakankamai deimantų padaryti tris papuošalų komplektus, puikiausius visoje Europoje.

Lu mieste mus ko nuoširdžiausiai sutiko Ignosis, kuris puikiai jautėsi ir buvo labai užsiėmęs, stiprindamas savo valdžią bei reorganizuodamas nukentėjusius kovoj su Tvala pulkus. Jis klausėsi mūsų nuostabaus pasakojimo be galo susidomėjęs, net sulaikydamas kva-

pą. Bet išgirdęs apie baisingą Gagulos mirtį, Ignosis susimąstė.

— Eikš čionai,— pašaukė jis vieną labai seną induną (patarėją), kuris sėdėjo tarp kitų, pusračiu susibūrusių aplink karalių tokiame atstume, kad negirdėtų mūsų kalbos. Senis pakilo, priėjo artyn, pasisveikino ir atsisėdo.

— Tu labai senas,— tarė Ignosis.

— Taigi, mano viešpatie karaliau!

— Pasakyk, ar būdamas mažas pažinojai žynę Gagulą?

— Taip, mano viešpatie karaliau!

— Kokia ji tuomet buvo — jau kaip ir tu?

— O ne, mano viešpatie karaliau! Ji buvo tokia, kaip dabar: sena ir sudžiūvusi, labai biauri ir pilna nedorybės.

— Jos jau nebėra, ji mirė.

— O, karaliau! Tat šalis išvaduota nuo prakeikimo.

— Eik.

— Kūm! Einu, juodasis šunyti, kurs perplėšei senojo šunies gerklę. Kūm!

— Matote, mano broliai, — tarė Ignosis, — tai buvo keista moteris, ir aš džiaugiuosi, kad ji mirė. Ji būtų numarinusi jus tamsybėje, o paskui gal būtų suradusi būdą nužudyti ir mane, kaip kad surado nužudyti mano tėvui, pasodindama jo vietoj Tvalą, kurį mylėjo jos širdis. Na, pasakokite toliau. Tikrai nieko panašaus nesu girdėjęs!

Baigęs pasakoti apie mūsų išsigelbėjimą, aš, kaip jau iš anksto buvome susitarę, pasinaudojau proga pakalbėti su Ignosiu dėl išvykimo iš kukuanų žemės.

— O dabar, Ignosi, atėjo mums laikas tarti tau sudie ir vėl grįžti į savo kraštą. Štai, Ignosi, tu atėjai su

mumis kaip tarnas, o lieki galingas karalius. Jei esi mums dėkingas, atmink, ką žadėjai: teisingai valdyti, gerbti įstatymus ir nepasmerkti žmonių mirčiai be reikalo. Tada tau seksis. Rytoj auštant, Ignosi, duosi mums žmonių, kurie palydės mus per kalnus. Gerai, karaliau?

Prieš atsakydamas Ignosis valandėlei uždengė veidą rankomis.

— Man gelia širdį, — pagaliau tarė jis. — Nuo jūsų žodžių plyšta pusiau mano širdis. Kuo nusikaltau jums, Inkubai, Makumazane ir Bugvane, kad jūs apleidžiate mane nelaimingą? Jūs, kurie stovėjote greta manęs sukilimo ir mūšio metu, argi paliksite mane taikos ir pergalės dienomis? Ko jūs norite — žmonų? Rinkitės visame krašte! Vietos gyventi? Štai visa žemė, kiek tik beužmato akys, priklauso jums. Baltųjų žmonių namų? Išmokysite mano žmones juos statyti. Galvijų mėsos ir pieno? Kiekvienas vedęs vyriškis atves jums po jautį ar karvę. Grobio medžioklei? Argi nevaikščioja drambliai po mano miškus, o begemotai ar nemiega nendrėse? Norit kariauti? Mano pulkai telaukia jūsų žodžio. Jeigu yra kas daugiau, ką galėčiau jums duoti — duosiu.

— Ne, Ignosi. Mums nereikia visų šių daiktų,— atsakiau aš.— Mes trokštame grįžti į savo šalį.

— Dabar suprantu,— karčiai tarė Ignosis, o jo akys sužibo,— kad žėrinčius akmenis jūs mylite labiau nei mane, savo draugą. Jūs gavote akmenų. Dabar jūs vyksite į Natalį per liulantį juodą vandenį, parduosite juos ir būsite turtingi, ko taip trokšta baltojo žmogaus širdis. Todėl tebūnie prakeikti šie akmenys ir prakeikti tie, kurie jų ieško. Mirtis teištiks tą, kas įkels koją Mir-

ties Buveinėn, ieškodamas turtų. Aš tariau savo žodį, baltieji žmonės, galite eiti.

Aš padėjau ranką ant jo rankos.

— Ignosi, — tariau, — pasakyk, ar tada, kai tu klajojai po zulusų žemę ir Natalyje tarp baltųjų, netraukė tavęs širdis į tą kraštą, apie kurį tau buvo kalbėjusi motina, į gimtąjį kraštą, kur tu išvydai šviesą ir žaidei būdamas vaiku, į kraštą, kur buvo tavo namai?

— Iš tikrųjų taip buvo, Makumazane.

— Tai šitaip ir mūsų širdys traukia mus į savo kraštą ir į savo namus.

Ignosis valandėlę tylėjo. O kai prabilo, tai jo balsas buvo jau visai kitoks.

— Dabar matau, Makumazane, kad tavo žodžiai, kaip visuomet, protingi ir pilni išminties. Kas skraido oru — nemėgsta bėgioti žeme, o baltas žmogus nemėgsta gyventi taip, kaip juodasis. Na, eikit ir palikit mane su geliančia širdimi; jūs būsit man kaip mirę, nes iš ten, kur jūs einate, jokia žinia manęs nepasieks. Bet klausykite. Tegu visi baltieji sužino mano žodžius: joks baltasis neprivalo kopti per kalnus, net jeigu jam pavyktų pakelti tokią kelionę. Nenoriu matyti čionai pirklių su šautuvais ir romu. Mano žmonės ir toliau kariaus su ietimis ir gers vandenį kaip jų protėviai. Man nereikalingi maldininkai, kad jie sukeltų mirties baimę žmonių širdyse, išmokytų maištauti prieš karalių ir nutiestų kelius kitiems baltiesiems. Jei baltas žmogus ateis prie mano vartų, aš nusiųsiu jį atgal; jei šimtas ateis, aš juos atstumsiu; jei ateis visa armija — kariausiu su jais kiek bepajėgdamas, ir jie pralaimės. Niekam daugiau nepavyks surasti žibančiųjų akmenų; ne, net ir visai kariuomenei, nes, jiems atėjus, aš liepsiu

savo pulkams užpilti duobę, sudaužyti baltąsias kolonas urvuose ir užversti urvus akmenimis, kad niekas negalėtų pasiekti net durų, apie kurias jūs pasakojate ir kurių atidarymo paslaptis pražuvusi. Bet jums trims, Inkubai, Makumazane ir Bugvane, kelias visada atviras, nes žinokite, kad esat man brangiausi iš visų gyvų būtybių. Bet jūs norite eiti. Mano dėdė Infados ir mano indunas paims už rankos ir palydės su visu pulku. Aš sužinojau, kad per kalnus esama kito kelio, kurį jums parodys. Likite sveiki, mano broliai, narsūs baltieji žmonės. Nežiūrėkite daugiau į mane, nes negali to pakelti mano širdis. Aš duosiu įsakymą, kuris nuskambės nuo kalnų iki kalnų, kad jūsų vardai, Inkubai, Makumazane ir Bugvane, būtų kaip mirusių karalių vardai. Tas, kuris juos ištars, turės mirti. Taip jūsų atminimas bus išsaugotas šalyje per amžius[1]. Eikite, kol mano akys kaip moters nelieja ašarų. Kada nors, žvelgdami į praeitį ar būdami seni, jūs susirinksite draugėn, sutūpsite prieš ugnį, nes saulė jau nebešildys jūsų, ir gal prisiminsite, kaip mes stovėjome petys į petį didžiajame mūšyje, kurį suplanavai tu protingais savo žodžiais, Makumazane, kaip tu, Bugvane, stovėjai priešakyje sparno, pervėrusio Tvalos flangą, kaip tu, Inkubai, koveisi Pilkųjų žiede, o vyrai krito po tavo kirviu tarytum javai po piautuvu, o paskui kaip tu palaužei to laukinio jaučio (Tvalos) galybę ir sutrupinai jo išdidumą į dulkes. Likite sveiki visam laikui, Inkubai, Makumazane ir Bugvane, mano viešpačiai ir bičiuliai.

Jis pakilo, kelias sekundes įdėmiai žiūrėjo į mus,

[1] Šis neįprastas ir neigiamas būdas ypatingai pagarbai išreikšti sutinkamas Afrikos tautose. Tuo būdu reikšmingas vardas pakeičiamas idioma ar kitu žodžiu. Šitaip atminimas išsaugomas kartų kartoms, ar kol naujas žodis pakeičia senąjį.

o paskui užsimetė ant galvos apsiausto skverną, užsidengdamas nuo mūsų savo veidą.

Mes tylomis pasitraukėme.

Sekančią dieną auštant išėjome iš Lu. Mus lydėjo skausmo prislėgtas senasis mūsų draugas Infados ir Buivolų pulkas. Nors buvo tokia ankstyva valanda, bet visa centrinė miesto gatvė buvo pilnutėlė žmonių, kurie sveikino mus, einančius pulko priešaky, karališkuoju saliutu. Moterys laimino mus už tai, kad išlaisvinome šalį nuo Tvalos, ir barstė mūsų taką gėlėmis. Visa tai iš tiesų labai jaudino, nes tokie dalykai retai sutinkami laukinių tarpe.

Bet įvyko vienas labai juokingas dalykas, dėl kurio aš buvau patenkintas, nes jis davė progos mums pasijuokti.

Dar nebuvome išėję iš miesto ribų, kai prie mūsų pribėgo daili jauna mergaitė su puikiomis baltomis lelijomis rankose ir įteikė jas Gudui. Visos moterys kažkodėl mėgo Gudą; manau, kad jo monoklis ir vienas bakenbardas suteikdavo jam tokią nenupelnytą vertę. Mergaitė pasisakė norinti prašyti vienos malonės.

— Sakyk.

— Tegu mano viešpats parodo savo tarnaitei puikias baltas kojas, kad jo tarnaitė galėtų pamatyti jas, prisiminti visą gyvenimą ir pasakoti apie jas savo vaikams. Jo tarnaitė keliavo keturias dienas, kad galėtų pamatyti jo kojas, nes garsas apie jas apskriejo visą kraštą.

— Tegu velniai mane parauja, jei aš šitai padaryčiau,— susierzino Gudas.

— Na, na, mielas bičiuli,— tarė seras Henris,— juk neatsisakysite padaryti paslaugą moteriškei.

— Nerodysiu, — užsispyrė Gudas. — Tai tiesiog nepadoru.

Vis dėlto jis pagaliau sutiko paraitoti kelnes iki kelių, aidint visų moterų, o ypač patenkintos jaunosios ledi kupiniems susižavėjimo šūksniams.

Bijau, kad niekas jau daugiau taip nesigėrės Gudo kojomis. Jo išnykstantieji dantys, netgi „perregima akis" buvo daugiau ar mažiau atsibodę, bet kojos — ne.

Mums iškeliaujant Infados pasakė, kad per kalnus yra kita perėja, į šiaurę nuo tos, prie kurios vedė didysis Saliamono kelias; tiksliau, ten yra vieta, kur įmanoma perkopti uolų sieną, pasipuošusią aukštai stūksančiomis Šebos krūtimis ir skiriančią kukuanų kraštą nuo dykumos. Pasirodė, kad prieš keletą metų būrys kukuanų medžiotojų buvo nutraukę šiuo takú į dykumą, ieškodami strausų, kurių plunksnos labai reikalingos papuošti galvas karo metu. Bemedžiodami jie nuklydę toli nuo kalnų ir kentę baisų troškulį. Pagaliau jie pamatę horizonte medžius, pasukę į tą pusę ir suradę didžiulę, derlingą kelių mylių pločio oazę, gerai aprūpintą vandeniu. Kaip tik per šią oazę Infados ir pasiūlė mums grįžti. Mums patiko ta mintis, nes paaiškėjo, kad tuo būdu mes išvengsime sunkaus kopimo į kalną, be to, keli medžiotojai buvo pasiruošę palydėti mus iki oazės, iš kurios, kaip jie sakė, galima buvo įžiūrėti ir daugiau derlingų vietovių toli dykumoje.[1]

---

[1] Mes laužėme galvas, nesuprasdami, kaipgi galėjo Ignosio motina, vaiku nešina, pergyventi visus kelionės pavojus kalnuose ir dykumoje, kurie vos nepražudė mūsų. Bet man dingtelėjo viena mintis, ir aš pateikiu ją skaitytojui — matyt, ji ėjo šiuo antruoju keliu. Jeigu taip, tai šioje istorijoje nebelieka nieko neaiškaus, nes, kaip pasakojo ir pats Ignosis, moterį galėjo priglausti strausų medžiotojai, kol ji su vaiku dar nebuvo galutinai nusikamavę, ir nuvesti į oazę, iš kur jiedu palengva nukeliavo į derlingas žemes, o paskui palaipsniui į pietus, į zulusų kraštą. *A. K.*

Keliavome neskubėdami ir ketvirtos dienos vakare vėl atsidūrėme ant kalnų keteros, skiriančios kukuanų žemę nuo dykumos, kuri driekėsi tolyn, prisagstyta smėlio kauburėlių, žemai po mūsų kojomis. Mes buvome apie dvidešimt penkios mylios į šiaurę nuo Šebos krūtų.

Sekančią dieną auštant palydovai mus nuvedė prie statous, žemyn einančio tako. Turėjome nusileisti stačiu šlaitu į dykumą, kuri buvo apačioje daugiau kaip už dviejų tūkstančių pėdų.

Čia mes atsisveikinome su Infados — ištikimu draugu ir užgrūdintu senu karžygiu, kuris iškilmingai palinkėjo mums viso geriausio ir vos nepravirko iš nusiminimo.

— Niekad, mano viešpačiai,— tarė jis,— nematys mano senos akys tokių, kaip jūs. O, kaip kapojo Inkubas savo priešininkus kovoje! O, koks buvo smūgis, kuriuo jis nukirto mano brolio Tvalos galvą! Tai buvo puiku, puiku! Aš nebesitikiu kada nors išvysti panašų smūgį; gal tik atsitiktinai, laimingam sapne.

Mums buvo labai gaila su juo skirtis. Gudas net taip susijaudino, kad padovanojo jam atminimui... kaip jūs manote, ką? Nagi monoklį. (Vėliau patyrėme, kad jis turėjo dar vieną.) Infados labai apsidžiaugė, nes numatė, kad toks daiktas nepaprastai iškels jo autoritetą. Po kelių tuščių pastangų jis visai gerai išmoko įsidėti monoklį į akį. Nesu matęs nieko absurdiškesnio už tą seną karžygį su monokliu akyje. Monokliai visai nesiderina prie leopardo kailio apsiaustų ir juodų strauso plunksnų.

Paskui, patikrinę, ar mūsų palydovai gerai apsirūpinę vandeniu ir maistu, ir išklausę griausmingą Buivolų atsisveikinimo saliutą, mes paspaudėme ranką

senajam karžygiui ir ėmėme leistis žemyn. Lipti buvo labai sunku, bet vis dėlto vakare pasiekėme lygumą be jokių nelaimingų atsitikimų.

— Žinote ką, — tarė seras Henris, kai mes visi sėdėjome aplink laužą ir žiūrėjome į dunksančias virš mūsų uolas,— aš manau, kad pasaulyje esama blogesnių kraštų už kukuanų žemę ir kad mano gyvenime buvo blogesnių valandų, negu pora praėjusių mėnesių, nors niekad nesu patyręs tokių keistų įvykių. A? Kaip jūs, bičiuliai?

— Aš beveik norėčiau grįžti,— atsidusdamas tarė Gudas.

Kai dėl manęs, tai aš įsitikinęs, kad viskas gerai, kas gerai baigiasi. Bet per visą ilgą, pilną pavojingų nuotykių gyvenimą nėra man buvę taip riesta, kaip paskutiniuoju metu. Vien tik mintis apie mūšį mane šiurpiai nukrečia, o ką jau bekalbėti apie mūsų nuotykius lobių kambary!..

Sekantį rytą išsiruošėme į sunkų žygį per dykumą, turėdami didelę vandens atsargą, kurią nešė penki mūsų palydovai. Tą naktį nakvojome atvirame ore, o išaušus vėl keliavome toliau.

Trečiąją kelionės dieną apie pusiaudienį pamatėme medžių viršūnes tos oazės, apie kurią buvo kalbėję palydovai. Buvo dar valanda iki saulės laidos, o mes jau ėjome per žolę ir klausėmės vandens čiurlenimo.

XX SKYRIUS

SURASTAS

O dabar papasakosiu, tur būt, patį nepaprasčiausią dalyką visoje šioje nepaprastoje istorijoje, kuris įrodo, kaip nuostabiai viskas susiklosto.

Truputį pralenkęs kitus, iš lėto žingsniavau upelio krantu. Tekantį iš oazės upelį tuoj prarydavo dykumos smėlynai. Staiga aš sustojau ir ėmiau trinti akis. Štai ten, ne daugiau kaip už dvidešimties jardų, žavingo gamtovaizdžio fone, figmedžių paunksnėje, atkreipta į upelio pusę stovėjo jauki trobelė. Ji buvo nupinta iš žolių ir vytelių, panašiai kaip kafrų trobos, tik turėjo ne mažą angelę, o tikras duris.

„Iš kur, velniai rautų, atsirado čia tas namelis?" — paklausiau pats savęs. Nespėjau ištarti tų žodžių: trobelės durys atsidarė, ir laukan iššlubavo kailiais apsidangstęs baltasis žmogus su nepaprastai didele juoda barzda. Pagalvojau, jog būsiu gavęs saulės smūgį. Tai buvo neįmanoma. Medžiotojai neužklysta į šias vietas. Aišku, kad joks medžiotojas čia ir neapsigyventų. Aš žiūrėjau, žiūrėjau, išplėtęs akis, o anas vyriškis irgi žiūrėjo į mane. Tuo momentu priėjo seras Henris ir Gudas.

— Žiūrėkite, draugužiai,— tariau aš,— ar ten tikrai baltasis žmogus, ar aš išprotėjau?

Seras Henris sužiuro. Gudas irgi. Staiga šlubas juodabarzdis baltasis garsiai šūktelėjo ir ėmė šlubčioti į mus. Priėjęs arčiau, jis griuvo apsvaigęs.

Seras Henris vienu šuoliu atsidūrė prie jo.

— Dangaus galybė! — sušuko jis.— Tai mano brolis Džordžas!

Pakilus šitokiam triukšmui, trobos tarpdury pasirodė kita figūra, irgi apsidangsčiusi kailiais, su šautuvu rankose. Žmogus ėmė bėgti į mus ir, pamatęs mane, taip pat sušuko.

— Makumazane,— rėkė jis.— Ar nepažįstate manęs, base? Aš Džimas, medžiotojas. Aš pamečiau raštelį, kurį

jūs davėte mano basui, ir štai mes jau beveik du metai čia.

Jis puolė prie mano kojų ir ėmė raičiotis, verkdamas iš džiaugsmo.

— Apsileidęs nedorėli! — tariau aš.— Reikėtų tau gerokai iškaršti kailį.

Tuo tarpu juodabarzdis baltasis atsipeikėjo ir pakilo; jiedu su seru Henriu ilgai kratė vienas kitam rankas, negalėdami ištarti nė žodžio. Dėl ko jie bebūtų praeityje susipykę (nors neklausiau, bet manau, kad tai būta kažkokios ledi), dabar buvo aišku, kad viskas užmiršta.

— Mielasis mano,— pagaliau išsiveržė serui Henriui,— maniau, kad tu žuvęs. Tavęs ieškodamas, aš perkopiau Saliamono kalnus, o dabar užtinku tave nutūpusį dykumoj kaip seną grifą.

— Aš bandžiau pereiti Saliamono kalnus prieš dvejus metus,— tarė jis netvirtu balsu, kaip žmogus, neturėjęs progos daug judinti liežuvį,— bet akmuo užkrito man ant kojos ir sutraiškė ją. Negalėjau eiti nei pirmyn, nei atgal.

Aš priėjau prie jų.

— Kaip gyvuojate, misteri Nevili? — tariau.— Ar prisimenate mane?

— Nagi,— tarė jis,— ar ne Kvotermenas, a? Ir Gudas taip pat. Palaukite valandėlę, bičiuliai, man vėl svaigsta galva. Visa tai labai keista ir, viltį praradusiam žmogui, kokia nepaprasta laimė!

Tą vakarą prie laužo Džordžas Kurtis papasakojo mums savo nuotykius, kurių buvo pergyvenęs ne mažiau kaip mes. Maždaug prieš dvejetą metų jis išvyko iš Sitandos Kralio, tikėdamasis pasiekti kalnus. Kai dėl raštelio, kurį nusiunčiau jam per Džimą, tai tasai did-

vyris jį pametė, o Džordžas Kurtis nieko apie tą raštelį negirdėjo iki šios dienos. Paklausęs čiabuvių patarimo, jis ėjo ne link Šebos krūtų, o link stataus nuolydžio kalnuose, kuriuo mes ką tik buvome nusileidę. Šis kelias buvo aiškiai geresnis už tą, kurį nužymėjo savo plane senasis donas Silvestra. Dykumoje jiedu su Džimu labai vargo, kol pagaliau pasiekė šią oazę, kur Džordžą Kurtį ištiko baisi nelaimė. Tą dieną, kai jiedu atvyko oazėn, jis pats sėdėjo prie upelio, o Džimas kopė medų iš dykumoje randamų laukinių bičių lizdų ant upelio kranto, kaip tik viršum Kurčio. Bekopinėdamas Džimas išjudino didelį uolos gabalą, kuris nukrito ant kojos Džordžui Kurčiui ir siaubingai ją sutraiškė. Nuo tos dienos jis taip apluošo, kad negalėjo eiti nei pirmyn, nei atgal ir geriau sutiko laukti mirties oazėje, negu žūti dykumoje.

Tačiau maisto pilnai pakako, nes jie turėjo nemažą atsargą šovinių, gi oazėn, ypač naktį, susirinkdavo daugybė žvėrių, ateinančių čionai atsigerti. Jiedu šaudė žvėris ar gaudydavo juos duobėse ir valgė jų mėsą, o susidėvėjus drabužiams dangstėsi jų kailiais.

— Ir šitaip,— baigė jis,— mes gyvename jau du metai, kaip antrasis Robinzonas Kruzas su savo tarnu Penktadieniu, veltui tikėdamiesi sulauksią kokių čiabuvių, kurie galėtų mums padėti. Niekas neatėjo. Tik praeitą naktį mes nutarėme, kad Džimas paliks mane ir bandys pasiekti Sitandos Kralį, kur suras pagalbos. Rytoj jis ruošėsi išvykti, o aš turėjau maža vilties vėl jį išvysti. Tik jūs vieninteliai, jūs, kuriuos tariau seniai mane užmiršusius ir ramiai gyvenančius senojoje Anglijoje, leidotės į nuotykingą kelionę ir suradote mane ten, kur mažiausiai tikėjotės rasti. Tai pats nuo-

stabiausias žygis, kokį tik esu girdėjęs, ir taipgi pats mielaširdingiausias.

Tada prabilo seras Henris. Jis papasakojo svarbiausius mūsų nuotykius, o tai užtruko ligi išnaktų.

— Dievaži! — tarė Džordžas Kurtis, kai aš parodžiau jam keletą deimantų.— Tu bent šį tą gavai už savo vargus, jei neskaityti manęs luošio.

Seras Henris nusijuokė:

— Jie priklauso Kvotermenui ir Gudui. Mes susitarėme, kad jiedu pasidalins visą surastą laimikį.

Šie žodžiai privertė mane susimąstyti. Pasikalbėjęs su Gudu, aš pasakiau serui Henriui, kad mudviejų vieningu prašymu jis turįs paimti trečdalį deimantų, o jei nenorės, tai toji dalis turi tekti jo broliui, kuris labiausiai nukentėjo jų beieškodamas. Mums pavyko perkalbėti serą Henrį sutikti su šiuo pasiūlymu, bet Džordžas Kurtis sužinojo apie tai tik vėliau.

* * *

Šioje vietoje ir manau baigti savo pasakojimą. Mūsų kelionė per dykumą atgal į Sitandos Kralį buvo labai sunki, ypač dėl to, kad turėjome padėti Džordžui Kurčiui, kurio dešinioji koja buvo labai silpna, nes kaulo skeveldros nebuvo suaugusios, bet viskas baigėsi laimingai. Pasakodamas smulkmenas tik pakartočiau daug ką iš anksčiau įvykusių nuotykių.

Po šešių mėnesių mums grįžus į Sitandos Kralį, kur suradome savo šautuvus ir kitus daiktus neliestus, nors senasis niekšas baisiai nusiminė mums paprašius juos grąžinti, mes visi, gyvi ir sveiki, vėl atsidūrėme mano mažame namelyje Berėjoje prie Durbano. Čia aš dabar rašau apysaką ir čia atsisveikinau su tais, kurie drauge

su manimi pergyveno keisčiausią kelionę, kokią tik esu turėjęs per visą savo ilgą ir sunkų gyvenimą.

Parašęs paskutinį žodį, išvydau savo apelsinų alėja ateinantį kafrą su laišku skeltoje lazdelėje, kurį jis nešė iš pašto. Pasirodė, kad rašo seras Henris. Tegu skaitytojas pats perskaitys visą laišką.

Breili Holas, Jorkširas.

Mano mielas Kvotermenai,

Neseniai pasiunčiau jums keletą žodžių, kad mes visi trys, Džordžas, Gudas ir aš, laimingai pasiekėme Angliją. Išlipę iš laivo Sauthemptone, nuvykome į Londoną. O, kad būtumėte matęs, koks dabita pasidarė Gudas sekančią dieną: glotniai nusiskutęs, švarkas kaip nulietas, akyje puikiausias naujas monoklis ir t.t. ir t.t. Aš išėjau drauge su juo į parką pasivaikščioti, sutikau keletą pažįstamų ir tuoj pat papasakojau jiems Gudo „puikių baltų kojų" istoriją.

Jis įširdęs, o ypač dėl to, kad vienas tulžingas pilietis išspausdino tą pasakojimą laikraštyje.

Bet grįžkime prie reikalo. Mudu su Gudu, kaip buvom susitarę, nunešėme deimantus pas Stryterį įkainoti, ir aš tiesiog bijau pasakyti jums, kokią sumą jie duoda: ji tokia didelė. Jie sako, kad toji kaina, aišku, tik apytikrė, nes jie nežiną atsitikimo, kad rinkoje būtų buvęs toks didelis kiekis šių deimantų. Pasirodo, kad mūsų deimantai, išskyrus kelis didžiausius, yra kuo tyriausi ir visais atžvilgiais prilygsta geriausiems Brazilijos brangakmeniams. Aš paklausiau, gal jie nupirktų juos, bet jie atsakė negalį sumokėti tokią sumą iš karto ir patarė pardavinėti mažais kiekiais, kad neuž-

tvindžius rinkos. Už mažą jų dalį jie, beje, siūlo šimtą aštuoniasdešimt tūkstančių.

Jūs turite atvykti, Kvotermenai, ir patvarkyti šiuos reikalus, ypač, jei reikalaujate, kad tokią milžinišką dovaną — trečdalį visai man nepriklausančių deimantų — priimtų mano brolis Džordžas. Kas dėl Gudo, tai su juo ne visai gerai. Jis per daug užsiėmęs skutimusi ir kitais pilnais tuštybės kūno gražinimais. Aš manau, kad jis vis dar gedi Folatos. Jis man sakė, kad sugrįžęs namo dar nematė moters, prilygstančios jai išvaizda ar meilumu.

Aš noriu, kad jūs grįžtumėte, mano brangus senas drauge, ir nusipirktumėte kur nors netoliese žemės sklypą. Jūs pakankamai privargote ir dabar turite daugybę pinigų, o čia netoliese parduodamas sklypas, kuris jums labai patiktų. Atvykite, prašau, ir kuo greičiau — tuo geriau. Mūsų nuotykių aprašymą galėsite pabaigti laive. Mes atsisakėme pasakoti savo nuotykius tol, kol jūs aprašysite juos, nes bijome, kad mumis nepatikės. Jei išvyksite tuoj gavęs laišką, tai būsite čia prieš kalėdas, o aš kviečiu atšvęsti jas pas mane. Atvyks Gudas ir Džordžas, ir, tarp kitko, jūsų sūnus Haris (tai jus privilios). Aš praleidau su juo visą savaitę medžiodamas ir jį pamėgau. Tai labai šalto kraujo jaunuolis — jis pataikė man į koją, paskui išpiovė šratus ir pareiškė, kad studentas medikas labai praverčia medžiotojų kompanijoje.

Likite sveikas, drauguži. Daugiau nieko negaliu pasakyti, bet žinau, kad atvyksite, jau vien tik norėdamas pradžiuginti

savo nuoširdų bičiulį

Henrį Kurtį.

P. S. Iltys didžiojo dramblio, nužudžiusio vargšą Kyvą, kabo mano namuose viršum poros jūsų dovanotų buivolo ragų ir atrodo labai didingai. Kirvis, kuriuo nukirtau Tvalos galvą, įbestas ties mano rašomuoju stalu. O, kad būtume galėję atsigabenti ir grandijų šarvus!

H. K.

Šiandien antradienis. Garlaivis išplaukia penktadienį, ir aš manau, jog reikia paklausyti Kurčio ir išplaukti tuo laivu į Angliją jau vien dėl to, kad pamatyčiau savo sūnų Harį ir pasirūpinčiau išleisti šią knygą — reikalas, kurio niekam nenorėčiau patikėti.

TURINYS

Įžanga - - - - - - - - - - - - 7
I skyrius. Sutinku serą Henrį Kurtį - - - - - - 9
II skyrius. Saliamono kasyklų legenda - - - 20
III skyrius. Umbopa stoja mums tarnauti - - - 30
IV skyrius. Dramblių medžioklė - - - - - - - 43
V skyrius. Mūsų žygis per dykumą - - - - - 54
VI skyrius. Vanduo! Vanduo! - - - - - - - - 70
VII skyrius. Saliamono kelias - - - - - - - - 83
VIII skyrius. Mes įžengiame kukuanų žemėn - - 101
IX skyrius. Karalius Tvala - - - - - - - - - 111
X skyrius. Kerėtojų medžioklė - - - - - - - 126
XI skyrius. Mes duodame ženklą - - - - - - - 141
XII skyrius. Prieš mūšį - - - - - - - - - - - - 156
XIII skyrius. Antpuolis - - - - - - - - - - - - 167
XIV skyrius. Paskutinis Pilkųjų mūšis - - - - - - 177
XV skyrius. Gudas suserga - - - - - - - - - - 196
XVI skyrius. Mirties Buveinė - - - - - - - - - - 207
XVII skyrius. Saliamono lobių kambarys - - - - 219
XVIII skyrius. Mes prarandame viltį - - - - - - - 232
XIX skyrius. Ignosio atsisveikinimas - - - - - - 244
XX skyrius. Surastas - - - - - - - - - - - - - 254

VIDUTINIO MOKYKLINIO AMŽIAUS VAIKAMS

Х. Райдер-Хагард
ПРИИСКИ КОРОЛЯ СОЛОМОНА
На литовском языке

Redaktorė *P. Žemaitytė*
Viršelis dail. *A. Skliutauskaitės*
Techn. redaktorius *V. Zdancevičius*
Korektorė *A. Preikšienė*

Pasirašyta spaudai 1956.XI.26. LV 13246. Leid. Nr. 2139. Tiražas 25.000 egz. Popierius 82 x 108 $^1/_{32}$ — 4,125 pop. l. = 13,53 sp. l.; 11,52 leid. l. Spaudė valst. spaustuvė „Raidė" Kaune, Spaustuvininkų 3. Užs. Nr. 2154. Kaina 4 rb 50 kp

Государственное издательство художественной литературы Литовской ССР. Вильнюс, ул. Капсуко № 10. Отпечатано в типогр. «Райде», Каунас, ул. Спаустувининку № 3.